

" ΝΕΟΣ ΠΟΙΜΗΝ "

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Β. Α. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΟΝ ΜΝΗΜΕΙΟΝ

ΤΟΥ ΙΣΤ' ΑΙΩΝΟΣ

ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΟΝ-ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐκδεδομένα ἰκανὰ ἔργα ἐν πεζῷ καὶ ἐμμέτρῳ λόγῳ ἑλληνικῶ καὶ ἀνέκδοτα τοιαῦτα κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τῆς δεκάτης ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος (μετὰ τὸ 1500 μ. Χ.), καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς ἐγὼ τοῦλάχιστον γινώσκω, εἶναι διὰ τοὺς παρακολουθοῦντας κατὰ τοὺς ἀμέσους μετὰ τὴν "Ἀλωσιν χρόνους" τὴν ἐξέλιξιν τῆς νεοελληνικῆς καὶ ἐν γένει τὴν ἱστορικῶν αὐτῆς ἰδέας μελέτης ἀξία. Ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν μακρὰν γλωσσικῶν μελετῶν περὶ ἄλλα τριβόμενος τολμῶ ἵνα ἐπιστήσω τὴν τῶν ἐπαιδόντων καὶ περὶ τὰ γλωσσικὰ ἀσχολουμένων φίλων εἰδικωτέραν προσοχὴν ἐπὶ τῆς γλώσσης τῶν χρόνων περὶ οὗ καὶ ὁ δημοσιευόμενος Θροῦνος στρέφεται.

Πρόκειται ἵνα γνωσθῶσι τὰ κατ' αὐτὴν, τὰ κυκλώσαντα αὐτὴν ξένα στοιχεῖα, τὰ παρωθήσαντα τὸς γνησίας καὶ ἀρχαίας ὀνομασίας ὡς ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ξένων ἐμπόρων τε καὶ ἄλλων κοινωνικῶν στρωμάτων, ἢ ἐπ' αὐτῆς ἐπίδρασις αὐτῶν, ἐξ ἧς οἱ χυδαῖσμοι, οἱ ἰδιωτισμοί, οἱ ξενισμοὶ καὶ ἐν γένει αἱ ἀλλοιώσεις. Ἡ κοινὴ, ἢ καθωμλημένη

(1) Ὅρα καὶ Σάθα, Νεοελλ. Φιλολ. Παράρτημα, Ἱστορία τοῦ Ζητήματος τῆς Νεοελλ. γλώσσης. Ἀθήναις. 1870. Καδζιδάκη ἔργα, Οἰκονομίδου Δ. Περὶ γλωσσικοῦ ζητήματος Ἀθήναις, 1904.

γλώσσα είχε διαφθαρή, δὲν ἔμεινε ἡ πρώτη, ἡ καθαρωτέρα, ἦν ἐν τῇ προσηγορίᾳ τῶν Παλασιολόγων ὀμιλεῖτο ἐξέλιπεν ἐν ἀρχῇ ἀφορητῇ καὶ ὑπερηλίθον τὰ βαρβαρόπλασμα καὶ παρικασιμμένα, ὡς ἔγραψεν ὁ ἀοιδίμος Οἰκοδόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμου πρὸς τὸν λεξικογράφον Σκαρλάτον τὸν Βυζάντιον, καὶ ἐὰν μὴ ἔπαισε καθ' ὀλοκληρίαν ἡ ἐπιμελημένη πως καὶ διορθωμένη γλώσσα τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀλικῶν τοῦ Βυζαντίου, περιωρισθῆ ὅμως. Τὸ μῦθος τοῦ χυδαίου εἰσέδυσεν εἰς αὐτήν, ὡς ἔγραψεν ὁ γαμβρὸς τοῦ Ἰ. Χρυσολωρᾶ Φ. Φιλέλος κατὰ τὸ 1441 καὶ 1451. Ἐν τῷ *de Graecis illustribus* (Londini, 1742) ἔργῳ αὐτοῦ ὁ καθηγητῆς τῆς Ὁξφόρδης καὶ ἀρχιδιάκονος *Hodius* μινῆσκειται ὅτι καὶ εὐγενεῖς κυρίαί (*nobiles mulieres*) οὖν τοῖς ἐν τῷ παλατιῷ συνεκράτουν ἔτι τὴν κομψότητα καὶ τὴν καλλονὴν τῆς ἀρχαίας... Ἡ Κ. Πολις ἐάλω, ἀλλ' ἡ φυγαδευθεῖσα γλώσσα ἀνά τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Εὐρώπην ἐκράτησε καὶ τὰς Ἄλπεις ἀκόμη ὑπερῆδησεν, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἀργυρόπουλος Ἰωάννης ἐκρίθη μάλιστα διὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τὴν Θεοκεντυιὴν Μεταρρύθμισιν ἀπαραίτητος, ὡς ἦδη διὰ πολλῶν ἀνέπτυξε ἐν τῷ τελευταίῳ μικρῷ ἔργῳ μου τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον *Germano-Graeca* (1923). Ὡς δὲ πρὸ τῆς Ἀλώσεως οὐδεὶς ἠδύνατο ἵνα ὀνομασθῆ λόγιος, πεπαιδευμένος (*doctus*) ἐὰν δὲν διέτριβε καὶ δὲν ἐσπούδαζεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν ΚΠ, οὕτω καὶ νῦν καθ' οὗς χρόνους ἐξεδίδοτο ὁ Θραῖνος ἐπίσης, ἐὰν δὲν ἐσπούδαζεν ἑλληνικά. Ἀκριβῶς κατὰ σύμπτωσιν ἐξέδωκα στίχους τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἐγίου (*Hegius*) περὶ τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἀξίας καὶ τῆς θέσεως τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν τῇ καθόλου παιδεύσει καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῶν, συνεπιδόξ ἄρα καὶ ἐκ βιβλίου τοῦ Μ. Νεάνδρου (1561) ἑλληνιστὶ τὸ πρὸς τοὺς φιλομούσους παῖδας τετράστιχον, ἐν ᾧ φέρεται:

ὅς μὴ ρωμαϊκοῖς ἑλληνικὰ γράμματα ζεῦξε,
οὐ δύναται συνετοῦ τοῦνομα ἀνδρὸς ἔχειν

καὶ ἐκ γραμματικῆς Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου τῆς ἑλληνικῆς *cum Latina congruentis* τὸ ταυτόσημον δίστιχον τότε:

*Qui non graeca simul jungit documenta latinis
Is vere docti nomen habere nequit.*

§ 2. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ὁ λόγος. Στεῦδων ὅπως ἐν δυσὶν ἡμέραις παραδώσω εἰς τὴν τυπωτικὴν πύξιν τὸν *Θραῖνον*, ὡς αὐτὸν ἀντιγράψας ἔχω, δὲν ἀπαρῶ διὰ τὸ ἕφος τῆς γλώσσης καὶ τὸ ὀρθογραφικόν, διότι ὅλαι αἱ τῆς δημόδους ἐκδόσεις, αἱ ἐν Βενετίᾳ, εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀνδομιλλῶνται ἕνεκα τῆς ἀφροντισίας τῶν ἐκδοτῶν ἢ καὶ τῆς ἀμαθίας τῶν συγγραφέων, οἵτινες ὀλίγον περὶ τὸ ὀρθογραφεῖν ἠσκημένοι ἦσαν. Μαρτίνος ὁ Κρουσίος ὁ τῆς Τυβίγγης γραικολατίνος καθηγητῆς, ὁ καὶ περὶ κοινὴν καὶ τὴν ἐκβαρβαρωθεῖσαν γλώσσαν μετὰ μανίας ἀσχοληθεῖς, ὡς ἦδη γνωστὸν, φροβερὰ παράπονον ἐκφράζει ἐπὶ τούτῳ. Τὸ πρᾶγμα ἄλλως τε δὲν ἔπαισε διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, περὶ ὧν οὐχὶ ὁ λόγος.

Ἄλλ' ὅμως δὲν γνωρίζω πῶς αἱ κοιναί, ἐν τῇ κοινῇ, τῇ κοινατῇ γλώσσῃ ἐκδόσεις αὐταὶ τῆς Βενετίας εἶναι σπανιώταται, δυσεύρετοι καὶ δὴ πολλάκις αὐτῶν ἐν μόνον ἢ τὸ πολὺ δύο ἀντίτυπα γινώσκονται ἐν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς βιβλιοθήκαις, μεθ' ὅλας τὰς ἐπισήμους καὶ διὰ τῶν βιβλιογραφικῶν ὀργάνων ἀναζητήσεις. Μαρτυρίας ἀψευδεῖς ἔχομεν τὰς ἐν τῇ περισοιδοῦσῳ ἑλληνικῇ βιβλιογραφίᾳ τοῦ *Le grand* περιγραφῆς, ἐν αἷς οὐχὶ ἀπαξ ἀπαντᾷ τὸ στερεότυπον «*seul ex: copie*» τὸ μόνον γνωστὸν ἀντίτυπον(1) ἢ τὸ *d'une insigne*

(1) Πρὸβλ. *Le grand: Collection de monuments p. servir à l'étude de la langue néohellénique* δύο Σειράς, τὴν *Bibl. grecque vulgaire*,

rarité. Τῶν βιβλίων τούτων τινὰ ἦσαν ἤδη γνωστὰ ὡς ὑπάρχοντα, π. χ. ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Αὐγούστης τῶν Βινδελίκων (*Augsburg*), ἦν καὶ ἐπισκευάμενη κατὰ τὸ 1913 χάριν τοῦ Κρουσίου καὶ τοῦ Ἐσχελίου, ἀνταποκριτοῦ φιλιτάτου αὐτῷ τε καὶ τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλ' ἀνελήφθησαν καὶ δὲν ἀνευρέθησαν. Ἐσημειοῦντο π. χ. ἐν τῷ *Καταλόγῳ*(2) τοῦ *Ehinger*, τετυπωμένῳ ἤδη κατὰ τὸ 1633 «ἡ Ἱστορία τοῦ ρε τῆς σκότζιας» (ἔκδ. 1543) ἀλλ' ὡς βεβαιοῖ καὶ ὁ *Legend* δὲν εἶδε πού ταύτην, ἐπίσης καὶ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ *Καταλόγῳ* ἀναγεγραμμένην «Ἱστορίαν τοῦ Ταγιαπέρα» ἔκδ. 1544(3), ἦν ἀνεδημοσίευσεν ἐκ προγενεστέρως ὅπως ἐκδόσεως(4).

§ 3. Ὡς πρὸ ἐτῶν ἔγραφα, ἰδίως ὁμως ἐν τῷ πανηγυρικῷ τόμῳ τῷ πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου διδασκάλου μου καὶ αὐτοῦ ἱστορικοῦ νῦν ἐν τῷ Βερολινῷ Πανεπιστημίῳ Δ. v. *Schaefer* σ. 500-528 ὑπὸ τὸν τίτλον *Excerpta Crusiana*, ὁ τῆς Τυβίγγης γηραιὸς ἀλλὰ θαλαρρὸς ἀεὶ καθηγητὴς Μαρτίνος ὁ Κρούσιος δὲν ἔπαυσε καὶ ἐν γήραος οὐδῶ ἐνδοσκόπος ἔν' ἀσχολῆται καὶ περὶ τὰς ἀντιγραφὰς χειρογράφων ἑλληνικῶν τῆς τε ἔσω καὶ θύραθεν παιδείας, μετὰ μανίας παρακολουθῶν τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας γλώσσης τὴν μελέτην. Χειρογράφα ἢ αὐτὸς ἠγόραζε ἢ ἐν τῷ βαλλάντιον αὐτοῦ ἐπέτρεπεν

Τοῦ αὐτοῦ Recueil de poésies en grec vulgaire... Παρισιῶ 1877, ἐνθα καὶ τὴν εἰσαγωγὴν ἀνάγνωθι.

(2) *Catalogus Bibliothecae ampliss: Keirpubl. Augustanae*, ἐν Αὐγούστη, εἰς μέγα σῆμα. Δὲν ἔτυχεν ἵνα παρατηρήσω ἕνα ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἐσχελίου συντεταγμένῳ *Καταλόγῳ* τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Αὐγούστης τῷ *Quatruplo auctior* εἰς 4ον αὐτόθι 1595 τυπωθέντι ἀναφέρεται ἡ σχετικόν· ἄλλως τε θὰ ἔμενε παρὰ τῷ *Legend* ἀπαρατήρητον;

(3) *Bibl. Hell.* τ. Α' ὑπ' ἀριθ. 106 καὶ 112.

(4) Αὐτόθι, σελ. 203.

ἢ ἡ Ἀκαδημία ἢ ὁ πρίγκιψ τῆς Βυρτέμβεργης, ἢ δῶρα ἐλάμβανεν, ἢ ἐξ ἄλλων βιβλιοθηκῶν παρήγγελλεν ἢ παρὰ φίλων ἐκομίζετο, πρὸς μελέτην ἢ καὶ ἀντιγραφὴν, ὡς τοῦτο ἐκ τῆς γνωσθείσης ἀλληλογραφίας διακρίνεται καὶ ἐκ τῶν διασωζομένων ἐν αὐτοῖς τοῖς κώδιξι ἰδίᾳ χειρὶ σημάνσεων αὐτοῦ ἢ ἐκ τῶν χειρογράφων αὐτοῦ καὶ ἡμερολογίων *Diaria*(1). Εἰς τὴν ἀσυνήθη πολυγραφίαν αὐτοῦ καὶ ἐπιμέλειαν ὀφειλομένην σήμερον καταλόγους βιβλιοθηκῶν, ὡς τῆς σεβασμιωτάτης καὶ βασιλικῆς μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος τῆς ἐν Χάλκῃ, τοῦ οἴκου Καντακουζηνοῦ, ἤδη τύποις γνωσθέντας, Δαρμαρίου τοῦ Ἐπιδαυρίου, τόσα βαρβαρο-γραικὰ (*barbaro-graeca*) κείμενα, τόσας παραφράσεις εἰς τὴν ἀπλήν γλῶσσαν, τὰς *Θεματοεπιστολὰς* π. χ. ἐν τῇ *Turco-graeca, graece cum vulgari, tum rursus*(2) καὶ λ. ὅ δὲ καὶ οὐχ ἦτιον σπουδαῖον εἰς τὰς περὶ τῆς νεοελληνικῆς μελέτης τοῦ Κρουσίου ὀφειλομένην βιβλίων ἐκδιδομένων μὲν ἀλλ' ἐπὶ δακτύλοις μετρουμένων καὶ σχεδὸν ἀγνώστων ἢ ἤδη ἀπολεσθέντων καὶ μόνον ἐκ τοῦ τίτλου γνωστικῶν ἀντίγραφα.

§ 4. Λοιπὸν περιορίζομαι ἔν' ἀναφέρω ἐνταῦθα ἐκ τῶν δανεισθέντων καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ πρὸς μελέτην προσκομισθέντων τῷ Κρουσίῳ βιβλίων τὰ ἐν τῷ ἀναμικτῷ τῆς Τυβίγγ-

(1) *Festschrift D. Schaefer*, Jena, 1915, σ. 504.

(2) Πρβλ. τὸν χαρτῶνον κώδ. Μβ, 30, εἰς 4ον ἐν τῷ Πανεπιστ. τῆς Τυβίγγης καὶ τὰς *Θεματοεπιστολὰς* καὶ ἀλλὰ, *ex elegant lingua in vulgarem conversi*. Ὁ Ζυγομαλᾶς Θεοδοσίος γράφει τῷ Κρουσίῳ: «Τὰς ἐπιστολὰς ταύτας ἐσημειώσαίμην χάριν σοῦ, σοφώτατε κύριε Μαρτίνε Κρούσιε, ἔν' ἐνωτισθείης πῶς τὴν ἀπλήν ταύτην πρόσφέρουσι φωνήν, εἴτε κοινὴν τὴν ἔχουσαν καὶ ἑλληνικὰς λέξεις καὶ ὑπὸ ἄλλων γλωσσῶν». Ὅρα *Turco-graeca* 216 κ. ε. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην λίαν διδακτικὴν. Ἀπὸ σ. 347 κ. ε. αἱ *Θεματοεπιστολαί*.

γης κώδικι, ὅστις χαριῶς ὢν οχήματος τετάρτου καὶ ἐξ 186 φύλλων ἀπαριζόμενος φέρει γρ. καὶ ἀρ. Μβ 27.

Ὁ κώδιξ οὗτος (20×14 ἐκμ.) κατ' ἐντολὴν τοῦ Κρουσίου, ἔχει διὰ τῶν προσφιλῶν αὐτοῦ, ὡς λέγει, μαθητῶν συμπηγημένα ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀντίγραφα πραγματειῶν(1) μεταξὺ τῶν ὁποίων τετάρτην τὴν σειρὰν τοῦς Αἰσώπειους Μύθους, καὶ πέμπτην τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Θρηῖνον εἰς τὰ....

Τὸν κώδικα τοῦτον εἶδον καὶ ἐμελέτησα ἐν Τυβίγγῃ κατὰ τὸ 1888 Ἰουλίου λήγοντος, ἀντέγραφα δ' ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν κωδίκων, ἦν πρόχειρον συνέταξα τότε, δύο τρεῖς μύθους τοῦ Αἰσώπου πρὸς ἀντιβολίην καὶ μελέτην τῶν ἐν τῇ συλλογῇ ἐκδομένων, καὶ ὅλον τὸν Θρηῖνον. Ἡ ἔκδοσις τῶν Μύθων τοῦ Αἰσώπου ἐξ' ἧς τὸ ἀντίγραφο, εἶναι ἢ τῆς Βενετίας τοῦ 1543, ἧτις ἐστάλη αὐτῷ ἐξ Αὐγούστης ὑπὸ τοῦ Ἐσχελίου, ὡς ὁ Κρούσιος αὐτὸς σημειοῦται λαβὼν αὐτὴν τῇ 7 Ἰανουαρίου 1585. Τῶν 150 τούτων (σ. 95β-169β) προηγείται ἀλφαβητικὸς πίναξ, καταλαμβάνων τὰς σελίδας 91β-95α τοῦ κώδικος, ἔπειτα δὲ ἐν τέλει τῆς τελευταίας σελίδος ἢ τῇ γραφίδι τοῦ Κρουσίου συμπλήρωσις «ὑπὸ AN.NOY. KIEP. γριμγ.» Τὴν ἔκδοσιν ταύτην ὁ Legrand ἀναγράφει ἐν σελ. 241 τοῦ Ἀτόμου *Bibl. Hell.* ἔχων ὑπ' ἄρην τὸ ἐν τῇ Βιβλ. τοῦ Μονάχου ἀντίτυπον, οὐδὲν ἕτερον, ἐξηγεῖται μάλιστα τὰ συγκεκριμένα ἐν τέλει κεφαλαῖα γράμματα τοῦ ὀνόματος τοῦ παραφραστάου. Οὗτος εἶναι ὁ Ἀν[δρόνικος] Νού[κιος] Κερ[κυραῖος](2).

(1) Schmid W. Verzeichniss d. gr. Handschr. d. UB zu Tübingen 1902, 4ον.

(2) Περὶ τοῦ Νουκίου βλέπε Α. Μουστοξόδην ἐν «Πανδώρας». Ζ, 216 καὶ Legrand αὐτόθι.

Ἐκ τοῦ κώδικος τύποις ἀνακοινοῦμαι

Πίναξ τῶν μύθων τοῦ παρόντος βιβλίου.

1ος Ἄστὸς καὶ ἄλεπου

2ος Ἄλεπου καὶ τράγος

3ος Ἄλεπου καὶ λεοντάριον.

Ὁ ἀλφαβητικὸς οὗτος πίναξ παραλέμπει εἰς τὸν ἐν τῷ κειμένῳ ἀριθμὸν τῶν μύθων ὃν ἕκαστος, προσθετέον καὶ τοῦτο, συνοδεύεται καὶ ὑπὸ ἐπιμυθίου. Ἐνταῦθα πρὸς γινώσκουσιν τῶν πολλῶν παρατίθημι γεύματος δίκην ἐκ τοῦ κρουσιανοῦ ἀντιγράφου τὸν τελευταῖον, ἦτοι τὸν 150ὸν, ἔχοντα ὡδε:

Ὅφις καὶ κάβουρας

Ὅφις (*sic*) καὶ κάβουρας ἔκαμαν φίλιαν, καὶ ἔβρισκαν ὁμοῦ. Καὶ ὁ μὲν Κάβουρας ἦτον ἀπλοῦς τὸν τρόπον καὶ ἄκακος. Καὶ ἐπαρακάλει καὶ τὸν ὄφιν νὰ γενῆ καὶ αὐτὸς ἀπλοῦς καὶ ἄκακος. Καὶ ὁ ὄφις δὲν τὸν ἤκουγεν οὐδὲ ἐπέθετον. Καὶ ὁ κάβουρας μίαν ἡμέρα ἐπέτυχε τὸν ὄφιν ὁποῦ ἐκοιμᾶτον. λοιπὸν κάμνει τόσον ὅτι μετὰ δόντια τὸν ἐθανάτωσε. Καὶ ὅταν ὁ ὄφις ἐφρονεύθη τότε ἀπλώσε καὶ ἐτανείθη. Καὶ ὁ κάβουρας λέγει· ὅτι οὕτως ἔπρεπε, καὶ ἐμπροσύτερα [ἐμπροσύτερα] νὰ ἀπλώσῃ καὶ νὰ ἦσε καὶ ἄκακος, ἐπειδὴ αὐτὸ ὁποῦ ἔπαθες, δὲν ἦθελε σοῦ ἔλθῃ.

— Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι ἐκαῖνος ὁποῦ φυσικὰ τὸ ἔχει νὰ κάμνει κακὰ, ποτέ του δὲν κάμνει καλὰ.— Τέλος τῶν τοῦ Αἰσώπου μύθων.

§ 5. Καὶ νῦν περὶ τοῦ ΘΡΗΝΟΥ εἰς τὰ πάθη.... Τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ εὐγενεστάτου ἡγχοῦτος κυροῦ Μαρτίνου τοῦ Φαλλιέρου κατέχει τὰς ἀμέσως ἐπομένους σελίδας τοῦ ὑπὸ μελέτην κώδικος φύλλ. 171α—184α, ἐν ᾧ ὁ ἴδιος Κρούσιος σημειοῦται· *descripsit mihi M. Martino Crusio Daniel Schuhmaierus Sauthaimius 22 Januar. 1585 Tybingae.*

Τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι ἐκδοδόμενον ἀλλ' ἀνέκδοτον. Ἄρ' ἀνευρῶν ἔπεμψα μεταξὺ ἄλλων ζητηθέντων μοι παρὰ τοῦ μακροῦτου Λίμ: *Leyrand* δωρησαμένου εὐγνωμοσύνης πολλῆς ἕνεκα τοὺς μέχρ' ἰότε ἐκδοδόμενους δύο τόμους τῆς Ε. Βιβλιογραφίας ἐπὶ ἀμέσῃ ὁμῶς μόνον τούτου ἐπιστροφῇ· προθυμῆθην ἵνα ὑποβοηθῆσω τῷ λαμπρῷ ταύτῳ φίλῳ εἰς τὰς μοναδικὰς καὶ ἀκριβεῖς αὐτοῦ ἐρεῦνας διὰ τῆς ἀποστολῆς τούτου, ὅτε ἀνέγγων ἐν σελ. 267 τοῦ πρώτου τόμου τῆς Β. Η. ὑπ' ἀρ. 113 μόνον τὸν τίτλον «Σταύρωσις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: *auctore Marino Phaliero* [Venetiis 1544] καὶ ἐν τέλει: *La découverte d'un exemplaire de ces opuscules pourrait seule trancher définitivement la question*» διότι πρόκειται καὶ περὶ ἄλλων ποιημάτων τοῦ Φαλιέρου τούτου.

Ὁ μακαρίτης *Leyrand* ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ χειρογράφου μου τούτου ἐπέγραφε δι' αὐτὸ «*n'ai pu trouver le temps de le copier*». Μάταιαι αἱ πρὸς εὑρεσιν ἀντιτύπου ζητήσεις. Οὐδὲ ἐν εὐρέθῃ.

Σημειωτέον ὅτι ἔκτοτε ἀφῆκα τὸ ἀντίγραφον λησμονηθέν· μετὰ τὴν ἔκδοσιν ὁμῶς ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἰ. καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας ἄλλου ποιήματος τοῦ Φαλιέρου(1) ἔπεμψα τῷ 1896 τῷ φίλῳ ἐλληνομαθεῖ τῆς γλωσσολογίας καθηγητῇ κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Φρειβούργου πρὸς μελέτην καὶ ἔκδοσιν, διότι ἠρχολεῖτο ἡδέως περὶ τὰ νεοελληνικά.(2) Ἀσμένως ἐδέξατο τὴν προσφο-

(1) Ἀθήναις, 1893 291-300. Τὸ βιβλίον δὲν ἔχω παρ' ἐμοὶ πρόχειρον πρὸς ἀκριβῶσιν; ὅς καὶ τῆς *Byz. Zeitschrift* τόμους τινὰς ἐν οἷς περὶ Φαλιέρου ποιημάτων λόγος γίνεται.

(2) σ. 301. *R. E. Grecques* 1898.

ρὰν καὶ ἠτοίμαζεν ἔκδοσιν ἐν Στρασβούργῳ μετὰ τῶν ἀπαρατήτων σχολίων, ὅτε προέλαβεν αὐτὸν ὁ θάνατος. Τί ἐγένετο ἔπειτα ἀγνοῶ. Ἐν τούτοις ἡ ὑπαρξίς τοῦ ποιήματος τούτου ἤδη ἦτο γνωστὴ διὰ δημοσιεύματός μου ἐν τῇ *R. des E. Grecques* τοῦ 1898, καὶ διὰ τῆς *Byz. Z.* τοῦ 1903, ἐνθα περὶ τοῦ δημοσιευθέντος Καταλόγου τῶν χειρογράφων τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης ὑπὸ τοῦ φιλτάτου κ. Σμὶθ(1) λόγος.

Τοιαύτη ἡ ἱστορία τοῦ ποιήματος. Ἐπέμψω φιλικῇ προτροπῇ ἵνα δώσω ἐγὼ αὐτὸς εἰς φῶς τὸν Θρῆνον τοῦτον μετὰ παρέλευσιν ὑπερτριάνοντα ἐτῶν ἀλλ' ἀνευ σημειώσεων, διότι οὐδέποτε ἐφανταζόμην ὅτι ἐπ' ἐμὲ τὸν εὐρόντα αὐτὸν θὰ ἐπιπτεν ὁ κληρὸς πρὸς τοῦτο. Δυποῦμαι μόνον ἀλλὰ δὲν θρηνῶ ὅτι δὲν ἔσχον τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν γράφων εἰς Τυβίγγην ἐξακριβῶσω σημεῖα τινὰ πρὸς βοήθειαν τῆς μνήμης μου.

Καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐκδόσει συγγνωστὸς ἔσομαι· ἐὰν δέ που ὑπάρχωσι σημειώσεις τινες, αὗται εἶναι σύγχρονοι τῇ ἀντιγραφῇ μου.

Ἐν τέλει σημειοῦμαι ὅτι οὐδεμίαν μεταβολὴν ἐν τῇ ἀντιγραφῇ ἢ διόρθωσιν ἐλήνεγκον ἀλλ' ἀφῆκα τὰ πάντα, ὡς εὔρον.

Τοῖς εἰδικοῖς τὰ λοιπά.

(1) Συμβουλευθήτε: *General Register* τῶν πρώτων δώδεκα τόμων τῆς *B. Z.* (1892-1903) ἐν λέξει διὰ τὰς ἐν τοῖς τόμοις τούτοις παροπομαῖς πρὸς πλείονα ἐξέτασιν τῶν περὶ ποιητοῦ Φαλιέρου.

ΘΡΗΝΟΣ

εἰς τὰ πάθη καὶ τὴν σταύρωσιν τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ
καὶ ὄρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ποιηθεῖς παρὰ τοῦ
εὐγενεστάτου ἄρχοντος κυροῦ

ΜΑΡΙΝΟΥ ΤΟΥ ΦΑΛΛΙ

ΕΡΘΟΥ πρόλογος.

- (1) Καὶ ὁ νοῦς ἀναγυρίζοντα δμάδι μετὰ τὸ μῦσθι
τοῦ Ἰησοῦ τὴν σταύρωσιν εἰς ἄδειον τόπον κἀκεῖ.
Τὴν οἶδαμεν ζωγραφιστὴν μαζῇ μετὰ τοὺς μαθητάδας
καὶ ἄλλοις ἐκεῖ τὴν μάνναν του κυρίου ἀπὸ τοὺς μαθητάδας.
- 5 Τὴν μάρθαν τὴν μαγδαληνὴν καὶ ἄλλαις χέπερυστῆρα
καὶ τὰ διγῆτον πᾶσα εἰς ἡσάν μετὰ λόγια βράβια.
Κεφαίνετον κ' εὐγάνασιν ἀπὸ τὰ στόματά των
εἴτις ὁ κέδειχεν καθεὶς ἐκεῖνα τὰ διγῆτον.
Καὶ τὸν τζαδὸκ ἐβάλαμεν νὰ μας τὰ ξεδιαλύνει
10 κ' ἐποίηεν το μετὰ χαρῆς μετὰ φιλικὴν εἰρήνην.
Καὶ πρῶτοι λογ' εὐγάνασιν ἀπὸ τὴν ἄθλιαν μάνναν
μετὰ δάκρυα μῆναστεναγμοῦς ὅτι ὅλουσιν ἐπικράνα.

Ἡ Θεοτόκος

Ἐλάτε πάντας κλάψετε καὶ μετὰ μὲν θλιβεῖτε
καὶ τὸν υἱὸν μου στὸν σταυρὸν τὸν ἔχουν λυπηθεῖτε.

(1) Τὰ διὰ παχέων στοιχείων τυπούμενα εἶναι ἐν τῇ χειρογράφῳ κοκκίνη με-
λάνη. ὡς καὶ τὰρχικὰ τῶν διστίχων κεφαλιῶν.

- 15 Πονέσατε τὸν ἀγαθὸν χριστὸν ὁποῦ τὴν τόσην
κακοπάθειαν ὀπῆβαλεν ὁ γὰρ νὰ σας γλυτώσει.
Ἄιλήμονον συνκλάψετε καμπόσο μετὰ μὲνα
ὅτι στὸν πόνον μου βουθὸν δὲν ἠβήρηκα κἀν ἕνα.
Τοὺς Φαρισαίους καὶ Γραμματεῖς καὶ αὐτῖνον τὸν πλάτον
20 τὸν Ἄιναν καὶ τὸν Κατάραν μ' ὄλον τους τὸ φρουσάτον.
Ὡσπερ θερῖα τοὺς συντηρῶ τοῦ υἱοῦ μου καταπάνω
καὶ ὡς μάννα του γλυκώτατη τὰ λογικά μου χάνω
Ὅλους θερῶ κακοθελοῦς καὶ ὄλους χολικεμένους
καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητάδας του μοῖρασιν καταλιμένους(1).
- 25 Μόνον ἐγῶμαι μοναχὴ καὶ μέσω στόσην κρίσι
αὐτὴ μόνον ἢ τα πεινὴ μάννα καὶ τί νὰ ποίσει.
Ἄιλήμονον τὸν ἄπιαστον θερῶντα τὸν πιασμένον.
καὶ αὐτὸν τὸν μεγαν βασιλεία κλιτὸν καὶ σκλαβαμένον.
Καὶ τὸν χριστὸν τὸν ἄφταιστον τόσα κατακρῖμένον
30 καὶ ὄλον τὰ γιγῶτατον κορμὶν ἄθλιον καὶ πληγωμένον.
Ὁ νοῦς μ' ἀπὸ τὴν λύπησιν μετὰ πικροβασανίζει
καὶ ἀπὸ τὸν πόνον τὴν καρδίαν γρυκῶ νὰ λακτωρῖζει.

Ἡ Μάρθα

- Κυρία μου περηγοροῦ κερήνεψε δαμάκι
ρίξ' ἀπὸ σὲν πανάχραντε τῆς θλίψης τὸ φαρμάκι.
35 Ἄιλήμονον θερῶντα σὲ τὸ πῶς κακοπαθίσεις.
τὰ μέλη μου φλογίζεις καὶ ἔν καρδιά μου σκίζεις.

Ἡ Θεοτόκος

- Ὡ ὀθελάφειες μου γλυκαῖς εἰς ταῖς ἀρχαῖς τοῦ πόνου
διαπᾶσ εἰς τὰς ἑγκαρδιακαῖς περεγορηαῖς δὲν σώνου.
Μανὲν καὶ σεία συνθλίβεσθε οἱ ξένας καὶ συγκλαῖτε
40 πῶς ἔναι πορεζάμενον κημάννα καναπέται.
Ὅντι ἔν ἡ θλίψις σύνωρη περηγορηαῖς δὲν θέλει
γιατὶ δὲν ἔχει ποῦ δεκτὴ ζάχουιν οὐδὲ μέλι.

(1) μοιρασχάτισσι... (sic)

- “Ολα τῆς φαίνονται πικρά καὶ ὡσπερ φαρμάκιν τᾶχει.
ὥστε νὰ παύσει γνῶσι μας κῆ σάρκ, ἀπὸ τὴν μάχη.
45 Υἱέ μου πᾶσα σου πληγὴ πληγώνει τὴν καρδιά μου
καὶ τὰ καρφιά διαπερνῶν μέσα τὰ σωθικά μου.
Κοὶ στάξας τῶν αἱμάτων σου πτάσων τὸ πρόσωπόν μου
κῆ ζῶια σου φλοβοτομά μέσα τὸν ἡμυαλόν μου.
Πᾶσα σου πόνος διπλό τριπλό; στρέφεται πρὸς ἑμένα
50 ἀτλήμονον καὶ πάλι ζοῦν τὰ μέλη τὰ καϊμένα.
“Ὡ μάνναις συμπονέσετε τὸ τέκνον καὶ τὴν μάννα
διαπᾶς γνωρίζοντας γιατί καὶ πῶς τότε ποθᾶνα.
Βουθήσετε μ’ ἀτλήμονον πριχοῦ μαβγῆ ψυχῆ μου
νὰ πιάσω νὰ τᾶναλεκτώ καρπόσο, τὸ παιδί μου,
55 Τὰ μέλη τᾶγιώτατα νὰ τὰ γλυκοφιλήσω
καὶ ἀπέκαλο μὴν ὀπίσω του κινῶ ναξερυχίσω.

‘Ο Ἰωάννης

- “Ὡ κύριε καὶ διδασκάλισσα μέρωσε τὴν καρδιάν σου
καὶ ὡς φρόνιμη καὶ δόξιατη σβήσεται τὴν πικριάν σου.
“Ανάπαυαι καὶ σὲν κέμᾶς ὅτι καθὼς νοοῖμεν
60 σωστὸν οὐκ ἔναι βότανον ἄλλο νὰ γιατρευτοῦμεν.
Κῆ μαρτυριά κῆ σύλληψις κῆ θαυμασιή σου γέννα
τὰ μολαγᾶ γὰ νὰ βρεθῆς μητέρα καὶ παρθέννα.

‘Η Θεοτόκος

- “Ἰωάννη μου καλὰ λαλεῖς μάνεν καὶ αὐτὸς παθίζει
κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὀποῦ τὰ πάντῳρίζει.
65 Πῶς τόσον πλειὰ ἢ σάρκα μου δὲν πρέπει νᾶν δοσμένη
τοῦ πόνου καὶ γοργότερα ἄθλια καὶ πικρομένη.

‘Ο Ἰωάννης

- Κυρά μου ἢ σάρκα τοῦ Χριστοῦ βαστάζει τὸ βοτάνι
καὶ ὁ γιὰ τὴν ζῆσιν τῆς ψυχῆς καταπτο τα παθαίνει.
Κεῖτις λοιπὸν ἔδοθηκε νὰ πάθῃ αὐτὰ τὰ πάθη
70 γιὰ νὰ φτιασθῶν με θεικὴν χάριν τὰ πρῶτα λείθη.
Καὶ τὸ λοιπὸν περηγοροῦ κῆγε το γιὰ καμάρι
αὐτὸν τὸν ἅγιον θάνατον ὀποῦκλινε νὰ πάθῃ.

‘Η Θεοτόκος

- “Ὡ Ἱερωσόλυμα πτωχὸν δασίτιν τοῦ θεοῦ μου
τοῦτο τὸ μέγα φτασίμιον τὸ ποῖκεν πρὸς τὸ νοῦ μου.
75 Εἰς πόσιν καταχῶρεσιν καὶ χάλασιν μεγάλην
σὲν θέλει φέρει μίαν γενεάν κακὴν καὶ ξένην ἄλλην.
Κῆσεῖς ὀποῦ πληγώθητε καὶ φαίνεται καὶ ζῆτε
μὲ τὸ μαχαίριν τὸ πικρὸν τῆς θλίψης σωρευτήτε.
Κῆσεῖς κῆγὼ τοὺς πόνους μου ἄσ κλαίωμεν ἀμάδι
80 καὶ τούτιν τὴν πικρὰν ζωὴν ἄς ἔχωμεν ὡς ἄδη.

ΜΑΡΙΑ Η ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

- “Ὡ ρήγισσα τῶν οὐρανῶν δέσποινα τοῖς ἀγγέλοις
δλους μας ἔχεις δούλους σου καὶ ἔριξε τί ἔν τὸ θέλεις.
Καὶ ἀνὲν καὶ με τὰ κλάματα με πόνους καὶ με θρήνη
ἔδύνετον καὶ ὁ πόνος σου καὶ ἡ θλίψις νᾶλαφρύνῃ.
85 “Ὡ γιὰ νὰ δώσομεν καὶ σὲ κέμᾶς παραμυθία
ἄλλο νὰ καμομ’ ἔχομεν νὲ τόσην πεθυμία.

‘Η Θεοτόκος

- “Ὡ μάρθα μου γλυκώτατη καὶ σὺ μαγδαληνῆ μου
κῆσεῖς οἱ πρόλοιπαις μαριαῖς ὀποῦστε εἰς συνδρομῆ μου.
“Ἐχάσατε τὸν δάσκολον τὸν πολυαγαπημένον
90 κῆγὼ ἢ πτωχὴ τὸν κύριόν μου τὸν εἶχα γενημένον.
“Ὀλαις ὀφρανισθήκαμεν νᾶγὼ περίσσια ἢ μάννα
γιατὶ ἔλαις μου γιὰ μὴ φορὰ οἱ δόξαις μου λιγᾶνα.
“Ὡστε νανέβρομεν κῆμεῖς στῶν οὐρανῶν τὰ πλοῦτη
καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ εὐγαῖαι οἱ λόγοι τοῦτοι.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

- 95 Γ ἀὐ(1) αὐτοῦ τὸ τέκνον σου κῆπαρ καὶ σὺ Ἰωάννη
αὐτήνιν ὦ γιὰ μάνναν σου να σ’ ἔχει ὁ γιὰ βοτάνι.

(1) Γ υ ν’ ἴσως, ὡς ἐκ τοῦ κατωτέρω (107 στ.).

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

- *Εβαλασμεν τὴν ἄτυχον καὶ τιν' αὐτὰ τὰ λέγει
 ὁ υἱός μου πρὸς τὴν μάνναν του θεωρῶντα τὴν νὰ κλαίγει.
 Κύριε πολλὰ παρῆσεν κατὰλλαξιν ἐβλέω
 100 καὶ ἔβλεψεν με κάμνονταν τὴν πτωχὴν μάνναν καὶ παρατρέπω
 Δουλοῦσα τὸν τόπον νάφροντός μου δίδεις καὶ θαυμάζω
 καὶ μαθητὴν γιὰ δάσκαλον πρῶτα τὸ δὲν ξεικάζω
 Πλάσμα γιὰ πλείστην(2) καὶ ἄνθρωπον εἰς τόπον τοῦ Θεοῦ μου
 καὶ τὸν ἐξάδελφον γιὰ υἱὸν κέβγαίν ἀπὸ τὸν νοῦν μου.
 105 Μαθητὴς θέλεις νὰ γενῆ στέργω τὸν δοισμόν σου.
 καλὰ καὶ νάχω νὰ κωνῶ γιὰ δῶ τὸν στερητό [σοι].
 Υἱὲ καὶ ἀνὴρ καὶ μ' ἔκραξεν γυναῖκα καὶ ὄχι μάννα
 γι' αὐτὸ ἐπληθύνασιν οἱ πόνοι οὐδὲ λίγανα.
 Γιατὶ γρυκῶ στεφάνη σου μὲ σιλάγγνος νύχα πάρη
 110 ἀλλήμονον ἢ μάννα σου βαρύτερον γομάρι.
 *Ἐλα λοιπόν, Ἰωάννη μου, νὰ σ'ἔχω γιὰ παιδί μου.
 καὶ ὧ γιὰ βουθὸν καὶ συντροφίαν καὶ παρηγόρησί μου.
 Καὶ καμ' ὅσον ἤμπορεῖς κοντὰ νὰ μὲ σιμώσεις
 πρὸς τὸν σταυρὸν τοῦς πόνους μου ἂν θέλῃς νὰ λαφρώσεις
 115 Καὶ πῶς με νὰ παίωμεν κὴ δύναμι' μου χάρη
 ἀλλήμονον κυράδεσ μου ἀπὸ τὰ τόσα πάθη.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ

- *Ὡ Κύριε μου πανάγαθε πατήρ καὶ δάσκαλέ μου
 τοῦτο τὸ σιλάγγνος ἔν πολυ ὁ προῖπραξεν μετέμου.
 Καὶ οὐκ ἔμπορεῖσιν ἤθελα νὰ σου τὸ εὐχαριστήσω
 120 ἀλλὰ τὰρξίζεις προσκυνῶ καὶ θέλω νὰ τὰ ποίωσω.
 Καὶ σὺ κυρά μου δέξαι με πῆξ με σὺν δούξεις
 ὧ καὶ τὸν νοῦν μου καὶ καρδίαν δικήσου τὴν γνωρίζεις
 Καὶ αὐταῖς ταῖς πρὶλαις λίγανε ὅτι γοργὸν θέα ἔχει
 μανδάτα πῶς ἐγέρθηκα καὶ πῶς μας ἀπαντέχει.

(2) (Πλάσθην.)

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

- 125 Κεῖς τοῦτο εὐγαλε φωνὴν πρὸς του πατρὸς δοσμένη
 ζητῶντα ἢ πολεμῶντα τον νᾶναι συμπαθημένοι(1)

ΠΡΟΦΩΝΙΣΙΣ

Τὸ δὲν ἠκούθηκεν ποτε στὸν κόσμον οὐδ' ἐφάνη
 καὶ πάλι ἢ κακωσύνη σας δὲν ἤρθε νὰ λιγάνει.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ(sic)

- * Ἀλήμονον (1) καὶ ποτὰ ψυχὴ καὶ σκύλικος καρδία
 130 νὰ μηδὲν στρέψει βλέποντα τόσην καλογνωμία
 Κεῖσεῖς Ἐβραῖοι γιὰ νάχετε πολλὴν τὴν δλουχθρίαν.
 πρῶσσετε κατεπάνω του ὡς ὄνομα θερία.
 Μᾶδικον γένος ἄγνωσιον ἔπρεπε νὰ κατέβουν
 ἔλαισ αἱ σιταῖσ τοῦ οὐρανοῦ καὶ αὐταῖσ τῆσ γῆσ νάνέβουν.
 135 Καὶ νὰ σμιχτοῦν νὰ κάρημοῖ καὶ νὰ σᾶσ ἀφανίσουν
 γιὰ νᾶν περίσσα ἢ φταῖσις κὴ κακοθέλησις σου,
 *Ὡ τέκνον μου γλυκώτατον πρὸς τὴν πικριὰν τὴν τόσην
 ὡς εἶχεσ θυμηθῆ κέμην καὶ ὡς μέτελεσ τελειώσει.
 Τόσα μου πολησιμόνησεσ ἤτις γοργὸν μάφηκεσ
 140 ὧ κύριέ μου γλυκώτατε μάννα σου ἀπὴν μ' ἐποίησα.
 *Ὅλους γιὰτὶ ἔχεισ καὶ πονεῖν καὶ συμπαθεῖσ καὶ σῶνεῖσ
 καὶ μὲν ἀπὸ τὰ βᾶσανα τὰ τόσα δὲν γλυτώνεισ.

ΜΑΓΓΑΛΛΗΝΗ

- *Ὡ γένος ἀνεγνωρίστον καὶ ἄνομον τῶν Ἐβραίων
 δὲν συντηρεῖτε τὸν καρπὸν τῆσ χάρισ τὸν ἐγγέον
 145 Πῶς σᾶσ τὸν ἔπειρν ὁ Θεὸς σωστὸν κεύλογημένον.
 καθὼς τὸν εἶχε στήν παλαιὰν διαθήκην γεγραμμένον.
 Δὲν βλέπετε στὰ χέρια σας αὐτόνον τὸν μεσσίαν
 ὁποῦ γιὰ σᾶσ ἐγένετον καθολικὴ θυσία.
 Δὲν ἔν αὐτὸσ μὲ τῶν νηριῶν τὸ στόμα δοξασιμένοσ
 150 καὶ ἀπὸ τῆσ γῆσ σας τὸν λαὸν ὁ πολυτιμημένοσ.

(1) Διατηροῦ τὴν ὀρθογραφίαν ὡς εἶρον αὐτὴν ἐν στ: 17, 27, 35, 50 53, 110,
 115 κ. 5. Τὸ ἀλλήμονον καὶ ἀλλαχὸ εἶρον.
 Τὸ μὲ συμπαθεῖο= συγγνώμην. κοινότατον.

Δὲν ἔν τῇ πλήθει τῶν λαῶν καὶ ὁ τρόμος τῶν δαιμόνιον
 δὲν ἔν αὐτὸς ὁποῦγιανεν τὸν πόνον μὲ τὸν πόνον.
 Τὰ τόσα τὰ θαυμάσιατα πῶς δὲν σασ ἡμερῶσαν
 καὶ πῶς οὐδὲν ἐστρέφετε μὲ τὴν ἀγίαν του γλῶσσαν
 155 Ἄλλα γιὰ νᾶν τᾶρχιερεῖς ἢ δολερός κακία
 ἔπραξαν καταπάνω του ὡς ἄνομα θερία.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἦ κύριε μου γλυκώλατε δάσκαλε τῆς εἰρήνης
 καὶ τῆς συμπάθειας ὁ ἱατρός τῆς ἐλεημοσύνης.
 Σιμᾶ στοὺς ἄλλους ἔγρικῶ ἔτοϋτον τὸν μισθόν σου.
 160 τὸ πῶς καλεῖσθαι καὶ τὸν ληστήν εἰς τὴν παράδεισόν σου.
 Ὁ γιὰ νὰ πῆ πῶς εἶσαι υἱὸς Θεοῦ μὲ ἔμπιστοσύνη
 καταδικάζουσα πολλὰ ὁποῦχεν νὰ σε κρίνει.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

Μὰ εἰ νὰ λέγει ἡ μάννα σου ἡ πολυπυεμένη
 θιορῶντα νᾶναι καὶ ἀπὸ σὲ ἦτις ἀπορρημένη.
 165 Κύριε καὶ ἄσ μ'ἔπερνες κ'ἔμην εἰς τὸν παράδεισόν σου
 καὶ μὴ μ'ἀφήνησ νὰ με καὶ στήν γῆν ὁ στερεμός σου.
 Τάξαι με γιὰ ληστήν κἔμην καὶ ὡσάν ἁμαρτημένη
 καὶ ἀπὸ ταῖς χεῖρασ σου κἔγὼ ἄσ εἶμαι μερασμένη.
 Καὶ ἔχι γιὰ νάμαι μάννα σου νάμαι υἱὲ χαροῦσα
 170 καὶ τούτη παραπύνησι μὲ κάμνει πλεῖα πρικοῦσα.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἦ λόγος ἀγιάτατος καὶ πιστι δόχως φῶμα
 ὁ τοῦ γενήθη σήμερον ἔκ τοῦ ληστή τὸ στόμα.
 Ἦ Φαρισαῖοι καὶ γραμματεῖς καὶ ποῦτον ἡ σοφία σας
 ποῦσαν κἔσκοτεινιάσασιν τὰ μελετήματά σας.
 175 Σήμερον ὁ χοντρός ληστής μ'ἔμπιστεμένην ζέση
 ἀναγελᾷ τὴν γνώσιν σας εἰς τοῦ λαοῦ τὴν μέσην.
 Σήμερον εἶδε πλεῖα γοργὸν ἡ φύσις τῆς χοντρότης
 τᾶπόκρυφα καὶ θαυμαστά μυστήρια τῆς θεότης.
 Καὶ ἔν τὴν ἡ τάξις τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν καλογνωμίᾶ του
 180 νὰ δείχνει μὲ τᾶπόμικρα τὴν μεγαλότητά του.

Ἦ πάντες ὅλοι χαίρεσθε καὶ ἁμαρτωλοὶ θαρρεῖτε
 ὅτι τὸ σπλάγγνος τοῦ Θεοῦ ἄπειρον τὸ θαρεῖτε.
 Καὶ αὐτὴν κ' ἀγαθότητα καὶ αὐτὴν σπλαγγνοσύνη
 ὡς καὶ ταῖς λίθιναισ καρδιαῖσ ἤθελεν ἀπολύνοι.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

185 Εὐὶ Εὐὶ καὶ γιὰ τὸ τίμ' ἔξῆρηκεσ καὶ τόσα
 ἀλλὰ νὰ θέλεις θέλω τα ἔτοϋτα καὶ ἄλλα τόσα.

ΕΒΡΑΙΟΙ

Πῶς κρᾶζει ἀκούσε τὸν Ἰλλίαν νάρθη νὰ τον βοηθήσει
 γιὰτι δὲν ἔχει δύναμιν ἀτόσ του νὰ τὸ ποῖσει
 Ἄλλους πολλοὺς ἐρύλαξεν κἔγιανεν καὶ ἀπατόσ του
 190 δὲν δύναται νὰ βοηθηθῆ ὁδὲ βοηθᾷ ὁ θεός του.

Ἦ Θεοτόκος

Κυριέ μου πρὸς ταῖς λόγους σου γνώθα παραποιᾶσαι
 γιὰτι σ'εφῆκεν ὁ Θεός μὲ τόσῃ πύθη νᾶσαι.
 Καὶ ἀιλήμονον ἀρένην μου τὴν παραπύνησ σου
 ποιῶ καὶ κλαίω γιὰ νᾶν πολλὴ κἢ κακοπάθησά σου.
 195 Καὶ ἄσ ἠθελεᾶζει σικάν ἐγὼ τρόπον νὰ σου βοηθήσω
 μὰ σὸν γυναῖκα τί καλὸν ἐμπόρουν νὰ σοῦ ποῖσω.
 Ἄλλὰ τὸν Θεὸν ἐπράνηκε θέλοντα τῶν ἀνθρώπων.
 νὰ τοὺς ἐδώσει ἐλευθεριά μὲ πλεῖα σωσμένον τρόπον.
 Νὰ ματαγένῃ ὁ ἀνθρώπος γιὰ νὰ λειωθοῦν τὰ λάθη
 200 κ'οἱ πόιοι μὲ τοὺς πόνους σου τὰ πάθη μὲ τὰ πάθη.
 Λοιπὸν τὴν καταφρόνησιν τὴν δίδουν οἱ Ἑβραῖοι
 ἄσ ἔναι γιὰ νὰ πληρωθοῦν τῆς ἁμαρτίας τὰ χρέη.
 Καὶ μετὰ πύθη τῶν πολλῶν χρόνῶν ὁπαναμένουν
 καὶ αὐτοὶ καὶ ἄλλοι θέλουν δὴ ταῖς κρίσαισ πῶσ ἐμπαίνουν.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ

205 Ἦ κυρία μου τώρα λάλησεσ ἄξα καὶ θεϊκάτα
 καὶ μετ' αὐτὴν τὸ λοιπὸν περηγοροῦ τὴν στρατίη.
 Ὁλ ἄναι τούτα πανωθειδὸν νάρθουν καθῶσ κατέχεισ
 μόνον γι' αὐτόδνα τὰ καλὰ ὁπάχεισ νὰ παντέχεισ.

Γάλλου και χαίρου δέσποινα και ὅλοι μας με τὰ σένα
210 για τί ὅλουσ' ἐθαράπησα με τοῦ Χριστοῦ τὴν γέννα.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

*Αἶβα! και δὲν ἀκούετε τὸ πῶς διψᾷ και φλέγει
κεῖθετε του νὰ πῆ νερὸ και ἀφῆτετο τὸ κλαίγει.
Και ἀνέν και δὲν τοῦ ἴβλασετε σικὰν μετὰ μεν θρηνεῖτε
και ποταμὸν τᾶμμάτια μας ἅσ' κάρουμεν νὰ ζῆτε.
215 Και πιάσθε και σωρέψετε ἐκ τῶν δαιρυῶν τὴν βρούσι
και δότε τον δαυρή νὰ πῆ πριχαῦ νὰ ξεφυχήσει.
*Ὁ πῖβουλοι εὐχουσιτὰ τῆς μάννας τῆς ἐλάβη
οἱ πρῶτοι σας εἰς τὸ φρικτὸ τῆς θάλασσας τὸ διύβη.
Και ἀπὸ τὴν πέτραν τὴν ξερὴν νερὰ γιά νὰ σᾶς δόσσει
220 και τὸν θυμὸν τοῦ φαραῶ ὡ γιά νὰ σας γλυτώσει.
*Ἀλήμονον του δίδετε ξίδιν με τὴν ἀλόη
εἰς τὴν πολλὴν του ἀραθυμιά νὰ πίνει και νὰ τρώει.
*Ὁ ξύλα πέτραις σίδερα βουνιὰ θεριά κέσιτσια
ἐλάτε νὰ παιδέψετε ταῖς τόσαις ἀνομίαις.
225 *Ὡς τοὺς χαλάσει κρῖσις σου και ἄς ταὺς καταφρονέσει
γιά νᾶχει ὁ κόσμος νὰ θεωρεῖ τὴν ἀπονον τους φταῖσι.
*Ὁ σκίλοι ἐκεῖ ποῦ τύχαινε νὰ τὸν ἀποδεκτῆτε
και με τιμαῖς και με πολλαῖς δόξαις νὰ συγχαρῆτε.
Γιατὶ τὸν ἀνημένετε καθὼς λαλεῖ γραφή σας
230 γιά νὰ σᾶς βάλῃ ἐλευθέρους πᾶλη στὴν προτιμήσασ.
Τεῖναι λοιπὸν τὰ κάμνετε τεῖναι τὰ μεριανᾶτε
δὲν βλέπετε ταλαπρωροι τὸ πῶς τὸν ἀδικεῖτε.
Αὐτὰ τὰ πάθη μέλουνται νὰ σᾶς καταδικάσουν
και με θαρεῖται διχωσᾶς ἐκδικαίον νὰ περάσουν.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

235 *Ὅλα τὰ προφητήματα και ὅλαις οἱ προφητεῖαις
σήμερον ἐτελειώθησαν με τούταις ταῖς αἰτίαις.

*Η Θεοτόκος

*Ὁ μαρτυρεῖτὰ τῆς ἀληθείας και ὁ σώστης τῶν σφαλιμάτων

ἦτον και τοῦτο πρὸς ἡμᾶς χρειαζόμενον μαντάτον
*Ὁ πάντες ὅλοι τὴν φωνὴν τούτην συγχαίρεσθε των.
240 και αὐτὴν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εὐχαριστήσετέ την
Διαπάσ' ἐσεῖς ὅπ' ἔχετε νὰ τὴν ἀποδεκτῆτε
καθὼς ἀνημένετε γιά νὰ γλυκοσωσθῆτε.
*Ὁ γένος ἀνεγνώρισον ἀνοῖξτε τὸ φῶς σας
και δότε και γυρέψετε νὰ βρῆτε τὸ καλόσασ.
245 Και ἀνέν και δὲν τὰ κάμνετε τὸ γένος σας ὁμάδι
θέλετε πάρη τὴν ὁργὴν τὴν Θεῖαν κείσ' τὸν Ἄδη.
*Ὁ βλάσει μεν τὴν ἄτυχον δὲν ξεύρω τί νὰ ποῖσω
πάντα κακὰ μ' εὐρήμασιν ὁποῖθεν κἄν γυρίσω.
*Αἰλή φωνὴ φουρικερὴ πάλιν ὁποῦ με συνέβη
250 κ' ἀπὸ τὸν νοῦν θαμάζομαι τὸ πῶς οὐδὲν ἐξέβη.
Τὸ πνεῦμα του κυράδω μου ἀκῶ νὰ παραδίδει
σιτὰς χείρας του πατέρα του και πέφνει ἀλλοῦ ταξίδι.
Οὐδὲν του φαίνετ' ὁ καιρὸς σὶδὸν κόσμον πλεὸν νὰ στέκει
διαπάσ' τὴν γῆν τὴν φροβερὴν ἐκούτην τὴν ἐβροαῖκῆν.
255 *Ἀλήμονον ἀφέντη μου κύριε μου και Θεέ μου
βλέπω και σὺκ' εἶναι πλεὸ καιρός νᾶσαι τὰ διῶ μετὲ μου.
Γνώθω ἀπὸ σέν τὸ τέκνον μου δλοτελειᾶς μ' ἐκδύνης
και ἀνάμεισα εἰς τοὺς ἐχθροὺς κύριε μου που μαρῆνησι.
260 δὲν ἀναρένει μάννα σου τᾶδῶ καλὸν κἄνενα.
Και ὅς ἔχασι ταμμάτιο μου τὴν ἐννοιαν νὰ θεωροῖσι
τὸ σῶμα τάγιώτατον και νὰ τὸ συμπονοῖσι.
Βλέπω τὸ βλέμμα πρὸς τὸν Θεὸν γλυκεῖα νὰ τὸ σηκώνει
και ἀπάκει τὸ κέφαλιν του κλίνει κεξεφυχάνει.
265 Και αὐτὴν τὴν ὄρα γρύκησα τὸ πνεῦμα του κευγήκε
και λιγομάρα τῆς πιρικῖας ὡσπερ νεκρὴ μ' ἔφηκε.
Και πιάσεμε τὴν ἄτυχον ποθὲν και κάτζετέ μου
νᾶβγῆ ψυχὴ και μ' αὐτὸν σήμερον θάψετέ με.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ

*Ὁ κύριε μας και μετὰ μᾶς σκέπη και ἀπανταχὴ μας
270 φύλαγε κύρια μου και σὲ και αὐτὴν τὴν ζωὴν μας.
Δὲν ἤκουσες τᾶφέντη μας οἱ προφητεῖαις και ἄλλα

ὁποῦ διγοῦνται ὦ γι' αὐτὸν ἦρθαν καὶ δὲν ἐσπίαλλα.
 Λοιπὸν δὲν ἀγαμένομεν παρὰ καλὸν καὶ ἀγάλλου
 ὦ γιὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ τοὺς πόνους τοῦ δασκάλου.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ

275 Ἄφρισ νὰ δοῦμεν ἂν ἔζη ἢ τῶν ἀποθαμένοσ
 μὲ τὴν λογγὴ τοῦ κονταριῶ τοῦτος ὀσταυρωμένοσ

Ο ΛΟΥΤΙΝΟΣ

Μὰ τὴν ἀλήθειαν υἱὸς Θεοῦ τοῦτος κατὰ τὸ θαῦμα,
 καὶ πρέπει νὰ τοῦ δώσομεν τῆς δόξας του τὸ θαῦμα.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

Ἦ βάλαι μὲ δὲν ἔσιοναν τὰ τόσα ποῦ σ' ἐποίησαν
 280 ἔσιοναν νᾶσαι ζωντανὸσ μὰ πάλιν ἀπὴν σ' ἐφήκαν.
 Διχῶς ζώην σου δώκασι μὲ λόγγην στήν πλευρεῖά
 κήδραμεν αἷμα καὶ νερὸν ὡσπερ ἀγιὰ διορεῖά.

Μὰ κήτε δὲν ἐγγύκησε τὸν πόνον τὸ κορμί σου
 καὶ ἀκούοντα τὸ θαύμασμα τὸ ποίκεν ἢ ψυχὴ σου.

285 Ἐρήνευσε δὲ πόνοσ μου κέχαρην ἢ ψυχὴ μου
 σκοπιζοντα τὴν ἀπειρήν χάριν τοῦ ποιητῆ μου.
 Τὼρ ἂν καιρὸς ὀλιπίζοντα νᾶβρω περηγορίασ
 γιὰτὰ ὡσ ἐδᾶ μου μέλουνται οἱ κοσμικαῖσ πικρίασ.

Ἦ καλορρίζικε λογγὴν χαίρε δὲ κ' ἐλαχέ σου
 ὦ γιὰ νᾶνοῖξισ τὴν πηγὴν νᾶρθοῦσιν οἱ θωριαῖσ σου.
 Γάλλου κ' ἐσέναν ἔτυχε νᾶνοῖξισ τὸ ποτάμι
 ὀποθτον χρεῖά τὴν κοσμικὴν τὴν γῆν δὲ καὶ νᾶ δράμη.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ

Δόξα σοι ὁ Θεὸς κ' ἐχάρηκε καρπόσον ἢ καρδιά σου
 κενήησαν νὰ συναρτοῦν τὰ πάθη τὴν πικριάν σου.

295 Καὶ τοῦτον ἐνεμέναμεν καὶ τοῦτον ἐθαροῦμεν
 γιὰτὶ ἀπὸ τὰ θαμάσιμα τοῦ υἱοῦ σου τὰ νοῦμεν.
 Καὶ ὅλοι μασ καὶ ὅλαισ μετὰ σὲν σήμερον γάλλομέσθεν
 καὶ μὲ τὸ θάρροσ τοῦ Χριστοῦ ὅλοι ἀναπεύόμεσθεν.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

Ἦ κόσμησμι' ἀνέγνωρε καὶ ἀνθρωποὶ διχῶσ πίστι
 300 εἰὰ πιάστε μελετήσατε τὸν ἀγαθὸν τὸν κτίστην.
 Μὲ πᾶσοσ τρόποσ καὶ ἐκεινοῦσ σας ἔχει χαρισμένα
 καὶ τὸ σᾶξείκαστα καλὰ καὶ σεις ποιέ σ καν ἔνα.
 Οὐδὲν ἐδώκατε κορμιὰ δὲ σκιὰν εὐχοριστιάν.
 τὸσ' ἂν ἢ γνώμη σας κακὴ μετὰ τὴν ἀπιστιάν.

305 Σ' τὰν καιρὸς ἐπάρεσε φωτιὰν ἀναβλεπτήτε
 τὴν στρατάν τῆς Θεότητοσ ἂν θέλετε νὰ βρῆτε
 Καὶ τοῦτος ἔν ὁ ὕστεροσ ἥλιος μὲ τόσην γνώσι
 ὁποῦρθεν τᾶπολσίποντα ὅλα νὰ ταποσώσσι.
 Λοιπὸν ὕμνεῖτε τὸν Θεὸν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι
 310 καὶ μὲ καρδιάν καὶ μὲ ψυχὴν καὶ καθαροῦ σὲν λάλοι
 Εὐχαριστήτε τὸν Θεὸν δοξάζετε τὸν κύριον
 ὁποῦ σας ἐφρανέρωσεν ἔσιον ἠψήλον μυστήριον.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἦ κύρια μου δὲν ἔναὶ πλειὸ καιρὸς τᾶδῶ νὰ στέκεισ πλέα
 καὶ ὅτι τὸν κατεβάσουσιν ἐτό τεσ ἔν καλαῖ.

315 Νᾶρθοῦμεν τὸν ἀφέντην μασ γιὰ νὰ τὸν ἐδεκτοῦμεν
 καὶ νὰ τὸν περιλάβομεν καὶ νᾶποχωρισθῶμεν.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

Ἦσ γένοι ἀπὴν σας φαίνεσαι τὸ σπῆτιν ὡσ στραφοῦμεν
 καὶ ὅτε τὸν κατεβιάσουσιν κάμετε νὰ βρεθοῦμεν
 Γιατὶ δὲν μοῦ θέλε θιανῆ νᾶγιανα τὰ κακὰ μου
 320 ἂν δὲν μου τον πῆσατε δουμὴ σὶά γόνυτά μου.
 Νὰ πιάσω τὸν ἀφέντην μου νὰ τὸν γλυκοφιλήσω
 καὶ ὅλον νὰ τὸν περιπλακῶ τότεσ νὰ τὸν ἀφήσω.

Ἦ Χριστόφιλοσ

Τζαδὸκ πολλὰ κολάσθηκεσ καθὼσ καὶ νᾶναγώθησ
 τὰ τόσα πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀνὲν κεταπεινώθησ.

325 Θαρρῶ γὰρ καλοσύνη σου νὰ τὸν ἐσύμπονέσῃς
γιατὶ καθὼς γνωρίζομεν δὲν ἐν αὐτὸς τῆς φρασίης.

Ο ΤΖΑΔΟΧ

Μὰ τὴν ἀλήθειαν ῥέσει μου νὰ τᾶχο γνωρισμένα
καὶ ὡς δείχνει ὁμοιάζουν νᾶν καλὰ εἶναι κακὰ κρυμμένα.
330 Γιὰ μὲν πονεῖ καρδίτζα μου καὶ μὲ ταῦτὰ συγκλαίγω
καὶ ταῖς ἀλύπηταις καρδιαῖς γιαιῶ πολλὰ ταῖς ψένω.

Ὁ Χριστόφιλος

Καὶ ἀδὲν βαρύνεσαι κῆρ Σαδὸκ κῆσεῖς ἴσο ἀποδοῦμεν
καὶ ἀπέκει θέλομεν ὑπᾶ εἰς τόπον νὰ χαρούμεν
Καὶ ἀπήτι τᾶχαι θεὰ τᾶδῶ μὲ γῶσιν τόσην
γιὰ κουρτεσὰν τοῦ κῆρ σαδὸκ τὰ θέλει ἀπαναγνώσει.

Ο ΤΖΑΔΟΧ

335 Χίλια πολλὰ μετὰ χαρᾶς διαβάζοντα ὡς τέλος
ἂν τύχη νὰ γνωρίσωμεν ἦν τα νὰ φέρη φίλος.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

*Ἐλα νὰ πᾶμεν καὶ ὁ Θεὸς ἔλεψ' εὐεργεσίαν
κίβαλαν τὸν κατόνταρχον κῆπῆρεν ἐξουσίαν
Νὰ τὸν ἐκατεβιάσουσιν καὶ πλειὸ μηδὲν ἀργαῦμεν
340 γιατί ἐν το ὕστερον καλὸν ὅπ' ὄχομεν νὰ δοῦμεν.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ

*Ὡ σπλαγγχνικὴ κατόνταρχε ἀεὶ γιὰ χάριτά σου
ἐξήτησε κῆδῶκαν σου νὰ τῶνε κατεβιάσων.
Κ' ἐποῖκες προῖμαν ἀγαθὸν καὶ ἄξιον πρὸς τὸν Θεὸν σου
κάμε νὰ ζήσεις σπουδάσαι τέλειωσαι τὴν μισθὸν σου.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

345 Καὶ ὡς μάννα πολυπόνετη ζητῶ γιὰ ἐλεημοσύνη
νὰ τῶνε κατεβιάσητε μὲ τὴν ἀιδεξιούνη.

Ο ΕΚΑΤΟΝΤΑΡΧΟΣ

*Ὡ μόν' ν' αὐτόνον τὸ ζητᾶς πρὸς τὸν ἀποθαμένον
θέλει γενῆ γιὰ νᾶν καλὸ καὶ ἄξον κῆπανεμμένον.

Η Θεοτόκος

Βουθάτε νὰ τὸν ἐδεκτοῦ καὶ ὄλοι συνδράμειέ μου
350 νὰ σώσω τὸ παιδάκι μου νὰ τὸ κρατῶ μετέ μου.
*Ἀφήτε μὲ νὰ συμπλεκτῶ σφικτὰ μὲ τὸν υἱόν μου
τὸ πνεῦμα τῆς μητέρας του νὰ πᾶ μὲ τὸν Θεόν μου
*Ἐμου υἱὲ μᾶφέντη μου θωρῶντα σε τρομάσω
καὶ δὲν ἤξεύρω ποιά μερὰ προτίτερα νὰ πιάσω.
355 *Ὅλα τὰ μέλη σου θωρῶ κύριε βασανισμένα
καὶ τῶμοιον πρέπει νὰ γενῆ υἱέ μου κῆς ἔμένα.
Γιὰ νᾶναι μ' ἕναν θάνατον καὶ τὸ παιδί κ' ἦ μάννα
μετὰ σφικτὰ παθήματα τὰ δὲν ἑκαταπιάνω.
*Ἐλάτε δράμειτε λοιπὸν καὶ καλαπιάσετέ τον
360 καὶ τὸ μαντί μου ἐπάραδε γοργὸν σκεπιάσετέ τον.
Καὶ ἀφήτε με νάματωθῶ μέσα στὰ αἵματά του.
καὶ ταῖς πληγαῖς του νὰ φιλῶ στὰ πομισέματά του
*Ὡ τέκνον τᾶγιώτατον τοῦτο τὸ πρόσωπόν σου
καὶ πῶς τὸ καταστήσασιν τὰ λάθη τῶν ἐχθρῶν σου.
365 Ταμμάτια τοῦτα τᾶμμορφα τᾶγια τὰ συντηροῦσα
ὄλα μὲ δίχως πάθητα πᾶσα κακοκαθοῦσα.
*Ὁ στόμαν ὁποῦ διέτασεν μὲ σπλάγγχνος καὶ μὲ εἰρήνην
καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἀγαθοσύνην.
*Ὅπου διαλάλειεν κῆλεγεν πᾶς τὸ καταχωρέσει
370 κ' ἔδῶκασι του πάθητα καὶ ἀπέξω καὶ ἀπὸ μέσα.
Κύριε μου τὰ χερᾶκια σου καὶ τοῦτα ποῦ μεργήσαν
καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀνωρευσ(;) πολὺ καλὸν ἐποίησαν.
*Αἰτλήμονον οἱ ἄπονοι καὶ πῶς ἀποκοτήσαν
νὰ σε καρφώσουν στὸν σταυρὸν μὲ κῆκητα περίσσαν.
375 Καὶ τῆς καρδιᾶς σου τὸ πλευρὸν μὲ λόγγην ξανοιμένον
γιὰ μάβγη βρῶσι τῆς ζωῆς τῶν πολυδιημμένων.

- Κύριέ μου και τὰ πόδια σου τὰ πολυκοπιασμένα
για βούθρην τῶν ὀλονῶν κεδάσαι καρφωμένα.
Και θαρρετὰ δὲν ἐν ψυχῇ θαρρῶντα τα καμία
380 νὰ μὴ συμπίση πάραυτα σπλείστην ἀραθυμία.
*Ὡ τέκνον μου γλυκώτατον ἑλπίδα τοῦ καλοῦ μου
και τόσαι βρέθην ἡ ζωὴ ἡ χάρις του παιδιωῦμου
Και τέτοια πάθη ἐνέμεναν τὰμμίτια μου νὰ δοῦσι
μὲ τέτοια λόγια δολερὰ ταυτιά μου γιὰ ν'ἀκοῦσι.
385 Υἱέ μου υἱέ μάρφντη μου ὀλιάναισ δύναμι σου
και τὸ λοιπὸν τὴν μάνναν σου τὴν ταπεινὴν λυπήσου.
Και ὡς κς ἔν σου φαίνεται ἀνοιξε τζοφθαλμοῦσ σου
και στράφου ἔξ τὴν μάννα σου μέσα εἰς τοὺς ἐχθρούς σου.
Και ἄπλωσ τὰ χεράκια σου πιάσαι περιλασίε με
390 και ἀνοιξε τὰ χεῖλη σου και παρηγόρησέ με.
Και αὐτὴν τὴν ὄψιν τὴν νεκρὴν ἀλλαξαι και σηκώσου
και στάσου λέγων μετὰ με κύριε σ τὸν μισερμό σου.
Και ὅσ πάρωμεν τὸν ὕστερον χαριετιμὸν ἀντίμα
υἱέ μου μὲ δείματα και πονεμένον κλάμα
395 *Ἡ τὰ και δὲν σου φαίνεται ἐγὼ γιὰ μερικὸ μου
τὸν θάνατον ἀπάνω μου ζητῶ γιὰ τὸν Θεόν μου.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ

- Κυρά μου ποῦκεσ τὸθελεσ και σάνει και ἀναπαύου
ἔτι θαρεῖσ και βυῖζοντα και πᾶν νὰ τὸν εθαίφου.
Κέλα κυρά νὰπγαίνωμεν ὁ και ὀλ' αὐτὰ τὰ πάθη
400 θέλουν γυρίσαι μὲ καρποῦσ γλυκώτατουσ και μιάθη.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

- *Υπα καλῶσ ἀφέντη μου, ὕλα καλῶσ ψυχὴ μου
και ἀσὲν παραδομένη σου στὸν κόσμο ἡ ζωὴ μου.
Κέλλαιτε νὰ παγαίνωμεν και ὀλαίξω Θεὸσ νὰ πέφει
404 γοργὸν σημάδι κἀγαθὸν και νὰ μᾶς θεραπέφει.

Τέλος και τῷ Θεῷ χάριε.

*Ο Κρούσιος ἐν τέλει ὑποσημειοῦται:
Tübingen 22 Januar 1585.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Στ. 1. ὀμάδιε και μετὰ τοῦ ν συνηθέστερον=ὀμοῦ. Πρβλ.
EHisson Ὁρθγ. ΚΠ. Ὀμάδιεν με τὸν κύριον των νὰ κλαίγουν
νὰ ὀρηνοῦνταε. Μαυροφρύδου, Δοκίμιον, ὀμαδίε.

ἀναγυρίζοντα: τοῦ ἀπλοῦ γυρίζω τὰς σημασίας ὄρα παρὰ
Κοραῆ, Ἄτακ. Β, 97-99. Μτφρτικῶσ γυρίζεε ὁ νοῦς μου συχνό-
τατον es schwiedelt mir «ποῦ γυρίζεε ὁ νοῦς σου;» ἐπὶ ἀπροσάκτων
«ποῦ ταξιδεύει ὁ νοῦς σου,» λέγεται ἀνάλογον παρ' Ἀριστοφ. Ἰππ.
1120 «ὁ δὲ νοῦς σου παρὼν ἀποδημεῖ». Ἀναγυρίζω ὅμοσ εἰς τὸ
«Τραγοῦδι τοῦ Ἀληδάκη». Στ. 129. (ἔκδ. Logrand) σημαίνει φείδομαι,
χάριν τινὸς κάμνω ἐξαίρεσιν.

Στ. 3. ληστὰδιεσ: και τὸ μαθητὰδιεσ ἡ κατάληξις-αδεσ ἐν τῇ
ὄνομ. και σήμερον κοινή ἐν τισι λέξεσι μαωνιάδιεσ, ἀραπάδιεσ,
ἀρχοντὰδιεσ, θεσποτὰδιεσ, δηλοῖ προφερομένη οἶονεὶ μεγέθυσιεν
τινα και μεγαλοκρέπειαν ὡσ τὰ εἰς ὠρ τῆσ ἀρχαίας. Κατωτέρω (116)
κυράδιεσ.

Στ. 4. ὀμπρὸς και ἐμπρὸς και ἴμπρὸς.

Στ. 6. πᾶσα εἰς: και πᾶσα ἕνας=καθεῖς.

Στ. 8. διγᾶτον==διηγῶμαι. Τζαῦδα, παραπέμω εἰς Sandler-
Heim Herlig: Lexicon τ. V σ. 187. Ἐβρ. Δίκαιος.

Στ. 264 λιγομᾶρα==λειποθυμιὰ πρβλ. Ἰλιγωμένος, λιγοῦρα.

Στ. 334 κουρτεσᾶν, courtesan.

Στ. 387 τὸ κς=Κύριος.

*Ἄλλα δὲν εἶχον ἐν καιρῷ σημειώσαι.

Διακόνου ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ
ΥΠΟΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΟΙ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ,
ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΣΑΝΤΕΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ
(1577-1790)

Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ ἐξεδίδοντο εἰς μίαν πλήρη συλλογὴν τὰ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς ἐν Βενετία ἐλλ. ὀρθοδόξου κοινότητος φυλασσόμενα παντοίας ἡύσεως καὶ ὕλης ἔγγραφα. Θὰ διεφωτίζετο ἐν πολλοῖς καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ γενικὴ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἱστορία, ἀλλὰ κυρίως θὰ διεζωγραφεῖτο ἐπακριβῶς ὁ ρόλος, τὸν ὁποῖον φιλοτιμῶς καὶ ἐναμίλλως πρὸς ἄλλας τότε φιλοπροόδους χριστιανικὰς παροικίας τῆς Εὐρώπης, διεδραμάτισε ἡ ἐν Βενετία ὁμογενὴς ἀποικία καὶ θὰ ἐσχηματίζετο τοιοῦτοτρόπως σαφῆς ἰδέα καὶ ἀσφαλῆς γνῶσις περὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς πολλαχοῦ καὶ πολλαχῶς ἐκδηλωθείσης ζωῆς.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ τονισθῇ εὐθύς ἀμέσως καὶ ὅπως ἰδιαζόντως ὅτι ὁ βίος τῆς ἐν λόγῳ ὁμογενοῦς κοινότητος ὑπῆρξεν πολυμερῆς εἰς ὁρᾶσιν καὶ γόνιμος εἰς ἀποτελέσματα, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς τυγχάνει καὶ ἀξίος σοβαρᾶς μελέτης καὶ πολλῆς προσοχῆς. Ἀποδεικνύει πράγματι μίαν ἐμπρακτον καὶ ἐμμονον συμμετοχὴν καὶ ἐκδήλωσιν εἰς ἔργα καλὰ καὶ γενναῖα ἀποβλέποντα εἴτε εἰς τὴν ἐξυληρέτησιν τῆς φιλανθρωπίας, εἴτε εἰς τὴν θεραπείαν τῶν γραμμάτων, εἴτε ἀκόμη καὶ εἰς ὑπεράσπισιν τῆς ἐνετικῆς πολιτείας, ἐνεκα τοῦ ὁποῖου καὶ ἀπῆλαυνεν παρ' αὐτῆ ἰδιαζούσης εὐνοίας, παρὰ τὰ ἐπιπροσθεοῦντα πολλάκις παρὰ διαφόρων κύκλων ἐμπόδια. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκκληκῆς ἀπόψεως δὲν καθυστέρησεν ἀπὸ

πρώτης ἀρχῆς δοῦσα τὴν ἐμπρέπουσαν σημασίαν εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν μελῶν καὶ μηδενὸς κόπου φεισθεῖσα ἐξησφάλισεν ἐν τέλει τὴν Ἱερυσὶν ἱ. ναοῦ, τὴν ἀνεπηρέαστον ἐκλογὴν ἱερῶν καὶ, ὅπερ σπουδαιότερον, τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀρχιερέων.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριον θέμα τῆς ἀνὰ χεῖρας μικρᾶς διατριβῆς, ἣτις ἐπὶ τῇ ὑπόσει τῆς ἱστορίας, τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικὴ ἀποικία*» συγγραμματος Ἰ Βελούδου, τῶν σχετικῶν χρυσοβούλλων καὶ γραμμάτων διαφόρων Οἴκουμ. Πατριαρχῶν καὶ τῶν ἐν τῷ οἰκίῳ φακέλλῳ τῆς Ἱ. Συνόδου κατατεθειμένων ἐκθέσεων καὶ ἐγγράφων καταρτισθεῖσα προβάλλει, ἀνευ ἄλλης οὐδεμιᾶς ἐπιστημονικῆς ἀξιώσεως, ὡς μία σύντομος διαπραγματεύσις περὶ τῶν ἐν Βενετία ἀπὸ τοῦ 1577-1790 ἀρχιερατευσάντων καὶ εἰδικῶς περὶ τῶν Μητροπολιτῶν Φιλαδελφείας καὶ ὑπερτίμων καὶ Ἐξάρχων Ἀυδίας. Τοιαύτη οὕσα παραδίδεται εἰς τοὺς φιλόστοργους πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ πρὸς ἀφορμὴν εἰς ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν καὶ ἀγαλυτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ αὐτοῦ θέματος.

* *

Ἱερὸς Ναός. Ὡς γνωστὸν πολὺ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων]πόλεως Ἕλληνες φεύγοντες τὰς διαισπραγίας καὶ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, πολλὰκις δὲ καὶ διὰ λόγους ἐμπορικοὺς, προσέτρεχον πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως εἰς Βενετίαν, ἀποτελοῦσαν τότε μέγα καὶ ζωηρὸν κέντρον πάσης καθόλου κινήσεως καὶ ἰδίως ἐμπορικῆς. Ἡ συγκέντρωσις ὅμως αὕτη τῶν ὁμογενῶν, ὁσημέραι ἀξαναομένη, κατέστησεν ἐγκαίρως ἐπαίσθητὴν τὴν ἀνάγκην τῆς υπάρξεως ἱ. ναοῦ πρὸς θεραπείαν τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν καὶ μάλιστα πρὸς τέλεσιν τῆς θ. λειτουργίας, γινομένης πολλὰκις καὶ κατ' ἀνάγκην ἐν διαφόροις καθολικαῖς ναοῖς.

Μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κων]πόλεως οἱ ἐν Βενετία Ἕλληνες

ὀρθόδοξοι καταστάντες πολυπληθέστεροι, κατ' ἀρχὰς προέβησαν εἰς τὴν Ἱερυσὶν ἀγαθοεργοῦ ἀδελφότητος ὑπὸ πάτρωνα τὸν ἅγιον Νικόλαον, ἔπειτα δὲ ἐπιδοθέντες μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἱ. ναοῦ ἐπέτυχον ἐπὶ τέλους τὴν ἐκδοσὶν κατ' ἀρχὰς μὲν (30 Ἀπριλ. 1514) τοῦ ἀπαιτουμένου σχετικοῦ διατάγματος, ὀλίγον δὲ κατόπιν (3 Ἰουν. ἱ. ἔ), καὶ τῆς ἀπαραιτήτου βούλλας τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Ἰ'. καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐκτίσθη ὁ ἱ. ναὸς τιμηθεὶς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, καὶ ἀντικατασταθεὶς ἀργότερον διὰ τοῦ νῦν μεγαροπρεποῦς τοιοῦτου, δαπάναις πάντοτε τῶν ἡμετέρων, ὡς φαίνεται τοῦτο καὶ ἐκ τῆς ὑπεράνω τῆς θύρας τοῦ ἱ. Ναοῦ χαραχθείσης ἐπιγραφῆς: (*)

Χριστῷ Σωτῆρι,

**καὶ τῷ ἁγίῳ Μάρτυρι Γεωργίῳ οἱ μέτοικοι,
καὶ οἱ ἄεὶ καταίροντες Ἐνετίαζε τῶν Ἑλλήνων,
ὅπως ἔχοιεν κατὰ τὴν πάτρια τῷ Θεῷ θρησκείην,
ἐκ τῶν ἐνάντων φιλοτιμησάμενοι τὸ Ἱερὸν,
ἀνέθηκαν ἀφ' ἑδ'.**

Τὴν ἱ. τοῦτον ναὸν θεωροῦσα πάντοτε ἡ κοινότης ἰδιόκτητὸν καὶ αὐτόνομον δὲν παρεδέχθη τὴν εἰς Πατριαρχικὸν Σταυροπήγιον μεταβολὴν αὐτοῦ, γενομένην ὑπὸ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β'. ἀποφανθέντος ἅμα διὰ σιγιλλιώδους γραμματος (1579) ὅπως ὁ «θεῖος ναὸς τοῦ μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου τῶν Γραικῶν, ὁ ἐν ταῖς κλειναῖς Ἐνεταῖς ὡς πατριαρχικὸν σταυροπήγιον καὶ ὄν καὶ καλούμενος, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἔξῃς ἔχη τὸ ἀδέσποτον καὶ ἀδούλωτον εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καὶ ἐξουσιάζηται καὶ ἀνακρίνεται παρὰ τε τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ τῶν κατὰ καιροὺς Πατριαρχῶν ὄντων καὶ τὸ μνη-

(*) Ἱ. Βελούδου Χρυσόβουλα καὶ Γράμματα Οἴκουμ. Πηχῶν πρὸς τοὺς Μητροπολίτας Φιλαδελφείας σελ. 1-4. Πατριαρχ. Πίνακες Μ. Γεδεών σελ. 620.

μόσονον ἔχειν ὀφείλει καὶ τὴν ἀναφορὰν τοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις· ὡς ὀφείλεται καὶ εἰθισταί, καὶ μηδεὶς τῶν κατὰ καιροῦς ἀφικνουμένων ἐκεῖσε Ἀρχιερέων ἐπιτροπικῶς καὶ ἐξαρχικῶς τολμᾷ τῷ ὀπισθὸν καταδουλοῦν καὶ ὑποτάττειν αὐτὸν πατριαρχικὸν ὄντα νοδὸν καὶ ἐλεύθερον, ἢ ἀποκόπτειν ἀλογίστως τὸ μνημόσονον τῆς ἡμῶν μετριότητος, στενοχωρῶν [καὶ καταδυναστεύων τοὺς ἐκεῖσε ἐφημέριους καὶ τοὺς λοιποὺς εὐσεβεῖς.....]. Τὸ μνημόσονον τοῦ ὀνόματος τοῦ κατὰ καιρὸν Οἴκουμ. Πατριάρχου οὐδέποτε ἔβανσε μέχρι τῆς σήμερον, ἀλλ' ἢ ἀπόφασις, ὡς εἶπομεν, περὶ μεταβολῆς τοῦ ἱ. ναοῦ εἰς πατριαρχικὸν Σταυροπήγιον ὅν ἐγένετο ἀποδεκτὴ.

* *

Ἱερός κληρὸς. Σὺν τῇ ἀπολύτῃ κυριαρχίᾳ καὶ διοικήσει τοῦ ὡς ἄνω ἱ. ναοῦ ἢ κοινότητος, χαρακτηριζομένη καὶ οὕσα πράγματι ἀγαθοεργὸς ἀδελφότης, εἶχε καὶ τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τῆς διὰ ψήφων καὶ ἐπὶ μίαν διετίαν ἐκλογῆς τῶν ἱερέων αὐτῆς, ἀπολύουσα ἢ καὶ ἀναδιορίζουσα αὐτοὺς μετὰ τὴν παρέλευσιν ταύτης. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐξασκήσασα πάντοτε διεκδικεῖ καὶ μέχρι σήμερον, ἀδιαφοροῦσα ὅλως πρὸς τὸ γεγονός τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἰδρύσεως Ἐξαρχίας ἐν τῇ Κ. καὶ Δ'. Εὐρώπῃ, ἐπικαλεῖται δὲ ὑπὲρ αὐτῆς τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἰσχύσαν καθεστῶς καὶ δὴ ὠρισμένον, σχετικὸν ἐγγραφοῦν(*) τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου

(*) Τὸ ἐγγραφοῦν τοῦτο ἐκδοθὲν κατ' αἴτησιν τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλλ. ὀρθ. κοινότητος ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἄριθ. Πρωτ. 4588.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ

περὶ τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἱ. Ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος αἰτησαμένης ἵνα ἐν ἐπισήμῳ Πατριαρχικῷ ἐγγράφῳ διαπιστωθῇ ἢ κατὰ τὸ καθε-

Ἰωακείμ τοῦ Γ', ἀναγνωρίζουσα μόνον καὶ δεχομένη ἀνωτάτην πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κατὰ καιρὸν Οἴκουμ. Πατριάρχου ἐπὶ τε τῶν ἱερέων καὶ τοῦ ναοῦ.

Πρῶτος ἐφημέριος τῆς κοινότητος ἐξελέγη ὁ Κεφαλλῆν Ἰωάννης Λύγερινός (1527). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρξατο συστηματικώτερα ἀντιδρασίς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῆς

συνὸς τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑφισταμένη κανονικῆ θέσις, τάξις καὶ ἐξάρτησις τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἱερᾶς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, γνωστῆς Ἰδία ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν, «Ἐκκλησία τῆς Ἀδελφότητος τοῦ Ἀγίου Νικολάου», «Cappolla della di San Nicola», τῶν ἐν Βενετίᾳ Ὀρθοδόξων Γραικῶν, δῆλον ποιούμεθα ὅτι, ὡς αἱ κατὰ καιροῦς ἐν πόλεσίν τιαι τῆς Ἑσπερίας ὑπὸ μετοίκων Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ἰδιωτικῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ δαπάνῃ, ἰδρυθεῖσαι ἐκκλησίαι, ἰδιωτικαί ἀπλῶς εἰσι καὶ λογίζονται, ἀλλ' οὐκ ἐνοριακαί, οὕτως ἔχει καὶ περὶ τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ἣτις ἀπ' αἰῶνων καθιδρυμένη ὑπὸ τῆς ἐξ ἰδιωτῶν συγκροτουμένης Ἀδελφότητος πρὸς τέλει τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων, τῷ μὲν δεσμῷ τῆς πίστεως καὶ τοῦ δόγματος ἀρρήκτως συνδεδεμένη ἐστὶ τῇ καθ' ἡμᾶς ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἔχει τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν δὲ τῇ ἑσωτερικῇ αὐτῆς διοικήσει διέπεται καθ' ὀλοκληρίαν ὑπὸ τῆς εἰς ἡν ἀνήκει Ἀδελφότητος καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπὸ ταύτης διοριζομένου Λειτουργικοῦ Συμβουλίου. Περὶ δὲ τῆς ἐκλογῆς καὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν ἱερέων αὐτῆς, δηλοῦμεν ὅτι ἐκτὸς τῆς κανονικῆς τάξεως τοῦ διορίζεσθαι τοὺς ἱερεῖς ὑπὸ Ἐπισκόπων, ἐπεκράτησε καὶ ἐπικρατεῖ ἐν τε μέρεσίν τιαι τοῦ κλίματος τοῦ Οἴκουμ. Θρόνου καὶ ἐν ταῖς ἀνά τὴν Ἑσπερίαν ἢ ἀλλαχοῦ παροικίαις τῶν ὀρθοδόξων ἢ τάξις τοῦ ἐκλέγεσθαι τοὺς ἱερεῖς καὶ ὑπὸ λαϊκῶν σωματείων, συμφώνως τῇ ἀπ' ἀρχῆς δοθείσῃ πρὸς τοῦτο ἐκκλησιαστικῇ συγκαταθέσει, Ἐφ' ᾧ πιστοποιοῦμεν διὰ τοῦ Ἡμετέρου τοῦδε Πατριαρχικοῦ ἐγγράφου ὅτι ἢ διαληφθεῖσα ἱερὰ Ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἐν Βενετίᾳ, οὐκ ἐστὶν ἐνοριακῆ, οὐδ' ἀποτελεῖ ἐρημερίαν, ἀλλ' ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ἐστὶ δὲ καὶ

προόδου τῆς κοινότητος Βενετίας, ἰδίως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Δυτικοῦ Πατριάρχου Βενετίας Ἰωάννου Κουΐρην, δι΄σχυριζομένου ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἐπὶ τε τοῦ ἰ. ναοῦ καὶ του ἱερέων. Ἡ ἀδελφότης ἰδοῦσα τὸ ἀπροχώρητον, εἰς ὃ ἔτεινον τὰ πράγματα ἐξαναγκάσθη ὅπως κατέλθῃ εἰς ἀγῶνα καὶ ὑπεραμυνομένη διαρκῶς τῶν προνομίων καὶ δικαιωμάτων αὐτῆς διέλυε καὶ ἀνῆρει ἐνώπιον ἐπισήμων καὶ μὴ τὰς ἐκάστοτε ραδιουργίας καὶ ἀντενεργείας τῶν δυτικῶν ἡθάρσα μαάλιστα ἀργότερον καὶ εἰς τὸ σημεῖον νὰ θέσῃ εἰς ἀργίαν καὶ τοὺς δύο αὐτῆς ἱερεῖς Νικόλαον τὸν Τριζέντη καὶ Ἀναστάσιον Πορφυρίου καὶ μετακαλέσται ἐκ Ναυπλίου τὸν πρωτοπαπᾶν Νικόλαον Μαλαξὸν (1553), εὐδοκίμως ἐργασθέντα μέχρι τοῦ 1574, οἷε καὶ ἀνεχώρησεν ἐκ Βενετίας.

Ἐκτοτε ἀρχεται ἡ περίοδος τῶν ἀρχιεριέων τῆς Βενετίας, ἐννεὰ τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν ἐπτά ὑπὸ τὸ ὄνομα Μητροπολίται τῆς ἐν Λυδία Φιλαδέλφειας.

Οἱ ἀρχιερεῖς οὗτοι ἐκλεγόμενοι διὰ ψηφοφορίας ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῆς ἀδελφότητος ἐχειροτονοῦντο ἔπειτα ὑπὸ γνησίων ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, κατόπιν ἐννοεῖται τῶν πρὸς χειροτονίαν ἐκδόσεων τοῦ κατὰ καιρὸν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ταῦτα δεβαίως ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο περὶ προαγωγῆς ἱερέων εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα. Οἱ ἀρχιερεῖς τῆς Βενετίας ἐπιπροσθέτως τιλοφοροῦμενοι «Πατριαρχικοὶ ἑξαρχοὶ καὶ ἐπίτροποι»

νὸν ἴδρυμα ἰδιωτικόν, οἱ δὲ ἐν αὐτῇ ἱεουργοῦντες ἱερεῖς οὐκ εἰσι μόνιμοι οὐδὲ κέκτηνται τίτλους καὶ ἀξιώματα προεστώτων καὶ κλημερίων, ἀλλ' ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος ἐπὶ διετίαν διὰ ψήφων ὡς ἀπλοῖ λειτουργοὶ ἀπολυόμενοι καὶ ἀντικαθιστάμενοι ἢ ἀναδιοριζόμενοι μετὰ τὴν διετίαν ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος. Πρὸς βεβαίωσιν δὲ τῶν ἀνωτέρω ἐξεδόθη τὸ παρὸν Ἡμέτερον πιστοποιητικὸν φέρον τὴν Πατριαρχικὴν Ἡμῶν ὑπογραφήν καὶ σφραγίδα».

α) Οκτωβρίου κδ'.

εἶχον οὐ μόνον τὴν πνευματικὴν προεδρείαν τοῦ ἰ. ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐποπτεῖαν τῶν ἀνὰ τὴν Δαλματίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν.

α) Καθρεῖλ ὁ Σεβήρος. Πελοποννήσιος τὴν πατρίδα ἐκ Μονεμβασίας, διατελέσας κατ' ἀρχὰς ἐφημέριος Βενετίας ἦλθε τῷ 1575 εἰς Κων/πολιν, ἐνθα προεχειρίσθη Μητροπολίτης Φιλαδέλφειας τῆς Λυδίας ὑπὸ τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β'. Ἐπιστρέψας εἰς Βενετίαν τῷ 1577 ἐξελέγη ὑπὸ τῆς ἐκεῖ ἀδελφότητος ὡς ἀπλοῦς ἐφημέριος. Τὸ τοιοῦτο δὲν ἤρесе τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ. Ἀργότερον ὁμοῦ ἐκτιμήσασα τοὺς προβληθέντας ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω ἀρχιερέως λόγους, ἔχουσα δὲ ὑπ' ὄψει καὶ σχετικὴν παρέμβασιν καὶ παράκλησιν τῆς ἐνετικῆς πολιτείας, ἐνέκρινε τὴν ἐκλογὴν(*) ὀνομάσασα αὐτὸν «Ἐπίτροπον καὶ ἑξαρχον Πατριαρχικόν» οὐ μόνον ἐν Βενετία, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας Δαλματίας.

Ἡ ἀρχιερατεία αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀξία παντὸς λόγου. «Θαυμάσιος καὶ ἐπ' ἀρετῇ διαβόητος», τύπος εὐσεβείας καὶ φιλοπονίας, ἐφέλακσε τὴν ἀγάπην καὶ σεβασμὸν ὀλοκλήρου τῆς ἀδελφότητος, ἥτις καὶ ἐχορήγησεν αὐτῷ καὶ μόνῳ προσωπικῶς τὸ δικαίωμα ὅπως ἐκλέγῃ ἕνα ἐφημέριον ἱερέα, ὁποῖον ἤθελε κρίνῃ ἀρμοδιώτερον. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ἐνετικὴ Γερουσία ἐκτιμῶσα τὰ προσόντα τοῦ διαπρεποῦς τούτου Ἱεράρχου ἐψήφισεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐτησίως 180 φλωρία καὶ πολλακίς ἐδέχετο αὐτὸν ἐν τῷ Συγκλήτῳ. Ὅτε δὲ εἰς περιουσίαν ἀνὰ τὴν Δαλματίαν εὐρισκόμενος ἀπέθανεν (21 8)βρ. 1616) ἡ κοινότης ὄχι μόνον μετεκόμισε τὸ λείψανον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ λαμπρὸν ἀνήγειρεν μνημεῖον μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς νοτίου πύλης τοῦ ναοῦ:

(*) Πατριαρχ. πίνακες Μ. Γεδεῶν σελ. 520.

Τῷ ἐν ἀρεταῖς ἀπάσαις εὐδοκιμήσαντι,
διὰ βίου παντός, περι μέντοι τὰ θεῶν εὐσεβεία,
πρὸς θεὸν τὴν γαληνοτάτην τῶν Ἑνετῶν Ἀρχὴν
πιστότητι,
εὐσεβῶς γὰρ δὲ τοῖς πέντην ὑπερφυῶς ὑποδειξάντι,
Καθηρέλω Μητροπολίτη Φιλαδελφείας τῷ Σεβῆρῳ
οἱ τῶν Ἑλλήνων ἐνοικοί τε καὶ ἔποικοι
εὐσεβειῶν διὰ μνήμην τόδ' ἀνέθεντο.

Memoriae immortalī

Gabrielī Seviro Archiep. Philadelph.

ut q. doctri. pietate. et sancto. excelluit,

ser. Reip. ob. eximia. fide. carus extitit

posteris quoq. pelar. exemplū foret.,

Graeci incolae et advenae

benefor. mem: unumq. satis venerabu: P.

M. D. C. XIX.

Γαβριὴλ ὁ Σεβῆρος ἦτο εὐσεβὴς τὰ τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσεβείας καὶ ἀληθείας καὶ ἔτοιμος δὲ πρὸς ἀπολογία πάντι που τῷ αἰτοῦντι λόγον», συγγράψας καὶ πολλὰ συγγράμματα, «τὰ πάντα ἐπιβεβηκότα ἐπὶ ἀκραδάντων θεμελίων τῶν θεοπνεύστων ρητῶν τῆς Γραφῆς» κατὰ Κωνστ. τὸν ἕξ Οἰκονόμων. Τὰ συγγράμματα ταῦτα εἶνε τὰ ἑξῆς α') κατὰ τῶν πέντε κεφαλαίων τῆς ἐν Φλωρεντία Συνόδου β') διαφοραὶ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, γ') περὶ πρωτείου τοῦ Πάπα, δ') περὶ καθαρτηρίου πυρός, ε') περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, στ') περὶ μυστηρίων, ζ') κατὰ τῶν λεγόντων τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας υἱοῦς κλπ., η') περὶ κολύβων, θ') περὶ θ. λειτουργίας καὶ ι') διάφοροι ἐπιστολαί. Σχετικῶς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο σημειοῦται ἐνταῦθα ὅτι ὁ Σεβῆρος εὐρίσκετο εἰς διαρκῆ ἐπιστολογραφίαν μετὰ τοῦ Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου(*).

(*) (Κωνστ. τοῦ ἕξ Οἰκονόμων, περὶ τῶν Ο'. ἐρμηνευτῶν τόμ. Δ'.

Οὐχ ἥττον καὶ περὶ τῆς παιδείας ἐμερίμνησε (ἰδιαίτερας προσπαθείας καταβαλὼν περὶ ἐξασφάλισεως τῆς μισθοδοσίας τῶν διδασκόντων ἐν τῷ λεγομένῳ «σχολείῳ τῆς κοινότητος» καὶ μεγάλως συνέβαλεν εἰς τὴν σύστασιν μονῆς καλογραιῶν.

Πλὴν τούτων καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Γρηγοριακοῦ ἡμερολογίου καὶ παρ' ἡμῶν ἔδειξεν ἐνδιαφέρον, καίτοι μᾶλλον φαινομενικόν, διότι ἐπιστέλλων τῷ Οἴκῳμ. Πατριάρχῃ Ἰερεμῖα τῷ Β'. ἠλπίζεν ὅχι θὰ ἐγίνετο ἀποδεκτὴ πᾶσα σχετικὴ αὐτοῦ εἰσήγησις, ἀλλ' ὅτι λαμβάνων παρ' ἐκείνου ἐπιτιμητικὴν ἀπάντησιν καὶ ἐπιδεικνύων αὐτὴν τῇ ἐνετικῇ πολιτείᾳ θὰ κατάρθου ὥστε νὰ ἀπαλλαγῇ πάσης περαιτέρω ἀπὸ μέρους αὐτῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐνοχλήσεως, χωρὶς ἐννοεῖται καὶ νὰ ἀπολέσῃ μέρος τῆς εὐνοίας, τὴν ὁποῖαν παρ' ἐκείνη ἔχαιρε καὶ τῆς ὁποίας εὐκαίρως ἐποιεῖτο χρῆσιν ὑπὲρ τῆς ὁμογενοῦς κοινότητος. Πράγματι δὲ γράψας ἔλαβεν ἀυστηρὰν ἐπιστολὴν τοῦ ὡς ἄνω Οἴκ. Πατριάρχου ἀπαντῶντος οὐν ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς: «περὶ δὲ τοῦ Πάσχα γράφετε δοθῆναι ἄδειαν συνοροῦν καὶ συμπασχάξαι τοὺς ἐν ἐνεταῖς μετοίκους τῶν γραικῶν τοῖς ρωμαίοις. Ὅμως τοῦτο καὶ μέχρι (εἰπεῖν) ψιλῆς ἐπινοίας ἐφικέσθαι ἡμῶν οὐχ οἶόν τε σχολῆ γ' ἀν στέρεσαι καὶ γράψαι καὶ ἀποφῆνασθαι. Οἶδατε γὰρ καλῶς ὅτι τὸ σχίσμα καὶ ἡ διάστασις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν οὐκ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας συμβέβηκε Πατριαρχείας, ἵνα ὧμεν ὀφειλέται, ἄτε τὸ ἠνωμένον διαζεύξαντες καὶ τὸ διεζευγμένον ὡσαύτως ἐνωῶσαι ἀλλὰ πρὸ χρόνων ἱκανῶν ἡ ρωμαϊκὴ ταῖς καινοτομίαις ὀστρηλαθεῖσα, μένει οὐ μόνον ἀμεταστρεπτί, ἀλλὰ καὶ διαφόροις ἐπιδόσεσιν αὐξουσα τὴν διάστασιν ἐν τοῖς πᾶσι δῆλον καὶ μάλιστα ἤδη γέγονε κατὰ φανέρους ἀλλ' οὐδ' οὕτως εἶχομεν σκάνδαλον, οὔτε θέλομεν ἔχειν μετ' αὐτῶν. Βί δ' αὐτοί, ὡς ἐκ τῶν γεγραμμένων ὑ-

σελ. 805-6— Νεολλ. Φιλολ. Κ Σάθα σελ. 218-9— Ἐκκλ. Ἱστορ. Φιλαδέτου τόμ. Γ'. σελ. 41. 146— Ἐκκλ. Ἱστορ. Δ. Κυριακοῦ τόμ. Γ'. σελ. 119. 137).

μῖν τεκμαίρεται, σκοπὸν ἔχουσιν ἐνοχλήσαι, ὅπερ (οἶμαι) ἀπίθανον, φέρειν ὀφείλετε· ὁ μὲν γὰρ παρῶν καιρὸς ὀδυνῶν καὶ θλίψεων, ὁ δὲ μέλλον χαρᾶς καὶ ἀνταποδόσεω. Μένε τοιγαροῦν ἐν τῇ ἐνότητι τοῦ Πνεύματος, ἵε ὡτατε ἰδελῆθῃ, τῇ μητρὶ σου καὶ τῷ δικαίῳ χαριζόμενος, τοὺς ὀλιγοψύχους παραμυθούμενος, τοὺς ἀσθενοῦντας τῇ πίστει προσλαμβάνόμενος, τὰς τε παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας ἀπρίξ κατέχων, τὸ διδάσκειν ἐλευθέρῃ φωνῇ καὶ γεγωνοτέρῃ κατ' οὐδὲν ἀποστρεφόμενος, εἶγε ὑψ' ἡμῶν μικρὸν ἐνύγη· πατὴρ γὰρ ἐπιτίμησις, ἠδὲ φάρμακον, ἅτε πλέον ἔχον τοῦ δάκνοντος τὸ ὀφέλιμον» (*).

β'.) **Θεοφάνης ὁ Ξενάκης.** Γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ διετέλεσεν πολὺ ἀργότερον ἐφημέριος καὶ ἱεροκῆρυξ Βενετίας (1611). Ἐκλεγείσθε καὶ χειροτονηθεὶς Μητροπολίτης Φιλαδελφείας (1617) ὑπεστήριξε σθεναρῶς τὰ δικαιώματα τῆς ἐκεῖ ὁμογενοῦς κοινότητος ἐναντίον συκοφαντιῶν τοῦ παπικοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ τῇ ἐνετικῇ πολιτείᾳ, ἐπελήφθη δὲ καὶ τῆς διορθώσεως τῶν μνηαίων Ἰανουαρίου καὶ Μαρτίου. Ἀπέθανε τῷ 1632 (*).

γ'.) **Νικοδήμος ὁ Μεταξῆς.** Κεφαλλὴν τὴν πατρίδα, φίλος δὲ καὶ συμμαθητὴς Κυρίλλου τοῦ Λουκάρως ἐν Παταβίῳ τῆς Ἰταλίας ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ τὸ ὑπ' ἐκείνου τὸ πρῶτον ἐν Κων/πόλει ἰδρυθὲν ἑλλ. τυπογραφεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξετυποῦντο διάφορα συγγράμματα (**), πρὸ πάντων κατὰ τῶν παπικῶν,

(*) Μ. Γεδεῶν Κανον. διατάξ. τόμ. Α', σελ. 39. *Ι. Βελούδου: Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῶν Οἰκ. Πηχῶν πρὸς τοὺς Μπτας Φιλαδελφείας. 1893 σελ. 23-24.

(*) Νεοελλ. Φιλολογία Κ. Σάθα σελ. 403.

(*) Πρῶτον ἔργον τυπωθὲν, εἰς μικρὸν τέταρτον σχῆμα, ἦτο τὸ φέρον τὸν ἐξῆς τίτλον: «Τοῦ μακαριωτάτου καὶ σωφροτάτου πατρὸς ἡμῶν Πάπαι καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ταισὺν δὲ Οἰκουμενικοῦ Κων/πόλεως Κυρίλλου, σύντομος πραγματεία κατὰ Ἰουδαίων ἐν ἀπλή διαλέκτῳ πρὸς Γεώργιον τὸν Πάργαν. Ἐτυπώθη ἐν Κωνσταντινουπό-

πρῶγμα, ὅπερ ἠνάγκασε τοὺς τελευταίους τούτους νὰ στραφῶσι κατὰ τοῦ Λουκάρως διαβίλλοντες αὐτὸν παρὰ τῇ τουρκικῇ κυβερνήσει ὡς ὑβριστὴν τοῦ μουσουλμανισμοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ καταστροφή τοῦ τυπογραφείου καὶ ἡ ἀναχώρησις τοῦ Μεταξῆ, ὅστις ὅμως βραδύτερον ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου (1629). Ἐναντίον ὅμως αὐτοῦ ἐξηγέρθη μερὶς ἐν Ζακύνθῳ καταμνύσασα αὐτὸν εἰς τὴν Ἐνετικὴν Γερουσίαν ὡς συγγράφοντα κατὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν πρὸς διάλυσιν τῶν κατ' αὐτοῦ συκοφαντιῶν ἐξελέγη διάδοχος τοῦ ἀποθανόντος Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Θεοφάνους τοῦ Ξενάκη. Ἡ ἐκλογή ὅμως αὕτη δὲν ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας· τοῦτο ἄλλως φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γράμματός (περὶ οὗ κατωτέρω ὁ λόγος) τοῦ Οἴκουμ. Πηχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρως, θεωροῦντος διάδοχον τοῦ Θεοφάνους τὸν Ἀθανάσιον Βαλεριανόν. Παραμείνας ἐπὶ τριετίαν ἐν Βενετίᾳ παρητήθη (1635) καὶ ἐπανακάμψας ἀπέθανεν ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου (1646).

Τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐν Βενετίᾳ θέσεως σημειοῦνται συντόμως ἐν ἐπιγραφῇ χαρῆσι τῷ 1642 καὶ ἀναγραφούσῃ τὰς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πατρίδος πράξεις τοῦ ἐν λόγῳ ἱερέως: «...ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν· κἀκεῖ μὲν οὖν γε τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Μεγάλου Γεωργίου τοῦτον ἐψήφισαν πάσαις ταῖς ψήφοις καὶ

λει διαπάνη τε καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κυρίου Νικοδήμου τοῦ Μεταξῆ. Ἐν ἔτει ιακλ'.

—Δεύτερον ἔργον ἦτο βιβλίον περιέχον πέντε ποιημάτια, ἐξ ὧν τὸ πέμπτον ἦτο: «Γαβριὴλ τοῦ Σεβήρου ἐκ Μονεμβασίας, ταπεινοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ἐκθεσις κατὰ τῶν ἀμαθῶς λεγόντων καὶ παρανόμως διδασκόντων ὅτι ἡμεῖς οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας γνήσιοι καὶ ὀρθόδοξοι παῖδες ἐσμέν οὐχισματικοὶ παρὰ τῆς ἀγίας καὶ καθόλου Ἐκκλησίας».

προανεκήρυξαν μητροπολίτην Φιλαδέλφειας καὶ αὐτῆς τῆς Ἑνετίας, καὶ τρία ἔτη μείνας ἐκτὶ ποιμαίνων, πάλιν ἐμνήσθη τῆς φιλάτης πατρίδος καὶ ρίψας δόξαν ἐκεῖθε καὶ ἀξίας χαίρειν, παρητήσατο ἐκείνον τὸν θρόνον καὶ ἐνυγκάλισατο τοῦτον (Κεφαλῆνας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης)».

Νικόδημος ὁ Μεταξᾶς ὑπῆρξε λόγιος κληρικὸς συγγραφέας θεολογικὰ πονήματα καὶ εὐφραδῆς ἱεροκῆρυξ(*).

δ.) Ἄθανάσιος ὁ Βαλεριανός. Διοτελῶν ἐπίσκοπος Κυθέρων ἐξελέγη (τῷ 1630) διὰ ψήφων 474 ἐκλογέων(*) Μητροπολίτης Φιλαδέλφειας. Τῆς μεταθέσεως ταύτης ἐγκριθείσης ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας κατεστρώθη καὶ ὑπεγράφη Πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ πράξις (22 Σ]βρ. 1637)—ἐπιΟίκουμ. Πατριάρχου Κυρίλλου Α'.—ὀρίζουσα ὅτι «ὀφείλει ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Φιλαδέλφειας κύριος Ἄθανάσιος καὶ ὑπέρτιμος, ὁ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς, παροικεῖν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἀδελφότητος, τοῦ ἀγίου Γεωργίου τοῦ ἐν Ἑνετίας, ὡς καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, καὶ ἐπιλαβεσθαι πάσης τῆς ἐνορίας αὐτῆς καὶ εἰσπηγεῖσθαι καὶ διδάσκειν τὸν ἐν αὐτῇ τοῦ Κυρίου χριστιανισμόν λαόν, ταῖς τε ἀπὸ γλώττης νοουθεσίαις καὶ ταῖς ἀπὸ τοῦ ἰδίου δίου χειραγωγίαις, πάντα τὰ ψυχοφελῆ καὶ σωτήρια ὀνόματα καὶ ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γενόμενος, κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον Παῦλον, ἵνα πάντας ἢ τοὺς πλείω κερδήσῃ καὶ σώσῃ· ἔχων ἀδειαν καὶ ἐξουσίαν ἱερουργεῖν αὐτόθι ἀκωλύτως μετὰ καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, ἀναγνώστας σφραγίζειν, ὑποδιακόνους καὶ διακόνους χειροτονεῖν καὶ εἰς τὸ τοῦ πρεσβυτέρου προδιδᾶζειν ἀξίωμα, πνευματικὸς πατέρας ἐγκαθιστᾶν δι' οἰκείων ἐνταλμάτων καὶ τᾶλλα πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν ἀνεμποδίστως ὡς γνήσιος Μη-

(*) Νεοελλ. Φιλολ. Κ. Σάθα σελ. 274-287.—Ἐκκλ. Ἱστορ. Διδυμ. Φιλαρέτου τόμ. Γ'. σελ. 61.

(*) Ἐκκλ. Ἱστορ. Δ. Κυριακοῦ τόμ. Ι'. σελ. 119.

τροπολίτης Φιλαδέλφειας καὶ ὧν καὶ καλούμενος, τηρῶν ἐν Ἰταλίᾳ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πραττομένοις τὴν κανονικὴν ἀκρίβειαν καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ νομίμους παραδόσεις, ὡς λόγον ἀποδοῦναι τῷ Θεῷ καὶ τῇ ἡμῶν μετριότητι...»(*)

Τῷ Μητροπολίτῃ Φιλαδέλφειας Ἄθανάσιῳ ὡς καὶ τοῖς κατόπιν διαδόχοις παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου Παρθενίου Α'.—διὰ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ σιγγιλιώδους γράμματος (1644) πρὸς τὴν ἀδελφότητα Βενετίας—τὸ ἐκκλήκον πρόνομιον εἶνα ἔχη ἀδειαν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς ἀμφοῖς ἐν τῷ ἐπιτελεῖν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν μέτραν ἐπὶ κεφαλῆς φέρειν καὶ προσελικοσμεῖσθαι σάκκῳ, τὰ θεῖα μεταχειριζόμενος καὶ πρὸς τούτοις κρίνειν καὶ ἀνακρίνειν καὶ ἀναθεωρεῖν πάσας τὰς συμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τῶν καθ' ἡμᾶς μὲν ἐκκλησιῶν, τελουσῶν δὲ ὑπ' ἐξουσίαν τῆς θεοφρουρήτου ἀρχῆς τῆς Βενετίας, τῶν ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῆς, καὶ ἀπόφασιν κατὰ νόμους ἐκθέσθαι πρόσφορον ὡς πρόσωπον ἐπιφέρων ἡμέτερον καὶ Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος καὶ Ἐξάρχος ὧν καὶ λεγόμενος...»(*)

Τὰ πρόνομια ταῦτα καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μητροπολ. Φιλαδέλφειας διὰ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ χρυσοβούλου (1651) ἐπεκύρωσεν ἐπεκτείνας μάλιστα ἐν πολλοῖς καὶ ὁ Οἴκουμ. Πηχης Ἰωαννίκιος ὁ Β'. παρακελευσάμενος ἵνα ὁ Μ/της Φιλαδέλφειας Ἄθανάσιος εἶνε «καὶ λέγεται ἐπίτροπος καὶ ἐξάρχος πατριαρχικὸς, καὶ οἱ κατὰ καιροὺς μετ' αὐτὸν ἀρχιερατεῦσαντες, φορῶν ἐπὶ κεφαλῆς μέτραν, ἐνδύμενος σάκκον ἐν τῷ ἐγγίξειν τῷ Θεῷ, ἱερουργῶν τὴν πνευματικὴν καὶ ἀναίμακτον λατρείαν καὶ πα-

(*) Ἰ. Βελούδου Χρυσόβουλλα κλπ. σελ. 30.—Πατριαρχ. Πίνακες Μ. Γεδεῶν σελ. 503).

(*) Ἰ. Βελούδου: Χρυσόβουλλα κλπ. σελ. 40 Κανον. διατάξεις Μ. Γεδεῶν τόμ. Α'. σελ. 44 ἐξ. καὶ Πατριαρχ. Πίνακες τοῦ αὐτοῦ σελ. 571.

ραλέμειν αὐτὴν διὰ τοῦ Πνεύματος εἰς τὸ ὑπερούσιον θυσιαστήριον, ἔχων ἄδειαν παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας καὶ μεγαλειότητος ἐπιστατεῖν καὶ ἐφορᾶν πάσας τὰς κατὰ τόπον περὶ αὐτὸν ἐκκλησίας, καθ' ἡμᾶς μὲν οὕτως, ὑπὸ δὲ τὴν γαληνοτάτην ἀρχὴν τῶν Ἑνετῶν τελούσας, καὶ διακυβερνᾶν τοὺς ἐν αὐταῖς λόγῳ ἀληθείας καὶ κρίνειν καὶ ἀνακρίνειν καὶ ἀναθεωρεῖν πάσας τὰς ἐμπιπτούσας ὑποθέσεις νομίμως καὶ κανονικῶς, καὶ ἀποφαίνειν ὡς πρόσωπον ἡμέτερον καὶ πατριαρχικὸς ἐπίτροπος καὶ ὢν καὶ λεγόμενος καὶ εἰς χεῖρ δεξιὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐνεργεῖν καὶ πράττειν τὰ τῆ εὐσεβείᾳ προσήκοντα, πρὸς κοινωφελῆ σωτηρίαν καὶ τὰς χειροτονίας ἐπιτελεῖν διακόνων τε καὶ ἱερέων ἐν τῇ τῶν Κερκυρῶν νήσῳ, καθ' ἣν δοθησομένην ἄδειαν παρὰ τῆς λαμπρᾶς καὶ μεγάλης καὶ κοσμοφήμου ἀρχῆς τῆς κλεινῆς Ἑνετίας.

Πρὸς τοῦτοις δὲ ποτε καὶ ἐν Κυρίῳ ἐκδημησάντων τοῦ τε ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Κυθήρων καὶ τῶν ὄδε ἀπαράντων, αὐτὸς οὗτος ὁ ἱερώτατος καὶ λογιώτατος Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ὡς ἔξαρχος καὶ ἐπίτροπος τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου πρὸς πάσας τὰς ὑπὸ τὰς κλεινὰς Ἑνετίας ἐκκλησίας ἔχει ἄδειαν, κατὰ τόπον ἐκλογῆς γινομένης, χειροτονεῖν ἐτέρους κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν καὶ κανονικὴν ἀπόφασιν, ἀνευ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, ψήφων γινομένων ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων, τοῦλάχιστον ὑπὸ δύο, ἀνεπιλήπτως καὶ λαμβάνειν τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαίωμα μέσον εὐρισκομένης τοῦ πολλοῦ σάλλου καὶ κλύδωνος τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ καὶ τὸ μὲν φιλότιμον τοῦ Κεφαλληνίας πέμπειν τῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ, τὸ δὲ τοῦ Κυθήρων τῷ μητροπολίτῃ Μονεμβασίας, ἵνα τὰ δίκαια τῶν μητροπόλεων διασώζονται.

Διὰ δὲ τὸ μήκος τοῦ διαστήματος ἀπὸ τῶν Ἑνετιῶν εἰς Κύθηρα, ἔχεται ἄδειαν ὁ ἱερώτατος οὗτος μητροπολίτης Φιλαδελφείας πέμπειν ἐκδοσὶν τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κεφαλληνίας ἐπὶ τὸ

χειροτονεῖν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν ἐπίσκοπον Κυθήρων, καὶ τὰς ἱερατικὰς τελετὰς τὰς φήμας γίνεσθαι εἰς ὄνομα αὐτοῦ παρ' ἀμφοτέρων, τοῦ τε Κεφαλληνίας καὶ τοῦ Κυθήρων, ὡσπερ καὶ παρὰ τῶν ἐν Κερκυραῖς πρωτοπαπάδων καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ὄντων τῶν κλεινῶν Ἑνετιῶν... Μόνον πρὸς ἐμπρακτον ἐκδύλωσιν τῆς ὑποταγῆς πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ὤρισθη διὰ τοῦ ὡς ἀνω χρυσοβούλλου ὅπως ὁ κατὰ καιρὸν ἐκλεγόμενος Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἐρχεται εἰς βασιλεύουσαν καὶ λαμβάνη τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα παρὰ τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου(*)

Διὰ τοιούτων ἐκκλησιαστικῶν προνομίων καὶ ἐξουσίας κατοχυρωθεὶς ὁ Μητῆς Ἀθανάσιος διώκησε τοὺς ἐμπιστευθέντας εἰς τὴν ποιμαντορικὴν αὐτοῦ ἐπιστασίαν χριστιανούς θεαρέστως, πρὸς συντήρησιν δὲ ἑαυτοῦ ἐνέμετο, ἐγκρίσει τῆς ἐνετικῆς Γερουσίας, τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐν Ζακύνθῳ Ἐκκλησίας τῆς Ὀδηγητρίας καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ Παναγίας τοῦ Ἀγκαράθου.

ε) Μελέτιος ὁ Χορτάκης. Κρῆς τὴν πατρίδα. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ ἐγκατασταθεὶς δὲ ἐν Βενετίᾳ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς χρηματίας ἅμα ἱεροκῆρυξ καὶ διδάσκαλος τῆς ἐκεῖ κοινότητος. Ἐκλεγείας Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἀρχιερατεύσεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν (1857-77). Ἐνεκὰ τῆς ἀνωμαλίας τῶν καιρῶν διεκόπη ἡ μετὰ αὐτοῦ καὶ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἀλληλογραφία καὶ μόλις κατὰ Δῆριον 1871 ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ὁ Οἴκου. Πίητος Διώνυσος ὁ Δ'. Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν γράμμα ἀγγελτικὸν τῆς ἐπὶ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἀναρρήσεως αὐτοῦ: αὐτοῦτο μὲν, ἔλεγεν, ὅπως προσφόρως τὸ σύνθημα μνημόσυνον καὶ μὴ ἐπισηφαλῶς ἐκφωνῆς: ἐνωτίσθημεν γὰρ ὅτι μνημονεύων διατελεῖς ἐτέρων ὀνομάτων καὶ οὐ τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν πατριαρχῶν, ὅπερ οὐ μικρὸν παρεμφαίνει τὴν ἀτοπίαν καὶ οὐκέτι βουλόμεθα

(*) Χρυσόβουλλα κλπ. Ἰ. Βελουίδου σελ. 48-51.—Μ. Γεδεών Πατριάρχ. πίνακες σελ. 578. Τοῦ αὐτοῦ Καν. διατάξ. τόμ. Α', 52-53.

γίνεσθαι· τούτο δὲ καὶ γράφων μὴ διαλίπης ἡμῖν καὶ τῆς κοινῆς μητρὸς διὰ φροντίδος ἔχειν..... ἦν περ (μητέρα) οἷς κρίμασιν οἶδε Κύριος διάφορα νῦν καὶ ποικίλα πολιορκεῖ τὰ παθήματα καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων κινδύνων συνωθοῦσιν αὐτὴν, ἀνθ' ὅτου καὶ κοινῆς χρῆζει τῆς ἀντιλήψεως. Διδ' ἀπολαβοῦσα παρὰ τῆς σῆς ἱερότητας τὸ πάλαι νομομισμένον αὐτῆς φιλότιμον, ἐπεὶ «αὐτὴν φιλῶσαι σοὶ καὶ αὐτὴν προσαντιχειριζομένη τὸ ἀνήκοντά σοι προνόμεια καὶ ἔση μᾶλλον φιλοτιμούμενος...»(*)

Μελέτιος ὁ Χορτάκης ἦτο γνώστης τῆς λατινικῆς καὶ θεολόγος πολλοῦ λόγου ἄξιος, συγγράψας μεταξὺ ἄλλων καὶ «περὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς ἱερωσύνης». Ἐκτιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου αὐτοῦ ἐφείλκυσε καὶ τὴν εὐνοίαν τῆς ἐνετικῆς συγκλήτου, ἢ ὅποια ἔχορῆγνεν αὐτῷ τὸ μὲν: ἐτίσιον ἐπίδομα ἐξ 180 φλωριῶν, τὸ δὲ: ἰσόδιον εἰσόδημα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Μωραϊτῶν.**)

σι') **Μεθόδιος ὁ Μορώνης**- Πατριάρχης πρ. Κων/πόλεως. Κρῆς τὴν πατρίδα ἐξέλεγει τὸ πρῶτον Μητροπολίτης Ἡρακλείας καὶ τῇ 5 Ἰανουαρίου 1668 Οἴκουμ. Πατριάρχης. Παραιτηθεὶς τὸν Μάρτιον 1671 ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ἐν Χίφ Νέαν Μονὴν, ἐκεῖθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν, τῆς ὁποίας ἡ κοινότης ἐξέλεξε αὐτὸν ἀρχικῶς προϊστάμενον, τῇ συγκαταθέσει καὶ τῆς ἐνετικῆς Γερουσίας. Τῆς κοινότητος προέστη προεδρικῆς ἐπὶ δύο ἔτη καὶ ἀπέθανε τῷ 1679. (**)

ζ') **Γεράσιμος ὁ Βλάχος**- Κρῆς τὴν πατρίδα. Κατ' ἀρχὰς διατελέσας ἐφημέριος καὶ ἱεροκῆρυξ Βενετίας καὶ κατόπιν ἡγούμενος τῆς ἐν Κέρκυρα ἰ. μονῆς τῆς Θεοτόκου ἐξέλεγει τῷ 1679 καὶ

(*) Χρυσόβουλλα κλπ. Ἰ. Βελοῦδου σελ. 53-56. Πατριαρχ. πίνακες Μ. Γεδεῶν σελ. 596.

(**) Νεοελλ. φιλολογ. Κ. Σάθα σελ. 338-9.

(***) Πατριαρχ. πίνακες Μ. Γεδεῶν σελ. 79. Ἐκκλ. Ἱστορ. Διδυμοτ. Φιλαρέτου τόμ. Γ'. σελ. 41.

ἔχειροτονήθη Μητῆς Φιλαδελφείας(*) ὡς φέρων τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα «καὶ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον τοῖς χριστιανοῖς ἐξαγγέλλων καὶ διδάσκων... ἔκ τε φύσεως καὶ μαθήσεως ἔχων τὸ τῆς ποιμαντικῆς ἰδίωμα...», ὡς τούτο λέγεται καὶ ἐν τῇ σχετικῇ πράξει τοῦ Οἴκουμ. Π/χου Ἰακώβου Α'. (κατ' Ἀπρίλιον 1680). Ἡ πράξις δ' αὕτη φαίνεται περιορίζουσα τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἐν μόνῃ τῇ Βενετίᾳ, ἔχοντος δικαίωμα αὐλόγειν καὶ ἀγιάζειν τοὺς ἐν τῇ

(*) Ἐν σελ. 759 τοῦ ἐν τῷ Πατρ. Ἀρχιεπιτομίου ἀ' κώδικος τοῦ Κριτίου εἶνε καταχωρημένη ἡ πρὸς χειροτονίαν τοῦ Γερασίμου Βλάχου εἰς Μητῆν Φιλαδελφείας πατριαρχικὴ ἔκδοσις πρὸς τὸν Μητῆν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα Ἰωαννίνων. Ἡ ἔκδοσις φέρει χρονολογίαν ἀχ' (1680). Ἴσως κατὰ παραδρομὴν τοῦ ἀντιγραφῆως ἐλησιμονήθησαν τὰ γράμματα οὐδ'. ἢ τὸ γράμμα π'. (1679 ἢ 1680). Ἡ ἔκδοσις ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἡ μετριότης ἡμῶν, γνώμη κοινῇ τῆς περὶ αὐτὴν ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων συνόδου καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν διὰ τοῦ κορόντος ἐκδόσεως γράμματος δίδωσιν ἄδειαν τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ... ὑπερτίμῳ καὶ ἑξάρχῳ, τῷ ἐν ἁγίῳ πνεύματι, κλπ. λαβεῖν μεθ' ἑαυτοῦ δύο τῶν ἀρχιερέων σύλλειτουργοὺς εἴτε ἀπὸ τῶν αὐτοῦ ἐπισκόπων εἴτε ἄλλους τῶν μὴ ὑποτελούντων αὐτῷ, γνησίους ὄντας καὶ ἀνεπιλήπτους τῶν ὑποκειμένων τῷ οἰκουμενικῷ Πατριαρχικῷ ἀποστολικῷ Θρόνῳ καὶ ἐκτελέσαι σὺν αὐτοῖς τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν, χειροτονῆσαι κανονικῶς τὸν ὑποψήφιον ἐν ἱερομονάχοις κῆρ Γεράσιμον τὸν Βλάχον εἰς Μητροπολίτην Φιλαδελφείας ὅπου ἂν γένηται αὐτῷ ἐκκολία εἴτε ἐν τοῖς Ἰωαννίνοις ἢ καὶ ἐνδον τῆς ὕλης ἐπαρχίας αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ ἐπισκοπαῖς, ἔλευσομένου δηλονότι τοῦ ὑποψηφίου ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι καὶ χειροτονηθησομένου ἢ καὶ ἐκτός τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ προσακαλλουμένου καὶ ἀπελευσομένου τοῦ αὐτοῦ ἱεροτ. μητροπολίτου πέραν τῶν ὁρίων αὐτοῦ, ὅπου περὶ ὁ αὐτὸς ὑποψήφιος ὁρίζεται τὰς διατριβὰς ποιούμενος κακεῖσε χειροτονήσῃ αὐτὸν, καθὰ διεληπται, φυλάττων ἐν πᾶσι τὴν κανονικὴν ἀκριβείαν, μηδενὸς ἐναντιωμένου αὐτῷ ἢ ἀντιλέγοντος, εἰδήσει τῶν κατὰ τόπους προϊσταμένων ἐκτελουμένης τῆς χειροτονίας ἀνεμωδίστως. Ὁθεν καὶ εἰς ἐνδειξὴν ἐδόθη αὐτῷ τὸ παρόν. ἀχ'.

παροιμία ταύτη καὶ ἀποικία χριστιανούς... δεσπόζειν τε καὶ ἐξουσιάζειν τῶν τῆς παροιμίας ταύτης καὶ ἀποικίας τειμενῶν τε καὶ προσκυνημάτων, κτημάτων τε καὶ ἀφιερωμάτων καὶ διοικεῖν ταῦτα καὶ τῆς τούτων βελτιώσεως ἐπισπεύδειν δόκνως...» (*). Ἀρχιερατεύσας ἐπὶ ἐξαετίαν ἀπέθανε τῷ 1685 ἐγκαταλιπὼν φήμην σοφοῦ καὶ ἐναρέτου ποιμενάρχου.

Γεράσιμος ὁ Βλάχος συνέγραψε πολλὰ καὶ διάφορα, μεταξύ δ' ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς α'.) Ὀψαυρὸν τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς βίβλου τῆς τετραγλώσσου, β'.) ἁρμονίαν ὀριστικὴν τῶν ὄντων κατὰ τοὺς ἑλλήνων σοφοὺς, γ'.) ἐγχειρίδιον μετρικῆς δ'.) περὶ φυσικοθεολογικῶν ζητημάτων καὶ ε'.) σχολαστικὰ ζητήματα εἰς τὸ α') β') καὶ γ') βιβλίον τῶν μετεωρολογικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους (**).

η'.) Μελέτιος ὁ Τυπάλδος. Κεφαλλην τὴν πατρίδα ἐχρημάτισεν ἱερεὺς καὶ ἱεροκῆρυξ Βενετίας, ἐτι δὲ καὶ διδάσκαλος ἐν τῷ Φλαγγινεῷ Φροντιστηρίῳ. Μετὰ τὸν θάνατον Γερασίμου τοῦ Βλάχου ἡ ἀδελφότης ὁμοφώνως ἐξέλεξε αὐτὸν Μητροπολίτην Φιλαδέλφειας (28 Μαρτίου 1685), χειροτονηθέντος ἀκριβῶς μετὰ ἓν ἔτος, κατόπιν τῆς πρὸς χειροτονίαν ἐκδόσεως τοῦ Οἴκου. Πλῆρον Ἰακώβου Α'. Τὰ τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας ὡς νομίμου καὶ κανονικῆς ἐπεβεβαίωσεν ἀργότερον καὶ ὁ Οἴκου. Πλῆρης Διονύσιος ὁ Δ'. ὀρίζων ἡμᾶς — διὰ πράξεως κατὰ Ὀκτώβριον 1687 — ὅτι ὁ Μητροπολίτης Φιλαδέλφειας Μελέτιος ὀφείλει «ἐπιλαβεῖσθαι τῆς θεόθεν αὐτῷ κληροδοτηθείσης μητροπόλεως ταύτης καὶ εὐλογεῖν καὶ ἀγιάζειν τοὺς ἐν αὐτῇ χριστιανούς καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν μετὰ καὶ τῆς ἱερᾶς συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως ὡς γνήσιος καὶ νόμιμος καὶ κανονικὸς μητροπο-

(*) Χρυσόβουλλα κλπ. Ἰ. Βελούδου σελ. 62. Πατριαρχ. πίνακες Μ. Γεδεών σελ. 603. Ἐκκλ. Ἱστορ. Διδυμ. Φιλαρέτου, τόμ. Γ'. σελ. 41.

(**) Νεοελλην. φιλολογ. Κ. Σάθα σελ. 336-8.

λίτης ταύτης... καὶ κηρύττειν τὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δόγματα τε καὶ διδάγματα καὶ φυλάττειν αὐτὰ ἀμετάσπλητα καὶ ἀνόθευτα καὶ ἀπαρεγγεῖριστα, βασιλικὴν βαδίζειν ὁδὸν...». Ἐνσχέσει πρὸς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀπεστάλη πρὸς αὐτὸν καὶ γράμμα ἰδιαίτερον τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου — κατ' Αὐγουστον ἰ. ἔ.— παραινούντος «τηρεῖν κατ' ὀφειλὴν ἀπαραίτητον τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὅσα περὶ δόγματα νενόμισται, ἢ ἢ τε καὶ τάξεις ἀκρωτηρίαστα, κατὰ τὴν ἐκ τοῦ πάλαι ἀρχαίου θεῖαν, ἀποστολικὴν τε καὶ πατροπαράδοτον διδασκαλίαν, ναὶ μὴν καὶ τὰ προνόμια ταύτης ἀκραιφνῆ διασώζειν...» (*).

Ἄλλ' ὁ Μελέτιος ὁ Τυπάλδος οὐδὲ κἄν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰς πατριαρχικὰς ταύτας παραινέσεις. Θαμβώθεις ὑπὸ τῆς πορφύρας τοῦ καρδινάλιου, προτεινομένης αὐτῷ ὡς βραβεῖου τῆς ἀποστασίας αὐτοῦ εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν, φύσει δὲ φιλόδοξος καὶ ἀστατος τυγχάνων, ἤρξατο ὄχι μόνον νὰ φρονῆ ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκδηλοῖ τὰ φρονήματα αὐτοῦ ἐναντίον πρὸς ὅ,τι διδάσκει καὶ φρονεῖ ἡ ὀρθ. ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν θέλων νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν παρεπονεῖτο διὰ τὴν «κατ' αὐτοῦ φημισθεῖσαν κατηγορίαν καὶ διαβολὴν τινων χαιρεκῶν καὶ φιλοκατηγόρων ὡς φρονοῦντος τῶναντία τῆς καθ' ἡμᾶς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγίας Ἐκκλησίας», ὁ δὲ Οἴκου. Πατριάρχης Καλλίνικος ὁ Β'. γράφων κατὰ 7/βριον 1692 ἔλεγεν: «τὶ τοιαῦτα μέντοι, εἰ καὶ νὰ ἐβῆσαν καὶ εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοῆς, ἀλλ' οὐδαμῶς τὰ ἐπιστεύσαμεν, μήτε ἀκρόασιν ἐδώσαμεν ἐν τούτοις, ἔχοντες ἐξ ἀκοῆς ἀπὸ τινων φιλαλαθῶν καὶ πρὸς αὐτὴν ἀπαθῶς διακειμένων ὅτι φρονεῖ τὰ καθ' ἡμᾶς ὑγειῶς τε καὶ ἀπαρράλλακτως καὶ μάλιστα ἐβδαιώθημεν ἐν τούτῳ παρὰ τοῦ κορυφαίου τῶν σῶν φοιτητῶν, ἐλλογιμωτάτου ἀκέστο-

(*) Χρυσόβουλλα κλπ. Ἰ. Βελούδου σελ. 66. 71 ἔξ.—Πατριαρχ. πίνακες Μ. Γεδεών σελ. 606.—Ἐκκλ. Ἱστορ. Διδυμ. Φιλαρ. τόμ. Γ'. σελ. 41.

ρος κύρ: Ἄνδρου τοῦ Λικινίου(*) Εἶθε δ' ὡς ἠκούσαμεν καὶ ἐμάθομεν καὶ ἐβεβαιώθημεν ἀξιῶσαι αὐτὴν ὁ Κύριος δοξάζειν καὶ φρονεῖν ὀρθοδόξως, μέχρι τελευταίας αὐτῆς ἀναπνοῆς, προκόπτουσα ἐπὶ τὰ κρεῖττον, ἐν τῷ εὐαγγέλιῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν(**).

Προχωρῶν δὲ καὶ περαιτέρω ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἔγγραφον ὁμολογίαν πίστεως, ἔχουσαν ὡς ἑξῆς(***):

Θεὸς ἡγείσθω παντός ἔργου καὶ λόγου, ὁ ὀρθὸς καὶ ἀσφαλῆς καὶ πάντη ἀπταιστος διακελεύεται λόγος· Θεὸς γὰρ ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν τὸ ἀκρότατον, ἡ ἀνωτάτη καὶ ἀναρχὸς ἀρχή, αἰτία τε ἀναίτιος πάντων τῶν ὄντων, ὑφ' οὗ τὰ πάντα συνέχεται καὶ συντηρεῖται καὶ διευθύνεται, καὶ οὐ χωρὶς φροῦδα καὶ εἰς τὸ παντελές ἀνυπόστατα. Πρὸ πάντων δὲ μάλιστα τῷ πνευματικῆς ἀπτομένῳ προστασίας, καὶ παρὰ τῷ χριστωνύμῳ πληρώματι ὀρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐπιχειροῦντι ἀρχὴ γίνεται προσκόντως Θεός. Ταύτη τοι καὶ ὁ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ὄρος καὶ τύπος διὰ τε ἀποστολικῶν, συνοδικῶν καὶ πατρικῶν ἐνταλαμάτων, κατὰ παράδοσιν ἀποστολικὴν καὶ ἀρχαίαν, σὺν ἄλλοις καὶ τοῦτο νομοθετεῖν ὑποτίθεται, τοὺς ἐπὶ τὸν δοχιερατικὸν δῆλαδὲ ἀναγομένους βαθμὸν, ποιμαντι-

(*) Κερκυραῖος, σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν. Ἐλθὼν ἀργότερον εἰς Κων/πολιν ἐπεβίβασε κατ' ἀρχὰς τὴν ὑπέλλημιν τῶν τούρκων· ἕστερον δὲ μὲν ἐκρεμάσθη ὑπ' αὐτῶν μετὰ τοῦ ἀνεπιού τοῦ Μιχαήλ.(1715) Διέπρεπεν ἐπὶ γράμμασι. Νεοελλ. Φιλολ. Κ. Σάβα σελ. 443.

(**) Χρυσόβουλλα κλπ. Ἰ. Βελούδου σελ. 76.

(***) Ἡ ὁμολογία αὕτη φέρεται ἐν σελ.186-188 τοῦ α' κώδικος τοῦ Κριτίου, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «ὁμολογία πεμφθεῖσα ἔγγραφος παρὰ τοῦ Φιλαδελφείας». Καίτοι ἀχρονολόγητος ἀνήκει ὅμως τῷ Φιλαδελφείας Μελετίῳ τῷ Τυπάλλῳ, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ μνημονευομένου Οἰκουμ. Πατριάρχου Καλλινίκου,

κὴν τε καὶ διδασκαλικὴν ἀναλαμβάνομένους ἀξίαν, Πατριάρχας, Φημι, Μητροπολίτας, Ἀρχιεπισκόπους καὶ Ἐπισκόπους πρὸ τῶν ἄλλων ἐνυπόγραφον διδόναι τὴν οἰκείαν ὁμολογίαν τῆς πίστεως καὶ στόματι ὁμολογεῖν παρηκσίτῃ τὰ πιστευόμενα, εἰς πληροφροῖαν ὀρθοδοξίας ἀναντίρρητον, καὶ ἀκριβῆ ἀσφάλειαν τῆς τῶν ὄντων ἐνεπιστεῦθησαν θεόθεν ψυχῶν ἐπιστάσεως καὶ διοικήσεως· ὁ δὲ, ὡς ἀναγκαῖον τε καὶ σωτηριῶδες (καρδίᾳ μὲν γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν) οὐ διαλείπει διηνεκῶς ἐνεργούμενον παρὰ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ταῖς κατὰ καιρὸν χειροτονίαις τῶν ἱερουμένων Ἀρχιερέων.

Ἐπεὶ δὲ διὰ τινος καιρικῆς περιστάσεως ἐμοὶ τῷ ταπεινῷ καὶ ἐλαχίστῳ οὐκ ἐγένετο παραγενέσθαι σωματικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, καθ' ὃν καιρὸν προδέβλημαι χειροτονηθεὶς Μητροπολίτης τῆς Μητροπόλεως Φιλαδελφείας, ὑποκειμένης τῷ ἀγιωτάτῳ πατριαρχικῷ ἀποστολικῷ καὶ οἰκουμηνικῷ θρόνῳ τῆς αὐτῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἔμεινε μέχρι τοῦδε ἀναπόδοτος ὑπ' ἐμοῦ, παρὰ τὸ εἰωθὸς, ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως, τούτου χάριν εἰς προφανῆ παράστασιν καὶ ἐνδειξιν πασίδηλον τοῦ εὐσεβοῦς καὶ ὀρθοδόξου φρονήματος ἐκτίθημι τανῦν, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀρίστην τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας συνήθειαν, ἔγγραφον τὴν ὁμολογίαν ταύτην τῆς ὀρθοδόξου μου πίστεως, ἰδιοχείρῳ μου κατῃσχυρισμένην ὑπογραφῆ καὶ ἀποστέλλω ταύτην τῷ Παναγιωτάτῳ καὶ Σεβασμιωτάτῳ μοι Αὐθέντῃ καὶ Δεσπότη τῷ Οἰκουμηνικῷ Πατριάρχῃ κυρίῳ κυρίῳ Καλλινίκῳ, ἐπὶ τῷ προστεθῆναι τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, δηλονότι, τοῦ Οἰκουμηνικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ᾧ καὶ ὑποκείμενος εἰμι, ὡς καὶ τῶν κατὰ καιροὺς χειροτονουμένων Ἀρχιερέων τῶν ὑποκειμένων τῷ αὐτῷ Οἰκουμηνικῷ θρόνῳ ἐμφαίνεται κατεστρωμένη τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ κώδικιν ἢ τοιαύτη ὁμολογία τῆς πίστεως. Ἀμέλει πιστεύω πάντως καὶ ἀδιστακτικῶς εἰς ἓνα Θεόν...

Πολλάκις δὲ καὶ ἄλλοτε κατηγγέλθη τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Μελέτιος ὅτι ἀποστάτης ἐγένετο τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ὁλοκληρίας αὐτῆς ἀπεσκίρτησεν, ἑτεροδόξος ἀντικρυς καταστάς, ἀλλόκοτόν τε καὶ τερατώδες ἐσχηκῶς φρόνημα, ὅμως πάντοτε ἀνεβάλλετο πᾶσα σχετικὴ σκέψις καὶ ἀπόφασις πρὸς πληρεστέραν πληροφορίαν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλος τὸ προσωπεῖον κατέπεσε καὶ ὁ Μελέτιος παρουσιάσθη ἀπέναντι τῆς Ἐκκλησίας ὅπως πράγματι ἦτο. Ἐπεζήτησε νὰ ἐξασκίση ἀπόλυτον πνευματικὴν ἐξουσίαν ἐφ' ὄλων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὀρθ. Ἐκκλησιῶν, ἵνα κατόπιν ὑπαγάγῃ αὐτὰς ὑπὸ τὸν Πάπαν. Θετικώτερον δὲ ἐκδηλῶν τοὺς ἐνωτικoὺς αὐτοῦ σκοποὺς ἐπέδωκεν ἐγγραφοῦν ὁμολογίαν πίστεως καὶ ἐξηνάγκαζε παντοιοτρόπως τοὺς ὀρθοδόξους ἱερεῖς ὅπως ὁμολογήσωσι καὶ οὗτοι τὴν καθολικὴν πίστιν, ἐπαναφέρων ἐν ἰσχύϊ τὰ διατάγματα τῶν ἐτῶν 1534 καὶ 1542 (*).

Ἡ Μ. Ἐκκλησία λαβοῦσα ἐπισήμως καὶ θετικῶς γινῶσιν τῶν διατρεξάντων καθήρεσε τὸν Μελέτιον, ἐπὶ Οἴκουμ. Πίχου Κυριλλοῦ Δ'. Τὸ σχετικὸν καθαιρετήριον ἐγγραφοῦν (κατὰ Ἰούνιον 1712,) ἀπαριθμοῦν τὰς πράξεις, δι' ὧν ὁ Μελέτιος «ἐφάνέρωσεν καὶ ἐμαρτύρησεν ἑαυτὸν κατάδηλον ποιήσας τὴν κακόνοιαν αὐτοῦ καὶ κακοδοξίαν» ἀναγράφει ὅτι, συνοδικῆ διαγνώμῃ, παρόντος καὶ τοῦ παρεπιδημοῦντος τότε ἐν Κων/πόλει Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, ἀπεφασίσθη «ἵνα ὁ Μητροπολίτης Φιλαδελφίας Κακομελέτιος, ὡς σεσηπὸν μέλος καὶ ἀχρηστον, καθηρημένος πάσης ἀρχιερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως καὶ γεγυμνωμένος τῆς θείας

(*) Ὁ καθαιρεθεὶς Μονεμβασίας Ἀρσένιος, συστάσει τοῦ Πάπα, ἐπιβληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς Δεκαρχίας εἰς τὴν ἀδελφότητα Βενετίας ὡς κηρὺς τῶν ἱ. Γραφῶν, ἐπέτυχε τὴν ἐκδοσιν διατάγματος (29 Μαΐου 1534) καθ' ὃ ἐπετρέπετο αὐτῷ νὰ ἐκλέγῃ δύο ἱερεῖς καθολικοὺς, ἵνα λειτουργῶσιν ἐν τῷ ἱ. ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Τῇ 11 δὲ Μαΐου 1542 ἡ ἐνετικὴ δεκαρχία ἐξέδωκε διάταγμα, καθ' ὃ δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ ἀναλάβωσι καθήκοντα ἐν τῷ ὡς ἄνω ἱ. ναῷ, εἰ μὴ πρότερον παρεδέχοντο τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου.

χάριτος καὶ ἐκπλωτος τοῦ ἀρχιερατικοῦ καταλόγου καὶ ἐστερημένος παντὸς ἐκκλ[η]κοῦ εἰσοδήματος καὶ ἀπόδλητος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ παρὰ πάντων τῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν χριστιανῶν ἀποστρεφόμενος καὶ ἀποδιοπομπούμενος, μηδεμίαν ἀδειαν ἔχη ἀρχιερατικὴν ἐνδυσθῆναι στολὴν καὶ ἀρχιερατικὸν ἐκτελέσαι ὑπάρχημα, ὡς καθηρημένος καὶ ἀνίερος, Μελέτιος μοναχὸς λεγόμενος καὶ ὡς εἰς τῶν ἰδιωτῶν ὧν τε καὶ γνωριζόμενος καὶ μηδεὶς τολμήσῃ συμφορῆσαι αὐτῷ ἢ συλλειτουργῆσαι ἢ ὡς ἀρχιερεῖα τιμῆσαι ἢ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀσπασθῆναι ἢ εἰσόδημα ἐκκλ[η]κὸν αὐτῷ δοῦναι ἐν βάρει ἀργίας καὶ ἀλύτου ἀφορισμοῦ» (*).

Ἐμβρόντητος ὁ Μελέτιος διὰ τὴν καθάρσιν αὐτοῦ ἀπέθανε τῇ 6 Μαΐου 1713. Λέγεται ὅτι συνέγραψεν «ὄδηγόν εἰς τὴν ἀληθῆ Ἐκκλησίαν τοῦ ἱ. Χριστοῦ» (Guida alla vera chiesa di Gesù Christo). Μάλλον ὅμως εἶνε δέδαιον ὅτι ἐξέδωκε μόνον ὁμιλίαν τινὰς Κλήμεντος ΙΑ' (**).

Τὰ ἀπὸ 1712-1782. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τυπάλδου ἡ Ρώμη ἐνήργει παρὰ τῇ ἐνετικῇ Γερουσίᾳ πρὸς ἐκλογὴν ἀνταξίου διαδόχου αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ κοινότης, ἥδη κατηγανακτεσμένη ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ Τυπάλδου, εἶχεν ἐξοργισθῆ περισσότερον καὶ ἐκ τῆς προσχωρήσεως τῶν ἱερέων αὐτῆς εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα, τούτου δ' ἕνεκα ὄχι μόνον ἠρνήθη τὴν ἐκλογὴν ἀρχιερέως, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα τῶν μελῶν αὐτῆς μετνήαστευσον εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἰταλίας, Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας. Πλὴν τὸ ἀκέφαλον τῶν ἐν Δαλματίας ὀρθ. Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀναρχία ἐν Βενετίᾳ ἀπῆλθον τὴν οὕτως ἢ ἄλλως ἀρ-

(*) Χρυσόβουλλα κλπ. ἱ. Βελούδου σελ. 79 ἐξ.—Πατριάρχ. πίν. Μ. Γεδεῶν σελ. 610.—Ἐκκλ. ἱστορ. Διδ. Φίλαρ. τόμ. Γ'. σελ. 42.—Νεολλ. Φιλολογ. Κ. Σάθα σελ. 455.

(**) Νεολλ. Φιλολ. Κ. Σάθα σελ. 456. Ἡ ἐν Βενετίᾳ ἑλλ. ἀποικία ἱ. Βελούδου σελ. 174.

χειρατικήν πρόνοιαν καὶ προστασίαν, διὰ τοῦτο κατόπιν καὶ σχε-
τικοῦ διατάγματος (31 Δεκεμβρίου 1761) ἐπιτράπη ἡ ἐκλογὴ
ἀρχιερέως, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποδοχῆς τῆς
ἐν Φλωρεντία συνόδου. Ἡ κοινότης ἐλιπίζουσα εἰς τὴν ἄρσιν ἢ
τὴν χαλάρωσιν τοῦ ὄρου τούτου ἐξέλεξεν ἀρχιερέα τὸν ἐκ Κυ-
θῆρων ἱερέα αὐτῆς Γεώργιον Φατσέα καὶ γράψασα ἐζήτησε
παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας τὴν ἀποστολὴν τῆς σχετικῆς πρὸς χει-
ροτονίαν πατριαρχικῆς ἐκδόσεως. Ὁ Οἶκουμ. Πατριάρχης Ἰωαννί-
κιος ὁ Γ' ἀπέστειλεν προηγουμένως τῷ Φατσέᾳ ὁμολογίαν πίστεως
πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' οὗτος πρὸς ἡ λάβῃ αὐτὴν ἀνεχώρησεν εἰς Κέρ-
κυραν ἐνθα καὶ ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ὑπὸ τὸ
ὄνομα Γρηγόριος, ἀνευ ἐκδόσεως πατριαρχικῆς. Ὁ Πατριάρχης
πληροφορηθεὶς ταῦτα ἀπεκήρυξεν αὐτὸν συνοδικῶς ὡς «παράνο-
μον, ἀμφίδοξον, ἀπιστον καὶ κακόφρονα», ἐκήρυξεν ἐκπτωτον
τῆς ποιμαντικῆς ἐν Βενετία προεδρίας καὶ καθήρεσεν τὸν τε χει-
ροτονηθέντα καὶ τοὺς χειροτονήσαντας (*).

Ὁ Φατσέας τὰ πάντα ἐπραττε πρὸς ἄρσιν τῆς καθαιρέσεως
ἀποστείλας μάλιστα εἰς Κων/πολιν τὸν Πρωτοσύγκελλον Ἰωαν-
νίκιον τὸν Κονταρῆν, ὅπως ἀναιρέσῃ τὰς ἐναντίον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν
ἀντιθέτων κατηγορίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ Γερουσία καὶ ἡ κοι-
νότης ἐνήργουν παρὰ τῷ Οἶκουμ. Π/χῃ ὑπὲρ τοῦ Φατσέα. Βλέ-
πουσα ὅμως ἡ Γερουσία ὅτι εἰς οὐδὲν συνετέλεσεν ἡ ἐνέργεια
αὐτῆς ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Φατσέα, ἵνα καταλάβῃ τὸν ἐπισκοπικὸν
αὐτοῦ θρόνον, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐπέφερε τὸ σχίσμα μεταξὺ τῶν
μελῶν τῆς ἀδελφότητος. Ὁ Φατσέας διαμείνας ἐπὶ ἕξ ἔτη ἐπί-
σκοπος ἀπέθανε, τῇ 9 Ἰουλίου 1768.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Φατσέα ἡ κοινότης συνελ-

(*) Νεοελλ. φιλολ. Κ. Σάθα σελ. 483.—Πατριαρχ. Πίν. Μ. Γε-
δεῶν σελ. 657.

(*) Ἐκκλ. ἱστορ. Μελετίου τόμ. Δ'. σελ. 270. Νεοελλ. φιλολ. Κ.
Σάθα σελ. 384.

θοῦσα, κατόπιν ἀδείας καὶ τῆς πολιτείας, ἐξέλεξεν ὁμοφώνως
ἀρχιερέα αὐτῆς τὸν Ἐπίσκοπον Κυθῆρων Νικηφόρον τὸν Μόρ-
μορην (30 Ἰουλ. 1768). Ἀλλ' ὁ ἐκλεγείς ἐξαρτῶν τὴν ἀνάλη-
ψιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἐκ τῆς πατριαρχικῆς ἐγκρίσεως καὶ
μάτην ἀναμένων τὰς πρὸς μετάθεσιν αὐτοῦ πατριαρχικὰς ἐκδό-
σεις, ἀπέθανεν ἐν Κυθήροις.

Ἡ κοινότης συνελθοῦσα καὶ πάλιν ἐξέλεξεν ἀρχιερέα αὐτῆς
τὸν ἐν Κερκύρα σοφὸν ἱερομόναχον Νικηφόρον Θεοτόκην (21
Ἰανουαρ. 1772). Τὴν ἀποδοχὴν ὅμως τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ἐζήτησεν
ἐκ τοῦ ὄρου ὅπως ἡ πολιτεία ἐκδώσῃ ἀπόφασιν, καθ' ἣν «ὁ Φιλα-
δελφείας ὅπως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως θρόνου, πρεσβεύων δεῖ τὰ τε δόγματα καὶ τὰ ἔθιμα
τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας». Μὴ ἐπιτυχῶν ὅμως τοῦτο παρη-
τήθη τῆς ἐκλογῆς τῇ 8 Νῆβρ. 1775.

Κατόπιν πάντων τούτων, τῆς πολιτείας ἀναγκασθεῖσης ἐκ
τῶν πραγμάτων, ὅπως ἀφήσῃ ἐλευθέραν καὶ ἀδέσμευτον τὴν ἐκλο-
γὴν ἀρχιερέως, ἡ κοινότης συνελθοῦσα ἐξέλεξε Μητροπολίτην
Φιλαδελφείας τὸν Ἀρχ/πον Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου:

θ'.) Σωφρόνιον τὸν Κουτούβαλην (1780-90). Τῆς ἐκλο-
γῆς ταύτης κοινοποιηθεῖσης τῇ Μ: Ἐκκλησίᾳ συνετάχθη καὶ ἐξε-
δόθη πράξις τοῦ Οἶκουμ. Π/χου Γαβριήλ, Δ'. ἐπιβεβαιούσα ὅτι ὁ
θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου «ἀνα-
δέδεικται καὶ ἀποκατέστη λόγῳ μετὰθεσεως γνήσιος πνευματι-
κὸς ποιμὴν καὶ προστάτης τῆς ἀγίας καὶ ἱερᾶς τῶν ὀρθοδόξων
ἐκκλησίας ἐν Ἐνετία καὶ τοῦ ἐκείσε καὶ εἰς τὰ πέριξ σωζομέ-
νου, θαλάσσιου, εὐσεβοῦς καὶ ὀρθοδόξου λαοῦ καὶ πληρώμα-
τος ἐπὶ τῇ ἐπωνυμίᾳ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Φιλαδελφείας»
καὶ ὀρίζουσα, ὅτι ὀφείλει οὗτος πρὸς τοῖς ἄλλοις «εὐλογεῖν καὶ
ἀγιάζειν ἀρχιερατικῶς πάντας τοὺς ἐν Ἐνετία καὶ εἰς τὰ πέριξ
οἰκοῦντας εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς, ... καὶ νοουθετεῖν
τὸν ἐν αὐτῇ τῇ ἱερᾷ καὶ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τοῖς πέριξ
οἰκοῦντα χριστῶνυμον εὐσεβῆ λαὸν πάντα τὰ ψυχωφελῆ καὶ σω-

τήρια...». 'Επί πᾶσι δὲ τούτοις ἐπεχορηγεῖτο αὐτῶ τὸ προνόμιον καὶ ἡ διαφήμισις «τοῦ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐξάρχος πατριαρχικός καὶ ἐξαρχικὴν κεκτημένος ἐξουσίαν ἐπὶ τε τῇ ὑποκειμένη αὐτῶ ἐνορία καὶ ἐπὶ τοῖς κατὰ καιροὺς πνευματικῶς προϊσταμένοις, ἐν τε ταῖς ἀγιωτάταις ταύταις ἀρχιεπισκοπαῖς, τῆς τε Κεφαλληνίας δηλονότι καὶ Ζακύνθου, καὶ τῆς Λευκάδος καὶ ἀγίας Μαύρας καὶ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κυθήρων...» (*).

Διάδοχος τοῦ ἀποθανόντος ὡς ἀνω Μ]ιου ἐξελέγη ὑπὸ τῆς κοινότητος ὁ ἐφημέριος αὐτῆς Γεράσιμος ὁ Ζυγοῦρας πρὶν ὅμως φθάσῃ ἡ πρὸς χειροτονίαν πατριαρχικὴ ἐκδοσις καταλύθῃ ἡ ἐνετικὴ δημοκρατία ὑπὸ τοῦ Μ. Ναπολεόντος (12 Μαΐου 1797) καὶ τοιαυτοτρόπως ἐπλάυσεν ἡ σειρὰ τῶν ἐν Βενετία ἀρχιερέων καὶ πατριαρχικῶν ἐξάρχων.

* * *

'Εν σχέσει πρὸς τὰ αἰτία τῆς μεταθέσεως τῆς ἔδρας τοῦ ἐν Λυδία μητροπολίτου Φιλαδέλφειας εἰς Βενετίαν, καθὼς καὶ πρὸς τὰ ἀπὸ τοῦ 1712 καὶ ἐφεξῆς μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ Σωφρονίου Κουτουβάλη λαβόντα χώραν ἐν Λυδία, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς:

'Ἡ ἐπαρχία Φιλαδέλφειας τῆς ἐν Λυδία κατὰ τὸν 1στ'. αἰῶνα εἶχε φθάσῃ εἰς βαθμὴν ὥστε νὰ μὴ δύναται ἀπολύτως νὰ συντηρῇ τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς, εἰς δὲ τῶν λόγων, οἱ ὅποιοι ἠνάγκασαν τὸν Μητροπολίτην Φιλαδέλφειας Γαβριὴλ τὸν Σεβῆρον, ὅπως παραμείνῃ ἐν Βενετία (1577) καὶ μὴ μεταβῇ εἰς τὴν ἐν Λυδία ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, δι' ἣν καὶ ἐξελέγη καὶ ἐχειροτονήθη, ἦτο τὸ ὑπέροπτον ἀλλὰ καὶ τὸ ὀλιγάνθρωπον αὐτῆς, πράγμα τὸ ὁποῖον φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Γαβριὴλ τοῦ Σεβῆρον πρὸς τὸν Οἰκουμ. Π/χην Ἱερεμίαν τὸν Β', παρακαλοῦντος ὅπως

(*) Χρυσόβουλλα κλπ. Ἱ. Βελοῦδου σελ. 93 ἔξ.

παραμείνῃ ποιμαίνων τὸν «ὑπὲρ τὰς τέσσαρας χιλιάδας ὄντα τοῦ Κυρίου χριστῶνυμον λαὸν (τῆς Βενετίας)».

Μετὰ τὴν ἐγκρίσιν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἔκτοτε ὁ κατὰ καιροὺς Μ]ιης Φιλαδέλφειας ἐδρεύῃ ἐν Βενετία ἔχων ἅμα τὸν τίτλον «Πατριαρχικοῦ ἐξάρχου καὶ ἐπιτρόπου», ἢ ἐν Λυδία Μ]πολις Φιλαδέλφειας καταργηθεῖσα ἀπετέλεσεν ἐξαρχίαν, ὑποκειμένην τῷ Οἰκουμενικῷ θρόνῳ, ἀργότερον δὲ μάλιστα καταργηθεῖσα καὶ ὡς ἐξαρχία προσεκολλήθη μεθ' ὧν τῶν χωρίων αὐτῆς τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐφέσου καὶ ἀπετέλεσεν μέρος ἀναπόσπαστον τῆς τελευταίας ταύτης. Σχετικῶς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο εὕρηται κατακεχωρημένη ἐν τῷ α'. κώδικι τοῦ Κριτίου (σελ. 332-33) καὶ ἡ ἐξῆς πράξις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Παΐσιου τοῦ Α' :

«Ἀπασῶν τῶν παροικίας λόγου ἔχουσῶν μαζῶν καὶ μελῶν σώματος πρὸς ἴδιαν κεφαλὴν, δηλονότι πρὸς τὴν ἡδὴ χάριτι Θεοῦ σωζομένην καὶ ἐπιρρείας παντοίας σατανικῆς ἀνωτέραν διατηρουμένην καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλου Ἐκκλησίαν, ἀνάγκη τὸν προϊστάμενον ταύτης καὶ ὁλωσδήποτε τὴν οἰκουμηνικὴν φροντίδα ἐμπειστευμένον ὁμοῦσι μὲν ἀνεῖσι σύνορων τὰ κατ' αὐτὴν τε καὶ τὰ περὶ αὐτὴν, ὥστε μηδὲν ἑλλιπές, ἢ θεραπείας δεόμενον ἀτημέλητον μένειν, δέχεσθαι δὲ καὶ ὄσιν ἐν-παισθήτοις ἀκούειν τὰς εὐλόγους αἰτίας καὶ τὰς τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἐχομένας ἀγγέλσεις, ἵνα διὰ τῶν δύο ἀκριβεστάτων τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, ἀκοῆς φημί καὶ ὁράσεως, ἀπὸν τὸ ἐκκλησιαστικὸν κατευθύνῃ τὸ σῶμα, καὶ πᾶν λυπηρὸν καὶ ὀδύνης παραίτιον εἰς τὸ θυμηδέστερον μεταφέροιο. Ἄλλως γὰρ ἂν τὸ τῆς ποιμαντικῆς ὄνομα ψευδόμενον φαίνοιτο.

Ὅθεν καὶ τῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου μίτς οὐσης τῶν τῆς Ἐφῶς ἐπαρχιῶν προκαθημένης ποτὲ τῇ τε ἀξίᾳ καὶ τοῖς προσόδοις, ἡδὴ δὲ τῷ μακρῷ χρόνῳ τοῦ τυραννικοῦ Ἰγού σπινθήρα μόνον μητροπόλεως σωζομένης, ἐπὶ τῇ πατριαρχείᾳ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Γέροντος κύρ Παρθενίου τὴν ἐπιστάσιαν τῆς Μητροπόλεως αὐτῆς κανονικῶς ἀναλαβόντες ἡμεῖς καὶ τὰ κατ'

αὐτὴν ἀναγγεῖλαντες συνοδικῶς, ἐπενοήθη ἐπὶ προσθήκῃ τινὸς δυνάμεως, τὴν Φιλαδελφίαν οὖσαν ποτὲ Ἐξαρχίαν συναφθῆναι ταύτῃ καὶ προσκολληθῆναι καὶ μικρὸν ἀναπληρῶσαι τῶν στερηθέντων αὐτῇ, καὶ διὰ Γράμματος Πατριαρχικοῦ Σιγίλλιδου τὴν ἑνωσιν ταύτην ὁ τότε Πατριάρχης ἐπρυτανεύσατο, καὶ μέχρι πολλοῦ οὕτω διήγεν, ἀριθμείσθαι δηλονότι τὴν Φιλαδελφίαν τοῖς ἐνοριακοῖς χωρίοις τῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου. Οὐ μὴν ἀλλὰ, καὶ ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας τοῦ κυρ Ἰωαννικίου τοῦτ' αὐτὸ διὰ Γράμματος Σιγίλλιδου τὸ κράτος ἔσχκε καὶ ἀμετάθετον, μεθ' οὐκ οἶδαμεν, τίνι τρόπῳ ἀπεσπάρθη μὲν τῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου ἡ Φιλαδέλφεια αὐτῇ, ἐδόθη δὲ ἑξαρχικῶς ἄλλοις, κολοδῶσιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ποιείσθαι τῇ τε Μητροπόλει καὶ τῷ ταύτης προϊσταμένῳ.

Καὶ δὴ, τοῦ ἤδη ἀρχιερατεύοντος ἐν αὐτῇ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Ἐφέσου κυρ Ἰγνατίου, ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Ἀσίας, τοῦ ἐν Ἄγιῳ Πνεύματι ἀγαπητοῦ ἡμῖν ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ, τὸ παράλογον καὶ ἀδικον συνορῶντος καὶ ἀναγγεῖλαντος συνοδικῶς ἅπαν τὸ γεγονός, ὀδύνης κατεχομένου, καὶ ζητοῦντος τὰ παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς καιρίας ταύτης πληγῆς θεραπείαν, κέκριται καὶ ἀπεφάνθη συνοδικῶς, τὴν μὲν Φιλαδελφίαν ταύτην, μετὰ τὰ προεκδοθέντα Σιγίλλιδῶδη γράμματα, εἶναι καὶ εὐρίσκεισθαι προσκεκολλημένην καὶ ἠνωμένην ἀδιασπάρτως τῇ Μητροπόλει Ἐφέσου, τὰ δὲ κατὰ ταύτην ἐξενεχθέντα περὶ τοῦ διασπασμοῦ ταύτης, ἀκυρα εἶναι καὶ ἀνίσχυρα, ὡς παράλογα καὶ οὐδεμιᾶς δικαιοσύνης μετέχοντα. Ἡμεῖς τε γὰρ οὕτω τὸν Ὄρον τῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου ὑπεισάλλομεν, μετὰ τῆς ἑνώσεως ταύτης τὴν ἐπίσκεψιν παρελάδομεν, καὶ ἐπὶ συμφωνίᾳ τοιαύτῃ τὴν φροντίδα ἀνεδεξάμεθα ταύτης, καὶ ὁ Μητροπολίτης ἦδη Ἐφέσου ἐπὶ τούτοις ἐσφραγίσθη τε καὶ ἐψηφίσθη καὶ τὴν χειροτονίαν ἀνεδέξατο, καὶ πάντα τρόπον.

Τούτου χάριν ἡ μετριότης ἡμῶν γνώμη καὶ τῶν συνεδριάζοντων αὐτῇ ἱερωτάτων Ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, γράφει καὶ

ἀποφασίζεται ἐπιβεβαιούσα τὴν ἑνωσιν ταύτην, ἵνα τῶν Πατριαρχικῶν ἐκείνων γραμμάτων περὶ τῆς ἑνώσεως ταύτης ἐχόντων καὶ παρ' ἡμῶν τὸ κύρος, τὸ βέβαιον, καὶ τὴν ἰσχύν, καὶ τὸ ἀμετάθετον, ἡ Φιλαδέλφεια αὐτῇ μετὰ πάντων τῶν χωρίων αὐτῆς μένη ἠνωμένη καὶ προσκεκολλημένη τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐφέσου, συναριθμουμένη καὶ συνταττομένη τοῖς λοιποῖς χωρίοις αὐτῆς ἀδιασπάρτως καὶ ἀμεταθέτως, παρέχοντος μόνον κατ' ἕτος τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Ἐφέσου πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλῆσιαν λόγῳ χαριστίου φλωρία τριάκοντα τρία, οἱ δὲ ἐν αὐτῇ χριστιανοὶ ἅπαντες, ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ, ἕνα καὶ μόνον γινώσκωσι. κλπ.» ἄχνε.

Ἡ πατριαρχικὴ αὐτῇ καὶ συνοδικὴ ἀπόφασις ἐξηκολούθει ἰσχύουσα πάντως μέχρι τῆς καθαιρέσεως Μελετίου τοῦ Τυπάλδου (Ἰούνιος 1712). Μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο ἡ Ἐκκλῆσια καταργήσασα τὴν ἐν Βενετίᾳ ἔδραν τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας μετέφερεν αὐτὴν εἰς Λυδίαν (*). Δὲν γνωρίζομεν βεβαίως ἂν εὐθὺς ἐμέσως ἐξελέγη καὶ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας τῆς Λυδίας, μανθάνομεν ὅμως ἐκ τοῦ κώδικος τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Πατριαρχ. Ἀρχιεπιστολάκειου ὅτι κατὰ Ἰούλιον 1759 ἐξελέγη Μ]της Φιλαδελφείας ὁ ἱερομόναχος Ἀνατόλιος, εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀποθανόντος Διονυσίου, ὅτι τοῦ Ἀνατολίου μετὰ τεθέντος εἰς Χίον ἐξελέγη τῇ 9 Ἰουλίου 1765 Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ὁ ἱερομόναχος Ἰάκωβος καὶ ὅτι ἐξελέγη βοηθὸς ἐπίσκοπος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Ἱεραπόλεως ὁ ἱερομ. Βενέδικτος κατ' Ἀύγουστον 1791.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγομεν ὅτι μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Τυπάλδου ὁ Μ]της Φιλαδελφείας ἤδρευεν πλέον ἐν Λυδίᾳ, ἐνθα καὶ διέμενε μέχρι ἐσχάτων, ἔχων τὸν τίτλον τοῦ ἐπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Λυδίας*, καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ τελευταῖος ἀρχιερεὺς Βενετίας Σωφρόνιος ὁ Κουτουβαλῆς (1780-1790) ὀνομάσθη

(*). Πρβλ. Νεοελλ. φιλολ. Κ. Σάθα σελ. 455.

ἀπλῶς Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἀνευ σχέσεώς τινος πρὸς τὴν Μητρόπολιν Φιλαδελφείας τῆς ἐν Λυδία, ἔχουσαν ἥδη κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τὸν τιτουῦχον αὐτῆς, τὸν Μητροπολίτην Ἰάκωβον.

* * *

Συμπέρασμα ὄλων τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς μεταφορᾶς καὶ πάλιν τῆς ἔδρας τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας ἀπὸ τῆς Λυδίας εἰς Βενετίαν. Ἡ μεταφορὰ δὲ αὕτη τυγχάνουσα τὸ γε νῦν εὐκόλος, κατόπιν τῆς γνωστῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐθνικῆς τραγωδίας τῆς συνεπαγαγούσης μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Λυδία Ἱ. Μηπόλεως Φιλαδελφείας, θέλει ὠφελήσῃ τὴν κοινότητα Βενετίας καὶ τὰς ἐν τῷ Ἰταλικῷ κράτει λοιπὰς ὀρθοδόξους παροικίας.

Ὁ ἐν Βενετία ἐδρεύων ἀρχιερεὺς θὰ συμβάλῃ πολὺ εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ἐκεῖ κοινότητος ἀπὸ τῆς καταστάσεως ἐν ἣ ἀπὸ τοῦ Δ. βρίου 1908 μέχρι σήμερον εὐρίσκεται διατελοῦσα, ὡς γνωστόν, ἀπὸ Βασιλικὸν Ἐπίτροπον διευθύνοντα κατὰ βούλησιν τὰ τῆς κοινότητος πράγματα, διαχειριζόμενον κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ τὴν περιουσίαν αὐτῆς καὶ ἀντικαθιστῶντα αὐτὸν μόνον καὶ προεδρεῖον καὶ ἐπιτρόπους τοῦ Ἱ. ναοῦ. Θὰ φροντίσῃ περὶ ὄλων τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινότητος, οὕτως ὥστε καὶ ὁ Ἱ. ναὸς νὰ λειτουργῇ καλῶς καὶ τὰ κληροδοτήματα νὰ διατίθωνται εἰς σκοποὺς ἐκπαιδευτικοῦς καὶ φιλανθρωπικοῦς.

Ἄλλὰ καὶ γενικώτερον, ὀνομαζόμενος καὶ θεωρούμενος ἄμα «Πατριαρχικὸς ἔξαρχος» καὶ ἔχων ὑπὸ τὴν ἀμεσον αὐτοῦ πνευματικὴν ποιμαντορίαν πάσας τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ὀρθ. κοινότητας, ἐλληνικὰς τε καὶ μὴ,—κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλοτε προκατόχων αὐτοῦ, ὧν ἡ δικαιοδοσία ἐπεξετείνετο ἐπὶ πασῶν τῶν ὀρθοδ. παροικιῶν τῶν ὑπαγομένων τῇ ἐνετικῇ δημοκρατίᾳ—θὰ συνετέλει εἰς τὸν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐνίσχυσιν καὶ προόδον αὐτῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

Περὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Κοπεγχάγῃ (Ἰούλιος ἑ. ἕ.) συνελευθούσης Διεθνούς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συνεδρίου περὶ φιλείας τοῦ κόσμου διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν.

Παναγιώτατε Δέσποτα

Οἱ εὐσεβῶς ὑποφαινόμενοι ἀντιπρόσωποι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει λειτουργούντος ἐθνικοῦ Συμβουλίου τοῦ Π. Σ. ἐκπληρώσαντες τὴν ἀνατεθείσαν ἡμῶν ἐπιτολήν ὑποβάλλομεν τῇ Ἱ. Θ. Π. καὶ τῇ ἀγίᾳ καὶ Ἱερῷ Συνόδῳ τὴν ἀκόλουθον ἐκθεσιν.

Αἰσιῶς καταφθάσαντες ἐκ διαφόρων μερῶν εἰς Κοπεγχάγην τὸ Σάββατον 23 Ἰουλίου, παραμονὴν τῆς ἐπισήμου ἐνάριξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τῆς Διεθνούς Ἐπιτροπῆς, ἠδυνήθημεν νὰ μετᾶσχωμεν διὰ τοῦ Προέδρου ἡμῶν τῶν ἐργασιῶν τῆς προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣτις ἐκανόνισε λεπτομερείας τινας σχετικὰς πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου. Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην, ὡς διαρκὲς μέλος τῆς προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, καθ' ὃ ἐκάστῳ Συμβουλίῳ ὑπάρχει δικαίωμα, ὑπεδείχθη ὑπὸ τοῦ προέδρου ἡμῶν ὁ καθηγητῆς Κοσ. Ἐμμανουήλ, ὅστις καὶ ἐνεκρίθη μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς ὀλομολείας. Ἐν τῇ αὐτῇ Συνεδρίᾳ, τῇ εἰσηγήσει τοῦ κ. Atkinson ἀπεφασίσθη, ὅπως τὸ ζήτημα τῶν μειονοτήτων πρὸς ὃ συνεδέθη καὶ τὸ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς συζητηθῇ

ἀπὸ τῆς μετὰ μεσημβρίας τῆς Δευτέρας 25 Ἰουλίου, καὶ κατη-
τίσθη ἐπιτροπὴ πρὸς μελέτην τῆς ἐν Ρωσσίᾳ καταστάσεως καὶ
ὑποβολὴν σχετικῶν προτάσεων εἰς τὸ Συνέδριον.

Τὴν ἐπομένην Κυριακὴν περὶ μὲν τὴν 10ην πρὸ μεσημ-
βρίας ἐγένετο ἐν τῇ Fruekirke, παρόντων ἀπάντων τῶν ἀντι-
προσώπων, προσευχὴ καὶ μετ' αὐτὴν κήρυγμα ὑπὸ τοῦ Δρος
Ch. Jefferson ἐπὶ τοῦ ἰδαφίου Ρωμ. 8, 9 «εἰ δέ τις πνεῦμα χρι-
στοῦ οὐκ ἔχει οὐκ ἔστιν αὐτοῦ», τὴν δὲ 3ην μετὰ μεσημβρίαν
ἐκηρύχθη ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Δανικοῦ Συμβουλίου ἐν τῇ με-
γάλῃ αἰθούσῃ τῆς «φουιητικῆς ἐνώσεως» ἡ ἐπίσημος ἑναρξίς
τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, παρόντων διακοσίων ἀντιπροσώ-
πων ἐκπροσωποῦντων 25 ἔθνη. Εἰς τὴν χαιρετιστήριον
προσφώνησιν τοῦ Δανικοῦ Συμβουλίου, ἀπήντησαν διάφοροι
ἀντιπρόσωποι. Τὴν ἑσπέραν 7 1]2 μετὰ μεσημβρίαν ἐν τῇ
μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Βηθεσδὰ ἐγένετο νέα συγκέντρωσις τῶν
ἀντιπροσώπων παρόντων καὶ πλείστων ἄλλων ἀκρουαῶν κατὰ
τὴν ὁποίαν ἔλαβον καὶ αὐθις ἐκ περιτροπῆς τὸν λόγον διάφο-
ροι ἀντιπρόσωποι. Μεταξὺ αὐτῶν κατελέγετο καὶ ὁ πρόεδρος
τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς. Οὗτος, ἀφοῦ διὰ θερμῶν ἐκφράσεων
ἔχαιρέτισε τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ ἐξέβηκε τοὺς λόγους, οἴτι-
νες ἐπεισαν τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολὴν καὶ ἰδίᾳ τὸ Οἰκουμηνικὸν
Πατριαρχεῖον, ὅπως μετάσχη τῆς κινήσεως ταύτης, προσέθηκεν
ὅτι ἡ προθυμία αὕτη θὰ ἐκτιμηθῇ ἔτι μᾶλλον, ἂν ληφθῇ ὑπ'
ὄψιν ἡ κατάστασις ἐν ᾗ εὐρηται ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τοῖς
διαφόροις τμήμασιν. Ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης προέβη εἰς σύν-
τομον περιγραφὴν τῶν διαπραττομένων ἐν Ἀνατολῇ καὶ Ρωσ-
σία βιαιοτήτων, αἵτινες ἂν ἐξακολουθήσωσι θὰ καταστήσωσι
περιττὴν τὴν συνεννόησιν καὶ συνεργασίαν ὑπὲρ τόσων ὑψη-
λῶν ἰδεῶν, αἵαι ἡ φιλία καὶ συναδέλφωσις τῶν λαῶν, ἀφοῦ
δὲν θὰ ὑπολειφθῶσι πλέον χριστιανικοὶ λαοὶ, κατέληξεν ἐπικα-
λούμενος τὴν ἀρωγὴν αὐτῶν πρὸς σωτηρίαν τοῦ χριστιανικοῦ

πολιτισμοῦ ἐν τῇ ἐγγύς Ἀνατολῇ ἀνάλογα ὠμίλησε τὴν αὐτὴν
ἑσπέραν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγ. Μάρκου ἐνάπιον μεγάλης
συρροῆς δανικοῦ κόσμου πρὸς ὃν μετεφράσθη ἡ ὁμιλία αὐτοῦ.

Τὴν ἐπομένην Δευτέραν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν
τοῦ Συνεδρίου, τὸ Προεδρεῖον αὐτοῦ καὶ οἱ πρόεδροι τῶν ἀντι-
προσωπειῶν ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς
Δανίας ἐν τοῖς Ἀνακτόροις. Ἐκ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων τὴν
Α. Μ. προσεφώνησεν ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ὁξφόρδης ἐκθέσας
διὰ βραχέων τὸν σκοπὸν καὶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Π. Σ. Ἡ Α.
Μ. μετ' ἐνδιαφέροντος ἀκούσασα τὰ κατὰ τὸν Π. Σ. ἠνύχθη
ὅπως τὸ ἔργον αὐτοῦ στεφθῇ ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Εἶτα χαι-
ρετίζων ἐν ἑκάστῳ τῶν ἀντιπροσώπων ἰδιαιτέρως διηρώτησε
τὰ κατὰ τὴν χώραν, ἣν ἀντιπροσώπευεν ἐν τῷ Συνεδρίῳ, Μετ'
ἐνδιαφέροντος ἠρώτησέ με περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ
καταστάσεως, τὴν ὁποίαν καὶ περιέγραψα ὡς εἶνε πράγματι.
Εἶπε κρῖμα, εἶπεν, ὅτι ἡμεῖς μανθάνομεν, ὅτι αἱ ἐφημερίδες γρά-
φουσι παρ' ἡμῖν περὶ τούτων. Εἶτα τὴν 10ην πρὸ μεσημβρί-
ας τὸ Συνέδριον μετὰ προσευχὴν καὶ ἀνάγνωσιν τοῦ τηλεγρα-
φήματος τῆς Ἁ. Θ. Παναγιότητος, τὸ ὁποῖον ἐγένετο δεκτὸν
μετ' ἐπευφημιῶν, ἡσχολήθη πρῶτον μὲν εἰς ὑπηρεσιακὰ ἐν οἷς
καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ κ. Ramsay ὡς διεθνοῦς ὀργανωτοῦ εἰς
ἀντικατάστασιν τοῦ πρὸ διετίας ἀποθανόντος Nasmyth, εἶτα δὲ ἡ-
κουσε τῆς ἐκθέσεως τῶν διαφόρων Συμβουλίων ἰδίᾳ ἐν τοῖς σημεί-
οις ἐκείνοις ἅτινα δὲν περιελήφθησαν ἐν τῷ ἐκδοθέντι Handbook.
Μὴ ὑπαρχούσης ἐντύπου ἐκθέσεως τοῦ ἡμετέρου Συμβουλίου,
ὁ κ. Ἐμμανουὴλ ἐξέβηκε συντόμως τὰ πεπραγμένα μνημονεύ-
σας καὶ τῶν δυσχερειῶν αἵτινες ἐπιπροσθεοῦσιν εἰς τὴν μεγα-
λυτέραν ἀνάπτυξιν τῆς δράσεως τοῦ Συμβουλίου. Εἶτα ἤρξατο
ἡ συζήτησις περὶ τῶν φυλέτικῶν καὶ θρησκευτικῶν μειονοτήτων
ἐπὶ τῇ βάσει ὑπομνήματος, τὸ ὁποῖον ἐξεπόνησε τὸ Βρε-
τανικὸν Συμβούλιον τοῦ Π. Σ. Ἐν αὐτῷ πλὴν ἄλλων ἀσχετῶν

πρὸς τὰ καθ' ἡμᾶς ἐλέγετο: «ἐν ταῖς Τούρρικαῖς χώραις τῆς Μ. Ἀσίας ἢ θέσις τῶν χριστηκῶν μειονοτήτων ἐξακολουθεῖ νὰ εἴνε φρικτῆ. Προμελετημένη πολιτικὴ ἐξόντωσις ἐργάζεται ἐκεῖ καὶ ὁ Π. Σ. ὀφείλει ἐπειγόντως νὰ ποιήσῃ τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὰς Χριστιανικὰς Δυνάμεις, ἵνα αὐταὶ ἀνευ ἀναβολῆς ἐπέμβωσι καὶ θέσωσι τέρμα εἰς τὴν φοβερὰν αὐτὴν τραγωδίαν». Μετὰ συζητήσεις ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν μειονοτήτων ἐν ταῖς διαφόροις χριστιανικαῖς χώραις, ἃν μετέσχον οἱ Σέρβοι, οἱ Ρουμάνοι οἱ Οὐγγροὶ καὶ οἱ Βούλγαροι, ὁ Δανὸς Amundsen καὶ ὁ Ἑλβετὸς Böhlinger ἠγόρευσαν θερμότατα ὑπὲρ τῶν Ἀρμενίων. Ἡ συζήτησις ἐξηκολούθησε καὶ τὴν ἐπομένην Τρίτην πρῶτ' ὅποτε τὸν λόγον ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς ἔλαβεν ὁ κ. Atkinson, ὅστις ἐν θαυμασίᾳ ὁμιλίᾳ καὶ μετὰ πάθους διεξετραγώδησε τὴν κατάστασιν τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν ἐπέμβασιν τῶν Π. Σ. τὸ ἡμέτερον Συμβούλιον κατόπιν συν-ενοήσεως τόσον μετὰ τοῦ κ. Atkinson, ὅσον καὶ μετὰ τῶν Συμβουλίων τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν Ἑλλάδος, Σερβίας, Ρουμανίας καὶ Βουλγαρίας, ἅτινα καὶ προσυπέγραψαν, ὑπέβαλε τὰς ἐξῆς προτάσεις: «Ὁ Π. Σ. ἀποφασίζει νὰ ζητήσῃ ὅπως ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν προβῇ εἰς τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα ἵνα 1) αἱ χῶραι τῆς Ἀνατολῆς αἵτινες εὐρίσκονται νῦν ὑπὸ τὴν διοίκησιν καὶ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον χριστιανικῶν κυβερνήσεων μὴ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, ἄλλως εἰπεῖν μηδέποτε πλέον τεθῶσιν ὑπὸ τὴν ἄμεσον καὶ ἀνεξέλεκτον ἐξουσίαν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, 2) ὅπως τὰ ἐδάφη ἅτινα παραμένουσιν ὑπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ὑπάγονται ὑπὸ τὴν Τουρκ. διοίκησιν ἐφ' ὅσον κατοικοῦνται ὑπὸ μὴ Μωαμεθανῶν ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ ὅπως ὁ ἐπ' αὐτῶν πραγματικὸς ἔλεγχος ἀνατεθῇ ὑπ' αὐτῆς εἰς μίαν τῶν μεγάλων χριστιανῶν Δυνάμεων ἢ καὶ πλείονας ἐξ αὐτῶν».

Τὰς προτάσεις ταύτας ἐξ ἀποφάσεως ὑπέβαλεν εἰς τὸ Συ-

νέδριον ἀγγλιστὶ ὁ κ. Ἐμμανουὴλ μετὰ συντόμου εἰσηγήσεως ἐν τῇ θυσίᾳ ἐτόνισε τὴν ριζικὴν καὶ θεμελιώδη διαφορὰν μεταξὺ τῆς ὁποῖα τῶν ἐν Ἀνατολῇ χριστιανῶν. Ὡς κύρια δὲ σημεία τῆς διαφορᾶς ταύτης ὑπέδειξε α) τὴν ἔλλειψιν κοινῶν ἐδάφους ἤτοι κοινῶν πολιτισμοῦ καὶ κοινῆς θρησκείας, ἐξάραις τὸ χάσμα, ὅπερ χωρίζει τὰς χριστιανικὰς ἀντιλήψεις ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς χριστιανικαῖς χώραις καὶ τῆς θυσίας τῶν Μωαμεθανῶν καὶ β) ὅτι, ἐνῶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι μειονότητες ὑποβάλλονται ἴσως εἰς περιορισμούς τινες τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν οἱ ἐν Τουρκίᾳ χριστιανοὶ ἐξοντοῦνται συστηματικῶς: Μετὰ σχετικὴν ἀγόρευσιν καὶ τοῦ κ. Ἀλκιβιάδου τοῦ ἐν Ἀθήναις Συμβουλίου αἱ προτάσεις παραπέμπονται εἰς τὴν προπαρασκευαστικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ ὑποβολὴν ἐνώπιον τῶν Συνεδρίων.

Τὴν ἐπομένην Τετάρτην τὸ Συνέδριον ἠσχολήθη περὶ τὸ ζήτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει ὑπομνήματος ὑποβληθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανικοῦ Συμβουλίου. Ἐν αὐτῷ ἐλέγετο 1) ὅτι τὸ Συνέδριον βλέπον, ὅτι ὁ ἐπὶ ποδῶν στρατὸς εἴνε σημεῖρον περισσότερος ἢ πρὸ τοῦ 1914 καὶ πεπεισμένον ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη δύναται νὰ προκαλέσῃ ἐκάστην στιγμὴν πόλεμον καὶ νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν τῆς ἀνθρωπότητος πρόοδον θεωρεῖ καθήκον πάντων τῶν κλάδων τῆς Χρ]κῆς Ἐκκλησίας νὰ συντελέσωσιν, ὅπως οἱ λαοὶ ζητήσωσιν τὴν ἄμεσον καὶ γενικὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐξοπλισμῶν καὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς διαιτησίας πρὸς διακανόνισιν τῶν διεθνῶν διαφορῶν β) ὅτι ὁ Π. Σ. θεωρεῖ ὕβριν κατὰ τοῦ Χρ]σμοῦ καὶ ἔγκλημα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν πόλεμον καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὰς σημερινὰς περιστάσεις κέκληται νὰ καταπολεμήσῃ τὰς τάσεις ἐκείνας, αἵτινες ἐξεγείρουσι τὸ φιλοπόλεμον ἢ διευκολύνουσι τὴν εἰς τὰ ὄπλα καταφυγὴν. Μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος εἰσήγησιν ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανικοῦ Hull ἠγόρευσαν ἐπ' αὐτῶν Γερμανοὶ καὶ Γάλλοι ἰδίᾳ, οἵτινες ἀφ' ἐσπέρας εἶχον ἔλθῃ εἰς προσυνηνοήσεις πρὸς ὑποστήριξιν κοινῶν προτάσεων.

Κατόπι ἀγορεύσεως καὶ τοῦ ἀγγλοῦ Ζωωλί ἐγένετο δεκτὸν σχέδιον, ὅπερ κατήρτισεν ἐπιτροπὴ Γάλλων καὶ Γερμανῶν ὑπὲρ ἐλαττώσεως τῶν ἐξοπλισμῶν καὶ διατηρήσεως τόσων μόνου δυνάμεων, ὅσαι ἀναγκαίουσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς ανεξαρτησίας.

Μετὰ μεσημβρίαν τὸ Συνέδριον ἤσυχολήθη καὶ αὖθις περὶ ὑπηρεσιακὰ ὡς καὶ περὶ τὸ ζήτημα τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς συνεργασίας τοῦ Π. Σ. μετ' ἄλλων χριστιανικῶν διεθνῶν Συνδέσμων ἐνέκρινε καὶ τὴν συνεργασίαν ταύτην. Τὴν πρώταν τῆς Πέμπτης ὁ ἀρχιεπίσκοπος Οὐψάλης ὑπεστήριξε τὸ ὑπόμνημα τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας πρὸς συμφιλίωσιν καὶ προέτεινεν ὅπως ὁ Π. Σ. ἐκφράσῃ τὴν χαρὰν αὐτοῦ διὰ τὴν συγκρότησιν «Γενικοῦ χριστιανικοῦ Συνεδρίου περὶ ζωῆς καὶ ἐργασίας» καὶ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐιλικρινῆς συνεργασία τῶν χριστιανικῶν Κοινωνιῶν ὡς τοιούτων ὡς καὶ τῶν χριστιανῶν ἐκάστων πρὸς συνδιαλλαγὴν χάριν τοῦ μέλλοντος τοῦ καταστραφέντος πολιτισμοῦ εἶνε ἐπίγειον καὶ ὑπὸ τοῦ βίου ἐπιβεβλημένον καθήκον. Αἱ προτάσεις αὐταὶ γίνονται ἀποδεκταί. Ἐἶτα ἀποφασίζεται ὅπως τετραμελῆς ἐπιτροπὴ, εἰς τὰ μέλη τῆς ὁποίας κατελέχθησαν ὁ κ. Atkinson καὶ ὁ κ. Dickinson μεταβῶσιν ἐκ μέρους τοῦ Π. Σ. εἰς Γενεύην πρὸς παρακολούθησιν τοῦ ἔργου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ γίνονται δεκταὶ προτάσεις, ὅπως καὶ ἄλλως ἐκ τῶν βουλομένων μεταβῶσιν ἐκεῖσε.

Μετὰ μεσημβρίαν ἡ ὑπὸ τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς διορισθεῖσα ὑπεεπιτροπὴ ὑποβάλλει τὰ ὑπ' αὐτῆς καταρτισθεῖσας ἀποφάσεις ἐν σχέσει πρὸς τὰ παραπεμφθέντα εἰς αὐτὴν ζητήματα. Αἱ ἀποφάσεις αὗται γενόμεναι δεκταὶ ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Α'. Θρησκευτικαὶ καὶ Ἐθνικαὶ Μειονότητες.

1) Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι σκοπὸς τοῦ Π. Σ. εἶνε νὰ ὑποθάλλῃ πνεῦμα συναδελφώσεως καὶ εἰρήνης καὶ ὅτι σπουδαία ἐμπόδια πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἰδεωδῶν αὐτῶν ἐγεννήθησαν ἐκεῖ ὅπου αἱ θρησκευτικαὶ Μειονότητες δὲν τυγχάνουσι δικαίας καὶ ἴσης μεταχειρίσεως, ὁ Π. Σ. ἔχει σοβαρὸν καθήκον νὰ προβῇ εἰς τοιαύτας ἐνεργείας αἰτινες θὰ ἀποβλέπωσιν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν Μειονοτήτων τούτων καὶ θὰ προάγωσιν πνεῦμα ἀνοχῆς καὶ εὐμενείας μεταξὺ ὄλων τῶν Τμημάτων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

2) Ὅπως ἀνακοινωθῇ εἰς τὰ ἐθνικὰ Συμβούλια τοῦ Π. Σ. ὅτι ἡ ἀποψις τῆς διεθνούς ἐπιτροπῆς εἶνε ἵνα, ὡς τυγχάνουσιν ἠνωμένα ἐν τῇ ἀδελφότητι τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, αὐτῶ λάβωσιν ὑπ' ὄψει τὴν κατάστασιν τῶν θρησκευτικῶν Μειονοτήτων ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν καὶ ἐξακριβώσωσιν ἐὰν πλήρης θρησκευτικῆ ἐλευθερία καὶ δικαία μεταχειρίσις παρεσχέθῃ εἰς τὰς μειονότητας ταύτας καὶ λάβωσι τὰ ὑπ' αὐτῶν ὡς δραστικά θεωρούμενα μέτρα πρὸς ἄρσιν τῶν ἀφορμῶν παραπόνων.

3) Ὁ Π. Σ. πιστεύων, ὅτι ὁ σεβασμὸς τῶν δικαίων τῶν Μειονοτήτων εἶνε εἰς ἐκ τῶν οὐσιωδεστάτων ὄρων πρὸς συμφιλίωσιν τῶν λαῶν καὶ στερέωσιν τῆς εἰρήνης καὶ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ὅτι Κράτη τινὰ ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὰ δίκαια τῶν μειονοτήτων συνῆψαν σειρὰν εἰδικῶν συνθηκῶν, αἰτινες ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ζητεῖ ὅπως ἡ Κ. τῶν Ἐθνῶν λάβῃ τὰ μέτρα, ἅτινα κρίνονται ἀναγκαῖα ἵνα παρασχεθῇ εἰς τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἐθνικὰς μειονότητας τὸ δίκαιωμα καὶ ἡ εὐκαιρία ἀμέσου ἐκκλήσεως εἰς διεθνῆς τὸ Δικαστήριον ἐν περιπτώσει παραπόνου, ὅτι ὑφίστανται τοιαύτας ἀδικίας, τῶν ὁποίων ἀδυνατοῦσι νὰ ἐπιτύχωσι τὴν διόρθωσιν. ὁ Π. Σ. προτείνει, ὅπως ἡ Κ. τῶν Ἐθνῶν ὀρίσῃ διαρκῆ

ἐπιτροπὴν ἀσχολουμένην περὶ τοιαῦτα ζητήματα καὶ ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως αἱ Ἐκκλησίαι ἀντιπροσωπεύονται ἐν αὐτῇ, ὅταν πρόκειται νὰ διευθενηθῶσι θρησκευτικαὶ ὑποχρεώσεις.

4) Ὅπως ὑποδειχθῆ εἰς τὴν προπαρασκευαστικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Συνδέσμου: νὰ συλλέγη πάσας τὰς σχετικὰς πληρωφορίας καὶ νὰ παρουσιάσῃ ἐκθεσιν εἰς τὸ προσεχὲς Συνέδριον τῆς διεθνούς Ἐπιτροπῆς.

Β'. Καταδίωξεις.

Ὁ Π. Σ. προσκαλεῖ σοβαρῶς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν ὅπως ἐπιληφθῆ ἀμέσως τοῦ ζητήματος τῆς καταστάσεως τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ἵνα σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν καταπιέσεων καὶ τῆς ὀλοσχεροῦς ἐξοντώσεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Προσκαλοῦμεν τὴν Κ. τῶν Ἐθνῶν νὰ πείσῃ τὰς χριστιανικὰς Δυνάμεις ὅπως ἐγκαταστήσωσι διεθνῆ Commissariat πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ζητοῦμεν ἐπειγόντως ὅπως ὅλαι αἱ μετὰ τοῦ Π. Σ. συνδεδεμέναι ὀργανώσεις μεταχειρισθῶσιν ὅλην τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν ἵνα πείσωσι, τὰς αἰκείας αὐτῶν Κυβερνήσεις νὰ ἀναλάβωσι τὸ ζήτημα τοῦτο, ὅπως χριστιανικοὶ λαοὶ ἐλευθερωθῆντες ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν τούρκων μηδέποτε ἐπανέλθωσιν ὑπὸ τουρκικὴν ἐξουσίαν.

Πλὴν τῶν ἀποφάσεων τούτων, αἵτινες ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς ἀμέσως, τὸ Συνέδριον ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν ὅπως τῆς Κ. τῶν Ἐθνῶν συμμετάσχῃσι Γερμανία καὶ Ἀμερική. Ὡσαύτως ἐδέχθη, ὅπως ἐκφρασθῆ ἡ ἀγανάκτησις αὐτοῦ διὰ τὸν ἀδικον φόνου τόσων ἐπισκόπων, ἱερέων καὶ χριστιανῶν ἐν Ρωσσίᾳ ὑπὸ τῶν Μπολσεβίκων καὶ παραπέμψῃ τὸ κείμενον τῆς διαμαρτυρίας τῶν ὀρθοδόξων Συμβουλίων, ὅπως μηδεμίαν τῶν χριστ[ικῶν] Κυβερνήσεων ἀναγνωρίσῃ τὴν Σοβιετικὴν, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν ἀπονέμει πλήρη θρησκευτικὴ ἐλευθερίαν καὶ δὲν ἐπιστρέφει τὰς ἰδιοκτησίας τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν Κ. τῶν Ἐθνῶν.

Μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν καὶ ἄλλων τινῶν προτάσεων περὶ διαμορφώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας, ἵνα κάλλιον ἀνταποκρίνηται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Π. Σ. περὶ ἐξωτερικῶν ἱεραποστολῶν καὶ περὶ ἀλκοολισμοῦ ἐκηρύχθη ἡ λήξις τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου δι' ἐκφράσεως εὐχαριστιῶν πρὸς τὸ Δανικὸν Συμβούλιον τοῦ Π. Σ. πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Διεθνούς Ἐπιτροπῆς κ. Boynton πρὸς τὸν ἐπίτιμον Γραμματέα Sir Will Dickenson καὶ διὰ προσευχῆς, ὡς καὶ ἤρξυτο.

Ἐν τέλει ἀναφέρομεν, ὅτι τὴν ἑσπέραν τῆς Τετάρτης ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Δανίας προσεκάλεσε τὸ Προεδρεῖον τῆς Π. Σ. καὶ τοὺς προέδρους τῶν διαφόρων ἀντιπροσωπειῶν εἰς γεῦμα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Ἀγγλίας, καὶ εἰς τὴν θερμὴν προσφώνησιν τοῦ κ. ὑπουργοῦ ἐν ᾗ ἐξέφρασε τὴν χαρὰν τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῇ ἐν Κοπεγχάγῃ συγκλήσει τοῦ Συνεδρίου καὶ τὴν εὐχὴν ὅπως αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τῆς εἰρηνεύσεως τοῦ κόσμου, ἀπήντησεν ἀπὸ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σουηδίας κ. Siderblom. Ἐκ τῶν ἡμετέρων παρέστη καὶ αὐτὸ ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανός.

Ἐπὶ τούτοις ἀσπαζόμενοι τὴν δεξιὰν τῆς Ἁγίας Θεοτάτης Παναγιότητος διατελοῦμεν εὐσεβάστως.

Ἐν Κοπεγχάγῃ τῇ 30 Ἰουλίου 1922.

Οἱ ἀντιπρόσωποι

† Ὁ Θυατείρων ΓΕΡΜΑΝΟΣ

† Ὁ Μ. Κατηχιστὴς ΔΑ. ΖΩΤΟΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΛΟΥΚΑΡΑΣ

ΣΤΑΥΡΟΣ Σ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Μεταξὺ τῶν ἐν Κοπεγχάγη ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν κατελέγετο καὶ ὁ διαπρεπὴς Ἀρχιεπίσκοπος Οὐψάλης καὶ πάσης Σουηδίας κ. Νάθαν Σέδερχμπερι, ἅνθρωπος εὐμένως ἀνεκείθεν πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐκκλησίαν διακείμενος. Οὗτος μοι ἀνεκοίνωσεν, ὅτι μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἐν Κοπεγχάγη Συνεδρίου ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ ἐν *Helsingborg* τῆς Σουηδίας δῶρον τῆς Κοπεγχάγης ἀπέχοντι συνέδριον τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς (*Executive Committee*) τοῦ Γενικοῦ Συνεδρίου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ περὶ ζωῆς καὶ ἔργου (*Universal Conference of the Church of Christ on Life and work* συνφδὰ τοῖς ἀποφασισθεῖσι τῇ 29 Ἀπριλίου (ν. ἡ) 1921 ἐν *Peterborough* τῆς Ἀγγλίας.

Καίτοι περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς *Universal Conference* διέλαβον ἐν ἐκτίσει ἄλλοτε ἐν τῇ ὑποβληθείσῃ τῇ Ἰ. Συνόδῳ μετὰ τὴν ἐκ Σουηδίας ἐπιστροφὴν μου ἐκθέσει, οὐχ ἦττον καὶ ἐνταῦθα σημειῶ, ὅτι αὕτη προτίθεται συνεργασίαν τῶν ἐκκλησιῶν ἐπὶ ὅλων τῶν ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς φύσεως ζητημάτων χωρὶς νὰ θιγῇ τὸ δόγμα ἐκάστης αὐτῶν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ *Conference* αὕτη παρὰ πᾶσαν ἄλλην συμπύκτει ἐν πολλοῖς πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ἐγκυκλίου, ἣν πρὸ διετίας ἀπέλυσε τὸ Οἰ-

κουμεν. Πατριαρχεῖον πρὸς τὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας περὶ συστάσεως κοινωρίας τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Κοινωρίας τῶν Ἐθνῶν.

Μετὰ τὴν ἐν Γενεύῃ κατ' Αὐγουστον τοῦ 1920 γενομένην προκαταρκτικὴν σύσκεψιν ἀποδεκτοῦ γενομένου ὅπως πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι κληθῶσι νὰ συμμετάσχωσι τῆς ρηθείσης *Conference* ὁ Σ. β. ἀρχιεπ. Οὐψάλης καὶ Πρόεδρος τοῦ Ἐρωμ. Τμήματος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπετάθη δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸ Οἰκον. Πατριαρχεῖον καὶ ἐζήτησεν ὅπως τοῦτο ὄρισῃ ἀντιπρόσωπον ἐν τῇ Ἐκτελεστικῇ Ἐπιτροπῇ ἐξ ὀνόματος τῆς ὀρθοδ. Ἐκκλησίας. Ὁ τότε Σ. Τοποτηρητὴς καὶ ἡ Ἰ. Σύνοδος διὰ γράμματος αὐτῶν εὐχαριστηρίου πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Οὐψάλης διὰ τὴν ἐν Σουηδίᾳ φιλοξενίαν καὶ τὰς ἀποδοθείσας μοι αὐτόθι τιμὰς ὑπέδειξεν ὡς τοιοῦτον ἀντιπρόσωπον ἐμέ. Ἡ ἐκτελεστικὴ αὕτη Ἐπιτροπὴ συνήλθε κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1921 ἐν *Peterborough* ἵνα θέσῃ τὰς βᾶσεις τῆς περαιτέρω ἐνεργείας διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ἐν λόγῳ *Conference* καὶ ἀπεφάσισε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου αὐτῆς ὅπως συνέλθῃ καὶ αὐθις ἀπὸ τῆς 12ης—15ης Αὐγούστου 1922 (ν. ἡ) ἐν *Helsingborg*. Κατὰ τὴν τάξιν προσεκληθῆν καὶ ἐγὼ διὰ γράμματος καὶ τηλεγραφήματος, ἵνα μετάσχῳ τῶν συνεδριῶν. Ἀλλὰ τό τε γράμμα καὶ τὸ τηλεγράφημα ἐπεσιγράφησαν εἰς τὸν Ἀρχιεπ. Οὐψάλης, διότι ἐφθασαν εἰς Χάλκην μετὰ τὴν ἐκείθεν ἀναχώρησίν μου. Ἐπειδὴ ὅμως προϋλλήρχεν ἀνεπιληψία ὑποχρέωσις, τὸ δὲ Συνέδριον συγκροτούμενον ἀμέσως μετὰ τὸ τῆς *World alliance* καὶ ἑγγύς τῆς Κοπεγχάγης δὲν ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ πλείονας τῶν 4 ἡμερῶν ἔκρινα καλὸν νὰ ἀποδεχθῶ τὴν πρόσκλησιν καὶ μετέβην ἐκεῖ.

Τὰ πλείστα τῶν αὐτόθι συνελθόντων μελῶν ἀνερχομέ

νων εἰς 50 ἦσαν ὡς εἰκὸς Ἕλληνοι καὶ Ἀμερικανοὶ μετασχόντες πρότερον τοῦ συνεδρίου τῆς *World alliance* ἐν Κοπεγχάγη, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἦτοι Γερμανίας, Αὐστρίας, Οὐγγαρίας, Ὀλλανδίας, Βελγίου, Γαλλίας, Ἑλβετίας, Δανίας, Σουηδίας, Νορβηγίας, Ἑσθονίας καὶ Φιλλανδίας. Ἐκ τῶν διακρινομένων μελῶν μνημονευτέοι ὁ *Dean* τοῦ *Worcester* ἀντιπροσωπεύων τὸν Ἀρχιεπ. Καντουαρίας ὁ Ἀρχιεπ. Οὐψάλης, ὁ φιλέλλην καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βεροδίνου κ. *Deissman*, ὁ Ἀμερικανὸς καθηγ. κ. Ἀρτ. *Brown*, ὁ *Dr Lynch* ὁ *Dr Atkinson*, ὁ *Macfarland* πάντες οὗτοι γνωστοὶ τῇ Ὑμ. θειοτάτῃ Παναγιώτῃ φιλέλληνες ἐξ Ἀμερικῆς. Περὶ τῆς ἐν *Helsing borg* διαμονῆς ἐφρόντισεν αὐτὸς ὁ Ἀρχιεπ. Οὐψάλης, ὥστε πάντα τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου νὰ φιλοξενηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐμπόρων Σουηδῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν πλησίον αὐτῆς παραθεριζόντων εὐγενῶν ἐπὶ τῆς ἐναντι τῆς Δανίας γραφικῆς παραλλας τῆς Σουηδίας. Εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Φιλλανδίας, τὸν Ἀμερικανὸν *Dr Lynch* καὶ ἐμὲ τὴν ἀπαράμιλλον ξενίαν παρέσχεν ὁ κόμης *Vachtmeister* ἐν τῇ ἐξοχικῇ αὐτοῦ ἐπαύλει *Gennartrorp*.

Αἱ συνέδρια ἤρξαντο κατὰ τὸ εἰωθὸς διὰ προσευχῆς ἐν ποικίλαις γλώσσαις τῷ Σαββάτῳ 2 μ. μ. ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Δημαρχείου ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως ἐκ μέρους τῶν ὁποίων προσεφώνησε τοὺς ἀντιπροσώπους ὁ κ. Δήμαρχος ἐκφράσας εὐχὰς ὑπὲρ ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ τοῦ Συνεδρίου. Ἀφοῦ ὁ Προεδρεύων Ἀρχιεπ. Οὐψάλης ἠύχαρίσθησε δι' ὀλίγων καὶ προέβη εἰς ἀνακοινώσεις τινὰς ὑπηρεσιακὰς ἐδήλωσεν, ὅτι συμφώνως πρὸς τὰς ἐν *Peterborough* ληφθείσας ἀποφάσεις εἰς τὰ μέλη τὰ ἀποτελοῦντι τὴν ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν κατελέχθη κατόπιν γράμματος τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου καὶ ὁ τότε Μητροπ. Σελευκείας καὶ νῦν Θυα-

τείρων Γερμανός. Εἶτα τὸ Συνέδριον προέβη εἰς τὴν ἐξέλεξιν τῆς ἐπισήμου ἢ μὴ ιδιότητος ἐκάστου τῶν παρόντων μελῶν καὶ εἰς ἐκλογὴν τακτικοῦ Προεδρείου. Καὶ πρόεδρον μὲν ἐξέλεξε τιμῆς ἕνεκα τὸν Ἀρχιεπ. Οὐψάλης, ἀντιπροέδρους τὸν Μητροπ. Θυατείρων τὸν *Dean of Worcester* καὶ τοὺς καθητὰς *Deisseman* καὶ *A. Brown*. Γραμματεῖς δὲ τὸν Σουηδὸν *Westman* καὶ τοὺς Ἑλβετοὺς *Chvisy* καὶ *Keller*. Εἶτα κατηρτίσθη πενταμελής Ἐπιτροπὴ πρὸς σύνταξιν σχεδίου διοργανώσεως τῆς μελλούσης *Universal Conference*. Κατόπιν ἀνεγνώσθη ἐπιστολὴ τοῦ Γραμματέως τῆς *World Conference on Faith and Order*, δι' ἧς προτείνεται ὅπως καὶ ἡ σύγκλησις τῆς *Universal Conference* γένηται ὡς καὶ ἡ τῆς πρώτης κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1925 ἐν Βασιγκτῶνι. Μετὰ συζήτησιν, ἧς μετέσχομεν ὁ *Dean of Worcester*, ὁ *Dr Brown* ὁ *Deissman* καὶ ἐγὼ ἀποφασίζεται, ὅπως αἱ δύο κινήσεις ἐξακολουθήσωσι διακρινόμεναι ἀπ' ἀλλήλων καὶ διορίζεται διμελής ἐπιτροπὴ πρὸς σύνταξιν τῆς ἀπαντήσεως. Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ὁ κόμης *Vachtmeister* συνεκέντρωσε τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου εἰς γεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐτίμησε διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ καὶ ὁ διάδοχος τῆς Σουηδίας παραθερίζων ἐκεῖ πλησίον ἐν τῇ βασιλικῇ ἐπαύλει Σολφιέρο. Σχῶν τὴν τιμὴν νὰ γνωρισθῶ εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἄλλοτε ἐν Σουηδίᾳ διατριβήν μου ἐχαιρετίσθην λίαν φιλοφρόνως ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην καὶ τὴν ἐπομένην Κυριακὴν κατὰ τὸ παρατεθὲν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τέτιον. Κατ' αὐτὴν ὁ λόγος ἐστράφη καὶ εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς, τὰ ὁποῖα ἴδω τὰ ἐν Ἀνατολῇ δὲν παρέλειπα νὰ διαζωγραφίσω διὰ ζοφερῶν χρωμάτων. Τὴν Κυριακὴν πρωίας καὶ ἑσπέρας ἐγένοντο κηρύγματα ὑπὸ διαφόρων ἀντιπροσώπων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ *Hebringborg*.

Τὴν Δευτέραν π. μ. μετὰ προσευχὴν ἀνεγνώσθησαν καὶ

ἐπεκυρώθησαν τὰ πρακτικά τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ἀνεγνώσθη καὶ μετὰ τινος τροποποιήσεως ἐπεκυρώθη ἡ πρὸς τὸν Γραμματέα τῆς *world alliance* κ. *Gardiner* ἀπάντησις, ἣς τὸ νόημα εἶνε, ὅτι «τὸ Συνέδριον ἀναγνωρίζει μὲν τὴν σπουδαιότητα τῆς ρηθείσης κινήσεως καὶ συγχαίρει ἀπὸ καρδίας τοὺς σχόντας τὴν πρωτοβουλίαν, οὐχ ἥτιον μετὰ ὄριμον σκέψιν κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ συγκληθῇ ἡ ἐργασία τῶν δύο *Conferences*, καθόσον αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι ἕνεκα τῶν ἐπιπροσθεισῶν δυσχερειῶν δύνανται ἐπὶ μακρὸν εἶναι νὰ βαίνωσιν ἢ μία παρὰ τὴν ἄλλην ὡς πρὸς τὰ ζητήματα πίστεως καὶ τάξεως, ὀφείλουσιν ὁμῶς ἀπὸ τοῦ νῦν νὰ συνεργασθῶσιν ἐπὶ ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐδάφους. Εἶτα οἱ διάφοροι ἀντιπρόσωποι ἐξέβηκαν πῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν ἐγεννήθη ὁ πόθος πρὸς συνεργασίαν μετὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων, τὰ ὅποια κατὰ τόπους ἀπασχολοῦσι διαφόρους ὀργανώσεις λειτουργούσας παρ' αὐτῆς εἴτε τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς ἐκκλησίας εἴτε καὶ ὄχι ἄνευ τῆς συμμετοχῆς αὐτῆς. Μ. μ. ἀνεγνώσθη ἡ ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν σχεδίου διοργανώσεως τῆς *Universale Conference*. Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς τοῦ λόγου γενομένου περὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας προέτεινα, ὅπως λαμβανόμενου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὰς μελῶν ὀρισθῇ ἰδιαίτερον δι' αὐτὴν τμήμα ἐν τῇ Διεθνῇ Ἐπιτροπῇ, ὡς ὑπάρχουσι τοιαῦτα διὰ τὴν Βρετανικὴν αὐτοκρατορίαν, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην. Τὴν πρότασίν μου ταύτην ὑπεστήριξε θερμῶς ὁ κ. *Deissman* καὶ ὁ κ. *Atkinson* καὶ οὕτως ἐγένετο δεκτὸν, ὅπως ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία ἀποτελέσῃ ἰδιαίτεραν *Section*, τὴν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἀποτελουμένην ἐξ 6 ἀντιπροσώπων καὶ 6 ἀναπλη-

ρωματικῶν. Ὡσαύτως τοῦ λόγου γενομένου ἐν τῇ αὐτῇ ἐκθέσει περὶ τριῶν προέδρων τῶν τριῶν τμημάτων τῆς Διεθνούς Ἐπιτροπῆς *Atkinson* προέτεινεν, ὅπως μετὰ τὸν καταρτισμὸν ἰδιαίτερας *Section* διὰ τοὺς ὀρθοδόξους ἀνακηρυχθῇ Πρόεδρος ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας, τοῦ Οὐράλης καὶ τοῦ Ἀμερικανοῦ *Dr Arth. I. Brown*. Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται ὁμοθυμῶς δεκτὴ καὶ μολι ἀνατίθεται, ὅπως παρακαλέσω τὴν Ὑμ. Θ. Παναγιότητα νὰ ἀποδεχθῇ τὴν τιμητικὴν αὐτὴν προεδρείαν. Προκειμένου εἶτα περὶ τῶν 4 ἀντιπροέδρων μεταξὺ αὐτῶν ἀνεγράφη τὸ ὄνομά μου, Γενικὸς δὲ Γραμματεὺς ἐξελέγη ὁ κ. *Atkinson* ἔχων παρ' ἑαυτῷ ἐπιτελεῖον ἐκ 3 ἄλλων γραμματέων. Σημειῶ ὅτι ὁ κ. *Atkinson*, θερμὸς φίλος τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας καὶ ἰδιαίτερος, μὲ παρεκάλεσεν, ὅπως ἡ Ὑμ. Θ. Παναγιότης εὐδοκῆσῃ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν προεδρείαν. Εἶτα ὀρίζεται, ὅπως ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ συνέλθῃ τῷ 1923 ἐν ὀρισθησομένῳ ὑπὸ τῆς Γραμματείας τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ ἀντίγραφα τῶν πρακτικῶν τοῦ παρόντος Συνεδρίου διανεμηθῶσιν εἰς τὰς διαφόρους *Sections*. Ὡσαύτως ἀποφασίζεται, ὅπως ἡ Γραμματεία τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς καταστρώσῃ σύντομον, ἀλλὰ σαφῆ ἐκθεσιν περὶ τοῦ Χαρακτῆρος καὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς *Universal Conference* ἐπεξηγοῦσαν τὴν διάφορον αὐτῆς φύσιν καὶ τὸν σκοπὸν ἀπὸ ἄλλων *Conferences* καὶ ὀργανώσεων καὶ ἀφοῦ ὑποβάλλῃ αὐτὴν εἰς τὸν Πρόεδρον καὶ τοὺς Γραμματεῖς ἐκτυπώσῃ αὐτὴν ἐν τῇ ἐγκριθησομένῃ μορφῇ καὶ διανεύμῃ αὐτὴν πρὸς περαιτέρω διάδοσιν διὰ τῶν ἐπὶ μέρους *Sections*.

Τὴν ἐπιούσαν Τρίτην π. μ. μετὰ προσευχὴν καὶ ἱκανὴν συζήτησιν παραπέμπεται εἰς τὴν Διεθνῇ Ἐπιτροπῇ ἡ ἐξέτισις, καὶ ἀπόφασις, ἂν πρέπη νὰ περιληφθῶσιν εἰς τὴν *U-*

universal Conference καὶ αἱ ἔξω τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης ἐκκλησίαι σχηματιζόμενων καὶ Αὐστραλιακῆς, Καναδικῆς καὶ Ἰνδικῆς *Section*. Ἔτα ἄρχεται συζήτησις περὶ τοῦ προγράμματος τῆς μελλούσης *Universal Conference*. Τὸ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ὑποβληθὲν σχέδιον περὶ θεμάτων, οἷα π. χ. ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ ἀγωγή, ἡ ἐκκλησία καὶ αἱ κοινωνικαὶ ὑπηρεσίαι, ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ κήρυγμα, ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ ἐσωτερικὴ Ἱεραποστολή, ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ ἐξωτερικὴ Ἱεραποστολή, ἡ ἐκκλησία καὶ αἱ διεθνεῖς σχέσεις, θεωρεῖται ὑπὸ τινων ἄγαν στενὸν, διὸ καὶ προτείνεται, ὅπως ὑπὸ τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ Διεθνούς Ἐπιτροπῆς ἐξετασθῶσι καὶ οἰκονομικῆς καὶ βιομηχανικῆς φύσεως ζητήματα, ὡς καὶ τὸ τῆς συνεργασίας. Ὡσαύτως γίνεται δεκτὴ ἡ σύστασις ὀλιγομελοῦς ἐπιτροπῆς, ἣτις θὰ ἐξετάσῃ τὸ κατ'ἀρχὴν ζήτημα κατὰ πόσον δηλονότι ἡ Ἐκκλησία ἔχει δικαίωμα καὶ καθήκον νὰ ἀναμιγνύηται εἰς ζητήματα, ἅτινα δὲν σχετίζονται ἄμέσως πρὸς τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν αὕτη ἐκπροσωπεῖ ἐν τῷ κόσμῳ, καθόσον ὑπάρχουσιν οἱ ἀγνούμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ δικαίωμα τοῦτο. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ὀρίζονται οἱ καθηγηταὶ *Deissman Bronn Chvisy* καὶ ἡ *Miss Gardiner* δρῶν καὶ σημαίνων παράγων ἐν Ἀγγλίᾳ ἐν τοῖς κοινωνιολογικοῖς ἰδίᾳ ζητήμασι. Μ. μ. ὁ ἐπίσκοπος Φιλανδίας προτείνει, ὅπως Ἐπιτροπὴ ἐκ κληρικῶν τῶν Σκανδιναϊκῶν χωρῶν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ἐν Ρωσίᾳ ἐκκλησίας πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς αὐτόθι καταστάσεως. Ἡ πρότασις αὕτη γενομένη ὄχι ἄνευ προπαγανδιστικῆς ὑστεροβουλίας κατ' ἐμὴν ἀντίληψιν ἀποκρούεται ὑπ' ἐμοῦ, ὑποστηριζόντων δὲ τοῦ *Dean of worchester* καὶ τοῦ *Deissman* ἀνατίθεται εἰς τὸ τμήμα τῆς ὀρθοδ. ἐκκλησίας, ὅπως ποιήσῃται τὰς ἐν λόγῳ ἐξακριβώσεις καὶ πληροφορορήσῃ

τὴν Διεθνῆ Ἐπιτροπὴν. Ἔτα προτάσει τοῦ κ. *Atkinson* ὀρίζεται τόπος μὲν τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ *Universal Conference* ἡ *Στόκχόλμη*, χρόνος δὲ ὁ Αὐγούστος τοῦ 1925 διὰ τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον τόσον αἱ ἀρχαὶ, ὅσον καὶ ὁ λαὸς ἐν Σουηδίᾳ δεικνύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἔργου τῆς *Universal Conference*. Μετ' ὀλίγον κατέφθασεν ὁ Διάδοχος τῆς Σουηδίας μετὰ τῶν δύο υἱῶν αὐτοῦ, ὁ Δήμαρχος τῆς πόλεως καὶ πολλοὶ τῶν ἐξεχόντων, ἵνα παραστῶσιν εἰς τὴν ἐπίσημον λήξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου. Τὰς ἐν τῷ Προεδρείῳ θέσεις κατέλαβον ὁ *Dr Brown*, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Οὐψάλης καὶ ἐγώ. Μετὰ τὴν προσφώνησιν τοῦ προεδρεύοντος ἐν ἧ οὗτος ἐξέδθηκε τὰς ἐργασίας καὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ προκαταρκτικοῦ ταύτου Συνεδρίου, εἰς ἣν ἀπήντησεν ὁ Διάδοχος καὶ τὴν ἐκφρασὴν εὐχαριστιῶν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Οὐψάλης τοὺς συνεργάτας αὐτοῦ καὶ τὴν φιλόξενον πόλιν, ἡ συνεδρίασις ἔληξε δι' ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων καὶ προσευχῶν καὶ διὰ τῆς ἀρχιερατικῆς Εὐλογίας, ἣτις ἐδόθη ὑπ' ἐμοῦ.

Ἐπιφυλασσόμενος ὑπὸς διαβιβάσω τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότητι καὶ τῇ ἁγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ τὰ τε πρακτικὰ καὶ τὸ φυλλάδιον περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς *Universale Conference* μετὰ τὴν ἐκδοσιν αὐτῶν, ἵνα ἐν ἀκριβῇ τούτων γνώσει ἀποφασίσωσι τὰ δέοντα περὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας εἰς τὴν εἰρημένην *Conference* διατελῶ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ.

Τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος

Ἐν Λονδίῳ
τῇ 8]21 Αὐγούστου 1922,

ἀγαπητὸς ἐν Χῷ ἀδελφός
καὶ πρόθυμος

† Ὁ Θεατέλων ΓΕΡΜΑΝΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

J. A. DOUGLAS. *The relations of the anglican Churches with the Eastern-Orthodoxe.*

London 1921

Ὁ σεβάσμιος καὶ γνωστὸς διὰ τὰ φιλορθόδοξα καὶ φιλελληνικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα ἱερεὺς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας κ. J. A. Douglas οὐ πρὸ πολλοῦ ἐξέδωκεν ἐμβριθῆς ἔργον ἐπιγραφόμενον «*Λί σχέσεις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολικήν.*» Ὁ συγγραφεὺς, γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ μονίμου ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην καὶ προπαρασκευὴν τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ ὁ ἕτερος τῶν ἐκδοτῶν τῆς «*Χριστιανικῆς Ἀνατολικῆς*» ἦτο εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐνδεδειγμένος, ὅπως ἐκθέσῃ τὸ σημεῖον, ἐν ᾧ εὐρηγται αἱ ἀγγλικανορθόδοξοι σχέσεις καὶ καθορίσῃ τὴν κατεύθυνσιν, ἐφ' ἧς συνεχιζόμεναι δύνανται εἰς εὐάρεστα νὰ ἀποληξῶσι συμπεράσματα. Τὸ ὅλον ἔργον αὐτοῦ ἐκ σελίδων 198 ὡς τηλαυγὲς πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τὴν εἰκόνα τοῦ ἱστορικοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ προλόγου (1-7) τοῦ κυρίου μέρους (11-111) καὶ τεσσάρων παραρτημάτων (112-194).

Μετὰ τὸν πρόλογον, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἔργου καὶ ἐκφράζει εὐχαριστίας πρὸς τοὺς ἐκ τῶν ἀγγλικανῶν καὶ ὀρθοδόξων θεολόγων παραιοχόντας αὐτῷ οἰανδῆποτε συμβολὴν πρὸς συμπλήρωσιν αὐτοῦ ἐπιλαμβάνεται τοῦ κυρίως θέματος ἤτοι τῆς ἐκθέσεως τῶν σχέσεων τῆς ἀγγλικανικῆς πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ἐν 4 κεφαλαίοις. Ἐν τῷ πρώτῳ αὐτῶν «*Τὰ προκαταρκτικὰ τῆς ἐνώσεως*» ἀνατρέχων εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Ἀναδρουίτου ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ καὶ ἀγγλικ. χειροτονίαι» διατυπωθεῖσας πρὸς τοὺς Ἀγγλικανούς

ἐρωτήσεις ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μυστηρίων, τὴν ἰ. ἐξομολόγησιν, τὴν θείαν εὐχαριστίαν καὶ τὰς Οἰκουμ. Συνόδους ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ, διότι ἡ «*ὑψηλὴ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία*» δὲν ἀπήτησεν εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας καθορίζουσα ὡς βάσιν τῆς ἐνώσεως τὴν πίστιν τῆς ἀρχαίας ἀδιαίρετου ἐκκλησίας. Ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπιγραφόμενῳ «*οἰκονομία*» ἀπαριθμεῖ ὅσα γεγονότα δεικνύοντα προσέγγισιν μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν, συνέβησαν κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν καὶ ὀρίζει τὴν ἔννοιαν τῆς «*οἰκονομίας*» κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀντιλήψιν ἀκολουθῶν τῷ περὶ ταύτης ὀρισμῷ τοῦ κ. Ἀνδρουίτου καὶ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν καὶ ὅσα περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἀναπτύσσει ὁ κ. Κ. Δνοβουριώτης ἐν τῷ περὶ «*μυστηρίων*» ἔργῳ αὐτοῦ. Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ «*οἰκονομία καὶ ἀγγλικανικαὶ χειροτονίαι*» ἐκτίθησι τὴν διαφορὰν τῆς ἀντιλήψεως μεταξὺ τῆς ρωσικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὸ κύρος τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν χωρὶς νὰ ἀρνήται, ὅτι καὶ ἡ δευτέρα δύναται νὰ προβῇ οἰκονομικῶς εἰς ἀναγνώρισιν αὐτῶν. Ἀναλαμβάνων δὲ νὰ ἀπαντήσῃ ὡς ἀπὸ μέρους τῆς «*ὑψηλῆς ἀγγλικ. ἐκ]*σίας» εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ κ. Ἀνδρουίτου ἀνομολογεῖ τὸ ἐπτάριθμον τῶν μυστηρίων, περὶ τῆς ἰ. ἐξομολογήσεως, φρονεῖ ὅτι ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία καίπερ μὴ ἀνομολογοῦσα τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδιαιτέρας πρὸ τοῦ ἱερέως ἐξαγορεύσεως θὰ ἀποφανθῇ ἱκανοποιητικῶς περὶ τῆς θ. εὐχαριστίας, λέγει ὅτι καὶ ἄνευ τοῦ ὄρου «*μετουσίωσις*» ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία ἀποδέχεται τὴν πραγματικὴν τοῦ ἱ. Χριστοῦ ἐν αὐτῇ παρουσίαν καὶ τὸν χαρακτήρα αὐτῆς ὡς τῆς θυσίας, ἐκείνης ἣν προσήνεγκεν ὁ ἱ. Χριστὸς πρὸς ἐξαγορὰν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τέλος φρονεῖ περὶ τῶν Οἰκουμ. Συνόδων, ὅτι ὀρθῶς νοουμένου τοῦ ἀλαθῆτος αὐτῶν οὐδεμία ὑπάρχει δυσχέρεια παρὰ τοῖς ἀγγλικανοῖς πρὸς ἀποδοχὴν αὐτῶν. Ἐν τῷ τετάρτῳ τέλος κεφαλαίῳ «*ὁδὸς πρὸς ἔνωσιν*» ὁ συγγραφεὺς διατυποῖ πρῶτον τὴν γνώμην, ὅτι πλη-

ρης ένωσης καὶ κοινωνία μεταξύ τῆς ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἄνευ πλήρους δογματικῆς ένώσεως εἶναι τι ἀδύνατον» καὶ ὅτι ἡ ἄμεσος έναρξίς διαπραγματεύσεων πρὸς ἐπίτευξιν ταύτης εἶνε οὐ μόνον πρόωρος, ἀλλὰ καὶ καταστρεπτική. Εἶτα προστίθουσιν, ὅτι ἡ κατ' οἰκονομίαν ἀναγνώρισις τῶν ἀγγλικ. χειροτονιῶν ὑπὸ τῆς ὀρθοδ. ἀνατολ. ἐκ]ιτίας θὰ ἐπαυξήσῃ τὴν ὑφισταμένην προσέγγισιν μεταξύ αὐτῶν καὶ θὰ παρασκευάσῃ τὸ ἔδαφος τῆς ένώσεως καὶ ἐπάγεται, ὅτι ἡ τοιαύτη κατ' οἰκονομίαν ἀναγνώρισις θὰ ἐπιτευχθῆ ἂν πολυάριθμοι ἀγγλικανοὶ κληρικοὶ ἀπαντήσωσιν εὐνοϊκῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας συνεζήτησεν ἐν προηγουμένῳ κεφαλαίῳ. Διὸ καὶ ὁ συγγραφεὺς παρατίθῃσι τὴν ἐγκύκλιον, ἣν τινὲς τῶν Ἀγγλικανῶν κληρικῶν ἐλθόντες εἰς ἐπαφήν πρὸς τὴν ἐκ Κων]πόλεως ἀποστολὴν εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Lambeth ἀπέλυσαν πρὸς τοὺς ὁμοδόξους αὐτῶν καλοῦντες αὐτοὺς, ὅπως ὑπογράψωσιν αὐτὴν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὁμοφωνίας αὐτῶν ἐν τοῖς κυριωτάτοις πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ἐξ ἔνδεκα κεφαλαίων ἀποτελεῖ σύνταμον ὁμολογίαν δι' ἧς οὗτοι α'.) ἀποδέχονται τὴν πίστιν τῆς ἀρχαίας ἀδιαιρέτου ἐκκλησίας β'.) ὅτι ἀνεξαρτήτως παρεκκλίσεων τιμῶν ἡ πίστις αὕτη οὐδέποτε ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Βρετανίας γ'.) ὅτι ἐκάστη ἐκκλησία διοικητικῶς εἶνε αὐτοκέφαλος, ἐν τῇ πίστει ὅμως ἀποτελεῖ ἐν μετὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν δ'.) ὅτι ἡ Οἰκουμ. Σύνοδος εἶνε τὸ ἀνώτατον κριτήριον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ε'.) καὶ ἐν οἷς σημείοις ἡ ὀρθοδ. Ἐκκλησία νομίζει, ὅτι καὶ ἀγγλικανικὴ ἀπέκλινεν, αὐτοὶ ἀποδέχονται τὴν πίστιν, ὡς ἐξετέθη ὑπὸ τῶν Οἰκουμ. Συνόδων στ'.) ὅτι ὁ μόνος ὀρθὸς τύπος Συμβόλου εἶνε ὁ ἄνευ τοῦ Filioque καὶ εὐχονται τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὸ Βύχολόγιον τῆς ἀγγλικ. Ἐκκλησίας ζ'.) ὅτι ἐπτά εἰσι τὰ μυστήρια καὶ τὴν έννοιαν τοῦ μυστηρίου ὡς ἐξωτερικοῦ σημείου μεταδοτικοῦ θείας χάριτος η'.) ὅτι ἀναγκαῖον τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἐλαβον τὴν ἱερατικὴν ἐξουσίαν θ'.)

τὴν μεταβολὴν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ ἁγιασμοῦ εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ ι'.) τὴν τιμὴν τῶν Ἀγίων καὶ τὴν πρεσβείαν αὐτῶν καὶ ια'.) ὅτι τὰ 3θ ἄρθρα κέκτηνται δευτερεύουσιν σημασίαν, ἅτε σχετιζόμενα πρὸς τὰς ἐριδας τῆς ΙΣΤ'. ἑκατονταετηρίδος.

Τῆς ἐγκυκλίου ταύτης ὑπογραφομένης ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀγγλικανικῶν ομάδων καὶ ὑποβαλλομένης πιστεύει ὁ συγγραφεὺς, ὅτι ἡ Σύνοδος τῆς Κων]πόλεως δύναται οἰκονομικῶς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς ἀγγλικανικὰς χειροτονίας, ἡ δὲ ἀναγνώρισις αὕτη νὰ ἀποτελέσῃ ἀσφαλὴ ἀφετηρίαν στενωτέρας τῶν δύο ἐκκλησιῶν προσεγγίσεως. Ἀποδεικνυμένου δὴλον ὅτι ἐν τοῖς οὐσιώδεσιν ὑπάρχει συμφωνία, δευτερεύοντα ζητήματα οἷον τὸ Filioque θὰ συζητηθῶσιν ἀπὸ τῆς κοινῆς βάσεως, τῆς ἀδιαιρέτου ἐκκλησίας καὶ τῶν Οἰκουμ. Συνόδων, ἡ δυσπιστία τῶν ὀρθοδόξων πρὸς τὴν ἀγγλικανικὴν ἱερωσύνην καὶ τὸ μετ' αὐτῆς συνδεόμενον μυστηριακὸν σύστημα θὰ ἀρθῆ, καὶ ἐπιστάσης τῆς ὕρας τῆς ένώσεως, οὐδὲν θὰ ἐπιπροσθῆ κώλυμα εἰς τὴν πραγμάτωσιν αὐτῆς. Ἐφεξῆς ὁ συγγραφεὺς μνημονεύων τὰς περιστάσεις καθ' ἃς ὑπὸ ὀρθοδόξων ποιμένων οἰκονομικῶς ἐπετράπη ἡ μυστηριακὴ ὀρθοδόξων κοινωνία δι' ἀγγλικανῶν ἱερέων ὡς ἐν ταῖς κτήσεις τῆς Μ. Βρετανίας καὶ ἐν ταῖς Ἠνωμ. Πολιτείαις, ἐνθα ἔλειπεν ὀρθόδοξος ἱερεὺς, εὔχεται, ὅπως ἡ παροχὴ ἀδείας ἐξαιρετικῆς βεβαίως καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἀποβῆ συχνοτέρα, εἰς ὃ ἀναμφιβόλως θὰ συντελέσῃ ἡ ὡς ἄνω ἐπερχομένη ἀναγνώρισις τοῦ κύριου τῶν ἀγγλικ. χειροτονιῶν. Καίτοι δὲ, λέγει, ὑπάρχουσι μεταξύ τῶν ὀρθοδ. θεολόγων οἱ ψέγοντες τὴν συγκατάβασιν ταύτην καὶ τὴν συμπροσευχὴν, ἕτεροι ὅμως πλείστοι ὀρθόδοξοι ἱεράρχαι καὶ ἐπέτρεψαν τὴν μετὰδυσιν τῆς θ. κοινωνίας δι' ἀγγλικανῶν ἱερέων καὶ συμπροσηυχήθησαν κατ' ἐπανάληψιν μετ' αὐτῶν. Καταλήγων ἐκφράζει τὸν κοινὸν τῶν φιλορθοδόξων ἀγγλικανῶν πόθον, ὅτι

πως οἱ ὀρθόδοξοι καὶ ἐμμέουτες ἀκλόνητοι εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτῶν γινώσκουσιν, ὅτι ἡ ὑπεράγαν ἀκρίβεια δὲν πρέπει, ἀ λητμονῆ τὴν συγκατάβασιν καὶ ἀγάπην. αἰτινες ὑπῆρξαν οἱ πρῶται ἀρχαὶ τῆς ζωῆς τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν παρρητημάτων τὸ 1ον ἐκτίθησι τὴν διδασκαλίαν περὶ Ἐκκλησίας καὶ ἱερωσύνης, ὡς εὔρηται ἐν τισι νεωτέροις ὀρθοδόξοις μνημείοις. Ὡς τοιαῦτα ὁ συγγραφεὺς ἐννοεῖ τὰ οὕτω λεγόμενα συμβολικὰ βιβλία καὶ πρὸς τούτοις τὰς ἐγκυκλίους τῶν Οἰκουμεικῶν Πατριαρχῶν Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' (1836) καὶ (1838), Ἀνθίμου τοῦ ΣΤ' (1848), Ἀνθίμου τοῦ Ζ' (1895), τὴν ἐπιστολὴν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ρωσσίας πρὸς τὸν Οἰκουμ. Πατριάρχην (1903) τὴν Κατήχησιν Νικολάου τοῦ Βουλγάρου (1861), τὴν Μεγάλην Κατήχησιν τοῦ Φιλαρέτου καὶ ἄλλας νεωτέρας. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τούτων διατυποῖ τὰς διδασκαλίας περὶ ἐνότητος τῆς ἐκκλησίας, περὶ τῆς ἱ. παραδόσεως, περὶ τῶν Οἰκουμ. Συνόδων, περὶ τοῦ αὐτοκεφάλου, περὶ τῆς Οἰκουμεικότητος, περὶ τοῦ ἀλαθήτου, περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μυστηρίων, περὶ χρίσματος, θείας Ἐὐχαριστίας, πραγματικῆς παρουσίας καὶ θυσίας, περὶ ἱ. ἐξομολογήσεως, περὶ ἱερωσύνης, περὶ νεκρῶν καὶ ἁγίων, περὶ εὐχελαίου καὶ τελευταίου περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἐξ αἱρέσεως ἢ σχίσματος εἰς τὴν ὀρθοδόξιαν προσιόντων. Ἡ ἐκθεσις ἀφορῶσα κυρίως εἰς πληροφορίαν τῶν ἀγνοούντων τὰ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀγγλικανῶν γινόμενη κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τῆς ἐν μεταφράσει παραθέσεως τῶν σχετικῶν πρὸς ἐκάστην διδασκαλίαν ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἔργων, εἶνε ἀντικειμενικὴ καὶ μαρτυρεῖ τὴν ἄκραν φιλοπορίαν καὶ ἐμβρίθειαν τοῦ συγγραφέως. Τὸ 2ον παράρτημα εἶνε σύντομος πραγματεία περὶ τῆς ὀρθοδ. ἐκκλησίας ὡς οἰκουμεικῆς καὶ τῶν συνιστάσων αὐτὴν σήμερον αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν, ὡς σωματῶν αὐτοτελῶν καὶ αὐτοδιοικήτων, συνδεδεμένων ὁμως πρὸς ἀλληλα διὰ τοῦ κοινοῦ δεσμοῦ τῆς πίστεως, τῶν μυστηρίων

καὶ τῆς ἀποστολοπαραδότου διοικήσεως ὑπο τὴν ἡγεσίαν τοῦ Οἰκουμεικοῦ Πατριαρχείου «τοῦ κέντρου τῆς ὀρθοδόξιας». Ἐν τῷ 3ῳ ὁ συγγραφεὺς ποιεῖται λόγον περὶ «τῆς οἰκονομίας» τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν σχέσει πρὸς τὰ μυστήρια τῶν ἑτεροδόξων καὶ τῆς διαφορᾶς, ἣτις ὑφίστατο ἐν τῷ σημεῖῳ τούτῳ μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου καὶ τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας (ἀναβαπτισμὸς ἢ ἀπλή χρῆσις). Τὸ 4ον καὶ τελευταῖον παράρτημα περιέχει χρησιμώτατον κατάλογον βιβλίων, περιοδικῶν καὶ πραγματειῶν σχετικῶν πρὸς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐξετασθέντα ζητήματα ἐν ἀγγλικῇ, γαλλικῇ, γερμανικῇ καὶ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Τὸ ὅλον ἔργον ἐπισφραγίζει κατάλογος πραγμάτων μεγάλως διευκολύνων τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸν ταχὺν προσανατολισμὸν πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ κυρίως ἔργου καὶ τῶν παραρτημάτων.

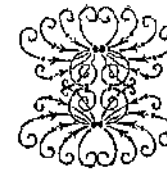
Τὸ ὅλον ἔργον προῖδεν πολυμεροῦς μελέτης καὶ μᾶλλον εἰς διαφώτισιν τῶν ὀμοδόξων αὐτοῦ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐνώσεως προωρισμένον ἀποπνέει ὅλον τὸν βαθὺν σεβασμὸν τοῦ συγγραφέως πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὰ θέσμια τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καίτοι δὲ ζωηρὸν αἰσθάνεται οὗτος τὸν πόθον τῆς ὅσον τὸ δυνατόν ταχείας τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἐνώσεως, ἀλλ' ὁμως δὲν ἀμβλυωπεῖ πρὸς τὰς ἐγειρομένας δυσχερείας τὰς ὁποίας δὲν ἀρκεῖ νὰ ἄρῃ ἡ καλὴ μόνη θέλησις ἀμφοτέρωθεν. Αἱ δυσχερεῖαι αὗται δὲν ἀναφέρονται καθ' ἡμᾶς εἰς τὰς ἐκ μέρους μόνον διαφορὰς ὧν ἡ ἀμερόληπτος ἐξέτασις ἐξηγεῖ ἀκριβῶς καὶ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ καθιστᾷ ἐνδοτικώτερον πάντα ὀρθόδοξον ἐμπεφορημένον ἀληθοῦς φιλειρήνου καὶ φιλενωτικοῦ πνεύματος. Ὅτι ἀποτελεῖ καθ' ἡμᾶς «λίθον προσκόμματος» εἶνε ἡ λόγῳ τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἧς ἐξειλίχθη καὶ ζῆ ἡ ἀδελφὴ ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία διαμορφωθείσα εὐρεία περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς πίστεως ἀντίληψις καὶ ἡ ταύτη παρομαρτούσα πρᾶξις ἢ ὀλον ἐν τεί-

νοῦσα εἰς συσσωμάτωσιν μετ' αὐτῆς χριστιανικῶν ὁμάδων τὰς ὁποίας χωρίζει ἀπ' αὐτῆς θεμελιώδης περὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν διοίκησιν διαφορά ἀντιλήψεων. Καὶ ταῦτα, ἵνα ἀντιπαρέλθωμεν τὰς ἐν αὐτοῖς τοῖς κόλποις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ὑφισταμένας πολυωνύμους ἐκκλησιαστικὰς καὶ θεολογικὰς τάσεις ἀπὸ τῆς λελογισμένης συντηρητικότητος μέχρι τῆς ἀκράτου ἐλευθεροφροσύνης. Τίνι τρόπῳ θὰ ἀνασταλῆ ἡ πρὸς τὰ προσω αὕτη φορὰ καὶ θὰ προσλάβῃ ὀριστικωτέραν διατύπωσιν ἐκεῖνο τὸ ὅποσον δύναται νὰ ἀποκληθῆ «τὸ αἰώνιον καὶ ἀναλλοιώτον περιεχόμενον τῆς πίστεως» δὲν εἶνε ἔργον ἡμέτερον νὰ ὑποδείξωμεν. Εἶνε δὲ ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς ποίας ἔτυχε ὑποδοχῆς παρὰ τοῖς συναδέλφοις αὐτοῦ ἡ γενομένη παρὰ τοῦ σεβασμίου J. A. Douglas ἀπόπειρα, ὅπως διὰ τῆς ἀπολυθείσης πρὸς αὐτοὺς ἐγκυκλίου ἀποκατασταθῆ πρῶτον μὲν στενωτέρως ὁ συνδεσμος τῆς πίστεως μεταξὺ αὐτῶν, εἶτα δὲ γένηται τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς ἀληθῆ δογματικὴν προσέγγισιν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Οὐδεὶς βεβαίως θὰ ἀρνηθῆ τὴν σπουδαιότητα, ἣν κέκτηται πρὸς σύσφιγξιν τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἡ ἐπίσημος ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀναγνώρισις τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν καὶ ἡ ἔστιν ὄγε ἀπαραίτητος καθισταμένη μυστηριακὴ ἐπικοινωνία ὡσάκις τὸ ἕτερον τῶν μερῶν ἀδυνατεῖ δι' οἰκείων κληρικῶν νὰ θεραπεύσῃ τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας. Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία στοιχοῦσα τῷ διακρίνοντι αὐτὴν πνεύματι τῆς συνδιαλλαγῆς καὶ τῆς συμφιλίωσης δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἐν προσεχεῖ πανορθόδοξῳ συνόδῳ θὰ καταστήσῃ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μελέτης, συζητήσεως καὶ ἀποφάσεως τὰ ἐν λόγῳ ζητήματα, ὡς δυνάμενα ἀσφαλῶς νὰ προλειάνωσι τὴν ὁδὸν πρὸς τελειωτικὴν δογματικὴν ἔνωσιν. Εἶνε δὲ παντὸς ἐπαίνου καὶ θερμῶν συγχαρητηρίων ἄξιος ὁ σεβ. κ. J. A. Douglas παρὰ παντὸς φίλου τῆς ἐνώσεως, διότι διὰ τοῦ πολυμαθοῦς αὐτοῦ ἔργου παρέσχε

ἐνθεν μὲν σαφῆ εἰκόνα τῆς σημερινῆς θέσεως τοῦ ζητήματος· ἐτέρωθεν δὲ ἀκριβῆ ἔννοιαν τῶν προϋποθέσεων, αἵτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς περαιτέρω προαγωγὴν αὐτοῦ «μέχρις οὗ καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ» (Ἐφ. 4. 13).

Ὀκτώβριον 1921.

† Ὁ Σελαυκελας ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ

Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἀρμενίαν καὶ περιερχόμενος τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία αὐτῆς, οὐδαμοῦ ἀκούει τὴν ἑλληνικὴν ἔστω καὶ εἰς τὴν διεφθαρμένην λαζικὴν καλουμένην διάλεκτον οὐδὲ βλέπει ἄτομι διαφέροντα ἀλλήλων κατὰ τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὴν ἐνδυμασίαν, ἀλλ' ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, ἀκούει τὴν Ἀρμενικὴν ἐνίοτε δὲ τὴν Ρωσικὴν καὶ τὴν Τουρκικὴν, διὰ τοῦτο δὲ νομίζει ὅτι Ἕλληνες ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουσι. Καὶ ὅμως ὑπάρχουσιν, ἀριθμοῦντες βίον μάλιστα πλέον τοῦ αἰῶνος.

Κατὰ τὰς ἐξυκριβάσεις μου τῷ 1804 ὁ Σερδάρης τῆς πόλεως Ἐριβάν (τότε τὸ Ἐριβάν ἀπετέλει ἰδιαιτέρον Χανῶτον ὑπαγόμενον εἰς τὴν Περσίαν) προσεκάλεσεν ἐκ Τουρκίας (Ἀργουρούπολεως) πολλοὺς Ἕλληνας μεταλλωρύχους, πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ μεταλλείου Δαρατζίζιζαγ κειμένου πλησίον τοῦ χωρίου Πὰς ἀπαρὰν, ἀπέχοντος τοῦ Ἐριβάν 58 βέρστια. Ἄλλ' οὗτοι ἐργασθέντες, ἐκεῖ ἐπὶ ἱκανὸν καιρὸν, μὴ ἱκανοποιηθέντες ὅμως ἀρκοῦντως μηδὲ εὐρόντες προστασίαν παρὰ τῷ Σερδάρῃ ἠναγκάσθησαν νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν μεταλλείων Ἀχταλᾶ καὶ Ἀλαβερδῆ. Τῷ δὲ 1825 ὁ σερδάρης Χουσεῖν Χὰν προσκαλεῖ ἄλλους μαστόρους Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀποτυγχάνουν καὶ ἀναχωροῦν, προσκαλοῦνται δὲ τότε μεταλλωρύχοι ἐκ τοῦ Ἀλαβερδῆ, καὶ οἱ ὅποιοι φεύγουν ἄπρακτοι. Εἰς ἄλλο μέρος τῆς Ἀρμενίας περίξ τοῦ Λόρι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἔζων οἰκογενειακῶς 1500 Ἕλληνες μεταλλουργοὶ τῶν ὁποίων οἱ 1100 εἶχον ἀποθάνει μέχρι τοῦ 1810 ἐνεκα τοῦ νοσηροῦ κλίματος, τῷ δὲ 1812 ἠριθμοῦντο οὗτοι μόνον εἰς 500.

Πρὸς τὰ ΝΑ τῆς Ρωσικῆς Ἀρμενίας ἐκτείνεται ἡ ἀπέραντος ἑκτασις τῆς Τουρκικῆς Ἀρμενίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Θεοδοσιούπολιν (Ἐρζερούμ). Ἐνταῦθα εἶχε τὴν ἔδραν τοῦ ὁ Ἕλληνην μητροπολίτης Θεοδοσιουπόλεως ὑπαγόμενος τῷ θρόνῳ Ἀντιοχείας καὶ ἔχων ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἐπίβλεψιν καὶ προστασίαν ὅλους τοὺς Ἕλληνας τῆς ἀχανοῦς ἐκείνης περιφέρειας ἐκτεινομένης μέχρι τῶν Περσικῶν συνόρων. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ συμπαγεῖς ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ δὲν ὑπάρχουν. Ἡριθμοῦντο ὅμως πρὸ τοῦ 1828 πλέον τῶν 70,000 Ἑλλήνων ὀρθοδόξων Χριστιανῶν διεσπαρμένων εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν μεταξὺ τῶν Τούρκων, Τουρκομάνων, Κούρδων καὶ Ταταρο Περσῶν. Ἐκεῖ ἄλλοτε ἤκμαζον πολλαὶ ἑλληνικαὶ περιφέρειαι καὶ ἱκαναὶ ἐπισκοπαὶ καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ, ὡς Φασιανῆς, Καμάχου, Λερίου κτλ. Οἱ ὀρθόδοξοί μας ἀποδεκατισθέντες διὰ διαφόρους λόγους καὶ αἰτίας, στερηθέντες πάσης πνευματικῆς ὑποστηρίξεως, τὰ πάντα δὲ ὑφιστάμενοι καὶ τάλαιπωροῦμενοι, ὅτε κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ Ρωσία ἐπλησίασεν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐνόμισαν ὅτι ἤρχετο ὁ ἐπαγγελλόμενος σωτήρ, διὸ ἅμα κατεκτήθη ὁ Καύκασος ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ὅλα τὰ ἑλληνικὰ χωρία τῆς περιφέρειας Πασὶν γαῖλασῆ (Φασιανῆ τῶν Βυζαντινῶν) ὅσα καὶ Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασιν βιβλ. Δ. 4). καὶ πολλὰ τοῦ νομοῦ Ἐρζερούμ καὶ τῆς περιφέρειας Κιουμουσχανὲ τὰ καταληφθέντα τῷ 1828 ὑπὸ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τούτων (δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως) φοβούμενοι ἀντεκδίκησιν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, διότι εἶχον ἐκδηλώσει χαρὰν ἐπὶ τῇ νικηφόρῳ προελάσει τοῦ ὀρθοδόξου ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ κυρίως διότι ἤθελον νὰ φύγωσιν ἐκεῖθεν, ἠκολούθησαν τὸν ἀποχωροῦντα σιγρὰν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ Καυκάσου μέχρι τῆς Σταυροπόλεως καὶ Ἀστραχάν.

Ἡδυνάμην νὰ γράψω ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἑκατοντάδας σελίδων διὰ νὰ περιγράψω τὰς δυσχειρείας, στερηώσεις, κακουχίας, ἀσθενείας, θανάτους καὶ ἀποδεκατισμούς, τὰ ὅποια ὑπέφεραν οἱ ταλαίπωροι ὁμογενεῖς μας φεύγοντες ἕνα ἀνυπόφερτον καθεστῶς, μίαν ζωὴν βασανισμένην καὶ ἀπεχθεῖς γέιτονας, διὰ νὰ ζήσωσι τοῦλάχιστον ὡς ἄνθρωποι, ἔχοντες τὸ δικαίωμα νὰ λατρεύωσιν ἐλευθέρως τὸν Θεὸν τους, καὶ νὰ τελῶσι τὰ τῆς θρησκείας των ἄνευ ἐμποδίων καὶ νὰ φέρωσι ἀσφαλῶς τὰς κεφαλὰς των ἐπὶ τῶν ὤμων των. Ὁ ἀναγνώστης πρέπει νὰ ἐννοήσῃ τί σημαίνει μετανάστευσις ἀγρότου. Λάβετε ὑπ' ὄψιν ἀποστάσεις ἀπεράντους ἄνευ ὁδῶν, τὰς ὁποίας διέρχονται ἀπειροπληθῆ τὴν βροχὴν, διὰ μέσου ἐχθρικῶς διακειμένων φυλῶν, ἐνεδρευόντων ἀνὰ πᾶν βῆμα διὰ νὰ ἀρπάσωσιν ἀπὸ τὸν δυστυχῆ μετανάστην ἐν ζῶον ἢ καὶ ὄλα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουν φορτώσει τὰς μόνας περιουσίας των. Σκεφθῆτε ὅτι οὗτοι ἐγκατέλειψαν τὰ πάντα, οἰκίας, ἀγροὺς, τοὺς τάφους τῶν σεβαστῶν αὐτῶν προγόνων καὶ Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους ἐφθασαν τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας, ἀλλὰ τὰ βάσανα δὲν ἐτελείωσαν ἀρχίζει ἐν μέσῳ ἄλλογενοῖς στοιχείου ἢ νέα ἐγκατάστασις εἰς μέρη μέχρι τοῦδε ἀκατοίκητα, τὰ ὅποια πρόκειται νὰ ἡμερώσῃ, νὰ γεωργήσῃ καὶ κτίσῃ. Πόσας μεταναστεύσεις τοιαύτας ἔχει νὰ ἀριθμήσῃ ὁ Ἕλλην τῆς Μικρᾶς Ἀσίας; Ἐγὼ τοῦλάχιστον γνωρίζω τὰ ἑξῆς: Τὰς μεταναστεύσεις τοῦ 1481 ἐκ τοῦ Πόντου εἰς τὴν Γεωργίαν, Χερσῶνα καὶ Ρουμανίαν, τὰς τῶν ἐτῶν 1728, 1745, 1765, 1828, 1845, 1878, 1879 καὶ τὰς τοῦ παρόντος πολέμου, αἵτινες δύνανται κάλλιον νὰ ὀνομασθῶσι ΦΥΓΗ.

Πολλοὶ λοιπὸν τῶν ἀκολουθησάντων τὸν ρωσικὸν στρατὸν ἐφθασαν εἰς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν (ἄλλοι δὲ εἰς Τυφλίδα ἐκεῖθεν δὲ εἰς Τσάλταν) καὶ τῇ βοήθειᾳ τῆς ἀρχῆς ἐγκατεστάθησαν ἐν τε τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς χωρίοις καὶ τὰς παραχωρηθείσας εἰς αὐτοὺς γαίας ἀργότερον εἶχον φθάσει καὶ ἄλλοι ὁ-

μογενεῖς ἐγκατασταθέντες περίξ τοῦ Ἐριβάν καὶ ἄλλου, οὕτως ὥστε καθ' ὅλην τὴν ρωσικὴν Ἀρμενίαν (ἐκτὸς τοῦ νομοῦ Κὰρς) κυτὰ τὸ ἔτος 1918 ἠριθμοῦντο 3000 περίπου ψυχαί. Ἄλλοτε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν γεροντοτέρων ἐν Ἀλεξανδρουπόλει ὑπήρχον πλέον τῶν 100 οἰκογενειῶν καταγομένων ἐκ τοῦ χωρίου Τεκέκιοι παρὰ τὴν κώμην Ἰλιτζα τοῦ νομοῦ Ἐρζερούμ, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρισκέ τις ἀρχιμεταλλουργοὺς καὶ πλουσίους ἐργολάβους. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῇ προτροπῇ τοῦ μετ' αὐτῶν ἐλθόντος ἱερέως των εἶχον ἀνεγείρει ξύλινον πενιχρὸν εὐκτήριον οἶκον. κατόπιν δὲ διὰ τῶν ἐνεργειῶν προκρίτων ἤρξατο τῷ 1849 ἡ ἀνέγερσις ἐπὶ εὐρυχώρου γηπέδου ἀγορασθέντος παρὰ τῶν ὁμογενῶν ἢ ἀνέγερσις τῆς νῦν σωζομένης μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Αἱ ὀλίγαι ὁμογενεῖαι δὲν εἶχον τὸ ἀπαιτούμενον χρῆμα διὰ νὰ ἀποτελειώσωσιν ἀμέσως τὴν Ἐκκλησίαν.

Οἱ εὐλαβεῖς ἐκεῖνοι Χριστιανοὶ Ἕλληνες εὐρισκόμενοι μακρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μὴ ἔχοντες ποῦ ν' ἀποταθῶσι πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν, ἐργάζοντο αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, προσέφερον ἐκ τῶν ἰδίων οἰκονομιῶν των καὶ οὕτως ἐντὸς 10 ὄλων ἐτῶν ἀπετελείωσαν τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἐτέλεισαν τὰ ἐγκαίνια τῷ 1859, μετὰ δὲ 13 ἔτη ἤτοι τῷ 1872, ἐκτίσαν καὶ τὸ κωδωνοστάσιον.

Καὶ δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἀμέσως ἐκτίσαν καὶ κτίριον διὰ Σχολῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσύχναζον τὰ τέκνα αὐτῶν μαθαίνοντα ἀπλὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως εἶχεν ὀλιγοστεύσει, διότι οἱ πολλοὶ μὴ δυνάμενοι νὰ εὕρωσιν ἐν τῇ πόλει μέσα διατηρήσεως ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ χωρία μεταξὺ τοῦ ἀρμενικοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ πλησίον τῶν πρότερον οἰκησάντων ὁμογενῶν, οἱ ὁποῖοι συγχρωτιζόμενοι πάντοτε μὲ ξένα στοιχεῖα ὀλίγον κατ' ὀλίγον μετεβάλλοντο.

Τὸ ἔθνικὸν φρόνημα παρουσιαζόμενον μόνον διὰ τοῦ θρη-

σκευτικού ἐν τῷ ἐλευθέρῳ ὑπὸ τὸ Ρωστικὸν κράτος βίῳ, εἶχεν ἐξασθενήσει. Ἦναγκασμένοι νὰ ὀμιλῶσι πάντοτε τὴν ἀρμενικὴν ἐν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ τῇ οἰκίᾳ, ἀντικατέστησαν τὴν μητρικὴν τῶν διὰ ταύτης, κοιροῦ δὲ προϊόντος ἀπεβλήθησαν τὰ ἀγνὰ ἑλληνο-ἀνατολικά ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ εἰσεχώρησαν τὰ ἐντόπια Ἀρμενικά.

Τὰ μικτὰ συνοικέσια ἦσαν συνήθη, αἱ ἐνδυμασίαι κατὴν τῆσαν ὁμοιόμορφοι, εἰς τὰ χωρία οἱ ὁμογενεῖς ἦσαν χύνοντο πλέον νὰ λέγονται Ἕλληνας, ἐλλείψει δὲ ἑλλην, ἐκκλησιῶν ἐσύχναζον εἰς τὰς ἀρμενικὰς καὶ δι' Ἀρμενίων ἱερέων ἐτέλουν τὰ τῆς θρησκείας ἤτοι βάπτισιν, γάμον, κηδεῖαν κτλ. Ἐἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὰ ἐξῆς ἄτινα μετὰ διακρύτων μᾶς ἔλεγε τῷ 1910 γέρον ὁμογενῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, ἀπαντῶν εἰς διαφόρους ἐρωτήσεις μου».

«Μέχρι τοῦ 1894 ἐν τῇ ἑλλην. ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου Ἀλεξανδρουπόλεως πάντοτε εἶχομεν Ἕλληνας ἱερεῖς. Τότε ἀποθανόντος τούτου ὁ ἐξάρχος τῆς Γεωργίας, διορίζει Ρῶσον ἱερέα. Διεμαρτυρήθημεν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθημεν ἀπὸ τότε ἡ λειτουργία τελεῖται εἰς Σλαβικὴν γλῶσσαν. Ἔως τότε εἶχομεν καὶ ἑλληνικὸν σχολεῖον· τὸ ἐκλείσαν καὶ μᾶς ἔδειξαν τὸ ρωσικὸν σχολεῖον. Πέριξ τῆς ἐκκλησίας εἶχομεν ἀρκετὰ προσοδοφόρα μαγαζεῖα καὶ ἀπὸ τὰ ἐνοίκια αὐτῶν ἐπληρώνομεν τὸν ἱερέα, τοὺς ὑπαλλήλους τῆς κοινότητος καὶ τοὺς διδασκάλους, ἐβοηθούσαμε καὶ αὐτοὺς τοὺς πτωχοὺς· αὐτὰ τὰ ἐκρήμνισεν ὁ Ρῶσσος παπᾶς καὶ ἔκτισε νέα 63 μαγαζεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τραβᾷ 12000 ρούβλια (δηλ. 1500 χρυσᾶς λίρας Τουρκίας). Ἐἰς τὸ ἀρμάριον τοῦ ἁγίου βήματος ὑπάρχουσιν ὅλα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, τὰ βιβλία τῶν συνδρομῶν τὰ ὁποῖα μαρτυροῦσι τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀγορὰν τοῦ γηπέδου, τὴν ἀνάγεσιν τῆς ἐκκλησίας ὑπ' αὐτῶν καὶ τὴν ὑπο μόνον αὐτῶν προσφορὰν τῶν συνδρομῶν. Ἐν Ἀλεξανδρουπόλει ὑπάρχουσι 60 περίπου

ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ περισσότεροὶ τούτων προτιμῶσι νὰ ἐκκλησιάζωνται εἰς τὴν ἀρμενικὴν ἐκκλησίαν, διότι εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν δὲν ἐννοοῦν τὴν σλαβικὴν ἐνῶ ἐν τῇ ἀρμενικῇ ἐκκλησίᾳ κᾶπως ἐννοοῦν τὴν ἀρμενικὴν. Εἰς ὀλίγας οἰκίας ὀμιλεῖται ἡ μητρικὴ μας, εἰς τὰς ἐπιλοίπους ὁμως ἡ ἀρμενικὴ κατήνησε μητρικὴ καὶ οὕτως ὅλοι μας σχεδὸν χάνομεν τὴν ἐθνικότητά μας».

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1917 ἐν Τυφλίδι εἰς τὸ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων τοῦ Καυκάσου, παρίστατο καὶ ἀντιπρόσωπος τῶν ὁμογενῶν Ἀλεξανδρουπόλεως, ὁμογενῆς νέος ἡλικίας 23 ἐτῶν μὲ καλὴν μόρφωσιν τελειόφοιτος γυμνασίου καὶ φοιτητῆς Πανεπιστημίου Ρωστικοῦ κάτοχος τῆς τε Ρωσικῆς καὶ Ἀρμενικῆς. Μὴ δυνάμενος νὰ ὀμιλήσῃ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν διεφθαρμένην μητρικὴν Λαζικὴν διάλεκτον. Πρῶτην φορὰν ἤκουε (ὡς ἔλεγε) τὴν Ἑλληνικὴν ἐν καθαρᾷ διαλέκτῳ καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἀκούει τὴν γλῶσσαν τῶν Θεῶν. Ἐλυπεῖτο κατάκαρδα διότι καταγόμενος ἐξ Ἑλλήνων καὶ ἀνήκων εἰς ἔθνος οἶον τὸ Ἑλληνικόν, δὲν ἦτο εἰς θέσιν γνωρίζων τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν προγόνων του, νὰ γνωρίζῃ καὶ ὀμιλῇ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐν τῷ συνέδριῳ συζητουμένων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων, ὑπῆρξε ὁ ἐνθερμος ὑποστηρικτῆς τῆς ἰδρύσεως ἑλληνικῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῆς αὐτονομίας τῶν Ἑλληνικῶν Σχολῶν, ὅπως ὁ Ἕλλην τοῦ Καυκάσου καταρτισθῆ θρησκευτικῶς καὶ ἐκπαιδευτικῶς κατὰ τρόπον Ἑλληνοπρεπῆ, οὕτως ὥστε ἡ μέλλουσα γενεὰ ἀπαλλαγῆ πάσης ξενικῆς ἐπιρροῆς καὶ διὰ νὰ μὴ καταστῆ εἰς τὸ σημεῖον εἰς ὃ περιήλθεν ὁ ἴδιος, Ἕλληνας νὰ μὴ γνωρίζῃ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ νὰ ἔχῃ ξένα ἤθη καὶ ἔθιμα. Ὁμιλῶν ὁ νέος οὗτος εἰς τόσον βαθμὸν ἐξήφθη ὥστε ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου ὄχι μόνον ἔκλαυσεν ὁ ἴδιος, ἀλλὰ καὶ συνεχένησε τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου, κατέληξε δὲ καταρώμενος ἐκείνους, οὔτινες οὕτως ἢ ἄλλως ἀπὸ χρόνων ἐγένοντο αἴτιοι τῆς τοιαύτης καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων τοῦ Καυκάσου.

Καὶ πράγματι καθ' ἄλλην τὴν Ἀρμενίαν οἱ ὁμογενεῖς μας μακρὰν πάσης ἐπικοινωνίας καὶ ἐλληνικῆς μορφώσεως ἦσαν καὶ εἶνε καταδικασμένοι εἰς ἀπώλειαν, πράγματι εἶνε ὀλίγοι δηλ. τὸ ὅλον 3000. Ἰσως δὲ (ἐπειδὴ κατὰ τὸ 1919—1920 ἱκανοὶ ἐξ αὐτῶν μαζῆ με τοὺς Καρσιώτας μετηνάστευσαν εἰς Μακεδονίαν) ἀκόμη ὀλιγώτεροι, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπώλεια τούτων εἶνε ἀπώλεια ἐθνική. Εἶναι δὲ ὄντως θαῦμα πῶς εὐρέθησαν μεταξὺ αὐτῶν ἄνδρες εἰς τὰς καρδίας τῶν ὁποίων ὠμίλησε τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα, καὶ ἐνθυμηθέντες οὗτοι ὅτι εἶναι Ἕλληνες ἀπετάθησαν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ζητοῦντες διδάσκαλον καὶ βιβλία.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ προσθέσω καὶ τὰ ἐξῆς: Ὁ ἐξετάζων τὰς ἐκάστοτε ρωσσικὰς ἐπισήμους στατιστικὰς βλέπει, ὅτι ἐν γένει ἐν Ρωσσίᾳ καὶ Καυκάσῳ ὑπάρχουσι πολλοὶ ὀλίγοι Ἕλληνες. Τοῦτο εἶναι εὐνόητον, διότι οἱ στατιστικολόγοι κατὰ τὰς ὁδηγίας, ἅς ἐλάμβανον, ἄλλοῦ τοὺς Ἕλληνας, ὡς Ὁρθοδόξους, συνηρίθμουν μετὰ τῶν Ρώσσων. ἄλλοῦ δὲ (ὡς ἐν Ἀλεξανδρουπόλει καὶ πέριξ) μετὰ τῶν Ἀρμενίων. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβαινε καὶ μετὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς περιφερείας Μαριανουπόλεως, ἐνθα ἐνῶ κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου τῶν ἐν Ρωσσίᾳ Ἑλλήνων ὑπάρχουσι (καὶ νῦν ἀκόμη) 170000 Ἕλληνες, ἡ Ρωστικὴ στατιστικὴ ἐδείκνυε μόνον ἐν τῇ πόλει Μαριανουπόλει 1500 καὶ πλέον οὐ. Τὸ δὲ περίεργον πάντων εἶναι τὸ ἐξῆς, ὅτι οἱ ἀπόστολοι τοῦ Πανσλαβισμοῦ εἰς τὰς περὶ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Καυκάσου (Κὰρ Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Ἀχαλτζήχ) ἐκθέσεις τῶν δὲν παραδέχονται τούτους ὡς Ἕλληνας, ἀλλ' ἀποκαλοῦσι μετὰ περιφρονήσεως Transformation Gens, δικαιολογοῦντες τὴν γνώμην τῶν διὰ τοῦ ἐξῆς, ὅτι αὐτοκαλούμενοι(II) δῆθεν Ἕλληνες τῆς περιφερείας Ἀλεξανδρουπόλεως ὁμιλοῦσι τὴν Ἀρμενικὴν, πολλοὶ τῆς περιφερείας Κὰρς καὶ Τσάλκας τὴν Τουρκικὴν, οἱ δὲ τῶν πέριξ μερῶν τοῦ Ἀχάλτζηχ τὴν Γεωργιανικὴν.

Οἱ συντάσσοντες τὰς ἐκθέσεις ἐκείνας καλῶς ἐγνώριζον τὴν ἱστορίαν ἐκείνων, ἤτοι πόθεν μετηνάστευσαν ποία ἦτο ἡ μητρικὴ τῶν γλῶσσα, μεταξὺ ὁποίου περιβάλλοντος ἐπὶ 700—800 ἔτη ἔζησαν καὶ νῦν διαβιοῦσι καὶ πῶς καὶ διατὶ ἔχουσι ξένα ἤθη καὶ ἔθιμα. Καὶ ὅμως δὲν συνέφερον αὐτοῖς νὰ ὁμολογήσωσι ταῦτα καὶ νὰ δικαιολογήσωσι τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους, ἀλλ' ἐκπληροῦντες ὀρισμένον πρόγραμμα συνέτεινον εἰς τὸν διορισμὸν Ρώσσων ἱερέων εἰς τὰς ἐλληνικὰς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὸ κλείσιμον τῶν ἐλληνικῶν σχολῶν. Ἀλλ' ὅμως ἅς παρατηρήσωσι τὰ ἐκείνοι οἱ ἀμείλικτοι διώκται τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Καυκάσου, ὅτι ὁ Ἕλληνας ἀπετίναξε τὸ ζυγόν, ἡ περιφέρεια Κὰρς ἐξεκενώθη καὶ οἱ Ἀρμενόφωνοι Ἕλληνες τῆς Ἀρμενίας ἀποτείνονται πρὸς τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν ζητοῦντες μέσα διὰ νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὸν ἐθνισμὸν τῶν.

Ἰ. Κάλφουλου

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 467)

Θαυματουργικὴ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ θεραπεία τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. Ἐν αὐτῇ ἀποδεικνύεται ὡν ὁ Ἰησοῦς πάροχος τοῦ ἀληθοῦς πνευματικοῦ φωτὸς τοῦ φωτίζοντος καὶ ἀγιάζοντος, ἀλλὰ μόνον ὡς εἰκὸς διὰ τοῦς εὐπροσδέκτως ἔχοντας πρὸς αὐτό. (Κεφ. Θ', στίχ. 1—14).

Στίχ. 1—7. Ἐξιστορεῖται ἡ Θαυματουργία.

Στίχ. 1. Προχωρῶν παρὰ (παράγωων ἀμεταβάτως) τὸν τόπον ὅπου ἴστατο ἢ ἐκάθητο ὁ ἐν λόγῳ τυφλός. Διὰ τοῦ καὶ (καὶ παράγωων) συνάπτεται πρὸς τὰ ἠγούμενα νέον γεγονός ἐκ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις διαμονῆς τοῦ Ἰησοῦ, χωρὶς νὰ δηλοῦται ἡ ἀμσος χρονικὴ διαδοχὴ αὐτοῦ, καίτοι πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν παραδέχονται οὐ μόνον ταιαύτην τινὰ χρονικὴν ἀκολουθίαν (πρβλ. καὶ Χρυσ. ἐξελθὼν ἐκ τοῦ ἱεροῦ θεραπεύει τυφλόν), ἀλλὰ καὶ τοπικὴν σχέσιν, ὅτι δηλ. ὁ τυφλὸς ἴστατο παρὰ τινὰ τῶν πυλῶν τοῦ Ἱεροῦ (πρβλ. Πρξ. Γ' 2), ὁπόθεν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν δοῦς πέρασ εἰς τὴν ἐν τῷ Ναῶ διμίλιαν Αὐτοῦ (Η' 59).

Στίχ. 2. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τῇ θέῃ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ—ὄν ἐγνώριζον ἐκ τῶν προτέρων τοιοῦτον ὄντα (ἐκ γενετῆς τυφλόν) ἢ τότε παρ' αὐτοῦ ἐμάνθανον διεκτραγωδοῦντος τὰ καθ' ἑαυτόν, ὅπως ἐφελκύσεται τὴν συμπάθειαν,— προάγονται, ὅπως ζητήσωσι παρὰ τοῦ Ἰησοῦ τὴν ἐκκλισιν ἀπορίας, γεννηθείσης παρ' αὐτοῖς συμφώνως πρὸς ὅσα σχετικὰ οὗτοι ἐγίνωσκον καὶ ἐφρόνον. Κατὰ τὴν διπλὴν παράδοσιν τῆς Π. Α. ('Εξ. Κ' 5. Δευτ. Ε' 9. καὶ Ἱερ. ΑΑ' 29 κ. ε.) καὶ τῶν Ἰουδαίων διδασκάλων τὰ δευρὰ τοῦ βίου ἦσαν τιμωρία διὰ τὰ ἴδια ἢ τὰ τῶν πατέρων ἁμαρτήματα, ἀλλ' ἐκεκράτει ἤδη μᾶλλον ἢ πεπορεύθη—

σις, ὅτι ταῦτα ὄφειλοντο εἰς προσωπικά τοῦ πάσχοντος ἁμαρτήματα (πρβλ. Ε' 14 Μτθ. Θ' 2. Λουκ. ΙΓ' 1 κ. ε. Πρξ. ΚΗ' 4), περιπτώσις, ἣτις δὲν ἠδύνατο νὰ ἰσχύη ἐν τῷ παρόντι, ὅτε δὲ πάσχων (ὁ τυφλός) ἐγεννήθη τοιοῦτος. Ἐνεσθῆεν ἡ ἀπορία καὶ ἡ ἐρώτησις τῶν μαθητῶν. Ὅτι οὗτοι ἐγίνωσκον καὶ ἠσπάζοντο ἐμπολιτευομένην κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους παρὰ τοῖς Ῥαββίνοις (πρβλ. καὶ Σοφ. Σολ. Η' 19 κ. ε.) διδασκαλίαν περὶ προεπιπέρας τῶν ψυχῶν, καὶ δὴ ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν, ἢ ὅτι ἐπίστευον εἰς τὴν μετεμψύχωσιν, ἢ ὅτι ἁμαρτάνει τις καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ (ἢν διδασκαλίαν δὲ ραββινισμὸς ἐπεχειρεῖ νὰ στηρίξῃ ἐπὶ τοῦ Γεν. ΚΕ 22) δὲν εἶνε πιθανόν. Ἴνα τυφλὸς γεννηθῇ. Διὰ τῆς τελικῆς ταύτης προτάσεως χαρακτηρίζεται ἡ τύφλωσις ὡς ἐν τῇ προθέσει τοῦ Θεοῦ καὶ συμφῶδᾶ αὐτῇ, συμφῶνως πρὸς τὴν κρατοῦσαν παρ' Αὐτῷ ἀρχὴν τῆς ἀνταποδόσεως. Ἄμαρτων οὗτος ἢ ἀμαρτόντων τῶν γονέων ἔδει, ἵνα τιμωρηθῇ, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, νὰ γεννηθῇ τυφλός.

Στίχ. 3. Ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησιν τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς δηλοῖ, ὅτι ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει ἡ τύφλωσις δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα οὔτε τῶν προσωπικῶν ἁμαρτιῶν τοῦ τυφλοῦ οὔτε τῶν γονέων αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι ἐγεννήθη οὗτος τυφλός, ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. Τί ὑπὸ τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Θεοῦ, ἅτινα θὰ ἐφανερῶντο ἐν τῷ προκειμένῳ τυφλῷ, δεόν νὰ νοηθῇ, καθίσταται δηλονότι ἐκ τῶν ἐπιφερομένων (στίχ. 4 καὶ ἕταρ ἐν τῷ κόσμῳ ᾧ φῶς εἴμιε τοῦ κόσμου Πρβλ. καὶ στίχ. 39.). Ἐν τῇ ἀποδόσει ἄλλαις λέξεσι τοῦ ὕλικου φωτὸς τῷ τυφλῷ (πρὸς τῇ εὐεργετικῇ, ὡς εἰκός, διαθέσει, τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ παντοδυναμίᾳ) θὰ ἐξερράζετο καὶ θὰ ἐξεδηλοῦτο ὁ θεμελιώδης χαρακτήρ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ, ἀφορᾶσης, ὡς πρὸς ἡθικῆς ἀληθείας (Πρβλ. Η' 12). Τὸ φῶς τοῦτο ἐξαικόνιζε συμβολικῶς τὸ ὕλικόν φῶς τὸ παρασχεθὲν τῷ τυφλῷ, ἀφορμὴ γενόμενον παρ' αὐτῷ, ὅπως τύχη καὶ τοῦ πνευματικοῦ φωτὸς (στίχ. 38), οὕτως φανερὸς ἦτο ὁ Ἰησοῦς, οὕτως ὡστε οὐ μόνον δὲν ἐξημιώθη οὗτος ἐκ τῆς τυφλώσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκέρδανε μεγάλως, πρὸς τῷ ὕλικῷ δεξιόμενος καὶ τὸ πνευματικόν φῶς. Ἐχωρὶς τῆς τούτου κολάσεως οὐκ ἐνῆν φανῆναι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, (οὕτω παρὰ τῷ ἁγ. Πατρὶ ἀντὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ)... ἐνῆν, ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ἵνα φανερωθῇ. Τί οὖν; φησὶν

ἠδικήθη διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν; Ποῖαν ἀδικίαν; εἰπέ μοι· εἰ γὰρ μηδὲ ὅλως παραγαγεῖν ἐβούλετο. Ἐγὼ δὲ καὶ εὐεργετῆσθαι φημί αὐτὸν ἀπὸ τῆς πηρώσεως. τοὺς γὰρ ἐνδον ἀνέβλεψεν ὀφθαλμούς..... φησὶ δὲ τινες ὅτι τοῦτο οὐδὲ αἰτιολογικόν ἐστὶ τὸ ἐπίρρημα (τὸ ἵνα δηλ.), ἀλλὰ τῆς ἐκβάσεως. Χρυσ. Τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ = Τὰ ἔργα, ἃ ἐπιτελεῖ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Πρβλ.

Στίχ. 4. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι.... ἐργάζεσθαι. Ἐργάζεσθαι δεῖ λέγει πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁ Ἰησοῦς (καὶ οὐχὶ περιεργάζεσθαι ἐξαντλῆσθαι εἰς τὴν ζήτησιν τῶν λόγων καὶ τῶν αἰτίων, πρβλ. ἐρωτήσιν μαθητῶν(1), στίχ. 2) τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντος Αὐτὸν Θεοῦ Πατρὸς, ἄλλαις λέξεσι τὰ ἔργα τῆς θείας παντοδυναμίας καὶ ἀγαθότητος, κατ' ἐξοχὴν δὲ τοῦ φωτισμοῦ (στίχ. 4) διὰ τοῦ φωτὸς τῆς γνώσεως τῆς σωτηριώδους θείας ἀληθείας ἕως ἡμέρα ἐστίν. κατὰ τὸν χρόνον τ. ε. τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς (χωρὶς βεβαίως νὰ ἀποκλείεται δι' Αὐτὸν διὰ τῆς φράσεως ταύτης καὶ ἡ πέρα τῶν ὁρίων τῆς παρουσίας ζωῆς ἐργασία), καθότι ἐπελευθέρωσις τῆς νυκτός, τοῦ τέλους δηλ. τῆς ζωῆς (συμφῶνως πρὸς πικρὴν χρῆσιν τῶν εἰκόνων τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον) ἡ ἐργασία καθίσταται ἀδύνατος. Συμφῶδᾶ τῇ ἀρχῇ ταύτῃ δρᾶττεται καὶ ὁ Ἰησοῦς πάσης πρὸς τὸ ἔργον Αὐτοῦ εὐκαιρίας, οἷα καὶ ἡ τῆς συναντήσεως τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ(2).

Στίχ. 5. Δηλοῦται τὸ ταυτόχρονον. Ὅταν, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἰησοῦς εἶνε ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶνε φῶς τοῦ κόσμου, δὲν δύναται ὡς ἐκ τῆς ἀποστολῆς Αὐτοῦ παρὰ νὰ ἐξακολουθῇ διαχρών τὸ πνευματικόν (καὶ ὕλικόν ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει) φῶς, οὕτως ἦτο φανερός. Οὕτως καθίσταται δῆλη ἡ σημασία τῶν ἀνωτέρων λόγων τοῦ Ἰησοῦ: ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ τῷ τυφλῷ δηλ. στίχ. 5).

(1) Κατὰ τὴν γραφὴν τῶν ἀρχαιοτέρων κωδικῶν ἀντὶ τοῦ ἐμὲ κεί-
ται ἡμῶς.

(2) Ἐκ τῆς σπουδῆς ταύτης αἰτιολογεῖται κατὰ τινες τῶν ἐργινέν-
των καὶ ἡ θεραπεία τοῦ τυφλοῦ παρὰ τὴν σύμπτωσιν τοῦ Σαββάτου.
(στίχ. 14).

Στίχ. 6-7. Προβαίνων εις τὴν ἕσιν τοῦ τυφλοῦ ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν δύναμιν τοῦ θαυματουργικοῦ λόγου Αὐτοῦ (πρβλ. Β' 7 κ. ε. Δ' 50, Ε' 8, ΣΤ' 10 κ. ε.) ἀλλὰ προσφεύγει εἰς τὴν χρῆσιν προχειρῶν μέσων θεραπευτικῆν τινα σημασίαν παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐσχόντων (σιέλου καὶ πηλοῦ, Πρβλ. Μρκ. Ζ' 33, Η' 23.) Ἄλλ' ὅτι εἰς οὐδὲν τὰ μέσα ταῦτα συνεβάλλοντο εἰς τὴν ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι ἀπόδοσιν τῆς ὁράσεως τῷ ἐκ γενετῆς τυφλῷ πασίδηλον. Οὐχ ἥτιον πρὸς χρῆσιν αὐτῶν εἶχε πάντως λόγον τινὰ ὁ Ἰησοῦς. Κατὰ τὸν Χρυσ. «Ἐπειδὴ ἤκουον ὅτι τὸν ἀνθρώπου ὁ Θεὸς ἐποίησε χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς... καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς χοῦν λαβὼν, καὶ φέρον τῷ πτύσῃματι οὕτω τὴν κερυμμένην δόξαν ἐμανέρωσε Οὐ μικρὰ γὰρ δόξα τὸ δημιουργὸν αὐτὸν νομιθεῖναι». Τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν ἐν τῇ χρήσει τοῦ πτύσματος καὶ τοῦ πηλοῦ ὡς καὶ ἐν τῇ ἀποστολῇ τοῦ τυφλοῦ εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ ἐμβλέπουσι τινὲς μὲν παιδαγωγικὸν σκοπὸν. Διὰ τῶν φυσικῶν δηλ. τούτων μέσων καὶ διὰ τοῦ ὕδατος τῆς κολυμβήθρας, εἰς ἃ ἀπέδιδε θεραπευτικῆν τινα σημασίαν ὁ τυφλὸς θὰ προεκαλεῖτο καὶ θὰ ὑπεστηρίζετο ἢ ἐπὶ τὴν θεραπευτικὴν δύναμιν τοῦ Ἰησοῦ πίστις τοῦ τυφλοῦ ἀναγκαῖα ἔστω καὶ ἀσθενῆς πρὸς ἀπόδοσιν αὐτῷ τῆς ὁράσεως. Ἄλλοι δὲ συμβολικῆν σημασίαν. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τούτων χριτῶν διὰ πηλοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ ὁ Ἰησοῦς ἀπέβλεπεν ὅπως διδάξῃ αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἄλλους, ὅτι ὅπως διανοιχθῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς τὸ φῶς τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀληθείας, ἦν ἐδιδασκεν, ἔδει νὰ ἀποβάλλωσι τελείως εἴ τινα τεχνὸν ἀκτῖνα ἰδίου, καθαρῶς ἀνθρωπίνου φωτὸς ἐπέκτειντο, καθότι τοῦτο ἀληθῶς εἰπεῖν ἦτο μόνον πλάνη καὶ ψεῖδος καὶ ἁμαρτία. Οὕτω μόνον θὰ καθίσταντο ἱκανοὶ καὶ ἔτοιμοι εἰς ἀποδοχὴν τοῦ ἀπ' Αὐτοῦ θεοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας. Κατὰ τὴν συμβολικὴν ταύτην ἐρμηνείαν καὶ ἢ εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ λέξεως δηλοῦσης τὸν ἀπεσταλμένον ἀποστολῇ τοῦ τυφλοῦ ἐνέφαιεν ὅτι μόνον ἐν Αὐτῷ τῷ ἀληθεῖ ἀπεσταλμένῳ τοῦ Θεοῦ πρὸς τῷ ἀληθεῖ θρησκευτικῷ φωτισμῷ ὑπάρχει καὶ ἡ πηγὴ τοῦ ἠθικοῦ καθαρμοῦ καὶ τῆς εἰς τὴν ἠθικὴν ζωὴν ἀναγεννήσεως Πρβλ. Γ' 3-7). Ἄλλοι τέλος τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν δέχονται τὸν πηλὸν καὶ τὸ πτύσμα ὡς τὰ ἰλιὰ μέσα (τοὺς φορεῖς) τῆς διαβιβάσεως τῆς θεραπευτικῆς δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ, ἢ νομίζουσιν ὅτι διὰ τῆς διὰ τοῦ

πηλοῦ ἐπικαλύψεως μέχρι τῆς εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ μεταβάσεως τοῦ τυφλοῦ θὰ ἐνισχύετο ἢ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ ἀποκαταθεῖσα ὕρασις. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν τελευταίαν ἐρμηνείαν δύναται τις μετὰ λόγου ἴσως νὰ παρατηρήσῃ τις, ὅτι ὁ τὸ μέγιστον χαρισάμενος (τὴν ὕρασιν) θὰ παρείχε καὶ τὴν δύναμιν, ὅπως ἐκτεθῆ ἄμεσως ἄνευ βλάβης εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας. **Νέψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, ὃ ἐρμηνεύεται ἀπεσταλμένος.** «Ἴνα μὴ δόξῃ τῆς γῆς (τοῦ πηλοῦ δηλ.) εἶναι, τὸ κατορθῶμα ἐκέλευσε νίψασθαι. Τίνος οὖν ἔνεκεν οὐκ εὐθέως τοῦτο ἐποίησε; ἀλλ' εἰς τὸν Σιλωάμ ἐπεμψεν. Ἴνα μάθῃς τοῦ τυφλοῦ τὴν πίστιν καὶ ἵνα ἐπιστομισθῇ τῶν Ἰουδαίων ἢ ἀγνωμοσύνη. Εἰκόσ γὰρ ἦν ἐν πάντας δοῦν αὐτὸν ἀπίοντα, τὸν πηλὸν ἔχοντα ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς κεραιμένον» Χρυσόστ. Κατὰ τινὰς τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν ἢ νῆπις ἀπέβλεπεν εἰς τὸν εἰς ἀπλοῦν καθαρμὸν ἢ εἰς τὴν ἀπόθεσιν τοῦ πηλοῦ εἰς τὴν ἐν λόγῳ κολυμβήθραν. Καθόλου θεραπευτικὴ δύναμις εἰς τὸ ὕδωρ τῆς κολυμβήθρας ταύτης δὲν ἀπεδίδοτο παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἴσῃ τινὰ ροββινικῆς παραδόσεως ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὴν πεπτικὴν μόνον θεραπευτικὴν δύναμιν. Ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ μυεῖα τῆς σημασίας τοῦ Ἑβραϊκοῦ ὀνόματος Σιλωάμ δηλοῦντος ἀπεσταλμένον (καὶ ἀποστολῆν, ἔκχυσιν) θέτει προδήλως τὴν κολυμβήθραν ταύτην εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, τὸν ἀληθῆ ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ. Αὕτη δηλ. διὰ τῆς σημασίας ταύτης προετύπου τὸν ἀληθῆ ἀπεσταλμένον παρείχεν (συνεπλήρου) τὴν ἴσιν μόνον καθ' ὅσον παρείχεν αὐτῇ τὴν δύναμιν ὁ ἀληθῆς ἀπεσταλμένος (Σιλωάμ) τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰησοῦς, ὅθεν καὶ συμπληροῖ δι' αὐτῆς (διὰ τῆς ἐν αὐτῇ νίψεως τοῦ τυφλοῦ) αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς τὴν διὰ τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ πτύσματος θαυματουργικὴν θεραπείαν τοῦ τυφλοῦ. «Καὶ γὰρ πολλοὶ πολλὰκις ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπονησάμενοι οὐδενὸς ἀπήλαυσαν τοιοῦτου. Κάκεῖ γὰρ ἡ δύναμις ἦν τοῦ Χριστοῦ ἢ πάντα ἐργαζομένη» Χρυσ. Ἡ ἐν λόγῳ κολυμβήθρα, τ. ἔ. δεξαμενὴ, τοῦ Σιλωάμ, ταυτίζεται τὴν σήμερον πρὸς τὴν ἄραβιστι καλουμένην Ἄιν Σιλβάν καὶ Μπιρκέτ Σιλβὰ κειμένην κατὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς κοιλάδος τῶν τυροποτιῶν. **Καὶ ἦλθε βλέπων.** Ἦλθε, ἐπανήλθεν εἰς τὰ ἴδια, εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἐπομένων (στίχ. 8: οἱ οὖν γεττορες).

Ἡ ἐντόπωση τοῦ θαύματος ἢ προξενηθεῖσα εἰς τοὺς γείτονας καὶ διαπίστωση τῆς πραγματικότητος αὐτοῦ.
(Στίχ. 8-12).

Στίχ. 8. Ἡ εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδος τοῦ τέως τυφλοῦ βλέποντος ἤδη προκαλεῖ, ὡς ἐπόμενον ἦτο, τὸν θαυμασμὸν τῶν γειτόνων καὶ πάντων ἐκείνων, ὅσοι ἔβλεπον καὶ ἐγίνωσκον αὐτὸν πρότερον τυφλὸν ὄντα. **Καὶ προσαιτῶν, ὅτε τυφλός.**

Στίχ. 9. «Τὸ γὰρ παράδοξον τοῦ γεγενημένου καὶ εἰς ἀπιστίαν αὐτοὺς ἦγε» Χρυσ. Διὰ τὸ ἀπίστευτον τοῦ πράγματος (τὸ ἔξαισιον τοῦ θαύματος) δὲν τολμῶσιν ὅλοι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸν πρόφην προτιμῶντες ἱκανοὶ ἐξ αὐτῶν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡπατώωντο ἐκλαμβάνοντες ὡς τὸν πρόφην τυφλὸν ὁμοίον τινα αὐτῶν.

Στίχ. 10. Ἐπὶ τῇ ἀπὸ τοῦ τυφλοῦ (ἐγὼ εἶμι) ὁμολογίᾳ καὶ διαβεβαίωσιν τῆς ἰδίας ταυτότητος προκαλεῖται, ὡς ἐπόμενον, ἡ περιέργεια τῶν ἐν λόγῳ γειτόνων καὶ λοιπῶν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀναβλέψεως τοῦ τυφλοῦ.

Στίχ. 11. «Ὅτι ἠσχύνθη τὴν προτέραν πύρωσιν, οὐδὲ ἔδρασε τοῦ δήμου τὸν θυμὸν, οὐδὲ παρητήσατο, δεῖξας ἑαυτὸν ἵνα κηρύξῃ τὸν εὐεργέτην.» Χρυσ. Ὁ Ιαθεὶς τυφλὸς ἀφελῶς καὶ ἀνεκφυλάκτως ἐκθέτει τὰ γενόμενα. **Ἀνθρώπος λεγόμενος Ἰησοῦς.** Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους κώδικας συνάρθρων (ὁ ἄνθρ. ὁ λεγομ.) ὅτε δηλοῦται ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ πεφημισμένου ἀνθρώπου Ἰησοῦ. Ἡ ἀνευ ἄρθρου (ἄνθ. λεγόμε.) ἐκφορὰ φαίνεται ὑποστηρίζουσα τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἠγνόει τὰ κατὰ τὸν Ἰησοῦν δ' τυφλός. Κατ' ἄλλην ὑπόθεσιν σκοπίμως ἐκφράζεται οὕτως ἀπερίττως περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐκ φόβου καὶ φρονήσεως κοσμικῆς. Πρόδηλον ὅτι ὁ Ιαθεὶς τυφλὸς περιορίζεται εἰς τὴν μνησιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀπέριττον ἐξιστάθησιν τῶν γενομένων ἀνευ ἐκδηλώσεως τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ **Πηλὸν ἐποίησε.** Τοῦ πτύσματος δὲν μνημονεύει ὡς μὴ ἰδὼν τοῦ δὲ πηλοῦ ὅτι ἀντιληφθεὶς, ἐν τῇ δι' αὐτοῦ χρίσει τῶν ὀφθαλμῶν.

Στίχ. 12. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐρωτήσεως τοῦ ποῦ εὗρισκετο μετὰ τὴν ἴασιν δ' Ἰησοῦς καθίσταται δῆλος ἐκ τῶν ἐπομένων (στίχ. 13. 14.) Ὁ Ιαθεὶς τυφλὸς ἀπομακρυνθεὶς ὅπως νύφηται εἰς τὴν κολυμβήθραν, μὴ

ἀναζητήσας δὲ καὶ κατόπιν τὸν Ἰησοῦν δὲν ἠδύνατο νὰ γνωρίξῃ, διὰ καὶ ἀπαντᾷ ἀρνητικῶς.

Ὁ Ιαθεὶς τυφλὸς ἀνακρίνεται ὑπὸ τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων δυσμενῶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν διακειμένων. Ἡ δυσπιστία αὐτῶν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ γεγονότος ἀποδεικνύει κατὰ τρόπον ἀκαταμάχητον τὴν πραγματικότητα τοῦ θαύματος. (Στίχ. 13-23).

Στίχ. 13-14. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ Εὐαγγ. ὅτι ἦτο Σάββατον ἢ ἡμέρα τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ θεραπείας τοῦ τυφλοῦ, ἐκ τῆς φράσεως ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησε, ὡς καὶ ἐκ τῆς περαιτέρω ἀνακρίσεως τοῦ τυφλοῦ ἐπὶ τῶν Φαρισαίων καθίσταται δῆλη ἡ πρόθεσις τῶν γειτόνων, οἵτινες κρίνουσιν ἀναγκαῖον, ὅπως ὀδηγήσωσι τὸν Ιαθέντα τυφλὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους. Τὴν κατὰ Σάββατον ἴασιν καὶ δὴ τὴν παρασκευὴν τοῦ πηλοῦ κατ' αὐτὸ(1), θεωρηθεῖσαν ὡς ἐργασίαν, θεωροῦσιν οὗτοι ἐπιλήψιμον, καὶ εἴτε δυσμενῶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν διακείμενοι (φρονοῦντες κατ' αὐτοῦ, ὡς λέγει ὁ Χρυσ.) εἴτε καὶ μὴ, κρίνουσιν ἀναγκαῖον, ὅπως ἀνοικιάσωσιν περὶ τοῦ πράγματος πρὸς τοὺς ἀσθηροὺς τηρητὰς τῶν διατάξεων τοῦ Νόμου καὶ τῶν πατέρων. Ἡ προσαγωγή τοῦ τέως τυφλοῦ, δὲν ἐγένετο, ὡς εἶκόσ, πρὸ τοῦ σώματος τῶν Φαρισαίων πάντων, ἀλλὰ πρὸς τινὰς αὐτῶν, τοὺς ἐπισημοτέρους, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάντας συναλειθόντας. Ἐκ τῆς πρὸς τὸν τυφλὸν ἐρωτήσεως τῶν ἐν λόγῳ γειτόνων (στίχ. 12) **ποῦ ἔστιν ἐκεῖνος** (ὁ Ἰησοῦς δηλ.) εὐκρίνεται μετὰ πιθανότητος, ὅτι οὗτοι ἦσαν διατεθειμένοι νὰ προσαγάγωσι μᾶλλον τὸν Ἰησοῦν πρὸ τῶν Φαρισαίων, καὶ ὅτι ἐλλείπει Αὐτοῦ προσηγάγον τὸν τυφλόν. «Ἐβούλοντο τὸν Χριστὸν εὗρεῖν, ὥστε αὐτὸν ἀγαγεῖν..... ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐπέτυχον, ἄγουσιν τὸν τυφλὸν ὡς σφοδρότερον ἐρωτήσαντας» Χρυσ.

Στίχ. 15. Οἱ Φαρισαῖοι ἐρωτῶσι (πρβλ. στίχ. 10) καὶ αὐτὸν τὸν τυφλὸν περὶ τοῦ τρόπου τῆς θεραπείας, οὗτος δὲ ἀπαντᾷ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, συντομώτερον.

Στίχ. 16. «Οἱ Ἰταμίτεροι. Κακούργος τὸ γεγονὸς ἰδόντες τὴν

(1) Ραββινικὴ διάταξις μεταγενέστερον μνημονευομένη ἀλλ' ἀνάγουσα ἴσως τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τοὺς χρόνους τούτους ἀπαγορεύει τὴν κατὰ Σάββατον χρίσιν τῶν ὀφθαλμῶν διὰ πτύσματος.

δοκοῦσαν εἶναι παράβαιν εἰς μέσον ἔφερον. Χρυσ. Ἡ τυφλὴ προσκόλλησις εἰς τὸ γράμμα τοῦ Νόμου καὶ τὰς λεπτεπιλέπτους ἐρμηνείας αὐτοῦ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἢ κατὰ διὰθεσις, ὁ φθόνος καὶ ἡ ἀντιζηλία ἐπὶ τοσοῦτον τυφλοῦσι τοὺς ἐν λόγῳ Φαρισαίους, ὥστε νὰ ἀμβλυωπήσωσι πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ θαύματος καὶ τὸν ἀναμφισβητήτως δι' αὐτοῦ ἐπιδεικνύμενον θεῖον τοῦ τελέσαντος αὐτὸ χαρακτηρισμ. **Ἄλλοι ἔλεγον.** Οἱ νηφαλιώτεροι καὶ μὴ ὑπὸ τοῦ πάθους τοὺς νεορούς ὀφθαλμοὺς πετηρομένοι (πρβλ. Ζ' 50) ἐνίστανται εἰς τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τῶν συνοδῶν αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, μὴ δυνάμενοι νὰ παραδεχθῶσιν, ὅτι τὴλικαὶθη θαυματουργικὴ καὶ δὴ φιλόανθρωπος καὶ εὐεργετικὴ ἐργετα προήγαγε ἀπὸ πονηρᾶς δυνάμεως. Ὅθεν προέκυψε διχογνωμία (σχέσημα πρβλ. Ζ' 43) μεταξὺ αὐτῶν.

Στίχ. 17. Οὗκ εἰσιν αὐτοὶ οἱ λέγοντες οὗτος οὐκ ἔστιν ἐκ Θεοῦ, ἀλλ' οἱ σχισθέντες ἀπ' αὐτῶν, οἱ καὶ εἶπον, ἄνθρωπος ἄμαρτωλὸς οὗ βούναται τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν. Βουλόμενοι γὰρ αὐτοὺς ἐπιστομίξιν πλέον, ἵνα μὴ δόξωσιν αὐτοὶ συνηγορεῖν ἐφ' Ἰησοῦ, τὸν λιθίντα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ πείραν εἰς μέσον ἄγουσι καὶ ἐρωτῶσι Χρυσ. Κατ' ἄλλην γνώμην ἐρωτῶσιν οἱ κατὰ τὸν Χρυσ. ἱταμιότεροι ἐλατίζοντες, ὅτι ἐν τῇ νέρ ἀπαντήσῃ τοῦ τυφλοῦ θὰ εἴρισκον νέα στοιχεῖα ἐνοχῆς κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ τρίτην τέλος ἐπικρατεστέραν γνώμην ἀπατελοῦνται πρὸς τὸν λιθίντα τυφλὸν ἀμφότεροι αἱ διχογνωμοῦσαι μερίδες. Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ἰσραὴλ προσφεύγουσι εἰς τὰ κρῖτα τοῦ τυφλοῦ, ὅπως κρίνωσι περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ πασιδήλου ἔργου. Δικαίως ὅμως, διότι ὁ νήπιος οὗτος ἀπροκατάληπτον τὸν νοθὸν ἔχων καὶ τὴν καρδίαν ἀγνωτέραν ἔκρινε πολλῶν ὑγιέστερον, ὅθεν καὶ ἀπαντῶ λέγων περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι ἦτο προφήτης. **Ὅτι ἤνοιξε σου, Εἰδιωκῶς**—ὡς πρὸς τοῦτο, ὅτι... ἢ μᾶλλον αἰτιολογικῶς—διότι ἤνοιξε, ἐκ τοῦ ὅτι σοῦ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς.

Στίχ. 18. 19. Οἱ ἐκ τῶν Φαρισαίων δυσμενῶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν διακειμένοι ἴκιστα παντὸς ἦσαν διατεθειμένοι, ὅπως προσχωρήσωσιν εἰς τὴν ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἀπροκατάληπτον ἐκτίμησιν τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τοῦ γενομένου θαύματος. Ἐναντίον ἢ ἀπερλεφραστος ἀνακρίουσι τοῦ Ἰησοῦ ὑπ' αὐτοῦ ὡς προφήτου κρίνεται ὑπ' αὐτῶν ὡς δεῖγμα σκευωρίας, ἔφ' ᾧ καὶ προσφεύγουσιν εἰς τὴν κατάθεσιν τῶν γονέων αὐτοῦ, ὅπως ἀποκαλύψωσιν αὐτήν. Ἐπὶ τῶν γονέων προσεδό-

κων τιρώσκειν τὸ θαῦμα. Χρυσ. **Οἱ Ἰουδαῖοι.** Οὗτω καλῶς ἐνταῦθα ὁ Εὐαγγ. τοὺς Φαρισαίους διὰ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐχθρότητα αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἵσως δὲ καὶ διότι κατελέγοντο οὗτοι, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἐν τοῖς ἄρχουσιν τῶν Ἰουδαίων (τοῖς ἀρχιερεῦσι). Κατ' ἄλλην γνώμην (διὰ τοῦ οἱ Ἰουδαῖοι) δηλοῦνται ἀπ' εὐθείας οἱ ἀρχιερεῖς, εἰς οὓς τὸ ζήτημα ἐν τέλει ἀναγκαιῶς ἔδει νὰ καταλήξῃ καὶ οἵτινες εἶνε οἱ τὴν περαιτέρω ἀνάκρισιν διεξάγοντες. **Ἔως ὅτου.** Δὲν σημαίνεται βεβαίως, ὅτι ἐπίστευσαν κατόπιν, καίτοι βεβαίως ὄφειλον μετὰ τὴν ἀνάκρισιν καὶ τῶν γονέων. **Ὅν ἡμεῖς λέγετε.** Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅ,τι ἔλεγον καὶ ἐφρόνουν οἱ ἴδιοι, οἵτινες δὲν ἐπίστευον (δὲν ἤθελον νὰ πιστεύσωσι), ὅτι ἐγεννήθη τυφλός.

Στίχ. 20-21. Οἱ γονεῖς τοῦ τυφλοῦ, δι' ὃν λόγον σημειοῦται ἀμέσως κατωτέρω (στίχ. 22) ὁ Εὐαγγ., ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἐρώτησιν τῶν Φαρισαίων περιορίζονται εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ταυτότητος τοῦ υἱοῦ αὐτῶν καὶ τῆς πραγματικῆς καὶ ἀληθοῦς ἐκ γενετῆς τυφλώσεως αὐτοῦ, ἀπέχονται δὲ, ὅπως καταθέσωσι τι περὶ τοῦ τρόπου τῆς θεραπείας αὐτοῦ ὡς καὶ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐπιτελέσαντος αὐτήν, διότι αὕτη θὰ συνεπήγαγε, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει θὰ ἐξυπονόει ἐκτίμησιν τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ, ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ τέως τυφλοῦ (στίχ. 17.). Πρὸς τοῦτο εὐρίσκουσιν προχείρον καὶ δικαίαν ὑπεκφυγὴν, τὴν ἐνηλικιότητα τοῦ υἱοῦ αὐτῶν, τοῦ καὶ πρώτου καὶ ἀμέσου, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἀσφαλεστέρου μάρτυρος.

Στίχ. 22. 23. Ὁ Εὐαγγ. κρίνει ἀναγκαιῶν τὴν παρατήρησιν ταύτην, ὅπως ἐξηγήσῃ τὴν ὑπεκφυγὴν τῶν γονέων, ὅπως ἀπαντήσωσι τι ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιτελεθεῖσαν θεραπείαν τοῦ υἱοῦ αὐτῶν. Ἡ ὑπεκφυγὴ δηλ. αὐτῶν αὕτη δὲν προήγαγε ἐκ τῆς δυσπιστίας αὐτῶν πρὸς τὸ γενόμενον θαῦμα καὶ τὸν θεῖον χαρακτηρισμὸν τοῦ ἐπιτελέσαντος αὐτὸ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ φόβου μὴ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποινὴν τοῦ ἀφορισμοῦ, ἣν εἶχον μαθόντες, ὅτι εἶχεν ὀφιση τὸ Μ. Συνέδριον, ἐν ἐπισήμῳ συνεδρῷ ἢ καὶ ἀνεπισήμῳ (ἀπόφασις εὐκόλως δυναμένη ἀνάγκης οὔσης νὰ περιβληθῇ καὶ τὸ κύρος ἐπισήμου συγκλήσεως τοῦ Συνεδρίου) διὰ τοὺς τυχόν ὁμολογήσαντας τὸν Ἰησοῦν Μεσσίαν. Ἡ ἀπόκλεισις τῆς συναγωγῆς, ὁ ἐξωκλησιασμός ἢ ἀφορισμός (πρβλ. Λουκ. ΣΤ' 22.), συνεπήγαγε καὶ ἀποκλεισμὸν ἀπὸ τῆς κοινῆς συναναστροφῆς μετὰ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων, συνεπάγων οὖ

τὸ τυφλὸν ὄνειδος διὰ τὸν εἰς αὐτὸν ὑποκύβητα. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην (τοῦ ἀφορισμοῦ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ) ἔλαβον οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων (οἱ Ἰουδαῖοι), ὅπως παρακωλύσουσι τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ, ὃν τὸ γε νῦν ἔχον ἄφινον εἰσέτι ἐλεύθερον.

Οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων ἐκ φθόνου καὶ ζηλοτυπίας πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ἐκόντες καὶ ἐν ἐπιγνώσει τυφλώττοντες πρὸς τὴν ἀλήθειαν, προσπαθοῦσιν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἀρνηθῶσι καὶ διαστρέψωσι τὸ θαῦμα, πᾶσιν τέχνῃ καὶ μηχανῇ πεύθοντες καὶ τὸν τυφλὸν νὰ ἀρνηθῇ αὐτό· ἀλλ' ἀποτυγχάνουσι. (Στίχ. 24-34).

Στίχ. 24. Οἱ Φαρισαῖοι (ἢ κατὰ τὴν ἄλλην ἐκδοχὴν, πρβλ. στίχ. 17, 18., οἱ ἀρχιερεῖς), οὐδὲν κερὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς καταθέσεως τῶν γονέων αὐτοῦ νὰ περιορθῶσι δινηθῆντες, κολοῦσιν ἐκ νέου τὸν ἐν τῷ μεταξύ ἀποχωρήσαντα (ἢ ὁμοῦ μετὰ τῶν γονέων ἀπομακρυνθέντα ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, διότι θὰ συνενοῦντο ἐν τῷ μεταξύ κατὰ μόνας) πρὸς τὸν τυφλὸν ἐπὶ σκοπῷ, ὅπως ἐπιβαλλόμενοι διὰ τοῦ ἔξωτερικου κύρους καὶ τῆς αὐθεντίας αὐτῶν πειθαναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ συνομολογήσῃ, ὅτι τὸ θαῦμα ἦτο ψευδές, διότι ἀπέκλειε τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ, ἐν πᾶσιν περιπτώσει τὴν ἐκ Θεοῦ προέλευσιν αὐτοῦ, αὐτὸς δ' ἠθικὸς χαρακτήρ τοῦ Ἰησοῦ, ὄντος, καθ' ἃ οὗτοι δῆθεν ἀσφαλῶς ἐγίνωσκον, ἁμαρτωλοῦ. **Δὸς Δόξαν τῷ Θεῷ.** Ἰησοῦ Ναυῆ Ζ' 19. καὶ Ἔσδρα Ι' 11 Φρασεολογία δι' ἧς προσκαλεῖται τις νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλήρη ἀλήθειαν, δοξάζων οὕτω τὸν Θεόν.

Στίχ. 25. Ὁ τυφλὸς δὲν κίπτει εἰς τὴν στηθαίαν αὐτοῦ παγίδα, οὐδὲ ἐπιηιάζεται τοσοῦτον ὑπὸ τῆς ἐπιβολῆς τῶν μεγαλοσχημάτων ἀνακρίτων αὐτοῦ ὥστε νὰ διαψεύσῃ αὐτὸς οὗτος τὸ γενόμενον αὐτῷ θαῦμα, ἀπέχεται δὲ μόνον ἐκ κοσμικῆς συνέσεως τὸ γε νῦν (πρβλ. στίχ. 30, 33), ὅπως ἀντιπροῦση τὸν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὄνειδισμόν, ὡς ἁμαρτωλοῦ.

Στίχ. 26. Οἱ Φαρισαῖοι (ἢ οἱ ἀρχιερεῖς), ἀποτυχεύσαντες τῆς προηγουμένης ἀποπειρᾶς (στίχ. 25), ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ αὐτῶν προσπαθοῦσιν ἐκ νέου εἰς ἀνάκρισιν τοῦ τρόπου τῆς τελείσεως τῆς λύσεως τοῦ τυφλοῦ ἐπὶ τῇ ἐσχάτῃ ἐλπίδι, ὅτι θὰ κατώρθουν οὕτω νὰ περιαιγῶσιν τὸν τυφλὸν εἰς ἀντίφασιν τινα ἢ νὰ εὑρωσι λαβὴν τινα ἐλέγχουσαν δῆθεν ψευδές τὸ θαῦμα.

Στίχ. 27. Ἡ ἐπανειλημμένη αὕτη ἀνάκρισις ἐκνευρίζει πλέον τὸν τυφλόν, καθιστάμενον οὕτω τυλμηρότερον καὶ δὴ μέχρι τοσοῦτου, ὥστε ἐλέγχων αὐτοὺς ὡς βραδεῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶ (διὰ τὴν σημασίαν ταύτην τοῦ οὐκ ἤκούσατε πρβλ. Η' 43) κατειρωνεύεται ἅμα αὐτῶν ὡς διὰ τῆς ἐπανειλημμένης ἀνακρίσεως ἐπιθυμούντων δῆθεν νὰ διαφωτισθῶσι κάλλιον περὶ τοῦ πράγματος καὶ ἀκολουθήσωσι τὸν Ἰησοῦν. "Οτι ὁ Ἰησοῦς εἶχεν ὁπαδοὺς καὶ μαθητὰς ὁ τέως τυφλὸς ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ ἐξ ἀκοῆς. Κατὰ τὸν Χρυσ. «ὁ τυφλὸς περιελίμβανε καὶ ἐαυτὸν εἰς τοὺς μαθητὰς τούτου», ἄτε πιστεύσας.

Στίχ. 28. Αἰσθανθέντες ἑαυτοὺς προσβληθέντας ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ τυφλοῦ οἱ Φαρισαῖοι (ἢ ἄλλως οἱ ἀρχιερεῖς) ἐσκοπῶσιν εἰς ὕβριν' κατ' αὐτοῦ, οἷα κατ' αὐτοὺς ἦτο ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ τυφλοῦ ὡς μαθητοῦ τοῦ Ἰησοῦ. "Οτι τοιαύτην τινὰ ὕβριστικὴν καὶ ὄνειδιστικὴν δι' αὐτοὺς ἔννοιαν ἐνέκλειε τὸ εἶναι τινα ἢ τὸ καλεῖν τινα μαθητὴν καὶ ὁπαδὸν τοῦ Ἰησοῦ φαίνεται ἐκ τῆς γενομένης ὑπ' αὐτῶν ἀντιπροσθέσεως ἑαυτῶν ὡς μαθητῶν τοῦ Μωϋσέως, ὑπερ ἅρα ἐσήμαινε, ὅτι ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ ἐκαύετο ὢν κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν μαθητὴς τοῦ Μωϋσέως, ἀπεσκήρα τ. Ἐ. τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ ἦτο ἀποστάτης, προδότης τοῦ Νόμου καὶ τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ κατὰ πόσον ἦσαν οὗτοι γνήσιοι μαθηταὶ τοῦ Μωϋσέως, ἐφ' ᾧ τοσοῦτον καυχῶνται, δέκνυνται ἐξ ὧν πρὸς αὐτοὺς εἶπεν αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς (ΣΤ'. 40 κ. ἔξ). **Σὺ εἰ μαθητὴς ἐκείνου.** Οὕτω χαρακτηρίζουσι τὸν τυφλὸν οἱ Φαρισαῖοι, ἄτε ὁμολογήσαντα πρότερον τὸν Ἰησοῦν ὡς προφήτην (στίχ. 17) καὶ παρὰ πάσους τῆς προσπαθείας αὐτῶν οὐδὲν κατ' αὐτοῦ εἰπόντα. **Οἶδάμεν ὅτι Μωσεὺ λέει.** «Τίνος εἰπόντος; Τῶν προγόνων, φησὶ, τῶν ἡμετέρων οὐκ ἔστιν ἀξιοπιστότερος ὁ διὰ τῶν σημείων τοῦτο διαβεβαιούμενος, ὅτι τε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ ὅτι τὰ ἄνωθεν φθέγγεται.» Χρυσ. **Πόθεν ἔσται.** Παρὰ τίνος ἀπεστάλη, ὑπονοουμένου προδήλως ὅτι δὲν ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Θεοῦ:

Στίχ. 30. Ὁ ἀπλοὺς καὶ ἀπαιδέυτος τυφλὸς, ὁ τέως πεπηρωμένος τὰς ὄψεις τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς ψυχῆς, διδάσκει καὶ ἐπιστομίζει τοὺς διδασκάλους τοῦ Ἰσραήλ. Εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἔνστασιν ὅτι ἀγνοοῦσι πόθεν ἐστὶ, εἰς τὴν ἄρνησιν δηλ. ὑπ' αὐτῶν τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστολῆς Αὐτοῦ ἀντικαταβάλλει οὕτως τὸ θαῦμα τῆς διανοίξεως τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Στίχ. 31. Τὸ θαῦμα τοῦτο κατὰ τὴν γνώμην τοῦ τυφλοῦ ἦτο ἀποτέλεσμα δεήσεώς πρὸς τὸν Θεὸν (πρβλ. Μρκ. Ζ' 34), ἀλλὰ δεήσεως θεοσεβοῦς, διότι, καθ' ἢ πᾶς Ἰουδαῖος ἐγίνωσκε μαθὼν ἢ προφορικῶς ἀκούσας, ὁ Θεὸς εἰσήκουε τῶν δεήσεων τῶν θεοσεβῶν ('Εξ. ΙΙ' 21. 'Ιωβ Α' 1), οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ('Υαλμ. ΞΕ' 18. 'Πσ. Α' 15). Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀληθεύει θεοσεβεία, ὡς εἰσακουσθῆ ἢ δέησις καὶ ἐπιτελεσθῆ τὸ θαῦμα, ὅσα τοῦτο ἦτο ἐκ τῶν μεγίστων, οἶον, καθ' ἕσπον ἢ μνήμη τῶν ἀνθρώπων διασφίζει, οὐδέποτε πρότερον εἶχε γείνη.

Στίχ. 33. Ὅπόθεν ἀναγκαίως καὶ λογικῶς ἀκολουθεῖ, ὅτι ἡ προέλευσις καὶ ἀποστολή τοῦ Ἰησοῦ δὲν εἶνε ποσῶς ἄγνωτος, ὡς διεικνόντο οἱ Φαρισαῖοι (στίχ. 29) ὑποκοῦντες, ὅτι δὲν ἦτο παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἦτο πασιδῆλος καὶ γνωστὴ, καθισταμένη τοιαύτη ἐκ τοῦ γενομένου θαύματος, ἦτο παρὰ τοῦ Θεοῦ. **Ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν.** Ἐν τῷ ὅτι ὑμεῖς κλπ. Καὶ ἐν τῇ ἀπαντήσει ταύτῃ τοῦ τυφλοῦ ὑπάρχει σκόμμα καὶ εἰρωνεία διὰ τὴν ὅσα υπερβίβλον καὶ ἀλαζονικὴν, τόσα παράλογον καὶ τυφλὴν ἀλόφρανσιν περὶ τοῦ Ἰησοῦ τῶν Φαρισαίων. Αὐτοὶ οἱ ἀξιοῦντες (**ἡμεῖς οὐδ' ἴσμεν** κλπ. στίχ. 29), ὅτι γνωρίζουσι τοὺς ἀπὸ Θεοῦ ἀρχομένους, δὲν ἐγνωρίζον (καθ' ἢ ἔλεγον) πόθεν ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καθ' ὅν χρόνον τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔμαρτύρουν τρανότατα, ὅτι εἶχεν ἀποσταλῆ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 34. Τὸ θάρρος καὶ ἡ παρηγορία τοῦ λόγου τοῦ τυφλοῦ, καὶ τὰ ἀντικρὺς ἀντίθετα πρὸς τὰς σκέψεις καὶ τὰς διαθέσεις τῶν Φαρισαίων συμπεράσματα αὐτοῦ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, προκαλοῦσιν ἐκ νέου τὴν ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν αὐτῶν κατ' αὐτοῦ. Οὐδὲν κατὰ τῶν περὶ τῆς θείας ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ νὰ ἀπαντήσωσι δυνάμενοι ἐκτρέπονται εἰς ταπεινὰς καὶ εἰδεχθὰς κατ' αὐτοῦ ὕβρεις ἐξονειδίζοντες αὐτὸν διὰ τὸ πᾶσιδῆμι, τὴν ἐκ γενετῆς τυφλωσιν, ὡς μαρτυροῦσαν τὴν τελείαν ἠθικὴν κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ πνευματικὴν κατὰπτωσιν αὐτοῦ. Ἐν τοιαύτῃ πνευματικῇ καὶ ἠθικῇ καταστάσει διατελῶν ὁ τυφλὸς πᾶν ἄλλο ἢ νὰ διάρῃ τὸ στόμα καὶ νὰ διδάξῃ (μονοῦ κατηχῶν εἰς Χριστὸν) ἐδικαιοῦτο τοὺς Φαρισαίους, τοὺς κατὰ τὴν ἰδίαν γνώμην (διὰ τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν διατάξεων τοῦ Μ. Νόμου καὶ τὴν ὑπερακριβῆ καὶ λεπτολόγον μηχανικὴν τὸ πλεῖστον καὶ ἐξωτερικὴν τή-

ρησιν αὐτῶν, ἀλλ' ἄνευ ἀγάπης καὶ δικαιοσύνης πρὸς τοὺς ὁμοίους των) ἐν ἀσυγκρίτῳ ὕψει πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ὑπεροχῆς εὐρισκομένους. Διὰ τὸ ἀσύγνωστον τοῦτο θάρρος ἔδει κατ' αὐτοὺς νὰ τιμωρηθῆ ὁ τυφλὸς αὐστηρῶς, καὶ ἐπειδὴ αἱ περὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ τελεσθείσης ἰάσεως κρίσεις τοῦ τυφλοῦ ἦσαν τοιαῦται, ὥστε νὰ δύναται νὰ ὑπαχθῆ καὶ οὗτος εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὁμολογούντων αὐτὸν Χριστὸν, ἐκτοξεύουσι κατ' αὐτοῦ τὸ ἀνάθημα (**ἐξέθελλον αὐτὸν ἔξω**). **Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὄλιος.** Ἐξηγεῖται συνήθως ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὅτι ὁ τυφλὸς ἐγεννήθη τῶν γονέων αὐτοῦ ὄντων βεβουλημένων ἐν ταῖς ἁμαρτίαις (ὅθεν καὶ ἡ τύφλωσις ὡς τιμωρία, πρβλ. στίχ. 3), ὁπόθεν ἀναγκαίως εἶπετο ὅτι καὶ αὐτὸς ἦτο ἀνάπλεως τοῦ ρύπου τῆς ἁμαρτίας, κατ' ἀκολουθίαν δὲ τυφλὸς τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν. Ἐρμηνευταὶ τινες ἐμβλέπουσι καὶ ἐνταῦθα (πρβλ. στίχ. 3 ἐρμηνείαν) τὴν πίστιν εἰς τὴν προὑπαρξιν τῶν ψυχῶν. **Ἐξέθελλον.** Λαμβανομένης ὑπ' ὕψει τῆς δηλώσεως τοῦ Εὐαγγ. (στίχ. 22) καὶ τῆς σπουδαιότητος μεθ' ἧς τονίζει τὸ **ἐξέθελλον** κοῦτο (πρβλ. τὴν ἐπανάληψιν αὐτοῦ ἐν στίχ. 35), φαίνεται πιθανόν, ὅτι δέον νὰ νοηθῆ ὑπ' αὐτὸ (ὑπὸ τὸ **ἐξέθελλον ἔξω**) τὸ ἀνάθημα ἢ ὁ ἀφορισμὸς, ὃν παρὰ τῇ νομίμῳ ἀρχῇ προεκάλεσαν κατὰ τοῦ τυφλοῦ οἱ Φαρισαῖοι (ἢ ἐφήρμοσαν διὰ τοῦ Μ. Συνεδρίου αὐθις ὡς εἶκος οἱ ἀρχιερεῖς, ἂν ὑποτεθῆ ὅτι οὗτοι εἶνε οἱ τελευταῖον τὸν τυφλὸν ἀνακρίναντες, ὡς φρονοῦσι τῶν ἐξηγητῶν τινες). Κατ' ἄλλην ἱκανῶν ἐρμηνευτῶν γνώμην ὑπὸ τὸ **ἐξέθελλον** δέον νὰ νοηθῆ βία κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον καὶ σκαιὰ ἀποπομπὴ τοῦ τυφλοῦ. Ἐν τῷ χαρακτηρισμῷ τοῦ τυφλοῦ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων ὡς ἐν ἁμαρτίαις ὄλου γεννηθέντος ἐρμηνευταὶ τινες ἐμβλέπουσι δικαίως ἀγνωρίζον ὑπ' αὐτῶν τῆς πρῆφν τυφλώσεως τοῦ ἰαθέντος τυφλοῦ, καὶ ἀκουσίαν ἄρα ἀνομολόγησιν τοῦ θαύματος.

Ἢ πρὸς τὸν Ἰησοῦν πίστις τοῦ ἐκθέντος τυφλοῦ. Οὐτος ὁμολογεῖ ἤδη αὐτὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. (Στίχ. 35-38).

Στίχ. 35. «Καθάπερ τις ἀγωνοθέτης ἀθλητὴν πολλὰ καμόντα δέχεται (ὁ Ἰησοῦς τὸν τυφλόν). Καὶ ὄρα τίσιν ἀμείβεται, τῷ κεφαλαίῳ τῶν ἀγαθῶν. Καὶ γὰρ ἑαυτὸν ἐγνώρισεν αὐτῷ πρότερον ἀγνοῦντι, καὶ εἰς τὸν τῶν οἰκείων μαθητῶν ἐγκατέλαξε χορὸν» Χρυσ. Τὸν διὰ

τὴν εὐπαρησία στον ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου γλώσσασαν προκλητικὰ σθέντα καὶ ἀφορισθέντα (ἢ καὶ ἀπλῶς ἐξοσιθέντα καὶ ἀπολακτισθέντα) ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων τυφλὸν συναντῶν κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ (ἢ μιλθὼν τὰ κατ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ τοῦτοφ ζητήσας αὐτὸν) ὁ Ἰησοῦς (ὡσὺς ἐν τῷ Ἰερῷ), καὶ ἀμείβων τὴν δεκτικότητα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ προβιβάζει τὴν οἰκοθεν περὶ τοῦ Ἰησοῦ σχηματισθεῖσαν γνώμην αὐτοῦ ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀποκαλυφθῆναι Ἐαυτοῦ, ὡς ὄντος οὐ μόνον προφήτου (στίχ. 17) καὶ ἀπεσταλμένου τοῦ Θεοῦ (στίχ. 33), ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ τοσοῦτον ἐναγωνίως προσδοκωμένου Μεσσίου. Ἐντὶ τῆς φράσεως **υἱὸν τοῦ Θεοῦ** ἐν τισὶ τῶν ἀρχαιοτέρων κωδικῶν κεῖται: **τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου**, οὕσαν συνήθη τῆς ἄλλοις Εὐαγγ. μεσσιακῆν αὐτοπροσηγορίαν τοῦ Ἰησοῦ (Μτθ. ΓΣΤ'), ἀνθ' ἧς παρὰ τῷ Ἰωάννῃ κεῖται τὸ **υἱὸς τοῦ Θεοῦ**, δι' ἣν βλπ. Α' 34. 50 καὶ ἐρμηνείαν.

Στίχ. 36. «Ποθοῦσης καὶ σφόδρα ἐπιζητούσης ψυχῆς ῥῆμα. Οὐδέπω αὐτὸν ἴδει, καίτοι θεραπευμένος». Χρυσ. Ἐν τῇ ἀντεπερωτήσῃ ταύτῃ τοῦ τυφλοῦ ὑπεμφαίνεται, ὅτι ἐν τῷ **υἱῷ τοῦ Θεοῦ**, περὶ οὗ ἠρωτήθη ἐν ἐπίσταυεν εἰς Αὐτόν, ἐναῖδεν οὗτος τὸν θεραπεύσαντα αὐτὸν Ἰησοῦν, ὅν οὕτω ἠσθάνθη ὄντα τὸν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων σφόδρα ἐπιποθούμενον Μεσσίαν, πρὸς ἄλλοις καὶ διὰ τῆς φράσεως ταύτης (**υἱὸν τοῦ Θεοῦ**) χαρακτηριζόμενον.

Στίχ. 37. «Ὁὐκ εἶπεν ἐγὼ εἶμι, ἀλλὰ μέσος ἐτι καὶ ὑπεσταλμένος», Χρυσ. Ὁ Ἰησοῦς ἀποκαλύπτει Ἐαυτὸν τῷ θεραπευμένῳ τυφλῷ ὡς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀληθῆ Μεσσίαν, ὃν οὕτως μετὰ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων ἐπόθει, ὄντα δὲ αὐτὸν τὸν καὶ τὴν θεριακίαν αὐτῷ παρασχόντα. **Ἐώρακας**. Ἐπειδὴ ὁ τυφλὸς, ὅτε μὴ βλέπων κατὰ τὴν στιγμήν τῆς ἰάσεως, δὲν ἠδύνατο γὰ ἴδῃ τότε τὸν Ἰησοῦν, μετὰ τὴν θεραπείαν δὲ οὕτω εἶχε συναντήσῃ καὶ γνωρίσῃ Αὐτόν, καὶ τὸ **έώρακας** τοῦτο (καίπερ παρορημένου χρόνου), ὡς τὸ **έλαλῶν** ἀναφέρεται εἰς τὴν δευτέραν ταύτην συνάντησιν τοῦ τυφλοῦ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, καθ' ἣν οὗτος βλέπει, λαθονομαί ἄρα πρὸς τὸ **έρωξς**. Ἄλλ' ἡ διαφορὴ τοῦ χρόνου (παρακαίμενος) παρέχει ἀφορμὴν εἰς τὴν πιθανὴν ἐπιθέσῃ, ὅτι λέγων ὁ Ἰησοῦς τῷ τυφλῷ **έώρακας** καὶ οὕτω **έρωξς** ἀνεμίμνησκε τὴν πρώτην αὐτῶν συνάντησιν καὶ τὴν θεριακίαν, ὅσῃ εἶχεν ἴδῃ (αἰσθανθῆ ἔν πάσῃ περιπτώσει τὴν παρουσίαν, ἀναύση τὴν φωνὴν

κλπ.) Αὐτόν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐτοιμότης καὶ ἡ προθυμία τοῦ τυφλοῦ, ὅπως πιστεύῃ εἰς Αὐτόν ὡς τὸν Μεσσίαν.

Στίχ. 38. «Τὴν πολλὴν διάθεσιν ἐμφαίνων προσκύνῃσεν εὐθέως. Παρὰ πᾶσαν τὴν μὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πλήρη καὶ τελείαν ἐνοιαν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ ὁ τυφλὸς ἀναγνωρίσας Αὐτόν ὡς Μεσσίαν ἀπονέμει Αὐτῷ (μονονοῦ) θεῖαν τιμὴν καὶ προσκύνῃσιν (Πρβλ. Α' 20 κ. ε. ΠΒ' 20'.

Ἡ πρὸς τὸν Ἰησοῦν συμπεριφορὰ τοῦ τυφλοῦ καὶ τῶν Φαρισαίων ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἀποτελεῖ εἰκόνα τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ὄλης ἐπὶ γῆς ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ, ἧτις ἀπέβλεπε καὶ ὡς ἐπακολουθήμα εἶχεν, ὅπως φωτίσῃ καὶ ἀποσκοτίσῃ, σῶσῃ καὶ καταδικάσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀναλόγως τῆς ὑπ' αὐτῶν δεκτικότητος τοῦ Θεοῦ φωτός καὶ τῆς προσαγομένης ὑπ' αὐτοῦ σωτηρίας καὶ τῆς ἐκουσίου ἀποκροσεως αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ φωτός) καὶ ἐκείνης (τῆς σωτηρίας). (Στίχ. 39-41).

Στίχ. 39. Τὸ ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ τυφλοῦ διατρανωθὲν γεγονός γενικαίει ὁ Ἰησοῦς καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις τῆς δημοσίου ἐνεργείας Αὐτοῦ, διότι καὶ ἐκεῖ ἴσχυεν ἢ καὶ ἐνταῦθα ἐκδηλωθεῖσα καὶ ἐπαληθεύσασα ἀρχή. Ὁ ἐν λόγῳ τυφλός, ἀπεστερημένος τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν (μὴ βλέπων) ἀνέβλεψε καὶ κατέστη βλέπων οὐ μόνον τοὺς αἰσθητοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς νοερούς ὀφθαλμοὺς (ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν οὐσιασθῆ, ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν ὕρασιν), ἄλλαις λέξεσιν ἐνδομύχως διημῶν τὸ φῶς τῆς θείας ἀληθείας, τὸ φωτίζον τὸν νοῦν καὶ ἀγιάζον τὴν θέλησιν διήνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, πρὸς αὐτὸ ἐπιφανέν, ἐπίστευσεν δηλ. εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν γανομένης θεραπείας ἀνεγνώρισεν τὸν φορέα τοῦ φωτός τούτου. Ἐνάπαλιν ἔπραξαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς. Οὗτος **βλέποντες**, κεκτημένοι τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς σῶμα δὲ (καὶ περὶ τούτου ἐνταῦθα ὁ λόγος) ἔχοντες τὴν ἀπὸ τῶν Ἰσραφῶν καὶ τῶν διδασκαλιῶν τῶν πατέρων ἔσωτερικὴν γνώσιν, τὴν ὕρασιν ταύτην τῆς ψυχῆς, μέγα φρονονθτες διὰ τὴν γνώσιν ταύτην, σῶμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἄλλην αὐτῶν ὀρατὴν θεοσέβειαν, ἐκ φθόνου καὶ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἐκάμμισαν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, οὕτως ἦτο φορεὺς (ὅπερ δὲ ἀπῆστρα-

ψε και ἐν τῷ ἔξαισίῳ θαύματι τῆς λύσεως τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ) καὶ ἀπηξίωσαν νὰ φωτισθῶσιν ὑπ' Αὐτοῦ, ὅπως διανοιχθῶσι πραγματικῶς καὶ τελείως οἱ νοεροὶ αὐτῶν ὀφθαλμοὶ καὶ καταστῶσιν ἀληθῶς βλέποντες, διὸ καὶ ἐγένοντο πρῶτον καὶ ἐπ' ἀληθείας τυφλοί. Ὅτι δὲ συνέβη ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐπανελήφθη καὶ ἐπανελαμβάνετο ἐκαστοτε, οὕτως ὥστε ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἰησοῦ, καίπερ μὴ ἐλθόντος ἵνα κρίνῃ (Γ' 17), νὰ συνεπαγάγῃ ἀναγκασίως κρέμα (εἰς κρέμα ἤλθον) ἀπόφασιν δηλ. σωστικὴν ἢ καταδικαστικὴν, ἀνάλογον δηλ. πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀποδοχὴν Αὐτοῦ ἢ ἀπόρριψιν. Ἰνα.... Τὸ προβλεπόμενον καὶ ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα ὡς ἐν τῇ Βουλῇ τοῦ Θεοῦ ὄν.

Στίχ. 40. Οἱ ἐκ τῶν Φαρισαίων παρόντες ἀκροαταὶ γενόμενοι τῶν τελευταίων λέξεων τοῦ Ἰησοῦ ἐνόησαν, ὅτι ὁμιλεῖ περὶ πνευματικῆς τυφλώσεως, θεωροῦντες δὲ ἑαυτοὺς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πλῆθος ὡς βλέποντας, ὡς σεσοφισμένους καὶ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων βαθεῖς γνώστας, διαπυνθάνονται μετ' αἰσθήματος ἀνταρσεκείας ὥσει καίζοντες ἢ καὶ εἰρωνικῶς, μήπως τυχὸν ὁ Ἰησοῦς περιελάμβανε καὶ αὐτοὺς εἰς τοὺς ἀμαθεῖς, οὓς θὰ ἐφώτιζε.

Στίχ. 41. Ἀπαντῶν ὁ Ἰησοῦς ἀποκαλύπτει ρητῶς καὶ σαφῶς τὴν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν ἀνάστατον δὲ, πνευματικὴν τύφλωσιν αὐτῶν, συνεπαγομένην τὴν ὑπὸ τὸ βῆρος τῆς ἁμαρτίας διαρκῆ καὶ αἰώνιον παραμονὴν αὐτῶν. Ἄν ἦσαν τυφλοί, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, Ἄν ἦσαν ἀπεστερημένοι τῆς γνώσεως ἦν ἐκέκτηντο, ἦτις δὲ ὄφειλε νὰ καθιστᾷ αὐτοὺς ὄξυτέρους εἰς τὴν διάγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἦς οὕτως ἦτο φορεῦς, δὲν θὰ ἦσαν ὑπόλογοι διὰ τὴν μὴ διάγνωσιν ταύτην· ἀλλὰ κεκτημένοι νῦν τὴν ἦν εἶχον γνῶσιν καὶ δὴ καὶ λέγοντες ἵτις βλέπουσιν, ἀξιοθῶντες δηλ. καὶ διισχυριζόμενοι, ὅτι ἐκέκτηντο τὸ προσῆκον πνευματικὸν φῶς, τὸ πρὸς τὸν θεσηκευτικὸν καὶ ἠθικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου ἐπαρκές, δὲν παρῆχον κἄν ἐλπίδα ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς βαρυνούσης αὐτοὺς ἁμαρτίας καὶ σιωπῶσι διὰ τῆς προσελεύσεως αὐτῶν εἰς τὸ ἀληθινὸν φῶς τὸ φωτίζον, ἀγιάζον καὶ σώζον, τὸν Χριστόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Ἡ παραβολὴ τοῦ καλοῦ ποιμένος. Ἡ παραβολὴ καθ' ἑαυτὴν. Τὰ διακριτικὰ γνωρίσματα τοῦ καλοῦ ποιμένος, καὶ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὰ πρόβατα, ὡς καὶ ἡ τῶν προβάτων πρὸς αὐτόν. (Στίχ. 1-18).

Στίχ. 1. καὶ ἐξ. Ἐκ τῶν κατὰ τὸν ἱαθέντα τυφλὸν γενομένων (ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ δηλ. ἀποκρούσεως τῶν Φαρισαίων, εισηγουμένων αὐτῷ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς ζημίαν αὐτοῦ, πρὸς ἴδιον δὲ ὄφελος, καὶ ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀπ' ἐτέρου ἀναγνωρίσεως τοῦ Ἰησοῦ ὡς προφήτου, καὶ ὡς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὁμολογίας καὶ σωτηρίας) ἀφορμὴν λαμβάνων ὁ Ἰησοῦς διὰ παραβολικοῦ λόγου παρέχει σαφῆ εἰκόνα Ἐαυτοῦ ὡς γνησίου ποιμένος, ὀδηγοῦντος εἰς νομὰς σωτηρίου, καὶ τῶν ἄλλων ἡγετῶν τῶν Ἰουδαίων, τὸ ἴδιον, καὶ μόνον τοῦτο, καὶ δὴ πρὸς ζημίαν τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ, ἐπιδιωκόντων συμμέρον. «Τὰ γνωρίσματα τίθησι τοῦ τε ἀληθινοῦ ποιμένος, καὶ τοῦ λύκου καὶ λυμεῶνος, καὶ οὕτως ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι τῆς ἀγαθῆς ὄντα μοίρας». Θεοφ.

Στίχ. 1. 2. Ὡς δῆλον ἐκ τῆς φράσεως (ἐπισήμου διαβεβαιώσεως) «Ἄμην ἄμην λέγω ὑμῖν» (μὴ οὔσης ἐν χρήσει ἐπὶ ἀρχῆς νέου λόγου) καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ 6 στίχῳ παρατηρήσεως τοῦ Εὐαγγ. «Ἐκεῖνοι δὲ (οἱ Φαρισαῖοι δηλ. Θ' 40. 41) οὐκ ἔγνωσαν» ὁ Ἰησοῦς ἀποτείνεται (κυρίως) πρὸς τοὺς ἐκ τῶν Φαρισαίων παρόντας παρ' Αὐτῷ. Ἡ ὑπ' Αὐτοῦ παραλαμβινομένη εἰκὼν πρὸς διαστολὴν τοῦ ποιμένος ἀπὸ παντὸς ἕκτου πρὸς τὰ πρόβατα, καὶ δὴ κλέπτου αὐτῶν, παραλαμβάνεται ἐκ τῆς συνήθους ποιμενικῆς ζωῆς, καὶ δὴ πρῶτον ἐνταῦθα (στίχ. 1. 2.) ἐκ τῆς συνήθειας τῶν ποιμένων, ὅπως ἐγκλείωσι κατὰ τὴν νόκτα τὰ πρόβατα ἐν ἀδλῇ (περιτειχειασμένῳ χώρῳ), ὅπως προφυλάξουσιν αὐτὰ ἀπὸ τῶν λύκων καὶ τῶν κλεπτῶν.

Στίχ. 3-5. Πρὸς τὴν ἀλλοτριότητα, τὴν ἐχθρικὴν καὶ ἐπιζήμιον σχέσιν τοῦ μὴ ποιμένος, διαγραφεῖσαν διὰ τῆς εισηδήσεως αὐτοῦ ἀπὸ

τοῦ φράκτου (στίχ. 1. 2.), ἀντικατατίθεται ἡ ἀντίστοιχος σχέσις τῶν ἐν τῇ μάνδρᾳ, τοῦ θυρωροῦ καὶ τῶν προβάτων τῶν ἐν αὐτῇ, ἅτινα διαγινώσκοντα τὴν φωνὴν τοῦ ποιμένου αὐτῶν, καὶ ἐτοιμῶς ἔχοντα, ὅπως ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ ἀποτρέπονται ἀπὸ τοῦ ξένου, ὡς ἄλλοτρίου καὶ ἐπιζημίου αὐτοῖς (κλέπτου αὐτῶν καὶ λησταῦ). (στίχ. 1.). Καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς ποιμενικῆς ζωῆς παραλαμβάνεται ἐπίσης ἐκ τῆς συνηθείας τῶν ποιμένων, ὅπως τάσσωσιν ὡς θυρωρὸν τῆς ἀλλῆς πρὸς διανυκτέρευσιν ἕνα τινὰ αὐτῶν, προσφωνῶσι θὲ οὕτως ἢ ἄλλως τὰ πρόβατα αὐτῶν, ἢ ἀποκαλῶσιν αὐτὰ καθ' ἕνα καὶ δι' ἰδίων ἔτι χαρακτηριστικῶν ὀνομάτων, πρὸς ἃ ἕκαστον αὐτῶν, ὡς καὶ πρὸς τὴν φωνὴν καθόλου τοῦ ἰδίου ποιμένου βαθμηδὸν ἐξουκειοῦται καὶ ὑπακούει. Δὲν εἶνε δὲ ἀηθες(1) καὶ νὰ προηγῶνται τοῦ ποιμνίου αὐτῶν οἱ ποιμένες ἐξάγοντες αὐτὰ εἰς βοσκήν, ἢ μεταλλάσσοντες τόπον, ἄλλοτε πάλιν καὶ ἐπόμενοι καὶ παρακολουθοῦντες. Τῶν ἐρμηνευτῶν τινες διακρίνουσι μεταξὺ τῶν προβάτων, περὶ ὧν λέγει ὁ Ἰησοῦς τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ (τοῦ ποιμένου δηλ.) ἀκούει, καὶ ἐκείνων, ἅτινα χαρακτηρίζει ὡς ἔθια (τοῦ ποιμένου) πρόβατα, ἐξηγούμενοι τὴν διάκρισιν ἐκ τῆς συνηθείας τῶν ποιμένων, ὅπως ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ αὐτῇ ἐγκλείωσι πρόβατα διαφόρων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπὸ «τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει» δέον νὰ νοηθῶσι τὰ ἐν τῇ αὐτῇ καθόλου πρόβατα, ἅτινα πάντα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον γνωρίζουσι πάντα τῶν ποιμένων (τῆς αὐτῆς ἀλλῆς) τὰς φωνάς, ὑπὸ δὲ τὰ ἔθια πρόβατα τὰ πρόβατα τὰ ἀνήκοντα εἰς ἕκαστον ἰδίᾳ ποιμένα. Ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ὑπὸ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, ὡς καὶ ὑπὸ τὰ ἔθια πρόβατα νοοῦνται τὰ αὐτὰ πρόβατα, ἀνήκοντα εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ποιμένα, διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ (ἐν τῇ ἐπαναλήψει τὰ πρόβατα) προσθήκης τῆς λέξεως ἔθια δηλοῦντος τὴν στενὴν αὐτῶν καὶ οὐκίαν πρὸς τὸν ποιμένα σχέσιν.

Στίχ. 6. Ἡ λέξις «παροιμία», ἐν Β' Πέτ. Β' 22. ἐν τῇ συνήθει αὐτῆς καίμην σημασία, ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην δηλοῖ κατ' οὐσίαν ὅ,τι παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἑβραῖοις ἢ ἁ. παραβολή, εἰ-

(1) Ἰ. Πρὸβλ. Χρυσ. «Καὶ μὲν τούναντίον οἱ ποιμένες ποιοῦσιν, ὅπισθεν αὐτῶν ἀκολουθοῦντες». Ὁμοίως Θεοφ. καὶ Ζηγ.

κοινὸν δηλ. λόγον, οὕτινος πυκνὴν ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Ἰησοῦς, ὅπως μὴ πρὸ τῶν δυσμενῶς αὐτῷ διακειμένων ἀκροατῶν προβάλληται σαφῆ ὅλως καὶ ἀπαρακάλυπτον τὸ περιεχόμενον τῆς διδασχῆς αὐτοῦ(1): Συμφώνως πρὸς τὴν τοιαύτην ἐνταῦθα σημασίαν τῆς ἁ. παροιμία (= παραβολή), ἐν ἣ καὶ κατὰ τὴν κρίσιν Ἰω. τοῦ Χρυσ. δέον νὰ ζητητῆται ἡ κυρία τῆς εἰκόνας ἰδέα, μὴ πολυπραγμονῆ δέ τις περὶ τὰς λεπτομερείας, ὡς καὶ πρὸς τε τὴν δηλωθεῖσαν ἄνω (στ. 1) ἀφορμὴν, τὴν προκαλέσασαν αὐτῆν, καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς, πᾶσα τῶν ἐπὶ μέρος λέξεων τῆς εἰκόνας ἀλληγορικῆ ἐρμηνεία καὶ ἐφαρμογὴ, μὴ συμβιβαζομένη μάλιστα πρὸς τὴν περαιτέρα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ παρεχομένην ἐρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν ἐνίων τῶν λέξεων τούτων, δηλον, ὅτι εἶνε ἀβίσιμος. Τοιαῦτα ἀλληγορικῆ ἐρμηνεία, διαφέρουσαι ὡς εἰκὸς ἀπ' ἀλλήλων, ἀπεδόθησαν ἐκ παλαιοῦ εἰς ἱκανὴς τῶν λέξεων τῆς ἐν λόγῳ παροιμίας, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς λέξεις θύρα, αὐλή, θυρωρός. Παραθέτομεν τὰς κυριώτερας. Θύρα ὑπανίσσεται κατὰ τινὰς μὲν τὰς Ἁγίας Γραφάς(2) κατ' ἄλλους τὴν τοῦ Θεοῦ ἢ τὴν ἐν Χριστῷ κλήσιν, κατ' ἄλλους δὲ τὸν Χριστόν. Αὐλή δηλοῖ τὴν θεοκρατίαν τοῦ Ἰσραὴλ, ἢ (κατ' ἄλλους) τὸν ἀληθῆ λαὸν τοῦ Θεοῦ, ἢ τὴν κοινωνίαν τῶν ἐκλεκτῶν κλπ. Θυρωρός ἐρμηνεύεται ὡς ὑποδηλῶν τὸν Μωϋσεά(3), ἢ κατ' ἄλλους (ἐπὶ τῇ βίβει τοῦ Πραξ. ΙΓ' 2) τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον(4), ἢ τὸν Θεὸν αὐτόν, ἢ τὸν Χριστόν, ἢ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν κλπ. Ἐν τῇ διὰ τῆς θύρας εἰσόδῳ τοῦ ὑποναουμένου Ἰησοῦ τῶν ἐρμηνευτῶν τινὲς ἐμβλέπουσι τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπισήμως μαρτυρηθεῖσαν (Πρὸβλ.

(1) Πρὸβλ. τὴν Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐργον. εἰς τὰς Παραβολὰς.

(2) «Ἐισέρχεται ὁ ληστής σὺ κατὰ τὰς Γραφάς, τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ μὴ διὰ τῆς θύρας, αὐταὶ γὰρ ἡμᾶς προσάγουσι τῷ Θεῷ, καὶ τὴν θεογνωσίαν ἀνοίγουσιν· αὐταὶ πρόβατα ποιοῦσιν, αὐταὶ φυλάττουσι καὶ τοὺς λύκους οὐκ ἀφίπθουν εἰσελθεῖν.» Χρυσ. Πρὸβλ. Θεοφ. καὶ Ζηγ.

(3) «Οὐδὲν καλεῖται θυρωρὸν ἐνταῦθα νοεῖν τὸν Μωϋσεά, ἐκεῖνος γὰρ ὁ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ἐμπιστευθεὶς, οὐ καὶ τὰ πρόβατα.» Χρυσ. Ὁμοίως Θεοφ. καὶ Ζηγ.

(4) «Ἢ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐστὶν ὁ θυρωρός. Ἐπεὶ γὰρ ἐν Πν. Ἁγίῳ νοοῦμεναι καὶ ἀνοιγόμεναι αἱ Γραφαὶ δεικνύουσιν ἡμῖν τὸν Χριστόν» Θεοφ.

Α' 33, 51, Ε' 32, 36 και ἐξ ΣΤ', 27, 45) σωτηριώδη ἀποστολήν Αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῇ φαινομένη διακρίσει τῶν προβάτων τῆς αὐλῆς ὑπὸ μὲν τὰ πρῶτα τοὺς Ἰουδαίους, ὑπὸ δὲ τὰ δεύτερα (τὰ ἔβρα) τοὺς ἐξ αὐτῶν πιστεύοντας. Ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν. Οἱ Φαρισαῖοι δὲν ἀντιλαμβάνονται τῆς βαθυτάτης ἐννοίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς παραβολικῆς εἰκόνας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τοῦτο κρίνει ἀναγκαῖον νὰ δηλώσῃ ὁ Ἐθαγγελιστῆς, διότι ἄλλως (ἀν δηλ. ἐνόουν) θὰ ἐξεδηλοῦντο ἀναλόγως. (Πρβλ. Μαρκ. ΙΒ. 12).

Ἐφαρμογὴ τῆς παραβολῆς. Ὁ καλὸς ποιμὴν. Ὁ Ἰησοῦς (καλῶν ἑαυτὸν καὶ θύραν, ὡς πῶζοντα τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν λύκων, καὶ εἰσάγοντα εἰς τὴν μεσοχῆν τῶν σωτηριωδῶν ἀγαθῶν), φέρων πάντα τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀληθοῦς ποιμένος, τὴν αὐτοουσίαν, καὶ τὴν ἐπὶ σωτηρίου νομᾶς ὁδηγίαν τῶν λογικῶν προβάτων, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀναγνωριζόμενος ὑπὸ τῶν ἀληθινῶν προβάτων τῆς ποιμνῆς τοῦ Θεοῦ. (Στίχ. 7-18.)

Στίχ. 7. Μετὰ βραχεῖαν πιθανῶς διακοπὴν ἀναλαμβάνων τὸν πρὸς τοὺς προτέρους ἀκρατὰς Αὐτοῦ λόγον ὁ Ἰησοῦς (Ἦῆπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς) χωρεῖ ἴδη εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ρηθείας ὑπ' Αὐτοῦ παραβολῆς, μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι ἀντὶ νὰ χαρακτηρῆσθαι ἑαυτὸν ὡς τὸν ποιμένα (ἢ τὸν ποιμένα τῶν καλῶν, ὡς κατωτέρω στίχ. 11), ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰκόνας τῆς σφζούσης τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν λύκων καὶ τῶν κλεπτῶν προσμοιάζει ἑαυτὸν πρὸς τὴν θύραν(1) τῆς αὐλῆς ταύτης, τὴν νόμιμον δηλ. καὶ κανονικὴν ὁδὸν τῆς εἰς τὴν μάνδραν εἰσόδου (Πρβλ. ΙΔ'. 6), τὴν παρέχουσαν εἰς τὰ πρόβατα ἀσφάλειαν καὶ ζωὴν.

(1) αἱ δὲ λέγει τὴν θύραν ἑαυτὸν εἶναι οὐ χρὴ θεωρεῖσθαι. Καὶ γὰρ καὶ ποιμένα ἑαυτὸν λέγει καὶ πρόβατον, καὶ διαφόρως τὰς οἰκονομίας κηρύττει τὰς ἑαυτοῦ. Ὅταν γὰρ προσάγῃ ἡμᾶς τῷ Πατρὶ θύραν ἑαυτὸν καλεῖ· ὅταν δὲ ἐπιμελεῖται ποιμένα». Χρυσ. Πρβλ. Θεοφ. καὶ Ζιγ.

Στίχ. 8. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἑαυτὸν, τὴν δηλωθεῖσαν (στίχ. 7.) πρὸς τὰ πρόβατα σέβειν ἔχοντα, τοὺς πρὸ Αὐτοῦ ἡγέτας τοῦ θρησκευτικοῦ τῶν Ἰουδαίων βίου (καὶ δὴ τοὺς Φαρισαίους), συμφώνως πρὸς τὴν ἰδιοτελεῖ, ἐπιζήμιον δὲ διὰ τὰ πρόβατα, συμπεριφορὰν αὐτῶν, χαρακτηρεῖ ρητῶς καὶ σαφῶς ὁ Ἰησοῦς ὡς κλέπτας καὶ ληστὰς (Πρβλ. Μτθ. Ζ' 15. Ι' 16), πρὸς ὧν δ' ὁμοῦς ὡς τοιοῦτων τὰς εἰσηγήσεις ἐκώφευσαν τὰ πρόβατα, (Πρβλ. τὸν ἰαθέντα τυφλόν, καὶ πάντας τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἰησοῦ, τοὺς ἐμμείναντας πιστοὺς εἰς Αὐτόν, παρὰ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἀρχόντων καὶ τὸν ἀπ' αὐτῶν διωγμόν.) **Ὅσοι ἤλθον πρὸ ἐμοῦ. Ὑπὸ τοὺς πρὸ ἐμοῦ νοητέον κατὰ τὰ ρηθέντα πιθανώτερον τοὺς Φαρισαίους (καὶ τοὺς λοιποὺς θρησκευτικοὺς ὁδηγοὺς(1) τῶν Ἰουδαίων), οὓς ἐμφανισθεὶς εἰς τὸ ἔργον Αὐτοῦ ἐπὶ γῆς ὁ Ἰησοῦς εὔρε παρ' αὐτοῖς. Κατ' ἄλλους ἀρχαίους καὶ νεωτέρους ἐρμηνευτὰς νοοῦνται οἱ πρὸ Χριστοῦ Ψευδομωσαῖοι, ἐν οἷς ἰδίᾳ Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος,(2) ἢ οἱ τέως ξένοι ἡγεμόνες, συμπεριλαμβανομένης καὶ αὐτῆς τῆς παρανόμου θεωρουμένης δυναστείας τῶν Ἀσαμοναίων. Ἄλλοι δὲ ἐπιχειροῦσι νὰ ἐρμηνεύσωσι τὴν πρὸ (πρὸ ἐμοῦ) ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς χωρὶς ἢ τῆς ὑπὲρ (ἀντὶ).**

Στίχ. 9. Ἐπαναλαμβάνων τὴν παραμοίωσιν ἑαυτοῦ ὡς θύρας, δρῖζει τὸν χαρακτηρὰ καὶ τὴν σημασίαν ἑαυτοῦ ὡς τοιοῦτου διὰ τὰ πρόβατα, διὰ τοὺς εἰς Αὐτόν δηλ. ἐκ τῶν Ἰουδαίων (καὶ τῶν λοιπῶν ὡς εἰκὸς ἀνθρώπων. Πρβλ. στίχ. 16 προσερχομένους καὶ πιστεύοντας. Δι' Αὐτοῦ εἰσερχόμενοι οὗτοι εἰς τὴν μάνδραν, ἐν τῇ μετ' Αὐτοῦ δηλ. διὰ τῆς πίστεως μυστικῆ κοινωνίᾳ (τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἀγιαζούσῃ) καθιστάμενοι πρόβατα τῆς ποιμνῆς τοῦ Θεοῦ, ἀπολαύουσι τῆς σωτηρίας, ἥτις ἀρξαμένη ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς καὶ συνισταμένη ἐν τοῖς διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος παρεχομένοις χαρίσματι (εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εὐρήσει) τελειωθήσεται ἐν τῇ μελλούσῃ, τῇ καὶ αἰωνίῳ ζωῇ. Σωθήσεται εἰσελ. καὶ ἐξελ. καὶ νομὴν εὐ-

(1) Πρβλ. καὶ Θεοφ. «Ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς Γραμματεῖς αἰνίττανται».

(2) α' Ἦτοι τοὺς περὶ Θεοδῶν λέγει ἐνταῦθα καὶ Ἰούδαν, ἢ τοὺς μετὰ ταῦτα μέλλοντας ἀπατᾶν Ψευδοχριστοὺς», Χρυσ. Ὁμοίως Θεοφ. καὶ Ζιγ.

ρήσει. Ἡ εἰκὼν ἀπὸ τῶν ποιμνίων, τῶν σφριζόμενων (ἀπὸ τῶν λύκων καὶ τῶν κλεπτῶν) διὰ τῆς θύρας, καὶ ἐξερχομένων δι' αὐτῆς πρὸς νομήν.

Στίχ. 10. Ἀντιτίθεται ἡ ἐν ἐναφορᾷ εἰς τὰ πρόβατα κρηρὰ καὶ καταστρεπτικὴ πρόθεσις καὶ ἐνέργεια τοῦ κλέπτου (τῶν Φαρισαίων), ἀπὸς ἐξαρθῆ ἡ ἀγαθὴ καὶ σωτηριώδης πρόθεσις τοῦ Ἰησοῦ, ἐμφανισθέντος ἐπὶ γῆς. **Ἴνα ζῶν ἔχωσι.** Πρὸβλ. τὸ σωθήσεται τοῦ προηγουμένου στίχου. **Καὶ περισσὸν ἔχωσι.** Καὶ οὐσίαν ὅ,τι τὸ τοῦ αὐτοῦ στίχου (9) εἰσελ. καὶ ἐξελ. καὶ νομ. εὐρήσει. Νοεῖται δηλ. ἡ περισσεία τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, τῶν τὴν χριστιανικὴν ζωὴν (ζῶν ἔχωσι) συναποτελούντων. Ἄλλοι τῶν ἐξηγητῶν ἐν τῇ φράσει **περισσὸν ἔχωσι** ἐμβλέπουσι διάφορον, πλεον τι τοῦ διὰ τοῦ ζῶν ἔχωσι δηλουμένου, τὸ περαιτέρω δηλ. στάδιον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. «Καὶ ἐν ζωῆς περισσώτερον; Βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Χρυσ. Θεολ., σημειούμενος. «Ἐξὸς ἔλθων ἔνα ἔχουσι καὶ τι καὶ περισσὸν ἔχωσι, τὴν τοῦ Ἁγ. Πν. μετοχήν, ἣν καὶ Βασιλείαν Οὐρανῶν καλεῖ νοεῖν(1), καὶ ὁ Ζιγ. φράζων· «Ζωὴν ἔναίθια τὴν κατὰ Θεόν, ἣς περισσώτερον ἢ Βασ. τῶν οὐρ». Ἄλλ' αὕτη, ὡς ἐρρήθη, ἐγκλείεται κατ' οὐσίαν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ τοῦ πιστοῦ, καὶ προκατασκευάζεται καὶ προεξασφαλίζεται δι' αὐτῆς. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν Ἰκανῶν νεωτέρων ἐρμην. ὁ Ἰησοῦς ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν **Οὐραν.** ὅπως δηλώσῃ, ὅτι μόνον δι' Αὐτοῦ καὶ ἐν Αὐτῷ κτάται τις τὸ δικαίωμα τῆς πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς ἡγεσίας καὶ χειραγωγίας τῶν λογικῶν προβάτων τῆς ποιμνῆς Αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην τὸ σωθήσεται τινὲς αὐτῶν ἀναφέρουσι (ὑπὲρ ἀπίθανον) εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ ἔργου τοῦ τοιοῦτου (τοῦ νομίμως ἐν Χριστῷ κατασταθέντος) ποιμένος, τὰ δὲ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εὐρήσει εἰς τὴν πνευματικὴν χειραγωγίαν. Ὅτι κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ὑπὸ τοῦς πρὸ ἑμοῦ (κλέπτει εἰσὶ καὶ ληστὰς) περιλαμβάνονται κα-

(1) Ὅτι κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην οὐκ ἀπαξ ἐν τῇ Π. Δ. (ἀπὸ τῶν τῆς νομῆς τοῦ Θεοῦ) ἡλμ. ΟΠ' 13. καὶ ἀλλχ.) καὶ οἱ Ἰσραῖτιοι τυπικῶς καὶ σικωδῶς.

θόλου οἱ ἐκ τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ ἔξω τῆς εἰς Χριστὸν ἀγούσης ὁδηγοῦντες αὐτόν.

Στίχ. 11. Χαρακτηρίσας ἐν τῷ μεταξὺ (στίχ. 7-9) ἑαυτὸν ὡς τὴν **Οὐραν** (τῆς ἀδελφῆ τῶν προβάτων), τὴν παρέχουσαν αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ζωὴν, ἐπανέρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ποιμένος, καὶ δὴ τοῦ καλοῦ τοιοῦτου, τοῦ ἰδιώδους ποιμένος, οὗ (ἐν συναφείᾳ πρὸς τὰ προηγουμένα, σ' 10, **Ἴνα ζῶν ἔχωσι**) ἀναδεικνύει ἕνα τῶν κριτῶν χαρακτηριστῶν, τὴν αὐτοθυσίαν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὑπὲρ τῆς ζωῆς αὐτῶν. Ἐφαρμόζων δὲ εὐθὺς ἀμέσως τὴν παραβολικὴν εἰκόνα χαρακτηρίζει ὡς τοιοῦτον ποιμένα ρητῶς καὶ σαφῶς ἑαυτὸν (**Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός**), ἔτοιμον ὅπως θυσιάσῃ τὴν ἰδίαν ζωὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων. **Τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησι.** Ἡ σημασία τῆς παρὰ τῷ Εὐαγγ. Ἰωάννη μόνον ἀπαντήσεως (Π' 37 ἸΕ' 13. Α' Ἰω. Γ' 16) ταύτης φράσεως (πρὸβλ. τὴν παρὰ Μτθ. Κ' 28 καὶ Μρκ. Γ' 45 ἀνάλογον **τίθειναι τὴν ψυχὴν**) καθίσταται δῆλον ἐκ τῆς σημ. καὶ χρήσεως τῶν ἐπὶ μέρος λέξεων (**τίθειναι, ὀρίζεσθαι, προορίζεσθαι**, Α' Κορ. ΙΒ' 28. Α' Πιτ. Β' 8. **ψυχὴ**, φρασεὶς τῆς ὅλης ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ Γραφῇ) καὶ ἐκ τῶν συμφοροῦμένων. Κατὰ ταῦτα **τίθειναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τινος** σημαίνει ἐκτιθέσθαι τὴν ἰδίαν ζωὴν εἰς κίνδυνον πρὸς διάσωσιν τῆς ζωῆς τοῦ ἄλλου. Τῶν ἐξηγητῶν τινες ἐμβλέπουσιν ἐν τῇ φράσει τὴν ἔννοιαν τοῦ τιθέναι, διδόναι, τὴν ψυχὴν ὡς λύτρον (Πρὸβλ. Μτθ. ΣΤ' 28), ἢ ἐπὶ τῇ βίβασι τοῦ σ' 17 καὶ ΙΒ' 4. 12. τὴν εἰκόνα τῆς ἀποδέσεως τοῦ ἐνδύματος.

Στίχ. 12. Πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ θεμελιώδους χαρακτηριστοῦ τοῦ καλοῦ ποιμένος, τιθέντος τὴν ἰδίαν ζωὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων (στίχ. 11), ἀντιπαρτίθεται ἡ εἰκὼν μὴ καλοῦ ποιμένος, ἐκπροσωπούμενου ἰδίᾳ διὰ τοῦ μισθωτοῦ, τοῦ ποιμένος δηλ. ᾧ τινι δὲν ἀνήκουσιν ὡς ἴδιον κτήμα τὰ πρόβατα, ἅτινα οὗτος ποιμαίνει. Ὁ θεμελιώδης χαρακτήρ τοῦ ποιμένος τούτου, ἀντιθέτως ὅπως πρὸς τὸν τοῦ ἀληθοῦς, διαζωγραφεῖται ἐξ ὀρισμένης περιπτώσεως, ἐξ ἧς οὗτος (ὁ χαρακτήρ τοῦ μισθωτοῦ) κατ' ἐξοχὴν φανερός γίνεται· ἐκ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν προβάτων λόκου. Περὶ τῆς ἰδίας πρὸ παντός ἄλλου φροντίζων ζωῆς οὗτος πρὸ τῆς θέας τοῦ ἐπιτιθεμένου λόκου τρέπεται εἰς φυγὴν καταλείπων τὰ

πρόβατα, τὰ εἰς τὴν φυλακὴν αὐτοῦ ἐμπιστευθέντα, εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ λύκου, ἀκολούτως ἐπιτελοῦντος τὸ ἴδιον ἔργον. Τὴν εἰκόνα τοῦ μισθωτοῦ ποιμένος, μὴ περιορίζοντες εἰς ἀνάδειξιν τῆς εἰκόνας τοῦ καλοῦ ποιμένος, ἀλλ' ἐρμηνεύοντες ἀλληγορικῶς, τῶν ἐρμηνευτῶν τινες ἐμβλέπουσιν ἐν αὐτῷ, οἱ μὲν αὐτῶν τοὺς Φαρισαίους, (1) ἄλλοι τὸν Ἰουδαϊκὸν κληρὸν ὃν τρόπον καὶ ἐν τῷ λύκῳ ἐμβλέπουσι τινὲς μὲν τὸν διάβολον, ἄλλοι αἰρετικούς, κλπ.

Στίχ. 13 Ἐπιφέρεται ὁ λόγος δι' ὃν ὁ μισθωτὸς ποιμὴν τρέπεται εἰς φυγὴν πρὸ τῆς θείας τοῦ λύκου. Εἶνε δὲ οὗτος ἡ ἀδιαφορία αὐτοῦ διὰ τὰ πρόβατα, ἡ ἄλλειψις παντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ δεσμοῦ, συνδέοντος αὐτὸν πρὸς ἐκεῖνα.

Στίχ. 14. Ἐφαρμόσας εἰς ἑαυτὸν (στίχ. 11) τὴν παραβολικὴν εἰκόνα τοῦ ποιμένος, καὶ δὴ τοῦ καλοῦ τοιούτου, καὶ ἀναδειξας ἕνα τῶν κυρίων χαρακτήρων τοῦ ποιμένος τούτου, τὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων αὐτοθυσίαν (στίχ. 11), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ μισθωτοῦ φρειδῶ τῆς ἰδίας ζωῆς, προβαίνει ἤδη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τῆς εἰκόνας ταύτης (στίχ. 1-5. Πρβλ. ἰδίᾳ στίχ. 3. 4) ἐφαρμόζων αὐτὴν εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστευόντας, ὡς καὶ τὴν ἐκείνων πρὸς αὐτόν. Ὁν τρόπον ὁ ποιμὴν παρακολουθῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτῆς γινώσκει τὰ ἴδια πρόβατα, καὶ ταῦτα ἐκείνον, διατελοῦντα ἐν στενῇ οικειότητος καὶ ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτὸν σχέσει (καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ), οὕτω καὶ ὁ Ἰη. γινώσκει τοὺς ἰδίους αὐτοῦ, καὶ οἱ ἴδιοι γινώσκουσιν αὐτόν, ὃν τρόπον κατὰ δῆλον τοῦτο ἐγένετο πρὸς ἄλλοις (πρβλ. Α' 48.50) ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἰαθέντος τυφλοῦ. Τοῦτον ἐν τῇ καρδιογνωστικῇ αὐτοῦ δυνάμει διέγνω(2) ὡς δεκτικὸν τοῦ αὐτοῦ θείου φωτισμοῦ, καὶ ὡς ἀξίον νὰ καταλεχθῇ μεταξὺ τῶν ἰδίων, τῶν ἀνομολογούντων αὐτῶν Υἱῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρα (πρβλ. Θ' 35). Ἐφ' ἐτέρου ὁ ἰαθεὶς τυφλὸς

(1) «Τοὺς Ἰουδαίους διδασκάλους ἐκπομπεύων, οὐ κηδομένους, οὐδὲ φροντίζοντας τῶν ἐμπειστημένων αὐτοῖς πραγμάτων». Χρυσ.

(2) «Ἔστιν ἐναυθὰ καὶ νοπτόν ὑποπτεῖσθαι λύκον» Χρυσ. Πρβλ. Θεοφ. Ζηγ. ὡς ἐμβλέπει ἐν αὐτῷ καὶ τὸν κακὸδοξον.

παρὰ πᾶσαν τὴν ἐναντιότητα καὶ τὰς ἐπιβούλους εἰσηγήσεις τῶν Φαρισαίων ἐμμένει ἐν τῇ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ ἀναγνωρίσει θείου ἀπεσταλμένου, ὃν ἐτοιμῶς ἔχει, ὅπως ὁμολογήσῃ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ(1).

Στίχ. 15. Ἐξόχως τιμητικὴ καὶ πραγματικὴ ἔμα παρομοίωσις, ἀναδεικνύουσα τὸ πλήρες καὶ βᾶσιμον καὶ ἀκριβὲς τῆς ἀμοιβῆς γνώσεως, τῆς μεταξὺ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ. Ἡ γνώσις αὕτη εἶνε ἀνάλογος πρὸς αὐτὴν τὴν τελειοτάτην καὶ ἀκριβεστάτην γνώσιν, ἣν περὶ τοῦ φύσει Υἱοῦ αὐτοῦ ἔχει ὁ Θεὸς Πατὴρ, καὶ ἀφ' ἐτέρου ὁ Υἱὸς περὶ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ. Εἶνε ἄρα γνώσις ἐσωτερικῇ, διήκουσα διὰ τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς καὶ ἀνερευῶσα τὰ μύχια, ἐμβλέπουσα ἐν τῷ χαρᾶ τῆρι, καὶ ἐκιμῶσα τὴν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν ἀξίαν ὅθεν καὶ συνεπαγομένη στενώτατον ἐσωτερικὸν σύνδεσμον, ἐκδηλούμενον κατ' ἐξοχὴν δι' ἀμοιβῆς ἐμπιστοσύνης καὶ ἀφοσιώσεως, τῶν προβάτων (τῶν πιστῶν) πεποιθῶτων, ὅτι ἔχουσιν ἐν τῷ ποιμένι αὐτῶν (τῷ Ἰη.) ὅ,τι ὄντως πολῦτιμον καὶ λόγου ἀξίον ἠδύναντο νὰ προθήσασιν, τοῦ δὲ ποιμένος (τοῦ Ἰη.) ἐτοιμῶς πρὸς ἄλλοις (τῇ ἐπὶ νομᾶς σωτηρέλους καθοδηγίᾳ αὐτῶν) ἔχοντος, ὅπως ἐκθέσῃ καὶ τὴν ἰδίαν (τὴν κατ' ἀνθρώπων) ζωὴν ὑπὲρ αὐτῶν (καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων). Κατὰ ταῦτα ὁ καὶ (καὶ ψυχὴν μου τίθημι) ἐκφράζει ἀκολουθίαν. Τὴν ἐτοιμότητα, ὅπως ἐκθέσῃ τὴν ἰδίαν ζωὴν ὑπὲρ τῶν ἰδίων, τῶν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀναγνωριζόντων τὸν ἀληθῆ Μεσσίαν, διατρανώσας κατὰ τὸν μάλιστα ἀναμφισβήτητον τρόπον ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίᾳ, ἐμαρτύρει καὶ πᾶσα ἡ εἰς τὸ τραγικὸν τοῦτο τέραμα ἀναγκαίως ἄγουσα διδασκαλία καὶ πολιτεία αὐτοῦ, ἡ ἀπὸ τῆς ἐπιβούλου καὶ δλεθρίας χειραγωγίας τῶν ἀρχόντων τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ τοὺς εἰς τὴν πρὸς αὐτόν πίστιν ἰδίᾳ διατεθειμένους ἀπάγουσα, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἐξάπτουσα κατ' αὐτοῦ τοὺς τυφλοὺς καὶ πονηροὺς τοῦτους ἀρχοντας.

Στίχ. 16. Ἀντιδιαστελλας μεταξὺ προβάτων γινωσκόντων αὐτόν (ἀντιλαμβανομένων τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς, ὡς ἐπὶ πρδ. ὁ ἰαθεὶς τυφλὸς, καὶ πιστευόντων) καὶ μὴ γινωσκόντων καὶ εἰς τὴν ἀντιδιαστο-

(1) «Γινώσκω τὰ ἐγὰ.» Κατὰ πρόγνωσιν, ὡς Θεὸς «Γινώσκωμαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Κατ' ἐπιγνωσιν ὡς συνετῶν» Ζηγ.

λήν ταύτην ἀφορηθεὶς ἐκ τῆς πίστεως τῶν μὲν καὶ τῆς ἀπιστίας τῶν δὲ ἐκ τῶν συγχρόνων Αὐτοῦ Ἰουδαίων, φυσικὸν ἦτο νὰ ἐπακτείνῃ τὸν κύκλον τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς (τῆς ἀντιδιαστολῆς) καὶ πέρα τῶν στενῶν ὁρίων τῆς Ἰουδαίας, εἰς τὴν εὐρυτάτην σφαῖραν τοῦ Ἐθνικοῦ κόσμου, παρασκευασθέντος ἐπίσης, καίπερ διαφόρως, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὑποδοχὴν τοῦ κοινοῦ Λυτρωτοῦ. Ὅθεν καὶ ἐπιφέρει ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πρὸς τοῖς ρηθῆναι (τοῖς ἱεῖς Ἰουδαίων δηλ.) ἔχει καὶ ἄλλα περίβρατα (τοὺς ἐθνικούς), ἅπανα εἶνε ἔξω τῆς ἀλλῆς ταύτης, τῆς ἀλλῆς δηλ. ἦν τρόπον τινὰ ἐδεκνυε τῷ δακτύλῳ ὁ Ἰη. ἄλλαις λέξι. (ἔξω) τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ὑπὸ τὰ πρόβρατα ταῦτα, περὶ ὧν ὁ Ἰη. λέγει, ὅτι (ἤδη) ἔχει, δέον, ὡς εἰκός, τὰ νοηθῶσιν αἱ ἐκ τῶν Ἐθνικῶν διαταθειμένοι τὴν ψυχὴν, καθ' ὃν περιῖπου τρόπον αἱ ἐκ τῶν Ἰουδαίων πιστεύσαντες εἰς Αὐτόν, ὅσοι δηλ. αὐτῶν ἐδάμων καὶ διψῶσι τὴν ἀλήθειαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ζωὴν. Οἱ τοιοῦτοι καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ὤμειλλε ὁ Ἰησοῦς ἀνῆκον εἰς τὴν ποιμένην Αὐτοῦ, εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς Αὐτοῦ, εἰς δικαίους, οὓς κατὰ τὸν Ἀπ. προέγνω (Ρωμ. Η' 20), οὓς δὲ διὰ τοῦτο καὶ ἄφαιλε νὰ ἐπισυναγάγῃ, νὰ καλέσῃ δηλ. διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀπ. πρὸς ἑαυτὸν. Ὡς τοιοῦτοι πάντες οὗτοι θὰ ἐπακουσάσων εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ θὰ συναποτελεσθῶσιν οὕτω ἐκ πάντων τῶν πιστευόντων Ἰουδαίων τε καὶ Ἐθνικῶν (Πρβλ. Ἰερ. Β' 14 κ. ἐ.) μία χριστιανικὴ ποιμένη, καὶ εἰς ποιμὴν, ὁ Ἰησοῦς. Ἄλλοι τῶν ἐρμηνευτῶν ἐρμηνεύουσι τὸ ἔξω κατὰ πρόληψιν, ἐν τῇ σημ. δηλ. τοῦ ἔξω ἀπλῶς, ἢ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀσφαλῶς γενησομένου, ἅτε ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ ὑπάρχοντος. Ὑπάρχουσαν ἐπίσης οἱ ἀνοφύροντες αὐτὸ (τὸ ἔξω) εἰς τοὺς ἤδη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰη. πιστεύσαντας ἐκ τῶν Σαμαρειτῶν καὶ τῶν Ἐθνικῶν, εἰς οὓς θὰ ἐπισυνήπτοντο οἱ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν πιστεύσαντες, οἵτινες κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην νοοῦνται ὑπὸ τὸ κακὸν ἄμαρμα μετὰ ἀγάπης, ὑπερ δ' ἡμῶν κανονικώτερον ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἐν τῷ ἔξω ὑπονοουμένους καὶ μόνους τούτους. Ὑπὸ τὴν ἀλλῆν (ἐκ τῆς ἀλλῆς ταύτης) νοοῦσι τινες ἀλληγορικῶς τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον, τὸν διαχωρίζοντα τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τῶν Ἐθνικῶν(1). Ἐν δὲ

(1) αὐτὸ δὲ λέγει ἐκ τῆς ἀλλῆς ταύτης, μὴ θεωρηθῆς· ἢ γὰρ διαφορά περὶ τὸν Νόμον μόνον». Χρυσ. Πρβλ. Θεοφ. καὶ Ζηγ.

τῷ θεῷ (θεῷ ἀγαπᾶν) ἄλλοι ἐμβλέπουσι τὴν ἀνάγκην τῆς πληρώσεως τῆς προφητείας τοῦ Μιχαῖα (Ε' Ικ. ἐξ.) περὶ τῆς ἐπισυναγωγῆς τῶν Ἐθνῶν. Ὁ Χρυσ. εἰς τοῦτο (τὸ θεῷ) σημειοῦται. «Ὅχι ἀνάγκης, ἀλλὰ πάντως ἐσομένου δηλωτικόν», (Πρβλ. καὶ Θεοφ.) εἰς ὃ ὡς εἰκός δὲν περιορίζεται ἡ ἔννοια τοῦ θεῷ, ἐμφαίνοντος ἡθικὴν ἀνάγκην, ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων θείας βουλῆς.

Στίχ. 17. Ὅμιλῃσας περὶ τῆς ἐτοιμότητος Αὐτοῦ πρὸς αὐτοθυσίαν ὑπὲρ τῶν προβάτων (στίχ. 15), καὶ περὶ τῆς ἐπισυναγωγῆς καὶ τῶν ἔξω τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀλλῆς προβάτων, ἐπισυναγωγῆς, ἣτις θὰ συντελεῖτο μετὰ τὸν σταυρικὸν θάνατον Αὐτοῦ, ἄγεται φυσικῶς ὁ Ἰησοῦς, ὅπως ἡμιλήσῃ καὶ περὶ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ, ὡς κατὰ τὴν βουλήν καὶ εὐδοκίαν τοῦ Οὐρανοῦ Πατρὸς γινομένου διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν. «Ὅτι καὶ τῷ Πατρὶ μεθ' ὑπερβολῆς τοῦτο δοκεῖ». Χρυσ. Κατὰ ταῦτα τὸ θεῷ τοῦτο (θεῷ τοῦτο ὁ Πατήρ με ἀγαπᾷ) ἀναφέρεται εἰς τὰ ἡγούμενα (στίχ. 15, 16), ἐπεξηγῆται δὲ καὶ διασαφηνίζεται διὰ τοῦ ἐπακολουθοῦντος ὕστερ(1) ὅτι ἐγὼ τίθημι κλπ.) Ὁ Πατήρ ἀγαπᾷ τὸν Μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱόν, τὸν Ἰησοῦν, διὰ τὴν ἐπιδεικνυμένην ἐπ' Αὐτοῦ οἰκειοθελή αὐτοθυσίαν (ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου), ἀλλ' ἢ δι' αὐτὴν καὶ μόνην καὶ καθ' αὐτήν, ἀλλὰ διότι γίνεται μετὰ τῆς προθέσεως ἐκ μέρους τοῦ Ἰησ.(2), ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ζωὴν (ἔνα πάλιν λάβω αὐτήν, τὴν ψυχὴν, τὴν ζωὴν), μετὰ τῆς προθέσεως δηλ. ὅπως ἀναστῆ καὶ πραγματώσῃ οὕτω τὴν κατὰ τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ ἐπισυναγωγὴν τῶν προβάτων πάντων εἰς μίαν (στίχ. 17), τὴν προσαγωγὴν ἄλλαις λέξι. αὐτῶν εἰς τὴν εἰς Αὐτόν (τὸν Ἰη.) πίστιν, καὶ τὴν δι' αὐτῆς μετοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν αἰδίον Αὐτοῦ ζωὴν. (Πρβλ. Γ' 15. Ε' 21 κ. ἐ.). «Ἡ γὰρ οὐ μεγάλης ἀγάπης ἔργον εἰς ἡμᾶς ὁ Υἱὸς ἐνεδειξάτο, ἀδόςως θανάτων ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ οὐ μόνον θανάτων, ἀλλὰ καὶ πάλιν

(1) Ἄλλοι τῶν ἐρμηνευτῶν δέχονται αὐτὸ ὡς προσεγγητικόν τοῦ ὅτι.

(2) Ἄλλοι τῶν ἐρμηνευτῶν ἐξηγοῦσι τὸ ἔνα (ἔνα πάλιν λάβω αὐτήν) συμπερασματικῶς (οὕτως ὥστε), «Τοῦ πάντων ἐσομένου» Ζηγ. Ἄλλοι δὲ ἐν τῇ σημ. τοῦ ὅρου, ἢ ὅτι θὰ ἔθετε τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ ὁ Ἰη., ὑπὸ τὸν ὄρον δηλ. ὅπως πάλιν λάβῃ αὐτήν.

τὴν ψυχὴν, ἵνα νεκρώσῃ, τὸν θάνατον, καὶ ἡμῖν τὴν ἀθανασίαν διὰ τῆς ἀναστάσεως κατεργάσῃται;

Στίχ. 18. Κρίνει ἀναγκαῖον ὁ Ἰησοῦς, ὅπως ἀναδείξῃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ διασαφηνίσῃ τὴν ρηθείσαν ἰδέαν (πρβλ. στίχ. 17 ἐγὼ τίθημι) περὶ τῆς ἐκουσίας ὅλως καὶ οικειοθελούς, οὐχὶ δὲ ὀθενδήποτε καὶ καθ' ὀνοδήποτε τρόπον βίαιας καὶ ἀναγκαστικῆς θέσεως ὑπ' αὐτοῦ τῆς ἰδίας ζωῆς, σῦνμα δὲ ὅτι οὕτω πρῶτων, τιθεὶς τὴν ἰδίαν ζωὴν, δὲν ἐπρατέ τι ἀντικείμενον πρὸς τὰ κοινὰ πάντων καθῆκον τῆς διατηρήσεως τῆς ἰδίας ζωῆς, διότι εἶχε τὴν πρὸς τοῦτο πληρεξουσιότητα, ὡς τρόπον καὶ ὅπως ἀναδείξῃ τὴν ἰδίαν ζωὴν, πληρεξουσιότητα, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Πατὴρ ἅμα τῇ ἐντολῇ καὶ διὰ τῆς ἐντολῆς, ὅπως πάθη καὶ ἀναστῇ ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας. Ἄλλ' εὐδήλον, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος πληρεξουσιότης δὲν ἀποκλείει τὴν ἰδίαν τοῦ Ἰη. αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν δύναμιν, ὅπως ἀναστῇ (πρβλ. Ε' 16 ὅθεν καὶ τῶν ἐρμηνευτῶν τινες (πρβλ. καὶ Χρυσ. Θεοφ. Ζιγ.) ἐξηγοῦσι τὸ ἐξουσία ἐν τῇ σημ. τοῦ δυνάμις), ὡς τρόπον καὶ τὸ ἔλαβεν ἐντολὴν πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ δὲν ἀποκλείει τὴν ἄλλως τε καὶ ἰσχυρῶς ἀναδεικνυομένην οικειοθελῆ ἀνάληψιν τοῦ κοσμοσωτηρίου ἔργου αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, ἐξαιρεται δὲ μόνον δι' ἀμφοτέρων τῶν ἐκφράσεων (ἐξουσίαν ἔλαβεν καὶ ἐντολὴν ἔλαβεν) τὸ σύμφωνον καὶ σύμμορφον τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν τοῦ Οὐρανοῦ αὐτοῦ Πατρὸς θέλησιν. «Οὐδὲν οὖν ἄλλο ἢ ἐντολὴ ἐνταῦθα βούλεται κειμένη, ἀλλ' ἢ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα ὁμόνοιαν δεῖξαι». Χρυσ. Πρβλ. καὶ Θεοφ. καὶ Ζιγ.

Ἡ ἐκ τῶν τελευταίων ἰδέα λόγων τοῦ Ἰησ. ἐντύπωσις, διάφορος συνωδῶ τῇ ψυχικῇ τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ καταστάσει. (Στίχ. 19-21).

Στίχ. 19-21. Ἡ ἐκ τῶν ἀμέσως ἀνωτέρω (Θ' 39-18), πιθανῶς δὲ καὶ ἐκ τῶν προηγουμένων (Η' 12-18) λόγων τοῦ Ἰη. ἐντύπωσις παρὰ τοῖς ἀκροαταῖς αὐτοῦ (Ἰερουσαλίταις καὶ Φαρισαίοις)(1) ὑπῆρξε διάφορος

(1) Κατ' ἄλλους διὰ τοῦ Ἰουδαίου (ἐν τοῖς Ἰουδαίοις) νοοῦνται μόνον οἱ Φαρισαῖοι, χαρακτηριζόμενοι οὕτω (Ἰουδαῖοι) διὰ τὴν πολεμίαν κατὰ τοῦ Ἰη. φράσιν αὐτῶν.

κατὰ τὴν διάφορον ἰδέα ἐκάστου αὐτῶν ψυχικὴν διάθεσιν. Οἱ δυσμενῶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν διακείμενοι—καὶ τοιοῦτοι ἦσαν πιθανώτατοι οἱ πολλοὶ τῶν Φαρισαίων—ἐχαρακτήριζον αὐτὸν ὑβριστικῶς καὶ περιφρονητικῶς ὡς δαμονιζόμενον. (πρβλ. 48. Ζ' 20), ὅθεν ἀπέτρεπον τὸν λαόν, ὅπως δίδῃ περαιτέρω προσοχὴν καὶ ἀκρόασιν εἰς τὸ κήρυγμα αὐτοῦ. Ἄλλοι ὅμως ἀφελέστεροι καὶ εὐλακρινέστεροι διέκρινον τὸ ὕψος καὶ τὸ νηφάλιον τῶν λόγων αὐτοῦ, ἐπὶ τοῖς δὲ οὐδαμῶς ἐτύφλωτον πρὸ τοῦ ἔξαισίου θαύματος τῆς ἰσέως τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ, ὅπερ οὐδαμῶς ἠνεύχοντο νὰ ἀποδώσωσιν οὗτοι εἰς πονηρὸν δαίμονα, ἐνεργήσαντα δῆθεν διὰ τοῦ Ἰησ. «Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ ρημάτων οὐκ ἠδύναντο ἐπιστομίζον, τὴν ἀπόδειξιν λοιπὸν ἀπὸ τῶν ἔργων ἐποιούντο. Μάλιστα μὲν γὰρ οὐδὲ τὰ ῥήματα δαμονωντός ἐστι· εἰ δὲ οὐ πείθεσθε ἀπὸ τῶν ρημάτων, ἀπὸ τῶν ἔργων δυσωπήθητε. Εἰ δὲ μὴ δαμονωντός ἐστι, μείζονα δὲ ἢ καθ' ἀνθρώπον, οὐ δήλον ὅτι θείας τινὸς ταῦτά ἐστι δυνάμεως;» Χρυσ. Σχίσμα οὖν πάλεν. Πρβλ. Θ' 19. Ζ' 43. Μὴ θαυμ. ὄν. τυ. ὄφθ. ἀνοίγειν. Πρβλ. Θ' 16. 32. Μαθ. Ζ' 18. Οὐχ ἤττον δ' ὅμως πρβλ. καὶ Μαθ. 1Β' 22. διὰ τὴν περὶ τοῦτου γνώμην τῶν Φαρισαίων, τὴν καὶ καθιστάσαν ἀδύνατον τὴν ὀριστικὴν περὶ αὐτοῦ τῆς συζητήσεως.

Ὁ Ἰησοῦς ἐν ἡμῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἐγκαινίων. Ἀπόπειρα λεθοσμοῦ καὶ συλλήψεως αὐτοῦ κατ' ἀκολουθείαν τῶν λόγων αὐτοῦ περὶ τῆς πλήρους ἐνότητος αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς. (Στίχ. 22-23).

Στίχ. 22-23. Ἡ ἑορτὴ τῶν Ἐγκαινίων εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου ἐκ νέου καθιερώσεως τοῦ Ναοῦ (τῷ 195 π. Χ.) βεβηλωθέντος ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἤγαστο περὶ τὴν 25ην τοῦ Ἰουδ. ἐκαστὸ μηνὸς Κισλέφ (μέσα Δεκεμβρίου). Διαρκοῦσα ἐπὶ 8 ἡμέρας διεκρίνετο διὰ τὴν κατ' αὐτὴν φωταγωγίαν τῶν οἰκιῶν, δι' ὃ ὀνομάζετο ἐπίσης ἑορτὴ τῶν Φώτων ἢ Φῶτα· ἐφάρταζον δ' αὐτὴν οἱ Ἰουδαῖοι

νον οἱ Φαρισαῖοι, χαρακτηριζόμενοι οὕτω (Ἰουδαῖοι) διὰ τὴν πολεμίαν κατὰ τοῦ Ἰη. φράσιν αὐτῶν.

οι ἕκαστος οἰκοί, οὐχὶ δὲ ἐν Ἰημοῖς (ὅπως τὰς τρεῖς μεγάλας ἑορτὰς τοῦ Πάσχα, τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῆς Σκηνοπηγίας). Διὰ τοῦτο δὲ ἐν τῷ προσδιορισμῷ ἐν Ἰημοῖς πολλοὶ τῶν ἑξηγητῶν ἐμβλέπουν τὴν κριτικὴν τοῦ Εὐαγγ., ὅπως δηλώσῃ τὴν παράτασιν τῆς ἐν Ἰηλήμ διατριβῆς τοῦ Ἰη., (διατριψάντος ἐν αὐτῇ καὶ τοῖς περιχώροις αὐτῆς) καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα (2-3 μῆνας), τὸ ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας (Ζ' 2) μέχρι τῆς ἐν λόγῳ ἑορτῆς τῶν Ἑγκαινίων. Ἀλλὰ κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν, ἀντιπροσωπευομένην ὑπὸ πολλῶν ἑξηγητῶν, ἐν τῷ προσδιορισμῷ ἐν Ἰημοῖς δέον νὰ ἐνιδωμεν ἀντίθετον ἀκριβῶς ἔννοϊον, ὅτι δηλ. ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἑορτῶν τῆς Σκηνοπηγίας καὶ τῶν Ἑγκαινίων ὁ Ἰησοῦς ἀπουσίασεν εἰς Περσίαν ἢ καὶ εἰς Γαλιλαίαν, καὶ ὅτι ἐπανῆλθεν αὐτῆς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἑγκαινίων. Ἡ πρώτη τῶν ἐκδοχῶν ἀπὸ γε τοῦ σιάσεως κυρίως σημαντικῶς προσδιορισμοῦ ἐν τοῖς Ἰημοῖς καὶ τῆς ἀρχαιοτέρας γραφῆς τότε ἀντὶ τοῦ Θεοῦ παρίσταται πιθανωτέρα. Κατ' αὐτὴν τὰ τοῦ Θ' καὶ Γ' κεφ. ἐπακολουθοῦσι μετὰ τὴν ἑορτὴν Σκηνοπηγίας. Καὶ χειμῶν ἦν. Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἀφορᾷ ὅπως εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Εὐαγγ. ἀγνοοῦντας τὸν χρόνον τῆς Ἰουδαϊκῆς ἑορτῆς (τῶν Ἑγκαινίων) ἑξηγήσῃ τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ Ἰησ. εὐρισκόμενος ἐν τῷ ἱερῷ κατέφυγεν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς στοᾶς τοῦ Σολομῶντος. Τὴν στοᾶν ταύτην ὁ Ἰωσήπος (Ἐβρ. Ἀρχ. 20. 9. 7) ὀνομάζει ἀνατολικήν, ἅτε κειμένην πρὸς Ἀ., θεωρεῖ δὲ αὐτὴν ὡς ὑπολειφθεῖσαν ἐκ τοῦ ὑπὸ Ναβουχοδονόσορος καταστραφέντος ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ὅθεν καὶ ἡ ἐπωνυμία αὐτῆς. Τῶν ἐρμηνευτῶν τινες ἐξηγοῦσι τὸ χειμῶν ἦν ἐν τῇ σημ. καταγίδος, κακοκαιρίας (Πρβλ. Μτθ. ΙΣΤ' 3).

Στίχ. 24. Τῆς ἐν τῷ ἱερῷ δημοσίας ταύτης ἑμφανίσεως τοῦ Ἰη. ἐπιχειροῦσιν, ὅπως ἐπωφεληθῶσιν οἱ πολεμῖως αὐτῷ διακειμένοι (οἱ Ἰουδαῖοι), ὅπως ἀποσπάσωσιν ἀπ' αὐτοῦ ρητὴν καὶ σαφῆ ὁμολογίαν τῆς Μεσσιακῆς αὐτοῦ ἰδιότητος, ἵνα οὕτω ἔχωσι λαβὴν κατηγορίας κατ' αὐτοῦ. «Σκόπει τὸ διεστραμμένον αὐτῶν καὶ φιλόνηκον· ὅταν μὲν γὰρ δημηγορῇ καὶ διὰ λόγων παιδεύῃ, λέγουσι· τί σημεῖον δεικνύεις; Ὅταν δὲ διὰ τῶν ἔργων παρέχῃται τὴν ἀπόδειξιν, λέγουσιν αὐτῷ. Εἰσὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπέ ἡμῖν παρησία, τῶν ἔργων βοῶντων τὰ ῥήματα ζητοῦντες. ὅτι γὰρ οὐ τοῦ μαθεῖν ἕνεκα ἐζήτηουν, τὸ τέλος ἐδειξεν». Χρυσ. Ὁμοίως δὲ Θεοφ. καὶ ὁ Ζιγ. Κατ' ἄλλην γνώμην ἢ

ἐπερώτησις ἀφορμὴν ἔχει τὴν ἀμφιβολίαν μόνην καὶ ἀμηχανίαν τῶν ἐπερωτῶντων, ταλαντευομένων μεταξὺ πίστεως καὶ ἀπιστίας πρὸς τὸν Ἰη., δι' ὃ καὶ ἐπιθυμοῦντων, ὅπως τύχῃσι ρητῆς καὶ σαφοῦς δηλώσεως αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ὑπάρχουσι καὶ οἱ φρονοῦντες, ὅτι οἱ ἐρωτῶντες ἀπέβλεπον, ὅπως προκαλέσωσι τὸν Ἰη. νὰ προέλθῃ εἰς μέσον ἐν τῇ ἰδιότητι πολιτικοῦ Μεσσία (κοσμικοῦ ἄλλαις λ. ἄρχοντος). Ὑπὸ τοῦς Ἰουδαίους(οἱ Ἰουδαῖοι) ἑξηγηταὶ τινες ἐμβλέπουν αὐτοὺς τοὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχ. ἀκροατὰς τοῦ Ἰη., κατ' ἑξοχὴν δηλ. τοὺς Φαρισαίους. Ἀἴρεσις. Ἐχρῖς μετέωρον, μὴ ἔχουσαν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν. Ἔως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεσις. «Κολακείας προβάλλονται ῥήματα, ἵνα αὐτὸν ἐκκαλεσάμενοι κάλιν τιὰ λαβὴν εὐρωσιν». Χρυσ. Παρησία. Δῆλον, ὅτι ἐκτὸς τῶν κατ' ἴδιαν πεκαρρησιασμένων ὁμολογιῶν τῆς Μεσσιακῆς αὐτοῦ ἰδιότητος (Δ' 26. Θ' 37) ὁ Ἰη. ἀπέφυγε νὰ ὀνομαζῇ ἑαυτὸν ρητῶς καὶ σαφῶς Μεσσίαν (Χριστόν).

Στίχ. 25. Ἀπαντῶν ὁ Ἰησοῦς δηλοῖ, ὅτι εἰς τὸ γινόμενον αὐτῷ ἐρώτημα ἀπήνησε κατὰ τρόπον ἱκανῶς σαφῆ καὶ εὐδελον οὐχ ἅπαξ (πρβλ. ΙΙ' 35 κ. ἑ.), ἀλλ' ὅτι δὲν ἐπιστεύθη. ὅθεν καὶ πρὸς ἀριθλοτέραν διαπίστωσιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ ἀντὶ πάσης νέας διὰ λόγων διαβεβαίωσεως προβάλλεται τὰ ἔργα (τὰ θαύματα), ἅτινα δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ(1) τοῦ πέμψαντος αὐτὸν Πατρὸς (ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου. Πρβλ. Ε' 43) ἐπετέλει, ἅτινα δὲ κατέθετον πειστικωτάτην περὶ τῆς θείας ἀποστολῆς αὐτοῦ μαρτυρίαν (πρβλ. καὶ Ε' 35). «Ἐπεὶ ἀνοίας ἦν, τῶν ἔργων αὐτὸν ἀνακηρυττόντων, τὴν ἀπὸ τῶν λόγων ζητεῖν μαρτυρίαν, [οὕτως] αὐτοῖς ἀποκρίνεται, ὁμοῦ μὲν αὐτοῖς ἀντιτιθέμενος, ὅτι περισσῶς ταῦτα ἐζήτηουν καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν ὁμοῦ δὲ δηλῶν, ὅτι τῆς καὶ διὰ τῶν ῥημάτων σαφεστέρην ἀφῆκε φωνήν, τὴν διὰ τῶν ἔργων». Χρυσ. Πρβλ. καὶ Θεοδ. καὶ Ζιγ.

Στίχ. 26. Εἰς τὴν ἐπανειλημμένην λόγῳ καὶ ἔργῳ μαρτυρίαν περὶ ἑαυτοῦ ὡς τοῦ κατ' ἑξοχὴν ἀπεσταλμένου τοῦ Θεοῦ (τοῦ Μεσσία) ἀντιπαρτίθησιν ὁ Ἰησοῦς τὴν ἀρνητικὴν στάσιν τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, τὴν εἰς αὐτὸν ἀπιστίαν, ἐπιφέρων καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῆς. Ὁ

(1) «Ὄνομα δὲ νῦν τινὲς μὲν τὴν θεότητα εἶπον· τινὲς δὲ τὴν ἰσχύον· ἄλλοι δὲ τὴν ἐξουσίαν». Ζιγ.

λόγος οὗτος εἶπε, ὅτι οὗτοι δὲν κατελέγοντο μεταξύ τῶν προβάτων Αὐτοῦ, ὡς τοῦτο ὑπεδήλωσεν ἤδη αὐτοῖς (στίχ. 14. 15), δὲν ἀνῆκον δηλ. εἰς κελεύους ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες εἶχον τὴν προσήκουσαν δεκτικότητα τῆς ψυχῆς, ὅπως ἀκούοντες τοὺς λόγους καὶ βλέποντες τὰ ἔργα ἐνίδωσιν ἐν Αὐτῷ τὸν ἀληθῆ Μεσσίαν καὶ πιστεύσωσιν εἰς Αὐτόν. (Πρβλ. Ε' 40). Ἡ φρ. καθὼς εἶπον ὑμῶν ἐλλείπει ἀπὸ ἀρχαίων τινῶν χειρ. Εὐαγγ.

Στίχ. 27. Τὰ διαγνωστικὰ τῶν προβάτων τοῦ Ἰησοῦ, προδιαγραφέντα ἤδη ὑπ' Αὐτοῦ (πρβλ. στίχ. 3. 4. 14. 15), δι' ὧν δὲ κατάδηλος γίνεται ἡ ἀλήθεια τῆς πρὸς τοὺς ἀκροατὰς Αὐτοῦ γενομένης διαβεβαίωσης Αὐτοῦ, ὅτι οὗτοι δὲν ἴσαν ἐκ τῶν προβάτων Αὐτοῦ (στίχ. 26).

Στίχ. 28. Ἡ ἐκ μέρους τοῦ Ἰησοῦ ἀνταπόκρισις εἰς τὴν προσήκουσαν πρὸς αὐτὸν στίλαι, τὴν διὰ τοῦ ἀκούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖν Αὐτῷ ἐκφραζομένης. Ἄλλαις λέξ. ἡ διὰ τὴν ἀναγνώρισιν Αὐτοῦ ὡς τοῦ ἀληθοῦς Μεσσίου καὶ Σωτήρος τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν εἰς Αὐτὸν πίστιν παροχὴ οὐσιωδῶς ἀπὸ τοῦ παρόντος τῆς πλήρους καὶ τελείας αἰωνίου ζωῆς (πρβλ. Ε' 24), καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀρα τῶν μετόχων αὐτῆς (τῆς ζωῆς) ἀπὸ τῆς αἰωνίου ἀπωλείας (πρβλ. Ε' 16), ἀπαλλαγῆς, καθ' ἣς οὐδεμία ἐναντία δύναμις θὰ δυνηθῆ νὰ ἰσχύσῃ (καὶ οὐχ ἀρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου). Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ φράσει (καὶ οὐχ ἀρπ. τις αὐτὰ ἐκ τῆς χεῖ. μου) τῶν ἐξηγητῶν τινὲς ἐμβλέπουσιν ὑπαινιγμὸν εἰς τὰς ἐπιμόνους ἀποκείρας τῶν Φαρισαίων καὶ Ἀρχιερέων, ὅπως ἀποσπάσωσιν ὀπίσω αὐτῶν (ἀποτρέποντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἰη.) τὸν ἰαθέντα τυφλόν, καθ' ὃν χρόνον ἄλλοι ἐμβλέπουσιν ἐν αὐτῇ τὸ ἀδύνατον τῆς ἀποπτώσεως τῶν ἀπαξ κεκληρωμένων. Ἄλλ' ἡ ἀπόπτωσις οὕτη, ἡ ἀποστασία, καθ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἡ ἀπώλεια, οὕσα ἀδύνατος ἀπὸ γε τοῦ Θεοῦ, καθίσταται δυνατὴ διὰ τῆς ἐκουσίας ἀντιχριστιανικῆς τυχῶν στάσεως τοῦ ἀπαξ πιστεύσαντος, οἰκισθελῶς οὕτω ἀποσπῶντος ἑαυτὸν καὶ ἀποχωρίζοντος τῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ, περὶ ἧς καὶ μόνης, ὡς ὑπὸ τὴν ἀσφαλῶς σωτηριώδη προστατευτικὴν Αὐτοῦ δύναμιν διατελοῦσας, ἡμιλεῖ ἐγκαυθῆσα ὁ Ἰησοῦς. Ἐπεὶ γὰρ ἐάν τις ἀποπέσῃ τῆς τῶν προβάτων τάξεως καὶ τοῦ ἀκολουθεῖν τῷ ποιμένι, εὐθὺς ἀπόλλυται». Θεοφ.

Στίχ. 29. Εἰς τὴν διαβεβαίωσιν Αὐτοῦ, ὅτι οὐδεμία ἐναντία δύναμις θὰ ματαιώσῃ τὸ σωτηριώδες ἔργον τοῦ Ἰη. ἐν ἀναφορᾷ εἰς τοὺς πιστεύοντας Αὐτῷ (στίχ. 28) προσδίδει ἤδη ἀπόλυτον βεβαιότητα δηλῶν, ὅτι τὰ εἰς Αὐτὸν ἐμπιστευθέντα ὑπὸ τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς πρόβατα (οἱ πιστεύοντες), ὅπως παράξῃ αὐτοῖς τὴν ζωὴν καὶ ἀπάλλαξῃ τῆς αἰωνίου ἀπωλείας, καίπερ οὕτω περιελθόντα ὑπὸ τὴν ἀμειωτέραν τρόπον τινὰ κατοχὴν Αὐτοῦ, ἐξακολουθοῦσιν οὐχ ἥτιον παραμένοντα καὶ διὰ τὴν προστατευτικὴν χεῖρα τοῦ κεκτημένου δυνάμιν ἀνωτέραν (μεεζων) παντὸς ἄλλου (πάντων γεν. ἀρσ.), οὕτως ὥστε ἡ σωτηρία αὐτῶν (ἐφ' ὅσον βεβαίως δὲν ματαιοῦται ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἀποκιπτόντων τῆς πίστεως, ἢ παρὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ζώντων) κεῖται ὑπεράνω πάσης ἀμφισβόλιας.

Στίχ. 30. Αἰτιολογεῖται καὶ διασαφηνίζεται ἡ προσπίπτουσα ἀντιφασίς, ὅτι τὰ πρόβατα Αὐτοῦ (οἱ πιστεύοντες εἰς Αὐτόν) εἶνε ἐν τῇ χειρὶ Του (στίχ. 28 καὶ 29 δέδωκε), καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς Αὐτοῦ (στίχ. 29). Ὁ λόγος τῆς φαινομένης ταύτης ἀντιφάσεως εἶνε λέγει ὁ Ἰησοῦς ἡ ἐνόησις Αὐτοῦ μετὰ τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς, ἐνόησις καθ' ἣν τὸ ἐν τῇ χειρὶ Αὐτοῦ ὑπάρχον εἶνε ταυτοχρόνως καὶ ἐν χειρὶ τοῦ Πατρὸς Αὐτοῦ. Ὑπὸ τὴν ἐνότητα ταύτην ἄλλοι μὲν τῶν ἐξηγ. δέχονται νοουμένην τὴν ἐνότητα τὴν ἀπορρέουσαν ἐκ τοῦ ὁμοουσιου, ἄλλοι δὲ τὴν δύναμιν(1) βᾶσιν ὡς εἰκὸς καὶ ταύτην ἔχουσαν τὸ ὁμοουσιον, ἄλλοι τὴν ἐνότητα τὴν περὶ τὴν ἐνεργεσίαν, καθ' ἣν ὁ Πατὴρ ἐνεργεῖ ἐν τῷ Υἱῷ καὶ δι' Αὐτοῦ, παραπέμποντες οἱ τελευταῖοι οὗτοι καὶ εἰς τὸν στίχ. 38 (ἐν ἐμοὶ ὁ Πατὴρ καὶ γὰρ ἐν Αὐτῷ). Ὅς δέδωκέ μοι μεεζων πάντων ἐστίν. Κατὰ τὴν γραφὴν τῶν ἀρχτ. κωδ. ὁ δέδωκέ μοι μεεζων πάντων ἐστίν. Διὰ τῆς γραφῆς ταύτης ἀναδεικνύεται ἡ ὑπεροχος ἀξία τῶν τῷ Ἰη. δεδομένων (πεπιστευμένων), κατοχυρόντων πάσης ἐναντίας δυνάμεως. Πρβλ. ΣΤ' 37. 39. Οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Ἰη. ὑπὸ τὸν Πατέρα, περὶ οὗ ἐλάλει, διέκριναν ἀσφαλῶς τὸν Θεόν, ὅπως ἀθήποτε δὲ καὶ ἂν ἀντελήφθησαν τὴν πρὸς Αὐτὸν ἐνότητα (περὶ τὴν οὐσίαν, ἢ περὶ τὴν δύναμιν καὶ ἐνεργεσίαν), ἣν ἠξίωσεν ἑστῆρ. Ταυτοῦ ὁ Ἰη. (ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμῶν) ἦτο δι' αὐτοὺς ἀξίωσις, ἣτις ἀπε-

(1) «Χεῖρα δὲ εἶταν ἀκούσας, μηδὲν αἰσθητὸν νομίσας, ἀλλὰ τὴν δύναμιν, τὴν ἐξουσίαν». Χρυσ. Θεοφ. Ζηγ.

τέλει βλασφημίαν, ἀξίαν λιθάσμου (πρβλ. Λευϊτ. ΚΔ' 10 κ. ε.), ὅθεν καὶ ἐπιχειροῦσιν οὗτοι, ὅπως λιθάσωσιν Αὐτόν. Τὰ ἐθίστατασαν ἐρη-
νεύουσιν ἄλλοι μὲν ὡς δηλοῦν πλέον τι τοῦ ἦσαν (Η' 59, εἰς ὃ ἀνα-
φέρεται τὸ πάλιν), ὡς σημαίνουν δηλ. ὅτι ἦσαν, ἐσήκωσαν ὑψηλά, ὅ-
πως εὐψώσιν. Ἄλλοι δὲ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψεαι, ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἐ-
λευθέρως ἐκτάδην κείμενοι λίθοι ἐν τῇ λιθοστρώτῳ στοῦ, ἐξηγοῦσι τὸ
ἐθίστατασαν ἐν τῇ σημ. τοῦ ἐσήκωσαν καὶ ἔφερον ἐκ τῆς ἔξω αὐλῆς,
ὅπου θὰ ὑπῆρχον τοιοῦτοι.

Στίχ. 32. Οὐχὶ ὡς ἀγνοῶν τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς πρὸς λιθοβολί-
αν Αὐτοῦ ἐτοιμασίας τῶν ἀκροατῶν Αὐτοῦ, ἀλλ' ὅπως κατευνάσῃ
πως αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἐλέγξῃ ἅμα διὰ τὴν ἀχαριστίαν αὐτῶν προσβάλ-
λει αὐτοῖς τὴν παροῦσαν ἐρώτησιν, παρέχουσαν καὶ ἀφορμὴν νέου λό-
γου. Πολλοὶ ἐξηγ. ἐμβλέπουσιν ἐν τῇ ἐρωτήσει ταύτῃ τοῦ Ἰη. πικρὰν
εἰρωνεΐαν. (Πρβλ. Β' Κορ. ΙΒ' 13). Πολλὰ καλὰ ἔργα. Πρβλ. κερ.
Ε' καὶ Θ'. Ἀλλὰ τὸ πολλὰ προϋποθέτει ἀριθμὸν μεγαλύτερον ἑξαι-
σίων καὶ ἐδεργτικῶν ἔργων, ἐπιτελεσθέντων ἐν Ἰη. ὑπὸ τοῦ Ἰη.
Ἐκ τοῦ Πατρὸς μου. Μαρτυροῦντα τὴν ἀπ' Αὐτοῦ δύναμιν, καὶ
δικαιολογοῦντα ἄρα τὴν ὡς βλαφημίαν θεωρηθεῖσαν ἀξίωσίν μου (στίχ.
30). Πρβλ. στίχ. 37 κ. ε. Διὰ ποῦνον. Δέχονται συνήθως τὴν λ. ἐν τῇ
ποιοτικῇ αὐτῆς σημ., παραβάλλοντες πρὸς τὸ Μρκ. ΙΑ' 28 κ. ε. καὶ
ΙΒ' 28.

Στίχ. 33. Ἀναχαιτισθέντες πως ἀπὸ τῆς προηγουμένης τῆς ἐπι-
βούλου προθέσεως αὐτῶν οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Ἰη. ἀπαντῶσιν Αὐτῷ δη-
λοῦντες τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἠτοιμάθησαν, ὅπως λιθοβολήσωσιν Αὐτόν.
Ἦτο δ' αὕτη οὐχὶ καλὸν τι ἔργον--οἶον οὐχὶ ἐν καὶ δευτέρον φαί-
νονται οὗτοι σιωπηλῶς ἀναγνωρίζοντες, ὅτι ἐπετέλεσεν ὁ Ἰη.—, ἀλλὰ
βλασφημία, καὶ δὴ τοιαύτη (καὶ ὅτι σὺ κλπ.), καθ' ἣν ὁ Ἰη. φίλος
ὦν κατ' αὐτούς, καὶ μόνον τοιοῦτος, ἄνθρωπος ἐποίησε ἑαυτὸν, δι' ὧν
περὶ ἑαυτοῦ ἤξει καὶ διετύπωσε (στίχ. 29, 30), Θεόν.

Στίχ. 34. Ὅπως ἄρη τὴν προσαπτομένην Αὐτῷ κατηγορίαν ἐπι-
βλασφημία (στίχ. 33) ὁ Ἰησοῦς παραπέμπει τοὺς κατηγοροὺς Αὐτοῦ εἰς
τὴν ψαλμικὴν ρῆσιν (Ψαλμ. ΙΑ' 6), ἐν ἣ δικασταὶ ἄδικοι καὶ παράνο-
μοι (ὡς ἐκ τῶν συμφραζομένων δῆλον) χαρακτηρίζονται οὐχ ἦττον ρητῶς
καὶ σαφῶς ὡς Θεοί. Τὸν ὑπέροχον τοῦτον τίτλον ἀπονέμει ἡ Γραφή

εἰς τοὺς ἀρχοντας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ (πρβλ. Ἐξ. ΚΒ' 28 «Θεοὺς
οὐ κακολογήσης καὶ ἀρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς») ὡς ἀν-
τιπροσωπεύοντας Αὐτόν παρ' αὐτῶ ἐν τῇ ἀπονομῇ τοῦ δικαίου καὶ τῇ
ὑπερασπίσει τῆς ἀληθείας. Ἐν τῷ Νόμῳ ὕμνων. Οὗτω (ὁ Νόμος)
καλεῖται πρὸς τῇ Πεντατεύχῳ, κατ' ἐξοχὴν οὗτω καλουμένη, καὶ δλό-
κληρος ἢ Π Δ. κατὰ συνεκδοχὴν, ἀλλ' ἅμα καὶ διότι αὕτη ἐν οὐχ
ἦτον (πρὸς τὴν Πεντάτευχος) μέτρῳ ἀπετέλει τὸν γινώμονα τῆς πολι-
τείας τοῦ Ἰουδαίου (Πρβλ. Ρωμ. Γ' 19 Α' Κορ. ΙΔ' 21.). Διὰ τὸ
ὕμνων πρβλ. Η' 17.

Στίχ. 35, 36. Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τοῦ λόγου τοῦ-
του τοῦ Θεοῦ (πρὸς ὃν πᾶς Ἰουδαῖος ὀφείλει νὰ προσαρμόσῃ τοὺς λό-
γους καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ) ἀπονομῆς τῆς προσωνυμίας τοῦ Θεοῦ εἰς ἀν-
θρώπους ἀποδεικνύει ὁ Ἰησοῦς, ὅτι καὶ ἡ ὑπ' Αὐτοῦ ἀπονομὴ εἰς ἑαυ-
τὸν τοῦ τίτλου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει καθ' ἣν Οὗ-
τος ἦτο φίλος ἄνθρωπος, ὡς Αὐτοῦ ἀντελαμβάνοντο οἱ Ἰουδαῖοι) οὐ-
δαμῶς ἦτο δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς βλασφημος. Ἐπι δὲ ὀλιγωτέ-
ρον ὅσα Οὗτος ὑπερεῖχε τῶν ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Π. Δ.
καλουμένων θεῶν, διότι ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀγιοθετῆς καὶ ἀποσταλτῆς
ὑπὸ τοῦ Οὐρανοῦ Αὐτοῦ Πατρὸς. Πρὸς οὗς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ
ἐγένετο. Πρὸς οὗς ἀποτελεῖται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ (ὁ ἐν τῷ ρηθέντι
ψαλμῷ). Ἀξιοσημείωτος ἡ ἐρμην. τοῦ Θεοῦ ἐξηγουμένου «Εἰ τοίνυν
ἐκεῖνοι πρὸς οὗς ὁ λ. τοῦ Θ. ἐγέ τ. ε. ἐγώ. Λόγος γὰρ ἐγὼ
τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνοικῆσας ἐν ἐκεῖνοις ἐχαρισάμην αὐτοῖς τὴν νύσθεσίαν
εἰ οὐν ἐκεῖνοι θεοί, πολλῶ μᾶλλον ἐγὼ πάσης ἀν εἴην αἰτίας ἐκτός,
Θεὸν ἑμαυτὸν καλῶν, ὁ καὶ φύσει ὦν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦτο χαρίζο-
μενος». Καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή. Ἐξυπονοεῖται ἐκ τῶν
ἀνωτέρω ὁ ὑποθετικὸς εἰ (Καὶ εἰ). Λυθῆναι ἡ Γραφή. Νὰ
ἀποβάλῃ τὸ κῆρος καὶ τὴν σημ. αὐτῆς. (Πρβλ. Ε' 18, Ζ' 23), ὡς
γινώμονος τῶν λόγων (ἐνταῦθα) καὶ τῶν ἔργων ὅπερ θὰ συνέβαινεν,
ἀν ἤρνεϊτό τις εἰς ἄνθρωπον (διατελοῦντα ἐν ἰδιαιτέρῳ σχέσει πρὸς τὸν
Θεὸν) νὰ κληθῇ Θεός, ὃν τῶσον ἡ Γραφή καλεῖ τοὺς τοιοῦτους. Ὁ
Πατήρ ἡγάσασε. Ὑπὸ τὸ ἡγάσασε οὐδαμῶς νοεῖται ὁ ἠθικός ἀγια-
σμός, μὴ δυνάμενος νὰ ἔχη χώραν ἐπὶ τοῦ Ἰη., ὄντος χωρὶς ἁμαρτίας,
ἀλλ' ὅτι προηγήθη τῆς εἰς τὸν κόσμον ἀποστολῆς ἐν τῇ πρὸς τὸν Πα-

τέρα σχέσει Αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ προδρίσις, καθιέρωσις καὶ ἢ ὡς εἰπεῖν πνευματικὴ Αὐτοῦ ἐξάρτισις πρὸς ἐπιτέλεσιν αὐτοῦ. Τὴν ἐκ μέρους τοῦ Πατρὸς ἐνεργεῖαν ταύτην ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἰη. (ὅτι ἡγίασεν Αὐτόν) ἄλλοι μὲν τῶν ἐρμηνευτῶν ἀνάγουσιν εἰς τὸν πρὸ τῆς ἐνσαρκώσεως χρόνον (περιορίζοντες τινες αὐτῶν τὴν σημ. τοῦ ρ. εἰς μόνην τὴν ἐννοίαν τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς προορίσεως, ὡσεὶ ἀντὶ τοῦ ἡγίασε ἐκεῖτο ἐξελέξατο(1) ἄλλοι δὲ εἰς τὸν μετὰ τὴν ἐν σάρκωσιν, καὶ δὴ τινὲς μὲν εἰς τὸν τῆς ὑπερφυσικῆς γεννήσεως, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰη. Ἐπίσης ἄλλοι μὲν τῶν ἐρμηνευτῶν θεωροῦσιν ἀναφερόμενον τὸ ρ. (ἡγίασε) εἰς τὸ ὄλον πρόσωπον τοῦ Ἰη. πρὸ ἢ μετὰ τὴν ἐνσάρκωσιν, ἄλλοι δὲ εἰς μόνην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν Αὐτοῦ. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰη. χρῆσιν περὶ ἑαυτοῦ τῆς φράσεως ὅν ὁ Πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν ὁ Χρυσ. σημειοῦται «Χαλάσας καὶ καθυφείς τῷ λόγῳ καὶ εἰπὼν ὅν ὁ Π. ἡγ. καὶ ἀπ. καὶ παραμυθησάμενος αὐτῶν τὸν θυμόν... ὕστερον (στίχ. 37, 38) ἐπὶ τὸ μείζον ἀνήγαγε.» Πβρλ. καὶ Ζηγ. **Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι.** Οὕτω ρητῶς (Ε' 17) δὲν ἀποκάλεσεν ἀνωτέρω (στίχ. 30) ἑαυτὸν ὁ Ἰη., ἀλλ' ἐν τῇ διατυπωθείσῃ ἑπ' Αὐτοῦ ἐκφράσει ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμένει ἢ υἱικῇ σχέσει, ἢ σαφέστερον ἐκφράζει τὸ **Υἱὸς τοῦ Θεοῦ**, καταλληλότερον, ὡς ἀναπληροῦν κατ' οὐσίαν τὴν λ. Θεός (Θεός εἰμι), ὑπερκατὰ τὰ συμπραζόμενα προσεδοκάτω.

Στίχ. 37, 38. Ἀποδείξας ἀπὸ τῆς Γραφῆς, ὅτι οὐδαμῶς ἐβλασφήμει χαρακτηρίσας ἑαυτὸν ὡς Ὑἱὸν τοῦ Θεοῦ (ἢν υἰότητα ἐξέφραξε κατ' οὐσίαν ἢ ρῆσις Αὐτοῦ ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμένει, (στίχ. 30) ὁ Ἰη. κρίνει καλὸν, ὅπως πρὸς ἀναμφισβήτητον πίστωσιν τῶν ἀξιώσεων Αὐτοῦ προσαγάγη καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων Αὐτοῦ μαρτυρίαν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀξιώσεων Αὐτοῦ. Τὰ ἔργα ταῦτα, ἀίνα ὡς ἔργα τοῦ Πατρὸς Αὐτοῦ (πβρλ. **τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ**, Θ' 3), ὡς φέροντα ἄλλαις λέξ. τὸν ἰδιάζοντα χαρακτηῖρα τοῦ Θεοῦ, ἐμαρτύρουν φρωτὸς φανερώτερον, ὅτι ἐν τῷ Υἱῷ (τῷ Ἰησοῦ) ὁ Πατὴρ

(1) Πβρλ. Ζηγ. «Ἠγίασε δὲ ἀντὶ τοῦ ἀφώρισεν, ἐτελέξατο.» Ὅμοιος καὶ ὁ Θεοῦ. σημειούμενος μόνον τὸ ἀφώρισεν, ἀφώρισε σφαιγιασθῆναι ὑπὲρ τοῦ κόσμου».

καὶ ἐν τῷ Πατρὶ ὁ Υἱός, ἐμαρτύρουν δηλ. τὴν ἰδιαίτεράν καὶ ἐξαιρετικὴν σχέσιν, ἢν ἄλλως διετύπωσεν ὁ Ἰησοῦς διὰ τῶν ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμένει καὶ Υἱὸς Θεοῦ εἰμι, τὸ ἐνιαῖον τ. ἔ. τῆς οὐσίας, ἢ κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ Ἰησοῦ, καθιστάναι ταυτοχρόνως ἰδίον, ὅτι ἀποκαλῶν ἑαυτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἰησοῦς ἀπεκάλει οὐχὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅφ' ἦν καλοῦνται ἐν τῇ Γραφῇ θεοὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἀλλὰ κυριολεκτικῶς καὶ κατ' οὐσίαν. «Ἐπειδὴ τὴν οὐσίαν Αὐτοῦ (τοῦ Ἰησοῦ) ἰδεῖν ἀμήχανον ἦν, ἀπὸ τῆς τῶν ἔργων ἰσότητος καὶ ταυτότητος τὴν ἀπόδειξιν τῆς κατὰ δύναμιν ἀπαραλλαξίας παρέχεται. Καὶ τί πιστεύσομεν εἰπέ; Ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ Πατὴρ καὶ ἐν Αὐτῷ. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐγὼ ἢ ὅπερ ὁ Πατὴρ μένων Υἱός· οὐδὲν ἄλλο ἑκεῖνος ἢ ὅπερ ἐγὼ μένων Πατὴρ. Κἂν ἐμὲ γνῶ τις, τὸν Πατέρα ἔγνω, καὶ τὸν Υἱὸν ἔμαθεν. Εἰ δὲ ἐλάττονα ἦν τὰ τῆς δυνάμεως καὶ τὰ τῆς γνώσεως διέφυστο. Οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἄλλη δι' ἄλλης οὔτε οὐσίαν οὔτε δύναμιν μαθεῖν» Χρυσ. (πβρλ. Θεοφ. καὶ Ζηγ.). **Καὶ πιστεύσητε.** Κατὰ τὴν γραφ. τῶν ἀρχ. κωδ. **καὶ γινώσκητε** δηλουμένης διὰ τοῦ ἐνεστώτος τούτου τῆς παραμονίμου γινώσεως ὡς ἐπακολουθήματος τοῦ γνῶτε.

Στίχ. Οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Ἰησοῦ δὲν παίδονται καὶ ἐκ τῶν νέων λόγων καὶ ἐπιχειρημάτων Αὐτοῦ. Καὶ ἀπέχονται μὲν ἤδη νέας ἀποπειρας πρὸς λιθασμόν(1) Αὐτοῦ, ταῦτα (πβρλ. στίχ. 38 πρὸς 30) περὶ ἑαυτοῦ ἀξιώσαντες, τείνουσιν ὅμως τὰς χεῖρας καὶ κινεῖνται πρὸς Αὐτόν, ὅπως συλλάβωσι καὶ ὀδηγήσωσι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρὸς τοὺς ἀρχοντας αὐτῶν, ὅπως κατακριθῆ νομίμως διὰ τὰς βλασφημίας Αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς, κατὰ τρόπον μὴ διασαφηνιζόμενον ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἀλλ' ὑπονοούμενον ὡς θαυματουργικόν, ἐξέρχεται ἐκ μέσου αὐτῶν ἀσινῆς. Κατὰ τινὰς τῶν ἐξηγητῶν ἢ ἀπαλλαγὴ Αὐτοῦ αἰτίαν εἶχε τὸ ἀναποφάσιστον τῶν διίσταμένων ἐν ταῖς γνώμας αὐτῶν ἀκροατῶν Αὐτοῦ, ἢ τὴν ἐμφάνισιν ὀπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ. Διὰ τὸ πάλιν (ἐξήτου πάλιν) πβρλ. Ζ' 30, 44. Διὰ δὲ τὴν ἀνευ βλάβης ἀπαλλαγὴν Αὐτοῦ Η' 59. «Ὅταν τι μέγα καὶ ὑψηλὸν φθέγγηται, ἀναχωρεῖ ταχέως ἐνδιδούς αὐτῶν τῷ θυμῷ». Χρυσ.

(1) Ἐξηγηταὶ τινὲς οὐχ ἦττον νομίζουσιν, ὅτι ἢ περὶ ἢς ἐνταῦθα ὁ λόγος σὺλλήψης ἀπέβλεπεν εἰς λιθασμόν.

Ὁ Ἰησοῦς διαφυγὼν ἀπομακρύνεται ἐπὶ θραχὺ εἰς Περσαίαν, ἐνθα προσελκύνονται πολλοὶ εἰς πίστιν πρὸς Αὐτόν. Στίχ. 40-42.

Στίχ. 40. Τῆς ὥρας τοῦ σταυρικοῦ Αὐτοῦ πάθους οὐκ ἔπισημασθησιν (πρὸς βλ. Η' 20), ὅπως παραδῶ Ἐαυτὸν τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ Ἰησοῦς φεύγων τὴν δορυγὴν αὐτῶν ἀπομακρύνεται τῶν Ἱεροσολύμων εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐβάπτισεν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς (πρὸς βλ. Α' 28). Πάλιν. Τὸ πάλιν τοῦτο φαίνεται ὑποστηρίζον τὴν γνώμην, καθ' ἣν πρὸ τοῦ 22 στίχ. (βλ. π. Ἐρμην. αὐτοῦ) παρεπιπίπτει ἀπομακρύνσεις τοῦ Ἰησοῦ ἐξ Ἱερουσαλήμ, καὶ διὰ εἰς Περσαίαν. Ἀλλὰ δύναται κάλλιστα τὸ πάλιν ἐνταῦθα νὰ ἀναφῆται καὶ εἰς τὴν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς δημοσίου τοῦ Ἰησοῦ ἐνεργείας μετάβασιν Αὐτοῦ εἰς Περσαίαν, ὅπου ἦν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς (Α' 28), ὅς τόπος καὶ χρόνος ἔδει, ὡς εἰκόσ, νὰ παραμείνῃ ἀνεξίτηλος ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, διότι ἐκεῖ ἀκριβῶς καὶ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐπλησίασε τὸ πρῶτον τὸν Ἰησοῦν (Α' 35 κ. ἐ.). Ὅτι ἡ εἰς Περσαίαν αὕτη ἀπομακρύνσις τοῦ Ἰησοῦ δὲν διήρκεσε πολὺ δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ ΙΑ' 8.

Στίχ. 41. Τὸν Ἰησοῦν κηρύττοντα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ θαυματουργοῦντα (ὡς δῆλον ἐκ τῆς πρὸς Αὐτὸν συρροῆς καὶ τῶν περὶ Αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν λεγομένων) ἀκολουθοῦσι καὶ εἰς Περσαίαν πολλοί. Εἰς τὴς περὶ Αὐτοῦ δὲ καὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ παρατιθεμένης ὑπὸ τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ κρίσεις αὐτῶν ἀφορμὴν πιθανώτατα παρέσχεν ὁ τόπος καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ συνδεσμένη ἀνάμνησις Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ (πρὸς βλ. στίχ. 40). Οἱ κρίνοντες ἀνομολογοῦσιν ἐπὶ τῇ βίβασι τῶν θαυμάτων, τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τελεσθέντων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Βαπτιστὴν, οὐδὲν θαῦμα ἐπιτελέσαντα, τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἰησοῦ, ἣν καὶ εὐρίσκουσι σύμφωτον πρὸς τὴν σχετικὴν μαρτυρίαν τοῦ Προδρόμου (Α' 27. 30), ἀποδεικνυμένου ἀληθεύοντος, καὶ διὰ τοῦτο παρὰ τὴν ὑποδεστέραν αὐτοῦ θέσιν ἀξίου τιμῆς καὶ σεβασμοῦ.